carlos santana • enis batur • placebo • jimmy cliff • dj mahmut & murat g.

björk'ün klipleri

ROLL

450 000 TL
KDV dahil

VELVET GOLDMINE

marianne faithfull
otobiyografi

lauryn hill

sayı 29 mart '99

beta band • berlin film festivali • mustafa karaçeper • erol parlak

marlene dietrich

Sorun bakalım içerideki delikanlılar ne alırlar
Sorun bakalım içerdeki delikanlılar ne alırlar–
Söyleyin onlara ben de aynısından.
Sorun bakalım içerdeki çocuklar ne alırlar,
Adını andıkları zehiri verin onlara.
Günü gelip öldüğümde, paramı
çiçeklere harcamayın, resmimi çerçeveletmeye
Sadece sorun içerdeki çocuklar ne alırlar–
Deyin ki, 'O da inledi'
Deyin ki, 'O da ağladı'
Deyin ki, 'O da aynısından öldü'
Günü gelip öldüğümde, tabut falan almayın gümüşten
Her yanında mumlar yakmayın
Sadece sorun içerideki delikanlılar ne alırlar–
Söyleyin onlara ben de aynısından.
Günü gelip öldüğümde, papaz çağırmayın
şöyleydi böyleydi diye beni methetmeye
Sadece sorun, içerideki delikanlılar ne alırlar–
Söyleyin onlara, ben de aynısından.
Deyin ki, 'O da inledi,'
Deyin ki, 'O da ağladı,'
Deyin ki, 'O da aynısından öldü.'

Büyük bir kentte yalnız
İnsan bir büyük kentte yaşıyordur
fakat öyle yalnızdır ki
özlediği erkek
henüz ortada görünmüyordur.
Onu tanımıyordur
ama çok da iyi tanıyordur
Korkar insan
ya önünden geçip giderse diye
Başka erkeklerde onu arar
Ama gene de onun kadını kalır
Ta ki birden onu karşısında buluncaya kadar
İşte o zaman bilemez insan
Ne söyleyeceğini
Ve her şey öylesine banal gelir ki
Eskiden hiç durmazken çenesi
Birden kekelemeye başlar
Onu daha görür görmez söylemeyi
düşündüğü her şeyi
oracıkta unutuverir
çünkü erkeğin bakışları söyler
onu çoktan anladığını.

Artık istediği her şeye sahiptir
şimdi mutlu olabilir.
Koca şehirde birden çıt çıkmaz
sadece o erkek için yaşar.
Başka her şeyi aklından siler, o kadar güzeldir bu zaman.
Sadece korkar, bitecek diye
ve gizlice usulca ilk
kavgayı düşünür
ve birden onu karşısında bulur.

İşte o zaman bilemez insan
ne söyleyeceğini
her şey öylesine banal gelir ki
Eskiden ağzını bile açmazken erkek
Şimdi durup dururken bağırır
İnsan susar ve bilir, artık bitti.
Tek bir söz söylemeye bile değmez artık:
Artık her şey bitti,
bir dünya yıkılır
yeniden öylesine yalnızdır ki.

Jonny
Jonny, senin doğumgünün olduğu zaman
Sana misafir olurum ben
Bütün bir gece
Jonny, o kadar sık giriyorsun ki rüyama
Ah, gelsene sen bana
öğledensonra saat üçbuçukta

Jonny, doğumgünün olduğunda
beni kollarına aldığında
bütün bir gece
O zaman derim ki kendi kendime
'ah keşke her gün doğumgünün olsa'

Jonny...

Türkçesi: Özgüven Fatih

4 Ajans

8 Marianne Faithfull

9 Velvet Goldmine

14 Placebo

16 Beta Band

18 Björk

22 Jimmy Cliff

26 Carlos Santana

28 Lauryn Hill

30 DJ Mahmut & Murat G.

34 Mustafa Karaçeper

36 Erol Parlak

38 Berlin Film Festivali

41 Spoken word/Rollins-Izzard

44 Enis Batur

50 Gayd

52 Albümler

56 Liste

57 Marianne Faithfull (devam)

62 Ansiklopedi

Abdurrahim Soğan, Alican Tayla, Atilla Aydoğdu, Ayşe Draz, Cem Sorguç, Cüneyt Cebenoyan, Derya Bengi, Duygu Akın, Emre Çağatay, Ender Ergün, Eray Makal, Ensar Altun, Erdir Zat, Erol Babaoğlu, Fatih Özgüven, Gökhan Akçura, Gökhan Pamuk, Gülüş Gülcügil, Hakan Dilek, Hakan Lokanoğlu, HknKrtsh, Hilmi Tezgör, İlker Aksoy, Kerem Demir, Mehmet Ali Meram, Melih Katıkol, Merve Erol, Müge Turan, Nedim Yalgı, Neslihan Say, Nevzat Çalışkan, Ogan Güner, Osman Kaytazoğlu, Özgür Uçkan, Pınar Ataoğlu, Salih Nâzım Peker, Sarp Keskiner, Serdar Beyaz, Serkan Seymen, Sevin Okyay, Sid, Siren İdemen, Şahan Nuhoğlu, Ulaş Özdemir, Ümit Bayazoğlu, Yücel Göktürk **Film hazırlık:** Çağdaş Grafik **Baskı:** Lebib Yalkın Yayımları ve Basım İşleri **Dağıtım:** Bir-Yay **Adres:** Sıraselviler Caddesi Bilurcu Sokak 32/3 Taksim İstanbul **Tel** 245 56 06 **Yıl** 3 **SAYI** 29 - **MART '99** **İmtiyaz Hakkı:** Nefes Yayıncılık adına Yücel Göktürk **Sorumlu Yazışleri Müdürü:** E. Derya Bengi **İlan sorumlusu:** İnci Becerikli (296 82 41)
website http://www.rolldergi.com.tr
email roll@rolldergi.com
AYDA BİR YAYINLANIR

AYLARDAN MART

Roll over

COOL

"Blues Brothers 2000"in başında Dan Aykroyd hapisten çıkıyor. Gözünde kara gözlükler, üstünde mahut siyah takım elbise, beyaz gömlek, siyah kravat, başında siyah şapka var. Hemen "çok cool" diyebilirsiniz. Acele etmeyin. Dan Aykroyd, hapishanenin önünde, o kılıkla, iki eli kanda da olsa geleceğinden emin olduğu arkadaşı John Belushi'yi bekleyerek tam bir gün, bir gece dikiliyor. Sonunda –ölmüş olduğu için– Belushi gelemiyorsa da, kırmızı bir arabada güzel bir kız gelip onu alıyor. Evet, asıl "cool" bu.

Güzel Türkçemize, bazı çevrelere hafif hafif burnunu sokmaya çalışarak, yeni yeni girmekte olan bir kavramdan bahsetmek istiyorum. Çok isterseniz, eskinin "helâl" ya da "kral"ına denk düşürebileceğiniz "cool"dan... (Belki yakın gelecekte ağzımızdan düşmez, belli olmaz.) "Cool" hem sıfat, hem isim. Aslen serin demek olduğunu unutmayarak sıfat halinin şık, muteber, kaliteli, iyi, güzel, sofistike, gıcır, in, süper vb. –hangisini isterseniz– demeye geldiği söylenebilir. Bu anlamda yüzeydeki şeyler, mesela kara gözlükler, Zippo çakmaklar, siyah takım elbise ya da Kim Basinger çok "cool". (Gene de, hatırlatmak isterim, "Pulp Fiction"dan önce "Blues Brothers I" vardı.) Ama birisi için –çeviriyorum–, "müthiş cool'u vardır" derseniz, o zaman Dan Aykroyd'un bekleyişi gibi bir şeyi kastediyor olabilirsiniz. Bir "serinkanlılık", bir kendine hakimiyet, bir mesafe, esprili bir çilecilik, belli bir umursamazlığı abartarak tavır koymaktır "cool"...

Eskiden de varolmamış değil "cool". Giyotine giderken, "itiraf ediniz ki, bu omuzların üzerinde mükemmel bir baş vardı" mealinde bir şey söyleyen İstanbul doğumlu şair André Chenier şiirlerinden çok "cool"uyla hatırlanır. Napoléon Bonaparte iç cebine soktuğu eliyle "cool" bir hareket çekmiş, şekilci bir "cool"a imzasını atmıştır denebilir. Lord Byron'un Cambridge'de okuduğu üniversiteye zincire bağlı ayısıyla gelmesinde rock yıldızlarını andıran biçimsel bir "cool" var. (Okulu bitirmediği de söylenir; asıl "cool" o belki...) Lilian Hellman'ın McCarthy soruşturmacılarının karşısına çıkarken sırf bu olay için gidip inadına bir Dior elbise satın almasını da hatırlatmak isterim, "cool"un sadece erkek bir şey olduğu sanılmasın diye. Ellili yıllarda üzerinde esrarla yakalanıp da sinema kariyerine aynen devam eden Robert Mitchum da bunu baştan ayağa, her iki anlamda da, "cool" olmasına borçludur. Atatürk'ün "bu millete her şeyi öğrettim, uşaklığı öğretemedim" şeklinde bilinen meşhur anektodu da, bence "cool"un absürd imkanlarını değerlendiren şık bir durum kurtarma "cool"udur. Büyük İskender'in bir zamanlar bir kördüğümü hiç de "cool" olmayan bir kılıç darbesiyle çözdüğü "hot" bir coğrafyada şu anda tutunmaya çalışan ithal "cool" bütün ithal mallar gibi biraz görüntü, biraz kara gözlük, biraz Meksika birası, biraz "Pulp Fiction"... özentisi. (bkz. "Karışık Pizza" filmi.) Halbuki ağırlıkta, raconda, tavırda ortaya çıkan, kendine özgü bir "cool" da görünür bu topraklarda. Bir kısmı ilkelilik denen basit ama çok zor şeyle ilgilidir. Turgut Uyar, Sevim Burak ya da Can Yücel gibi, duruşlarında, yazılarında ya da çıkışlarında "cool"larını konuşturan yazarlar tanıdım, okudum. Türk solunun en "cool" figürü, Mehmet Ali Aybar'ın sporculuk yıllarında, Balkan Oyunları'nda –İnönü'nün "araya girmesine" rağmen– prensiplerine ters düştüğü için yarışmayı reddetmesi de politik-sportmen "cool"un sevdiğim örneklerinden biridir. Aziz Nesin'in Türkiye'de kendisini ateist hisseden fakat bu konuda bir şey yapamayan herkese meydan okurcasına, ölümünden sonra bile tavrını sürdürebilmesi de, mizahçılığını ne kadar hesaba katarsak katalım, az buz bir "cool" sayılmaz. Popüler kültürde ise Gönül Yazar'ın –ne derseniz deyin– kimi anekdotları, Bezgin Bekir'in hayata bakışı, Yusuf Parsadan'ın bütün bir Özalizmi alaya alan Sülün Osman geleneği sürdürücülüğü gibi birbirinden çok farklı "cool" filizlerinin de boy attığı söylenebilir içinde yaşadığımız bu sıcak iklimde. Hasan Heybetli'nin, yakalanacağını bile bile, Muazzez Abacı'yı hastanede ziyarete gitmesi ise bence bu topraklarda mümkün olabilecek en bize özgü "cool" hareketlerden biri, romantikle "cool"un benzersiz bir karışımı. Bülent Ersoy'un yıllar sonra ressam Kenan Evren'le Tatlıses'in otelinin açılışında karşılaşıp da, –rivayet değilse– bir zamanlar sahneye çıkmasını yasaklayan adamın elini sıkmayı reddedişi de, eh, itiraf edin ki hiç de fena sayılmaz.

Son zamanlarda en "cool" bulduğum şey ise, Hakkı Devrim'in elini gözlüklerine götürmüş okura bakan fotoğrafı. Dikkat ederseniz, bu harekette hem siyah gözlük "cool"unu reddeden, hem de gene de gözlükle halledilmiş müthiş bir "cool" var! Tıpkı yazılarındaki gibi.

Fatih Özgüven, Radikal İki, 5 Temmuz 1998

AJANS

Geldi ammâ neyleyim, sensiz beharın şevki yok **RECAİZADE EKREM**

Çok önemli sınavlarda, sigaranın yardımı İnciller'den daha etkilidir. **CIORAN**

Bir kitap ne başlar ne de biter, olsa olsa öyle gibi görünür. **MALLARME**

Sonsuzdur her şey, bir kez duyulan ad bile. **A. GUTTO**

Soru nasıl sorulur? Gerçek terbiye kurallarına uymak gerekirse hiç soru sorulmaz. Ama hayatta öyle durumlar vardır ki, bu kurala uymak hem imkansız hem de yersizdir.

O dar geçitte büyük bir izdiham yaşanıyor. Yanıbaşımda yürüyen Çek Cumhurbaşkanı Havel bir ara sıkışma tehlikesi yaşıyor. Onu kurtarmak için vücudumu öne çıkarıyorum. O sırada hemen arkamdaki Belçika kraliçesinin zorda olduğunu görüyorum. Ona yol açmaya çalışırken bir anda kendimi yeni Kral Abdullah'ın önünde buluyorum. El sıkışıyoruz. **ERTUĞRUL ÖZKÖK** *(Kral Hüseyin'in cenazesi sonrası yazdığı "Şanslı Bir Gazetecinin Cenaze Gözlemleri" yazısından)*

Fiona Apple, yaz sonları veya sonbaharda çıkması beklenen albümü için Los Angeles'da stüdyoya girdi. Albümün kayıtlarından ve sesinden sorumlu olan kişi, Apple'a sahnede de eşlik eden şarkıyazarı-müzisyen-prodüktör Jon Brion.

Chemical Brothers'ın mayıs ayında çıkması beklenen üçüncü albümünün misafir sanatçıları, Mercury Rev'den Jonathan Donahue, Oasis'den Noel Gallagher ve New Order'dan Bernard Sumner.

Willie Nelson ve **Beck**, geçen sene içinde California'da bir araya gelmiş ve birlikte birkaç şarkı kaydetmişlerdi. Bu şarkılardan biri olan "Driving Nails In My Coffin" Stephen Frears'ın "The Hi-lo Country" filminde kullanılıyor. Film Berlin Film Festivali'nde de gösterildi...

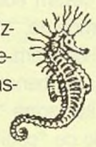

Beatles'lı ünlü psychedelic çizgi film "Yellow Submarine", temizlenerekten ve yeniden master'lanaraktan bu sene içinde sinemalarda gösterime çıkacak. Haliyle Beatles'ın aynı adlı albümü de yeniden basılacak. Bilindiği gibi Sarı Denizaltı'da "All You Need Is Love", "Only A Northern Song", "All Together Love" gibi şarkılar da yer alıyor.

John Hugues filmi "Reach The Rock"un müziklerini **Tortoise** yapacak.

Edwyn Collins, "Media Darlings" isimli Caleb Botton'ın ilk filminde oyunculuk yapmaya hazırlanıyor. Filmin müziklerini de Edwyn Collins üstlenecek.

David Bowie ve **Placebo**, Brits ödülleri gecesinde birlikte sahne alarak T-Rex'den "20th Century Boy"u seslendirdiler.

Yıl sonuna doğru çıkacak yeni James Bond filmi "The World Is Not Enough"ın tema şarkısını **Depeche Mode** hazırlayacaktı ama, son anda anlaşma iptal oldu.

The Verve'ün lideri Richard Ashcroft, Londra'nın güneyindeki bir stüdyoya kapanmış, gece gündüz yeni kayıtlar yapıyormuş. Şarkıların eli yüzü düzgün hale geldiğinde grup elemanlarının dikkatine sunacak ve asıl kayıtlara başlayacaklarmış. Ama Ashcroft'un gizli gizli bir solo albüm kaydettiği dedikoduları da had safhada.

Public Enemy ile daimi plak şirketleri Def Jam arasındaki ilişkiler tamamen kopma noktasına geldi. Chuck D. ve arkadaşlarının gönlü, yeni albümleri "Bring The Noise 2000"ı sadece internet üzerinden yayınlamaktan yana.

Madness, geçen seneki Amerika turneleri esnasında gerçekleştirdikleri konser kayıtlarından –"One Step Beyond" dahil– 13 şarkıdan oluşan bir albüm ortaya çıkardılar: "Universal Madness". Suggs ve arkadaşlarının yeniden toparlanmaları bununla kalmıyor, 15 seneden sonra yeni bir albüm yapmak için stüdyoya da giriyorlar...

Çağdaş besteci **Steve Reich**'ın eserleri bir tribute albüm vesilesiyle yeniden yorumlanacak. Katılanlar arasında Howie B., DJ Spooky, Coldcut ve Tranquility Bass da var.

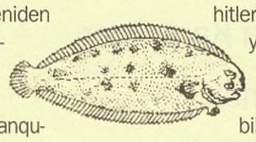

Bu ay içinde **Skunk Anansie**'nin "Post Orgasmic Chill" adlı üçüncü albümü yayınlanıyor. Prodüktör, daha önce Nirvana ve Jeff Buckley ile de çalışan Andy Wallace.

Sonic Youth'un gitaristi **Lee Ranaldo** gayet başarılı bir edebiyatçı. Daha önce de hikayelerini yayınlamıştı, bu sefer de gençlik yıllarında kaleme aldığı hikayelerini ve denemelerini bastırdı. Kitabın adı "JRNLS 80's."

Siouxsie Sioux'nun Bashees elemanı ve kocası Budgie ile oluşturduğu proje grubu **The Creatures** dirildi. Yeni albümün adı: "Anima Animus".

"Walk Like An Egyptian" ve "Manic Monday" gibi hitleri 80'ler tarihine yazdıran kızlar ekibi **Bangles** yeniden toparlanıyor. Geç bile kaldılar. İki eski Bangle Susanna Hoffs, Debbie Peterson'un pek başarılı geçmeyen solo kariyerlerinden sonra başka türlüsü beklenemezdi.

Nuardezir

Elimizde bir remiks albümü var: "One Trip One Noise". 1983 yılında faaliyete geçen ve bugün hilafsız dünyanın en iyi rock grupları arasında yer alan Fransız Noir Désir grubunun parçalarının çeşitli DJ'ler ve müzisyenler tarafından elden geçirilmiş halleri. "Daha mikslerini dinlemedik, remikslerini n'apalım" diyenlerin bile kaçırmaması lazım gelen gayet başarılı bir albüm. Evvelce Noir Désir'in yırtıcı müziğiyle alışverişe geçmiş olanlar içinse başlıbaşına bir ziyafet. (Grubun 97 tarihli son albümü "666.667 Club" çok aranırsa memleketimizde de bulunabiliyor.) Remiks albümü fikri, Andre Acin isimli Belgradlı bir DJ'in kendi kendine yaptığı "Septembre En Attendant" remiksini postayla Noir Désir elemanlarına göndermesiyle yola koyulmuş. Sonra arkası gelmiş. "One Trip One Noise"a katılan remikşçiler arasında Gus Gus, Replicant, Al Comet, Sloy, Telepopmusik gibi isimler var. Bazı şarkılar, Bertrand Cantat'ın mükemmel vokali de duyulmasa, cidden tanınmayacak halde. Albümde yer alan iki "Tostaky" remiksi özellikle tuhaf: Çağın en azgın gitar riff'lerini Gus Gus tamamen yok etmiş, Telepopmusik ise arkalara bir yerlere gizlemiş... Ama yalnız elektronikacılar yok "One Trip One Noise"da: Mesela Anna Logic, "Lolita Nie En Bloc"u jazzy bir havaya sokmuş, Bröton müzisyen Yann Tiersen ise "A Ton Etoile"i çellolarla, viyolalarla yeni baştan çalmış... Noir Désir iyi grup. Fırsat bu fırsat.

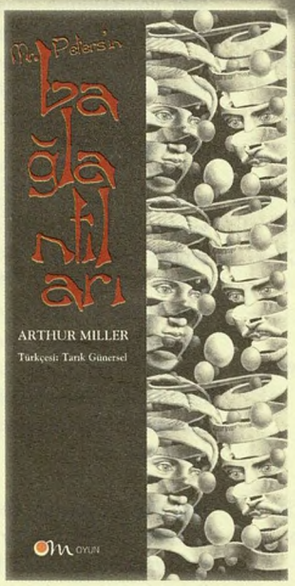

Demek istediğim şu: Gece yatarken hiç merak eder misiniz? "Ben bütün gün nelerden bahsettim" der misiniz?

-Bir derginin kapağına ev resmi koy, bir başkasına da bir çift göğüs.
Hangisi satar?
-Ya şuna ne buyurulur?
Penis büyütme göğüs büyütmeden 400 dolar ucuz.
- Bence bunu gurur meselesi yapmamak lazım.
- Ama kayıtsız da kalmamalı...

ARTHUR MILLER
MR. PETERS'IN BAĞLANTILARI

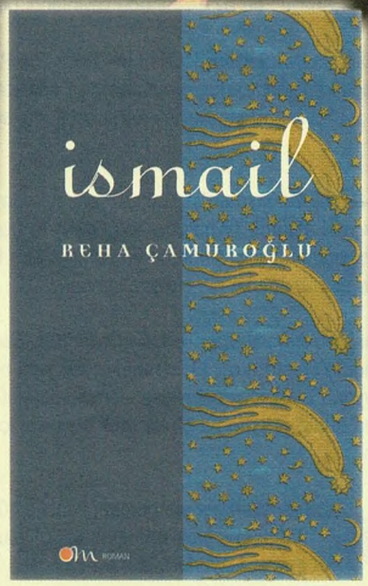

Yedi derviş bir postta oturur, iki hükümdar dünyaya sığamazmış.

Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte, Osmanlının mehteri ve Safevilerin binbir türlü sazı, ovanın göğünü dolduran sesler çıkarmaya başladı. İsmail, yanındaki komutanlarına döndü ve "şu işe bakın," dedi, "bu iki ordu burada İslâm'ın kaderini tayin edecek ve iki orduda da kâfirler var"... Sonra askerlerine döndü ve yüksek sesle şiirini okumaya başladı, aynı anda bütün Safevi birliklerinde aynı şiir okunuyordu...

REHA ÇAMUROĞLU
İSMAİL

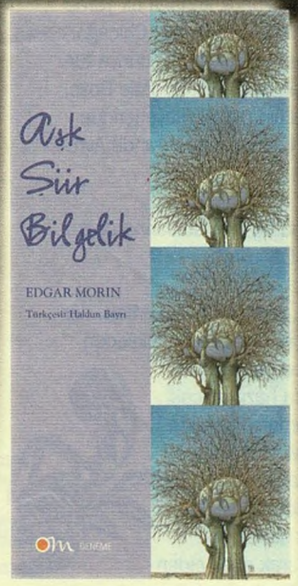

Arzu... İlk aidiyet budur.

Aşk, yaşam şiirinin bir parçasıdır. Şiir, yaşam aşkının bir parçasıdır. Aşk, bilgelikle çılgınlığın en yüksek birliğiyse, onu üstlenmemiz gerekir. Bilgelik aşkı ve şiiri, aşk ve şiir de bilgeliği sorunsallaştırabilir. Fazla bilgelik çıldırır; bilgelik ancak şiirin ve aşkın çılgınlığıyla içiçe geçerek çılgınlıktan kaçınabilir.

EDGAR MORIN
AŞK, ŞİİR, BİLGELİK

om

Tel: (0212) 296 82 41 e-mail omnia@prizma.net.tr

AJANS

Ya Brahms'a ya Güneş'e taraf olunmalıdır. **CIORAN**

Bazıları ıstırabın varlığını güneşi göstererek reddeder; o ise ıstırabı göstererek güneşin varlığını reddediyor. **KAFKA**

Sıkıcı bir günde / Afrikalı çocuk / "Günaydın" diye şakıyor / –Böylesi parlak güneş / Görmemiştim ömrümde **ALICE WALKER**

Çünkü, ülkemizde güneş olmasaydı, toz olmazdı. (Batı ülkeleri temiz olmalarını güneşsizliklerine borçludurlar.) **OĞUZ ATAY**, Tehlikeli Oyunlar

Size "Nasılsınız" diye sorulduğu zaman baş ağrılarınızdan, nasırınıza kadar her türlü rahatsızlığınızı sayıp dökmeyiniz.

Ki bazı sözlerin anlamı / O sözlerin söylenişindedir **EDİP CANSEVER**

birden rakıya su karışır gibi / gülüşün ağaçlıklarda **İZZET YASAR**

Çeşmini gördüm, unutdum derdi de, dermânı da **GALİB DEDE**

Amerika'da Fransız şarkılarına saygı duruşu mahiyetinde bir tribute albüm yayınlandı. **"Pop Romantique"** adındaki albümde Luna, Ivy The Apples In Stereo, The Magnetic Fields, Kevin Ayers birer Fransız şarkısını Fransızca olarak yorumluyorlar. Lloyd Cole, yeni grubu His Negatives'le birlikte albüme katılanlar arasında. Bir diğer şarkıda Françoise Hardy'ye Air eşlik ediyor... Amerika'da en çok fan sahibi olan Fransız şarkıcılar kimler biliyor musunuz: Serge Gainsbourg ve Michel Polnareff.

Rap'çi **Nas**'ın yeni albümü "I Am" adını taşıyor.

Ministry de yeni bir albüm çıkardı. Adı enteresan: "Dark Side Of The Spoon".

Hazirana şunun şurasında ne kaldı? **Beastie Boys** elemanları Tibet için kolları sıvadılar. Bu seneki Tibet'e özgürlük konseri bir yerde değil, dört yerde birden yapılacak: Chicago, Amsterdam, Sydney ve Tokyo. 99 dünya turnesine Japonya'dan başlayan Beastie Boys, Asya ve Avustralya'nın çeşitli vilayetlerinde konakladıkladıktan sonra mayıs ayında Avrupa'da olacak.

Bis ikinci albümünü bu ayın sonlarına doğru yayınlıyor: "Social Dancing".

Gizemli İskoç ekip **Belle And Sebastian**, dördüncü albümleri için Glasgow'da kiliseden bozma bir stüdyoda çalışıyor. Albüm yaz sonlarında hazır olacak. Daha önemlisi, zamanında sadece 1000 adet ve vinyl 33'lük olarak basılan ilk albümleri "Tigermilk" sonunda CD'ye aktarılıyor. Son bir sene içinde korsan kayıt olarak epey elden dolaşan plağın orijinali, duyduğumuz kadarıyla, yarım milyar Türk lirasına filan alıcı buluyormuş... Ayrıca Belle And Sebastian'dan iki elemanın solo albümleri de çıkmak üzere: Stuart David, Looper kod adıyla konuşmalı-elektronika bir albüm olan "Up A Tree"yi hazırladı. Isobel Campbell'in The Gentle Waves ismiyle yayınlayacağı folk albümü ise "The Green Fields Of Foreverland" adını taşıyor.

Nisan ayında New York'da, **Johnny Cash**'e adanmış bir gece tertip edilecek. Programın konukları Bruce Springsteen, Willie Nelson, Lyle Lovett, Emmylou Harris ve Kris Kristofferson.

Tricky ve Cypress Hill'den **DJ Muggs**'ın ortak çalışmalarının bu yazdan önce albümleşmesi bekleniyor.

Marc Almond ve Dave Bell, 80'lere damgasını vuran **Soft Cell**'i yeniden canlandırıyorlar. Ufukta bir albüm ve dünya turnesi gözüküyor.

İzlandalı kalabalık ekip **Gus Gus**, ilk albümleri "Polydistorsion"dan daha melodik ve daha pop bir albümle geliyor: "This Is Normal." Nisanda çıkacak albümün ilk single'ı "Ladyshave" bu ay başlarında yayınlandı bile.

Talk Talk'un beyni **Mark Hollis**'ten "Rock-The Rough Guide" adlı kitabın yazarları eroinman diye söz etmişlerdi. Hollis, yazarlara ve yayınevine karşı açtığı davayı kazandı.

Echo & The Bunnymen'in önümüzdeki aylarda yayınlanacak yeni albümü "What Are You Going To Do With Your Life" adını taşıyor. Albümde iki parçaya Fun Lovin' Criminals elemanlarının iştirakı söz konusu.

Smiths'den Johnny Marr ve New Order'dan Bernard Sumner'in oluşturduğu **Electronic** grubu yeni bir albüm yayınlıyor. "Twisted Tenderness" ismindeki albüm Marr'ın dediğine göre kızgın bir rock sound'u içeriyormuş.

Dandy Warhols elemanları, ikinci albümlerinde "fütürist bir Neil Young sound'u" oluşturmaya gayret ediyorlarmış.

60'ların San Francisco'lu kült gruplarından **Moby Grape**'in emekli elemanı **Skip Spence**'e yardım maksatlı bir albümde birçok esaslı isim bir araya geliyor: Tom Waits, Robert Plant, Wilco, Beck, Son Volt ve The Flaming Lips.

"Heat"ın yönetmeni **Michael Mann**, Al Pacino'lu yeni filmi "60 Minutes"in müzikleri için **Dead Can Dance**'den ayrılan **Lisa Gerrard**'ı angaje etti.

Brigitte Fontaine'in bir best-of albümü yayınlandı.

New York'lu kızlar grubu **Luscious Jackson**, son single'ları "Fantastic Fabulous" için idolleri **Debbie Harry**'den destek alacak.

Paul McCartney, geçen yıl kaybettiği eşi Linda McCartney'in yeni çıkan albümündeki "The Light Comes From Within" isimli şarkının BBC tarafından sansürlenmesine müthiş öfkelenerek İngiliz gazetelerinde bir duyuru yayınlattı. Anne-babalara seslenen metin aşağı yukarı şöyle: "Çocuğunuzun bu konuda sizin görüşlerinize ihtiyacı var. Sizin ana-babalık vazifeniz bu albümü dinlemek ve şu dizelerin çocuğunuzu ahlaki bir çöküntüye sürükleyip sürüklemeyeceğine karar vermektir: You say I'm simple, you say I'm hick / You're fucking no-one, you stupid dick. (Diyorsun ki ben kazmayım, hödüğün tekiyim / Sen bir hiçsin, dalyarağın tekisin)." Metnin sonunda "hamiş" mahiyetinde bir de gençlere mesaj var: "Gençler, biliyoruz ki sizler asla ana-babanızın görüşlerine itibar etmezsiniz."

Iggy Pop'un yakında çıkması beklenen albümü şimdilik tam bir "muamma." Iggy'ye yakın kaynaklar birbirinden farklı rivayetler ortaya atıyorlar. Kimi, Stooges benzeri azgın bir punk-rock albümü olacağını iddia ediyor, kimi ise içedönük şarkılardan oluşan ağır bir albüm bekliyor. İşin doğrusu, epey uzun zamandır prodüktör Don Was'la stüdyoda takılan Iggy, kafasına göre her cins şarkı kaydetmiş, (hatta bir şarkıyı Medeski Martin & Wood'la birlikte kotarmış), albüme hangilerini koyacağına kendi bile daha karar vermemiş.

Wu-Tang Clan'in bir diğer adamı **Ol'Dirty Bastard**, siciline yeni bir suç eklemiş durumda. Daha önce cinayete teşebbüsten yargılanan ODB, bu sefer de "terörist tehditlerde bulunmaktan" mahkemeye çıktı. Kendisini bir kulüpten dışarı atan korumaları ölümle tehdit ettiği iddiasıyla yargılanan ODB'nin daha önceden de "sevgilisini öldürmeye teşebbüs etmekten" ve bir polisi

Bestesini kapan gelsin

Hangi dal olduğu mühim değil, müziğinizi icra etmek istiyorsunuz: Ne bir plak şirketi var ortada, ne müzik çaldıracak bir kulüp... Memlekette nice kabiliyetin ürküp çekildiği, serüvenini başlamadan bitirdiği bir gerçek: "Türkiye gerçeği"... Haysiyetli kulüp Roxy en iyisini yapıyor, bu gerçeğe meydan okuyor: Buyurun diyor, yapın bestenizi, isterseniz sözlerle süsleyin, enstrümanınızı kapıp gelin... Evvela, altına imzanızı attığınız iki parçanın yer aldığı bir demoyu 16 Nisan'a kadar şu isme ve adrese gönderin: Nevin Öngür, Ölçek Sok., no.11, 80230, Elmadağ-İstanbul... Sonra, ön elemeyi geçerseniz, 11 - 19 Mayıs arası finallerde şarkılarınızı canlı canlı çalın... Şansınız yaver giderse, 4000 dolarlık müzik aletinden albüm çıkarma anlaşmasına, bir sürü hediyeyi yan cebinize koyun. Bu yılın güzelliği: Finale kalanların canlı performansları, albüm olarak da yayınlanacak... Fırsat bu fırsattır: Bu "gerçek"ten bir Roxy Music çıkarmaya azmetmiş Roxy'nin müsabakasının değerini bilelim.

6→

Kış bitti... Uzaklarda ilk ümitler gibi yaz, / Duyuyorum bu sabah, kış içimden çıkalı / İçimin dörtduvarı bembeyaz badanalı / Ah, sade nefes almak, göğsüme dolan bu haz... **ZİYA OSMAN SABA**	Kalbe dolan o ilk bakış unutulmaz, unutulmaz *(nihavend şarkı, beste erol sayan, güfte mehmet gökkaya)*	O da bir kadındır sıkıntılar yapan / renkli kâğıtlar ve elişleriyle. / Elbette büyütür bir gökyüzünü / el sallar gece otobüslerine, / bir gazete alır, bir cümle yazar / çünkü herkes korkar yalnızlıktan / ve her yerde bir intihar vardır. **AHMET OKTAY**
	Hayatta üç anamaddeyi çok seveceksin: Anamı, babamı, bir de seni anlayanı. **MUSTAFA TOPALOĞLU**	
Bütün pislikleri ortaya çıkardığından / âşıksam nefret ediyorum yaşamaktan **METİN ALTIOK**		Çok daha ağırdır yaşamak, her şeyin ağırlığından. **RILKE**

vurmaktan dolayı açılmış davaları bulunuyor. Bu arada ODB de boş durmuyor. New York Emniyet Müdürlüğü'nü bu asılsız suçlamalardan ötürü dava etmeye hazırlanıyor. Wu-Tang'lerden bir de iyi haber verelim: Wu-Tang Clan elemanı **Ghostface Killah**'ın "Supreme Clientele" isimli solo albümü mayıs ayında yayınlanıyor.

Orbital'ın iki yıl aradan sonra yeni single'ı "Style" piyasaya çıktı. Kısa bir süre sonra da "In The Middle of Nowhere" albümü gelecek.

Michael Stipe çocuklara göz dikmiş durumda. Son olarak televizyonda Susam Sokağı programına katılan Stipe, ayrıca Disney'in organize ettiği canlı bir İnternet bağlantısında minik hayranlarının sorularını yanıtladı.

Boo Radleys'in eski gitaristi Martin Carr solo albüm hazırlıyor. Albümün tıpkı yeni bir Boo Radleys albümü gibi olacağını söylüyor.

Blur'ün adamı **Damon Albarn**, "Raveneous" isimli, hayli yaygara koparacağa benzer bir filmin müzikleri için Michael Nyman'la ortak çalışma yapıyor. Antonia Bird'ün yönetmenliğini yaptığı filmin temaları arasında yamyamlık ve Satanizm var.

Chumbawamba, Prens Edward ile Sophie Rhys-Jones'un evliliğine sanatsal bir katkıda bulunmak için kolları sıvadı. Elton John'un Diana'nın cenazesinde söylediği "Candle in the Wind"in kazandığı büyük başarıyı gözleri yaşarak izlediklerini ve yaklaşan kraliyet düğününe bir arya besteleyerek katkıda bulunacaklarını söylediler. Ayrıca üyelerinden birinin de ücretsiz olarak düğün şoförlüğüne aday olduğunu açıkladılar. "Düğün sırasında bir araba kazasına kurban gitmelerini istemeyiz" dediler.

Hal Hartley'nin PJ Harvey'li filmi "Yaşam Kitabı" Nisan'da Festivalde

Yüzkırkbeş nisan

Sinema Günlerine bir ay kaldı. (Vakıf yetkilileri Sinema Günleri dememize çok bozuluyorlar: Tam ismiyle, 18. Uluslararası İstanbul Film Festivali. Zaten "festival" adını alalıberi de on sene geçmiş aradan.) 17 Nisan - 2 Mayıs arasında 145 film arasından boğucu, başağrıtıcı, ama korkunç zevkli seçimler yapacağız. Yine her zamanki gibi "kardeşim, millet film seyretmeye gelmiyor, boy göstermeye geliyor", "normalde bu filmler oynasa kimse gelmez, sırf festival diye bütün entel sosyete Beyoğlu'na akmış" tipi lüzumsuz gevezeliklere muhatap olacağız. Neyse, biz işimize bakalım, bir "ön keşif" mahiyetinde filmlerin içine erkenden dalalım, bakalım sonra nasıl çıkacağız...

Uluslararası yarışmada Altın Lale için yarışacak 12 film arasında Kutluğ Ataman'ın "Lola & Bilidikid"i dikkat çekiyor... Sanatlar ve Sinema kuşağında, Paul Auster'ın ilk yönetmenlik denemesi "Köprüdeki Lulu", Armando Manni'nin Doğu bloku ülkesinden şan şöhret düşleriyle Batıya göç eden iki gencin öyküsünü anlattığı "Elvis ve Marilyn" var... Bu sene festival programında dokuz adet önemli belgesel yer alıyor: Mesela, Jutta Bruckner'in "Bertold Brecht - Aşk, Devrim ve Diğer Tehlikeler"i, Raymond Deparon'un "Paris"i ve Barbara Kopple'ın cazcı Woody Allen'ı anlattığı "Wild Man Man Blues"u... Alfred Hitchcock'un son sessiz filmi "Şantaj" İngiliz Oda Orkestrası tarafından iki seansta seslendirilecek. Hitchcock'un bu sene, aralarında "39 Basamak", "Rebecca", "Aşktan da Üstün", "Lekeli Adam"ın da bulunduğu 16 filmi daha var... Ustalara Saygı bölümünde Yılmaz Güney ("Seyyit Han", Aç Kurtlar", "Umut"), İranlı Abbas Kiarostami (Altın Palmiyeli "Kirazın Tadı" dahil dört film), İtalyan Mario Monicelli, Amerikalı Jerry Schatzberg, Fransız Agnes Varda filmleri izlenebilecek... Senenin en büyük sürprizi, dünyanın en berbat yönetmeni Ed Wood'dan üç film: "Glen Or Glenda", "Canavarın Gelini", "Uzaylıların 9 Numaralı Planı"... Dünya Sinemasının Genç Yıldızları kuşağının meraka en mucip filmi "The Acid House": "Trainspotting"in yazarı Irvine Welsh'den alınma bir Paul McGuigan filmi... Dünya Festivallerinden bu sene seçilen filmler arasında ise Lars Von Trier'in özürlülerin dünyasını hikaye eden –ve sansürle başı epey derde giren– "Geri Zekalılar"ı var. Bu bölümün diğer önemli filmleri Eric Rohmer'in "Güz Öyküsü" ve iki İran filmi: Dariush Mehrjui'nin "Leyla"sı, Abolfasl Jalili'nin "Tozun Dansı"... İspanyol sinemasına ayrılan özel bölümde Carlos Saura'nın "Minik Kuş"uyla birlikte sekiz yeni film izlenebilecek. Festivalin açılış filmi de Carlos Saura'dan "Tango". Bu senenin en ilginç bölümü ise Milenyum Projesi: Yönetmenlerin Gözüyle 2000 adını taşıyor. "31 Aralık 1999 günü ve gecesi neler olup bitecek" konulu 10 film arasında heyecanla beklediğimiz PJ Harvey'li Hal Hartley filmi "Yaşam Kitabı" da var.

→7

Marianne Faithfull

Hep vardı, ta en baştan beri. Stones daha tıfılken, takma kirpikler modayken. Hâlâ var. Toplama double'ı "A Perfect Stranger" ve Brecht-Weill'ın "Seven Deadly Sins"ini seslendirdiği albümü geçenlerde piyasaya çıktı. Bu arada bizim de elimize otobiyografisi "Faithfull" geçti, merakla okuduk ve dedik ki, geniş geniş nakledelim. Şaka değil, 400 küsur sayfalık bir kitap ve her satırı bir tarih: Bir dönemin, bir iklimin ve bu ikisinin yarattığı efsanevi bir kişiliğin tarihi. Bir seferde nakledilir gibi değil, devamı gelecek sayıda...

KIZKARDEŞİM HAYAT

Pop mitolojisine göre, benim hayatım mart 1964'te, Adrianne Posta'nın lanse edildiği partide başladı. Mick Jagger'la orada tanıştım ve –efsaneye göre – bana o anda tutuldu, aradığı yoldaş olduğuma karar verdi, "As Tears Go By"ı yazmaya başladı. Bense keyif verici maddelere balıklama daldım ve hızlı bir seks hayatı yaşamaya koyuldum.

Adrianne Posta, ilk single'ı Rolling Stones'un afili menejeri Andrew Oldham tarafından piyasaya sürülmüş yeniyetme bir solistti, söz konusu parti de Posta'nın plağının promosyonu için düzenlenmişti. Konuklar arasında nişanlım John Dunbar, Peter and Gordon adlı pop ikilisinden Peter Asher, Paul McCartney ve Rolling Stones'dan Mick, Keith ve Brian vardı. O zamanlar, Stones üyelerinde, John Lennon ya da Paul McCartney'deki cila yoktu, haylaz mektep çocukları gibiydiler.

İri memeli bir melek

Mick Jagger'a gelince, eğer kız arkadaşı Chrissie Shrimpton ile hararetli bir ağız dalaşı yapmasaydı, onun varlığından bile haberim olmayabilirdi. Chrissie ağlıyor, bağırıyor ve o curcunada takma kirpikleri dökülüyordu.

Mick'i de, Stones'u da iplemedim, ama kentsoylu ve egzotik Andrew Oldham bambaşka biriydi. Odanın karşı köşesinden gözlerini dikmiş bana bakıyor, bir yandan da ortağı, daha doğrusu suç ortağı Tony Calder'la fısıldaşıyordu. Partideki kadınların hemen hepsi ağır makyajlı, takma kirpikli ve şıkşıkıdım kıyafetliydi. Benimse üzerimde bir arkadaşımdan ödünç aldığım blucin ve John'ın gömleklerinden biri vardı. Oldham'ın bende ne gördüğünü bilmiyormuş gibi yapmayı isterdim, ama maalesef biliyorum, çünkü hemen her yerde söyledi: "İri memeli bir melek gördüm ve derhal bir kontrat imzalattım..."

Oldham yanımıza geldi, John'a karvizitini uzattı, damdan düşer gibi sordu: "Kim bu kız, adı ne?" John, "Marianne Faithfull" (Meryem Mümin) deyince, "bırak şimdi, dalga geçme" dedi. John, "ben de önce inanmamıştım, ama hakikaten ismi öyle" dedi. Herkes güldü; Andrew birden aklına gelmiş gibi sordu: "Şarkı söyleyebilir mi?" John'un cevabı şöyleydi: "Söyleyebilir herhalde, niye söyleyemesin ki? Söyleyebilirsin, öyle değil mi Marianne?"

Her şey böyle başladı.

Bir hafta sonra, Reading'e, annemin evine bir telgraf geldi: "Saat 14:00'de Olympic Studios'ta ol. Stop. Andrew Oldham. "

"17 yaşında bir sarışın... Bir manastırda öğrenci... Size Baez'e tutkun olduğunu söyleyecektir. Ya da Juliette Gréco'ya. Ya da Bob Dylan'a... Uzun sarı saçları ve mahçup bir tebessümü var... Marlon Brando'dan, Woodbine sigaralarından, şiirden, baleden hoşlanıyor, uzun tuvaletler giymeyi tercih ediyor. Utangaç, arzulu, kendisine has bir kimsesiz çocuk güzelliği olan bir kız..."

Fabrika işçisi gibi...

Sally Oldfield'la (Mike Oldfield'in kardeşi) bindik trene, ver elini Londra... Kayıt stüdyosu çok tuhaf bir yerdeydi. Kontrol odası, kayıt odasının epey yukarısındaydı; Mick, Keith, Andrew, ortağı Tony Calder, Lionel Bart –onun şarkılarından birini söyleyecektim–, ses teknisyeni, Michael Leander, bize yukarıdan, tanrı edasıyla bakıyorlardı. Bizse bir fabrikanın işçileri gibiydik, tepedeki şişgöbeklerin talimatlarını yerine getiren işçiler... Orkestra çalıyor, ben de söylüyordum. Hepsi monoydu. Lionel Bart'ın şarkısı berbattı, tam piyasa işiydi ve profesyonel bir yorum gerektiriyordu. Benim sesim her bakımdan yanlıştı. Olmuyordu, orkestra huzursuzlanıyor, ama ben bir türlü beceremiyordum. Andrew çaresizlik içinde plağın B yüzünde yer alması düşünülen "As Tears Go By"ı söylemeyi denememi istedi.

"As Tears Go By" Mick ve Keith'in yazdıkları ilk şarkıydı. Oldham onları mutfağa kitlemiş, "bir şarkı yazın, iki saat sonra döneceğim" demişti. Nasıl bir şarkı yazmalarını da söylemişti: "Erafına tuğladan duvarlar örülmüş, yüksek pencereli ve içinde seks olmayan bir şarkı istiyorum". Onlar da "As Time Goes By" diye bir şarkı yazmışlardı. Fakat bir sorun vardı, Dooley Wilson'ın "Casablanca" filminde söylediği ünlü şarkı da aynı adı taşıyordu. Sorunu, Andrew şıp diye çözüverdi: Parçanın adını "As Tears Go By" yaptı.

Andrew, önce "As Tears Go By"ın demosunu dinletti; Mick söylüyor, akustik gitarı Sig Jim Sullivan çalıyordu, sonra şarkı sözlerini elime tutuşturdu ve kendimi kayıt odasında buldum. Açılış notalarını duyduğumda şarkının altından kalkabileceğimi hissettim. Bir-iki denemeden sonra "As Tears Go By" tamamdı. Andrew "Olimpos"tan indi, beni kucakladı, "tebrikler sevgilim" dedi, "altı numarasın". Tony Calder, "altı mı, sekiz mi?" diye söze girdi. "Kesinlikle altı" dedi Andrew, "hatta üç". Böyle konuşurlardı. Cidden. Miksajı yaptılar ve iş bitti.

Kayıttan sonra, Mick ve Keith beni ve Sally'yi istasyona bıraktı. Arabada Mick beni kucağına oturtmaya kalktı, ama ben Sally'yi öne iteleyerek yakamı sıyırdım. Aynen böyle, düzey buydu. Eminim, Mick benim Odetta ya da Joan Baez gibi saftirik bir kız olduğumu sanıyordu.

Ticari fantezinin hassas noktaları...

"As Tears Go By", bir Françoise Hardy şarkısı gibiydi. Hafif tertip varoluşsal, bir miktar San Remo Şarkı Festivali tarzı –bir Fransız jukebox'ında dinleyebileceğiniz türden bir Euro-pop. "As Tears Go By"a hiçbir zaman bayılmadım. Mick'le Keith'in o şarkıyı nasıl yazdıklarını Allah bilir. Birbiriyle alakasız o kadar çok şeyin füzyonu ki. "These Foolish Things"in melodisine "The Lady of Shallot"un sözleri. Şarkıyı dinlerken benim gözümün önüne gelen görüntü, Lady of Shallot'ın aynaya bakarak hayatını gözden geçirişi. Mick'in

Devamı 57'de

Bir aksilik olmazsa, inşallah olmaz, 9 Nisan'da sinemalarda. Başrollerde Iggy Pop, Lou Reed, David Bowie... Şahsen değil, temsilen. Ama sadece temsilen de değil, dökümanter olarak da. Filmin prodüktörü R.E.M.'den Michael Stipe, başrolde "Trainspotting"den Ewan McGregor. Yönetmen ise, adını sinema tarihine büyük harflerle yazdırmaya muktedir görünen Todd Haynes... "Olay" 70'lerin ilk yarısında cereyan ediyor. Bir takım uzaylılar geliyor, dünyalıların kafalarını karıştırıyor –bu arada kendi kafaları da karışıyor– ve sonra "görüntü"den çıkıyorlar. "Olay" glam rock denilen "hadise". "Velvet Goldmine" kod adıyla perdeye aktarılan glam rock'un nasıl bir şey olduğunu, filmin bu tarihi ve tarihsel vakaya nasıl baktığını Todd Haynes'den dinliyoruz.

Acayip bir trip

İddialı bir senaryo ve geniş kapsamlı bir film... Öyle görünüyor ki, glam rock'la ilginiz gelip geçici bir heves değil. O dönemle ve o müzikle ilişkinizi anlatır mısınız?

Todd Haynes: 1971'de, Marc Bolan'ın "Ride A White Swan"ı piyasaya çıktığında ve Britanya'da "glitter" dönemine adım atıldığında henüz 10 yaşındaydım. Yani, glam rock'la gerçekten ilgi duymak için çok ufaktım. Amerika'da ticari başarıya ulaşan glam hiti yok denecek kadar azdı. T-Rex'in "Bang A Gong"u, biraz biraz Bowie, hepsi o kadar. Tehlikeli ve yasak bir şey olarak hatırlıyorum glam rock'u. O zamanlar Amerika 60'lar sonrasının natüralist estetiğine gömülmüştü, hippi kültüründen başka hiçbir şey gençliği cezbetmiyordu. Dolayısıyla bütün bu süslü püslü, parlak, kozmetik görüntü –cinsel belirsizliğin ve müzikal muğlaklığın yanısıra– bana ürkütücü geliyordu. Glam rock'a duyduğum ilginin kaynağı, popüler kültür dünyasındaki eşcinselliğe yeni bir gözle bakmaya başlamamdı galiba. 1974'ün yazıydı, ortaokuldaydım ve glam rock'un sönmeye yüz tuttuğu günlerdi. Bir arkadaşımın evinde David Bowie'nin "Diamond Dogs"unu ve Alice Cooper'ın "Billion Dollar Babies"ini dinlemiştik. Plak kapaklarından çok etkilendiğimi hatırlıyorum. Çok yoğun şeylerdi. Her iki kapaktaki gotik, ürkütücü ve cinsel ögelere bir ergenin kayıtsız kalması mümkün değildi. Ayrıca, Elton John'un mainstream bir glam olan "Goodbye Yellow Brick Road"unu çok seviyordum. O albümde bir de "Bütün Genç Kızlar Alice'i Sever" diye bir şarkı vardı, öğleden sonralarında yalnızlıktan bunalan ev kadınlarını "seven" bir kızın hikayesini anlatıyordu. Lezbiyenlik bana erkek eşcinselliğinden daha da yabancı geliyor, efsunluyor, rahatsız ediyordu. Bir de, gittiğim bir gösteride sahne arkasında birbirleriyle sarmaş dolaş iki kız görmüştüm. Elton John'un şarkısıyla tanık olduğum o görüntü zihnimde buluşuyor ve bana bir şeyler oluyordu. 1974'ün sonlarında, glam rock benim orta sınıf Amerikan hayatıma girmiş, kendi cinselliğim hakkındaki sorularımla kesişmişti. Ancak, Bowie'yi, Eno'yu, Roxy Music'i, Velvet Underground'u, Stooges'ı ve glam'den etkilenen başka Amerikalı toplulukları tanımam ve anlamaya başlamam üniversitedeyken oldu. İşte o zaman, glam'in birbirinden farklı birçok ögeyi –görsel estetik dahil olmak üzere– bir araya getiren kültürel bir olgu olduğunu kavradım.

> Öyküler, eşcinselliğin nasıl bastırıldığını ve sonra da erkekler arasındaki bağın sosyal amaçlara hizmet ettiği kilise veya ordu gibi yerlerde nasıl kullanıldığını konu alıyordu. Glitter rock olayı bu öykülerin üçüncüsüydü.

> Glam rock'un gerçekten ilginç olan tarafı "bakmak" ve "okumak"tı. Glam'in maziye karışmasıyla birlikte biz de eleştirel mesafeyi, kendimizle ilişkimizi, gördüklerimizi sorgulamayı yitirdik. Artık "poz"a o kadar alıştık ki, üzerinde düşünmüyoruz bile.

"Velvet Goldmine"ın öyküsünü uzun zamandır birlikte çalıştığınız editörünüz James Lyons'la birlikte oluşturdunuz. Bir glam filmi yapma fikri nasıl doğdu?

Birlikte Havai'de tatildeyken –o zamanlar sevgiliydik– James, erkeklik ritüellerinin toplumla bütünleşmesini anlatan üç öyküden oluşan üç bölümlük bir film tasarladığını söylemişti. Bu öyküler, eşcinselliğin nasıl bastırıldığını ve sonra da erkekler arasındaki bağın sosyal amaçlara hizmet ettiği kilise veya ordu gibi yerlerde nasıl kullanıldığını konu alıyordu. Glitter rock olayı bu öykülerin üçüncüsüydü. Ama bence, başlıbaşına bir film olacak kadar güzel bir fikirdi bu. Bu konuya bugüne dek sinema gözüyle hiç bakılmadı. Halbuki, öylesine görsel ki!

İkimiz de kulağımızın üzerine yattık. James, sözünü ettiği filmi glam'sız geliştirmeye başladı, glam üzerine ayrı bir film yapma fikri üzerine birkaç yıl uzun uzun konuştuk. Fakat iş takvimlerimiz beraber çalışmamıza izin vermedi. "Velvet Goldmine"daki temel fikirlerin çoğu o ilk konuşmamızda oluşmuştu. Sonra, konuyu araştırmaya, Britanya'ya gidip gelmeye, kitap-plak almaya ve glam'ın az bilinen veçhelerine el atmaya başladım.

Araştırma süreci nasıl bir süreçti?

Çok uzundu. Çünkü 1998'e dek glam rock'u kendi içinde bütünlüklü bir hareket olarak ele alan kitaplar yoktu. Dolayısıyla, bir biçimde glam'la bağlantılı yayınları, kitapları okudum, glam'in önde gelen isimlerinin –Bowie, Marc Bolan, Iggy Pop, vb.– yayınlanmış bütün biyografilerini elden geçirdim. O dönemde pop kültürü hakkında ne bulduysam okudum. Ve şu kanıya vardım: Glam, Oscar Wilde'ın temsil ettiği bir İngiliz geleneğinin, sanat ve kültüre uygulanan "karşı felsefe"nin ürünüydü. Wilde, bence glam döneminin mükemmel bir tezahürüydü. Dolayısıyla kucak kucak Wilde okudum. Biyografileri, kendi eserlerini, her şeyi... Ayrıca, glam'in özgüllüğünü genişletmeye, bağlantılı olduğu başka şeylerle ilişkisini kurmaya çalıştım. Şiir dahil olmak üzere bütün anla-

tım biçimlerine kulağımı dört açtım. Düz-çizgisel anlatıma, geleneksel senaryo tarzına meydan okumak, anlatımın sınırlarını bütün görsel beklentilerin ötesine taşımak istiyordum. Epey uğraştırdı, öyle kendiliğinden doğmadı.

Filmin başında Wilde geleneğinin sınırların ötesinden –uzaydan– gelmesinin sebebi bu mu?

"Yabancı" kavramının eşcinsel kavramıyla alenen bağlantılandırılması ilk kez glam'le oldu sanıyorum. Her iki kavram da fantastik bir müzikal ifade potansiyeli ve kasvetli, hazin hayatlara hapsolmuş gençlik için bir özgürlük potansiyeli taşıyordu. Filmin başında, uzay gemisi glam dönemine elbette "dışardan" ögeler getiriyor, Wilde'ı ve "dandyizm"i ama, aynı zamanda ergenlik çağında yaşanan "öteki" olma haliyle karşı karşıya kalmanın verdiği duyguya atıfta bulunuyor. Bu fikri çok net, berrak bir mecazla biçimlendirmek istedim.

Belli bir dönemin ikonlarını, gerçek olaylarını alıp onları kurgusal hale getirdiniz. Niye böyle bir yol izlediniz?

Yapmaya çalıştığım –ve bir düzeyde bilinçli olarak izlediğim strateji– şuydu: Glam'ın, erken 70'lerde tarihin aynasına bakıp kendi imgelerini görmesiydi. Filmde, glam döneminin bütün sanatçıları tarihe, geçmişe (Hollywood referansları, nostalji, Valentino, vb) ve geleceğe, Kubrick futurizmine bakıyor. Bowie'nin o zaman yaptığı tam da buydu: Bir fotokopi cihazı gibi bütün referansları bir araya getirdi, yoğunlaştırdı, damıttı ve ortaya Ziggy Stardust çıktı. Glam dönemiyle ilgili herşey başka yerlerden geldi. Tabii bu yeniden biraraya getirme, yeniden kurma sürecinde otantiklik nosyonu kayboluyor. Dolayısıyla, glam sanatçılarının eserleriyle gerçek yaşantılarını içiçe geçirip yeni bir kurgusal düzen içinde aktardım. Bu kurgu elbette "realite"den farklı bir şey.

Sizce 70'li yıllar nasıl bir dönemdi?

70'lere dönüş ya da 70'lerin yeniden canlanması adına yapılan şeylerin çoğu, 70'lerin kültürünün ıskartaya çıkarılabilecek yönlerine, sakız olmuş veçhelerine odaklanıyor. Ben çok başka bir şey üzerine konuşmaya çalıştım. Eğer 60'ların hiper politik bilinçliliği olmasaydı, 70'ler olamazdı. Belki de gerçekten naif, ama iyimser, entegrasyonist bir ruhu vardı 70'lerin. Tarihin başka hiçbir noktasında erkek-kadın, heteroseksüel-homoseksüel arasındaki sınırların bu denli cesur ve cüretkar biçimde aşıldığı bir dönem bilmiyorum.

"Velvet Goldmine"ın mesajı da bu sınırların aşılması ve herkesin biseksüel olması mı?

Bunun gerçekleştiğini görmek isterdim doğrusu! Bu filmin çok mütevazı bir hedefi var: Bütün homoseksüelleri heteroseksüel, bütün heteroseksüelleri de homoseksüel yapmak. *(gülüyor)* Fakat cinsel gündemi bir yana, glam rock'u dahiyane bulmamın sebebi, kimliği –bizatihi kimliği– sorgulamaması. Süslenmenin, peruk takmanın, makyaj yapmayı küçültücü bir şey, bir indirgenme olarak görmüyorum, aksine kimliğin yaratıcı bir sanat haline geldiğini düşünüyorum. Düşünsenize, bir çocuğun rock ikonu ona şöyle diyor: "Değişim! Her şeyin aslı bu". O yaştaki çocukların yaşadıkları budur zaten. Hayatları budur. Herkes onlara uslu, istikrarlı, düzenli olmalarını söylerken, bu Ziggy karakteri tam aksi yönde konuşuyor. Bu, radikal bir deklarasyondur.

Senaryonun temelinde Brian Slade'le Curt Wild'ın aşk hikayesi yatıyor. Bu, David Bowie-Iggy Pop ilişkisinin kurgusal bir tezahürü mü?

Bence glam, alabildiğine teatral, entellektüel, ironik ve eşcinsel kültürünün etkisindeki Britanya geleneği ile ham, fiziksel, cinsel bakımdan güçlü ve de eşcinsel kültürünün etkisindeki Amerikan geleneği arasındaki aşktır. Bu iki unsurun glam'ı yaratmak üzere birbirlerine aşık olmaları, Curt Wild'la Brian Slade'in yaşadıkları aşkla temsil ediliyor. Curt Wild karakteri sadece Iggy Pop değil, başka birçok Amerikan hardcore unsurunu da barındırıyor. Aynı şekilde, Brian karakteri de Bowie'izmin ötesine geçiyor. Filmdeki aşk hikayesi, müzik ve stilde iki karşıt geleneğin, Londra'yla New York'un aşk hikayesi.

Kurduğunuz anlatım çok parçalı ve çok katlı. Brian Slade'in yükselişinin ve düşüşünün "resmi öyküsü"nü ilk on dakikada anlatıyorsunuz, sonra gerçeği bulmak için "gazeteci Arthur"la Yurttaş Kane'vari bir "puzzle" çözme gayretine girip delilleri bulmaya çalışıyorsunuz, ama bu bir şaka, zira delil-melil yok. Niye böyle bir anlatımı tercih ettiniz?

Seyirciyle filmin öznesi Brian Slade-pop yıldızı arasına çeşitli engeller koymak istedim. "Yurttaş Kane"de de Charles Foster Kane'e parçalanmış bir perspektiften bakarız. Brian'ı "nüfuz edilemez" bir kişilik olarak anlatmak istedim. Bu, kapalı kapılar ardında olup bitenleri ifşa eden bir film değil, nesnel gerçeği ya da nihai psikolojik anlamı ihtiva etmiyor. Dolayısıyla, "Yurttaş Kane"in yapısı bana bütün bu unsurları evirip çevirme imkanı verdi... Ama bu düz-çizgisel olmayan anlatımın en önemli amacı, "Velvet Goldmine"ı 60'ların sonuyla 70'lerin başında seyrettiğim "2001", "Otomatik Portakal" ve Nicholas Roeg'in "Performance"ı gibi gençlik deneyimi filmlerinden biri haline getirmekti. O zamanlar sinemaya –ister yedi yaşında ve babanızın elini tutarak, ister 15'sinizde arkadaşlarınızla beraber– daha önce yaşamadığınız bir deneyimi, duyguyu yaşamak için giderdiniz. Sinemaya gitmek asit atmak gibi bir şeydi. Bir "trip" yapacaktanız ve bu deneyimin neye yol açacağını bilmiyordunuz. İşte bundan ötürüdür ki "2001"in sloganı "nihai trip"ti. Gerçekten özlemini çektiğim şey tam da bu: Eskiden sinemada varolan keşif duygusu, esrar duygusu; bir seyircinin filme kişisel bir reaksiyon göstermesi... Bugünkü gibi "bakalım bu filmi öbürü kadar sevecekler mi?" zihniyeti yoktu. Eskiden sinemada bir heyecan, bir coşku unsuru vardı, "Velvet Goldmine" da öyle olsun istedim. Sinemaya gidip trip yapmanızı istedim. Gençlerin CD'sini seyretmelerini ve –evet, analiz etmelerini istedim.

Glam döneminin kontrastı olarak "1984"ü kurgulamayı seçmenizin sebebi ne?

Glam rock'un kıyamet fantezilerinin odak noktası "1984"tü. Bowie'nin "Diamond Dogs"u, "1984" romanından müzikal yapmak için girişilen çabanın başarısız sonucuydu. Ancak, "1984" projeksiyonu bir ölçüde doğrulandı da. En azından, siyasal ve kültürel iklimi, 60'ları ve erken 70'leri belirleyen toplumsal eleştiri, 80'lerde vahşice tersyüz edildi.

Politik manzara gerçekten de değişti. Orwellyen değildi. Daha cafcaflı, daha açgözlü bir tarafı vardı, ancak temelde "iktidar"dı, hiyerarşi kavramına, cinsel rollere ve net biçimde tanımlanmış demografilere "iade-i itibar"dı. Glam'in "1984" vizyonu bir kurmaca değildi, "yeni muhafazakarlık" gerçeğiydi.

Filmin adını niye "Velvet Goldmi-

"Velvet Goldmine" David Bowie'nin 1971'de yazdığı bir şarkı. Glam haretini başlatan Marc Bolan olduysa da, Bowie hem müzikal ve hem görsel açıdan glam rock'a müthiş bir sofistikasyon getirdi.

Glam, alabildiğine teatral, entellektüel, ironik ve eşcinsel kültürünün etkisindeki Britanya geleneği ile ham, fiziksel, cinsel bakımdan güçlü ve de eşcinsel kültürünün etkisindeki Amerikan geleneği arasındaki aşktır.

Okuduğum bütün kitaplar aynı şeyi söylüyor: Ziggy Stardust'ın ve genelde glam rock'un icadında asli rollerden birini Angela Bowie oynamıştı, o olmasaydı glam rock da olmazdı.

ne" koydunuz?
"Velvet Goldmine" David Bowie'nin 1971'de yazdığı bir şarkı. "Space Oddity"nin 1975'teki yeni baskısının B yüzü dışında hiç gün yüzü görmemişti. Bir aralar Bowie'cilerin "kayıp hazine"leriydi o şarkı. Şimdilerde daha çok dinlenebiliyor çünkü "Ziggy Stardust" CD'sine ilave edildi. İşe başlarken Bowie'nin diğer şarkılarıyla birlikte "Velvet Goldmine"ın da filmde olmasını istiyordum, ama Bowie şarkılarının kullanılmasına izin vermedi. Sanıyorum Ziggy döneminden şarkılarıyla ilgili başka bir proje var kafasında. Benim için büyük hayal kırıklığı oldu, ne var ki Bowie'nin kararı kesindi. Bunu saygıyla karşılıyorum. Filmde "Velvet Goldmine" şarkısı olamadı ama, isim çok güzeldi, vazgeçilecek gibi değildi. Benim zihnimde o dönemi tanımlayan bir sürü imgeyi, niteliği imliyordu. David Bowie'nin, "Velvet Goldmine"da kendisine duyduğum sevgiyi ve saygıyı müşahade edeceğini sanıyorum. Glam hareketini başlatan Marc Bolan olduysa da, Bowie hem müzikal ve hem görsel açıdan glam rock'a müthiş bir sofistikasyon getirdi.

Iggy'den herhangi bir reaksiyon geldi mi?
Iggy'i bizzat aradım, konuyu benden öğrenmesini istedim. Kendisinden yola çıkarak kafamda canlandırdığım karakteri anlattım. Çok "cool"du. Başarı ve şans diledi. Müthiş bir herif, çok iyi yürekli. Filme bayılacağını umuyorum.

Peki filmde, Iggy figürüyle Bowie figürü arasında bir aşk yaşanacağını söylediniz mi?
Hayır, doğrudan söylemedim, ama istediği an senaryoyu görebilirdi. Zaten herhalde kulağına gitmişti o hikaye. Iggy'nin ünlü lafını bilirsiniz, ona göre bütün erkekler eşcinseldir. *(gülüyor)* Kendinden emin yani.

Ewan McGregor, Iggy'nin kopyası gibi, pantalonuna kadar... Bunu gerçekleştirmek onun için zor olmadı mı?
Hayır. Öylesine arzuluydu ki. Fiziksel olarak Kurt Cobain'i çok andırıyor, Iggy'den çok Cobain'e benziyor. Ama Cobain de saçını gümüş rengine boyardı, Iggy'ye benzemek için. Ewan'ın Cobain'e benzemesi benim için bir sorun olmadı, aksine birebir Iggy çağrışımlarını önlemiş oldu.

"Velvet Goldmine"nın öyküsü Brian ve Curt'ta odaklanıyor, ayrıca Arthur'da tabii. Ama filmi Jack Fairy karakteriyle başlatmayı ve bitirmeyi tercih etmişsiniz. Jack Fairy'nin filmdeki fonksiyonu ne?
Fairy, glam rock'un Little Richard'ını temsil ediyor. Fairy, bir fotokopi makinesi gibi etrafındaki her şeyi kopya edip, montajlayıp kendisini bilinçli bir şekilde biçimlendirmiyor. O, içgüdüselliği temsil ediyor, çocukken içinden öyle geliyor, öyle oluyor. Little Richard, kendi döneminin bütün olumsuz şartlarına –muhafazakarlık, ayrımcılık, vb.– rağmen kimsenin görmezden gelemeyeceği biçimde tepeden tırnağa seyirlik bir vaka olarak spontan bir patlama yapmıştı. Tabii ki derhal "mainstream"e daldı ve "mainstream"i onun aşırılıklarını adapte etmeye zorladı.

Sinemaya gitmek asit atmak gibi bir şeydi. Bir "trip" yapacaktınız ve bu deneyimin neye yol açacağını bilmiyordunuz. İşte bundan ötürüdür ki, "2001"in sloganı "nihai trip"ti. Gerçekten özlemini çektiğim şey tam da bu: Eskiden sinemada varolan keşif duygusu, esrar duygusu; bir seyircinin filme kişisel bir reaksiyon göstermesi...

Bir arkadaşımın evinde David Bowie'nin "Diamond Dogs"unu ve Alice Cooper'ın "Billion Dollar Babies"ini dinlemiştik. Plak kapaklarından çok etkilendiğimi hatırlıyorum. Çok yoğun şeylerdi. Her iki kapaktaki gotik, ürkütücü ve cinsel ögelere bir ergenin kayıtsız kalması mümkün değildi.

Glam rock, tıpkı kimliğimiz gibi cinselliğimizin de elimizin altındaki en yaratıcı mülkümüz olduğunu, insanın kendisini ifade etmesinin bir aracı, bir yolu olduğunu, istediğimiz gibi biçimlendirebileceğimizi dile getiren bir hareketti.

Jack Fairy, şöhret olmak arzusunun arkasındaki tüketici itkinin zıddı olarak işlev görüyor "Velvet Goldmine"da. Genellikle, bir fikri bilinçli olarak apartıp kullananlar, o fikrin orijinal yaratıcısılarından daha etkili olurlar. Jack Fairy de Brian kadar ilgi görmüyor, ama bir esin kaynağı olmayı sürdürüyor. O, "gerçek" bir glam ve dolayısıyla tabii ki gerçek değil.

Bir de Mandy karakteri var... Toni Colette'in canlandırdığı Amerikalı biseksüel, onun fonksiyonu neydi?
Mandy, artık kültür hayatımızda varolmayan bir kişilik, en azından bana öyle geliyor. "Cabaret"teki Liza Minelli'den de, glam döneminin Angela Bowie'sinden de farklı. Teatral bir kişiliği var, eserli bir tip. Kişiliğini büyük ölçüde dönemin eşcinsel duyarlığına borçlu. Sanıyorum dünyanın dört bir yanında, kadınlar, Patti Smith gibi kişiliklerin pop arenasına çıkmalarıyla birlikte sımsıkı kodlanmış "kadın" kavramından önemli ölçüde özgürleştiler. O zamanlar kadınlar bundan müthiş etkilenmişlerdi. Fakat bugünün genç kızlarının dağarcığında, hafızasında o tür bir "kadın"lık yok artık. Mandy karakteri, oldukça gevşek bir biçimde Angela Bowie'nin kimi özelliklerinden esinleniyor. Şimdi her şey bitip gittikten sonra onun gibi "pop yaratıkları"yla dalga geçmek kolay. Ama okuduğum bütün kitaplar aynı şeyi söylüyor: Ziggy Stardust'ın ve genelde glam rock'un icadında asli rollerden birini Angela Bowie oynamıştı, o olmasaydı glam rock da olmazdı.

Filmi en çok şahsileştiren ve duygusallaştıran karakterin Arthur olduğunu siz de kabul edersiniz herhalde. O sadece ortalıkta dolaşıp sorular soran biri değil...
O benim. O sensin. O, hikayenin bir parçası olan bir fan. Bir gölge. "Velvet Goldmine"da ışık ona çevriliyor. Arthur'a bayılıyorum, Christian'ın performansı sayesinde insanın yüreğini sızlatıyor. Hâlâ Arthur hakkında tamamen nesnel olamıyorum. Canlandırması çok zor bir kişilik, filmdeki daha renkli rollerin yanında pek çekici bir rol değil. Ama, Arthur kişiliği / rolü filmi taşıyor, duyguların yere sağlam basmasını sağlıyor ve seyircinin öyküye girmesi için tutarlı bir referans noktası. Christian bu ağır rolü üstlendi ve bizi, müzik satın alan kamunun portresini resmetti. Filmin güçlü bir fan bakış açısına sahip olması gereki-

Michael Stipe

Glam'in seksüel içeriği bir ışıktı...

Sinemaya duyduğum ilgi, fotoğrafa duyduğum ilgiden kaynaklanıyor. Fotoğraf benim ilk gözağrım. Hâlâ da en azından müzik kadar tutkuyla bağlandığım bir şey. Bir film şirketi kurdum, çünkü haybeci olmayan filmler ortaya çıkarmak istiyorum. Bu bir.

Todd elinde bir senaryoyla geldi bana, çünkü bir film şirketim olduğunu biliyordu. Glam rock hakkında bir film yapmak istediğini, benim yardımcı olup olmayacağımı sordu. Balıklama daldım. Konu, kendime çok yakın bulduğum bir şeydi.

Todd'la ben aynı yaştayız. Ben 38'imdeyim ve glam'i punk rock'tan sonra keşfettim. Punk da benim için Patti Smith ve 75'in, 76'nın The Ramones'uydu. İngiltere'de olup bitenler beni pek etkilememişti. Ancak, ergenlik çağımda glam rock'un seksüel içeriği benim için bir ışıktı. Hele Ted Nugent, Styx, Rush ve öteki gruplarla kıyaslandığında. Bu isimler bana hiçbir şey söylemiyordu. The New York Dolls bir hareket getirmişti ama, onlar da punk rock'a yöneldiler.

Peki bu filmde beni cezbeden neydi? Müzik tarafını geçelim, çünkü sadece müzikal filmler yaptığım gibi bir izlenim doğmasını istemem. Zira, müzikal filmler çok dar bir alan.

Bu filmde beni cezbeden Todd Haynes'dı. Onun en büyük fanı benim sanırım. Todd'un eserlerinin fenomen olduğunu düşünüyorum.

yordu. Arthur bize pop ve tüketim kültürü döngüsündeki yerimizi, onun merkezinde olduğumuzu hatırlatıyor. Bu döngü –Brian'la Curt'ün öpüşmesinin fotoğrafının çekilmesi, o fotoğrafın basılması, basında yer alması, bir gazete bayiinde satılması, Manchester'da gencin satın alması, eve götürmesi, açıp bakması, erekte olması– bir gerçektir. Rock starlarının kamusal cinselliği ile tüketicinin özel, mahrem cinselliğinin kesişmesi çok aşikar bir şeydir.

Bütün mesele, köhnemiş iktidar, imtiyaz ve hiyerarşi fikirlerini ortadan kaldırmayı amaçlayan politik motivasyonu insanın kendi içine yönlendirmesi. 60'larda, dışa dönük bir politik perspektif söz konusuydu 70'lerde ise devrim fikri, politikanın içselleştirilmesi, kişisel tercihlerin politize edilmesiydi.

Bu döngü –Brian'la Curt'ün öpüşmesinin fotoğrafının çekilmesi, o fotoğrafın basılması, basında yer alması, bir gazete bayiinde satılması, Manchester'da gencin satın alması, eve götürmesi, açıp bakması, erekte olması– bir gerçektir. Rock starlarının kamusal cinselliği ile tüketicinin özel, mahrem cinselliğinin kesişmesi çok aşikar bir şeydir.

Senaryoyu hazırlarken filmin güçlü görselliğinin karakterleri gölgede bırakabileceğinden, filmin film yapma üzerine bir film haline gelebileceğinden endişe ettiniz mi?

Bu, filmin bir yapıntı olduğunu farkettirmekle ilgili bir şey. Ama eğlenceli, neşeli bir tarzda yapıldı, Brechtian, didaktik bir tarzda değil. Glam rock'ta mizah vardır, ironi vardır, nükte vardır. Ve bunların adresi de çoğu zaman glam'in kendisidir. Çoğunlukla sözde doğal dünyamızın ne denli suni olduğunun teşhiridir. Mesela "basın gecesi" sahnesi... Herkesin altın giysiler içinde göründüğü, tuhaf bir sirk / opera evinde çekilen sahnenin "gerçek" bir mekanda çekilebilecek bir sahneden çok daha fazla gerçeklik duygusu taşıdığını düşünüyorum. Buradaki ironi, bu yapıntının, bu sahnenin gerçekten vuku bulmuş bir olayın alabildiğine sürrealize edilerek nakledilmesidir. Bu sahnenin esin kaynağı, Main-Man şirketinin Ziggy Stardust turnesinin promosyonu için bir avuç Amerikalı eleştirmeni Londra'ya uçurmasıdır. Olay Londra'nın Dorchester Oteli'nde cereyan etmişti sanıyorum. Bowie, Lou Reed ve Iggy Pop bütün gün poz vermişlerdi. Bowie dört kez kıyafet değiştirmiş, şampanya, havyar, taze çilek ikram edilmiş ve herkes kendisini oynamıştı. Iggy yerde yatan cankiyi, Lou Reed Bowie'nin başına bela olan küstah Amerikalıyı oynamıştı, Bowie ise olayın "düşes"iydi. Bu olay gerçek hayatta vuku bulan teatral bir gösteriydi, dolayısıyla bu vakayı filmde uç noktalara götürmek fazla bir hayal gücü gerektirmiyordu. Filmde, o şatafat içinde kaynayıp gitmesinler diye kişilikleri sürekli olarak tanımladım.

Glam dönemi hakkındaki ilk derli toplu kitap olan –ki önsözünü de siz yazmıştınız– "Glam!"in yazarı Barney Hoskyns, Brian Slade'in menejeri Cecil Drake'den bir alıntı yapıyor: "Brian çiçek çocuklarının ikiyüzlülüğünden nefret ediyordu. Müziğinin yetimlere ve yasadışı yaşayanlara hitap ettiğini düşünüyordu. Onun devrimi, kendi ifadesiyle, cinsel bir devrim olacaktı"... Bu, toplumsal meselelere duyarlı bir sanatçı olarak sizin "devrim" anlayışınız mı?

Senaryodaki o cümle, 70'lerdeki "cinsel devrim" terimiyle çok yakından ilişkili. Ben her zaman, devrimi, yatakta ne yaptığınızın ötesinde bir şey olarak gördüm. Ama geniş bir açıdan, yeni bir siyasi bilinç noktasından bakıldığında, yatakta ne yaptığınız, özel hayatınızda nasıl biri olduğunuz, kültürel anlamda kim olduğunuzu tanımlar. Özel hayatın siyasal bir konu olduğunu feminizm ve eşcinsel hareketi gündeme getirdi. "Cinsel devrim"in beni ilgilendiren tarafı sadece cinsel bir devrim değil, bir kimlik devrimi olmasıdır. Fakat doğal olarak bu ikisi birbiriyle bağlantılıdır. Bence bütün mesele, köhnemiş iktidar, imtiyaz ve hiyerarşi fikirlerini ortadan kaldırmayı amaçlayan politik motivasyonu insanın kendi içine yönlendirmesi. 60'larda, dışa dönük bir politik perspektif söz konusuydu ve maalesef büyük ölçüde yenilgiye uğradı. 70'lerde ise devrim fikri, politikanın içselleştirilmesi, belirli bir kültür içinde yaşayan insanlar olarak yaptığımız kişisel tercihlerin politize edilmesiydi. Bu tercihler politik örgütlenmenin kapsamlı, dışa dönük programları kadar önemli ve siyasi açıdan tesirliydi. Ben bu yaklaşımı seviyorum, benimsiyorum ve 70'lerdeki devrimin etkisinin sürdüğünü, 60'lı yılların seferberliğiyle kıyaslanamayacak biçimde bugün hâlâ hissedildiğini düşünüyorum. Ayrıyeten glam rock'u, cinselliğin sabit, biyolojik olarak belirlenmiş bir durum olduğu yolundaki zihniyetten özgürleşmek için yapılan bir çağrı olarak görüyorum. Glam rock, tıpkı kimliğimiz gibi cinselliğimizin de elimizin altındaki en yaratıcı mülkümüz olduğunu, insanın kendisini ifade etmesinin bir aracı, bir yolu olduğunu, istediğimiz gibi biçimlendirebileceğimizi dile getiren bir hareketti.

"Velvet Goldmine" daha çok "bakmak" üzerine bir film, kişilikleri "bakma eylemi" esnasında gözlemlemeye, "bakış"a bakmaya ve bunu sinema sanatı yoluyla iletmeye dayalı bir film...

Bütün bu"bakmak" meselesi benim çok ilgimi çekiyor. Bence glam döneminde gösteri yapan sanatçıya bakmak, bakma eyleminin ön plana geçmesi, "bakan"la "bakılan"ın birbirlerinden ayrışmasıydı. Birdenbire, gördüğünüzü nasıl "okuduğunuz" önem kazanıyordu, çünkü gördüğünüz şeyin sizin bakışınıza sunulandan farklı bir şey olması ihtimali söz konusuydu. Dolayısıyla, seyirci açısından bakma eylemi aktif ve politize bir süreç haline geliyordu. Glam rock stili, giysileri ve saçı vurgulayan ilk örnekti. Bu süreç kaçınılmaz olarak MTV'ye, Madonna'ya ve bizlerin bütün bu stil, görüntü hikayesinden gına getirmemize yol açtı. Ama glam rock'un gerçekten ilginç olan tarafı "bakmak" ve "okumak"tı. Glam'in maziye karışmasıyla birlikte biz de eleştirel mesafeyi, kendimizle ilişkimizi, gördüklerimizi sorgulamayı yitirdik. Artık "poz"a o kadar alıştık ki, üzerinde düşünmüyoruz bile.

Ewan McGregor fiziksel olarak Kurt Cobain'i çok andırıyor, Iggy'den çok Cobain'e benziyor. Ama Cobain de saçını gümüş rengine boyardı, Iggy'e benzemek için.

Yani, "Velvet Goldmine"ın sloganındaki gibi mi: "Anlam şeylerin içinde değil, aralarındadır"...

Evet. Tamamen semiyotik bir ifade kullanırsak şöyle diyebiliriz: İmleyen, gösteren ile imlenen, gösterilen arasında bir şey var. İşte o "şey" kültürdür. İmleyenle imleneni içiçe geçirip bir "im" oluşturduğumuzda, o bütünü oluşturan iki ögeyi, birbiriyle çelişen, çatışan bu iki ögeyi –imleyen ve imle-

Ewan McGregor
Iggy Pop olduğum kesin

Benim canlandırdığım karakterin esin kaynağı Iggy Pop'la Lou Reed. Ama "oldukça esnek biçimde" diye eklemeliyim, yasal nedenlerden ötürü... Ama filmdeki görüntüme bakarsanız, Iggy Pop olduğum kesin.

Todd müthiş bir iş yaptı. Ben çok zorlandım. Senaryo çok parçalıydı, flashback'ler, oraya buraya serpiştirilmiş küçük küçük sahneler. Belgesel filmler de kullanıldı. Hiçbir sahnenin provasını yapmadık. Doğrusunu isterseniz beni epey yordu, canımı sıktı. Çünkü insan oynayacağı sahnenin provasını yapmak istiyor. "Bir prova yapalım mı?" diyordum, Todd "hayır, hemen çekelim" diyordu. İyi de ne çekeceğiz, ne çekileceğini bilmiyorum ki.

neni– göremez hale geliyoruz. Artık onu bir bütün, tek bir parça olarak görüyoruz ve potansiyel anlamı ıskalıyoruz. Freddie Mercury öldüğünde Queen hakkında epey düşündüm –grubu, kavramı, ismi, şekil-şemali... Benim –yani iyice bir eğitimden geçmiş, kültür ve teknoloji ve benzeri meselelere ilgi duyan, üzerinde düşünen bir eşcinselin– Queen'in tepeden tırnağa eşcinsel olduğunu kavramam epey vakit aldı. Onların bu denli eşcinsel olduklarını farketmemiştim. Çünkü onlar, sosyal bir fenomen, pop kültürünün bir parçası olmuştu, bir "im" olmuştu, "Queen" olmuştu. Stadyum rock'u! Onlar değişmemişti, herşeyleri aynıydı, ama yarattıkları şok, birbirleriyle çelişen ögelerin bir aradalığı kaybolup gitmişti. Böyle durumlarda ilk önce eşcinsellik ögesi silinir gider zaten. Glam'in başına gelen de buydu. Benim kurulmuş anlamlarla, empoze edilen anlamlarla eleştirel bir ilişkiye girmemin sebebi, kültürel üretimin bizim, yani özgür öznelerin üzerindeki etkisini anlamak için duyduğum arzu. Ne var ki, hiçbir zaman özgür özneler değiliz - biz, tüketicileriz. İronik referansların sürekli doğurganlığı ve enformasyon yüklü toplumsal faaliyetler zihinsel kapasitemizi düşürüyor, konsantrasyonumuzu dağıtıyor, düşünme kabiliyetimizi köstekliyor. Ama sanırım bütün bunları dert etmek, artık modası geçmiş bir şey telakki ediliyor. Bu sadece bir film, felsefi bir inceleme değil. Öyle değil mi?

Belki de...

Ben de bir süre, bu sadece bir film diye düşünmeyi düşünüyorum.

"Velvet Goldmine"ın Cannes'da özel ödül almasını nasıl karşıladınız?

Bir yorumda bulunmak zor. Cannes'da eleştirel bakış, ciddi tartışma gibi şeyler söz konusu değil. Coşku, taşkınlık, heyecan ve kutlama var. Bir de bütün bunların tadını kaçıran ama illa da bir "final" olsun diye olan bir yarışma. Elbette jürinin filmimi takdir etmesinden gurur duydum. Filmi bitirdiğimde herkesin "Velvet Goldmine"a bayılacağı gibi bir fikre kapılmıştım. Tabii ki beğenmeyenler olacak. Ama ben yapmak istediğim filmi yaptım, tam istediğim gibi yaptım. Dolayısıyla övgüleri hakettiğimi düşünüyorum. Bugüne dek yaptığım bütün filmler eleştirmenleri ikiye böldü. Artık Cannes sona erdiğine, sis dağıldığına göre, "Velvet Goldmine"ın kaderi de diğer filmleriminki gibi olacak. Buna bir itirazım yok. Umarım kendini beğenmişlik olarak alınmaz, ben bu filmden gerçekten gurur duyuyorum.

Bu filmin çok mütevazı bir hedefi var: Bütün homoseksüelleri heteroseksüel, bütün heteroseksüelleri de homoseksüel yapmak. *(gülüyor)* Fakat cinsel gündemi bir yana, glam rock'u dahiyane bulmamın sebebi, kimliği –bizatihi kimliği– sorgulaması.

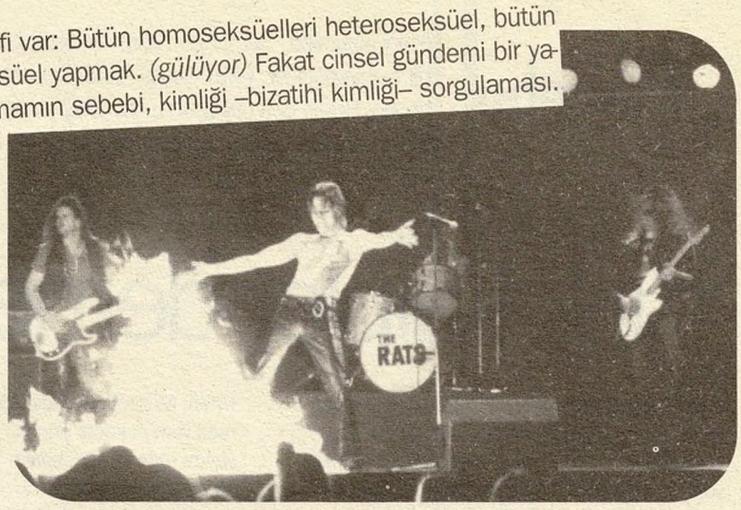

Best of Glam

(en iyi glam-rock albümleri)

1. The Rise And Fall Of Ziggy Stardust And The Spiders From Mars - **David Bowie**
2. For Your Pleasure - **Roxy Music**
3. Electric Warrior - **T-Rex**
4. The Hoople - **Mott The Hoople**
5. Raw Power - **Iggy And The Stooges**
6. New York Dolls - **The New York Dolls**
7. Transformer - **Lou Reed**
8. Aladdin Sane - **David Bowie**
9. Roxy Music - **Roxy Music**
10. The Slider - **T-Rex**
11. Here Come The Warm Jets - **Eno**
12. Slade Alive - **Slade**
13. The Psychomodo - **Cockney Rebel**
14. Diamond Dogs - **David Bowie**
15. These Foolish Things - **Bryan Ferry**
16. Ballroom Hitz - **The Sweet**
17. Glitter - **Gary Glitter**
18. Pin - Ups - **David Bowie**
19. School's Out - **Alice Cooper**
20. Goodbye Yellow Brick Road - **Elton John**

oynayanlar: Ewan McGregor *(Curt Wild)*, Jonathan Rhys Meyers *(Brian Slade)*, Toni Collette *(Mandy Slade)*, Christian Bale *(Arthur Stuart)*, Eddie Izzard *(Jerry Devine)*, Emily Woolf *(Shannon)*, Michael Feast *(Cecil)* **senaryo:** James Lyons, Todd Haynes **cast:** Susie Figgis **yapım tasarımı:** Christopher Hobbs **kostüm tasarımı:** Sandy Powell **makyaj/saç tasarımı:** Peter King **görüntü yönetmeni:** Marise Alberti **montaj:** James Lyons **müzik yönetmeni:** Randall Poster **sorumlu yapımcılar:** Scott Meek, Michael Stipe **yapımcı:** Christine Vachon **yönetmen:** Todd Haynes

HAVA KARADAŞ ve GRUBU
ÇERKEZ EZGİLERİ
her cumartesi 22:00

ERHAN & RIFAT
BLUES
her cuma 22:00

Karma
cafe - bar
İstiklal Caddesi Orhan Adil Apaydın Sokak
No: 31-32 Kat: 1, Beyoğlu Tel: 0212-293 21 42

Placebo

İkinci albümleri "Sensiz Bir Hiçim" çıkalı üç-beş ay oluyor, ama "Velvet Goldmine" filmi münasebetiyle rüzgarı şöyle bir tazeleyecekler. T-Rex klasiği "20th Century Boy"u filmde seslendirenler Brian Molko ve arkadaşları... Glam günlerinden, Bowie'den (Ziggy'den) devraldığı androjenik estetiği 90'ların son demlerine en parlak şekilde kazıyan Brian Molko, gruptaki diğer ikisini de yanına almış, Les Inrockuptibles ve Rock&Folk'un suallerine cevap vermiş...

Kırık kalpler derneğinde suskunuz

Brian Molko: İkinci albümümüzde cinsel birleşme sonrası depresyon hali var bir parça. Zaman zaman kirli donlarımı milletin önünde yıkıyormuşum gibi bir hisse kapılıyorum. Ama bu da bedelsiz değil tabii: Kendimi tedavi etmem için buna ihtiyacım var. Her zaman çok şahsi sözler yazdım, ama bu albümde zayıf, kırılmaya açık, çıplak olma hakkını tanıdım kendime. Kendime şiddet uygulamam gerekiyordu.

Kendine karşı aşırı sevgiden, kendinden hoşlanmama durumuna mı geçtin?

Brian: Kendine aşık olmaktan kendinden nefret etmeye geçmeye müsait, çok uçta bir yapım var. Söz yazmaya başladığımda, profesyonel hayatım hiçbir zaman olmadığı kadar zengin ve verimliydi. Ama buna karşılık, özel hayatım tam bir felaketti. Bu durumlara düştüğüm, kalbimin paramparça kırılmasına izin verdiğim, en yakınlarım tarafından kötü muamele gördüğüm için kendimden nefret ediyordum... Köye çekildiğimizde artık dibe vurmuştum. Albümün kayıtlarını da orada yaptık. Daha başlamadan önce albümün adının "Without You I'm Nothing" olacağını biliyorduk. Çünkü birkaç hafta süren kayıtlar boyunca romantizmden melankoliye geçen ruh halimizi mükemmel bir şekilde yansıtıyordu. Bütün şarkılarda aşk hikâyeleri kötü bitiyor. Bu, kırık kalpler albümü...

Aşk, ölümsüz ilham kaynağı, öyle değil mi?

Brian: Daha ziyade aşkın eksikliği.

İkisi de aynı kapıya çıkıyor.

Brian: Korkarım öyle.

"Scared of Girls" gibi kadın düşmanlığı yapan bir şarkı sence gerekli hale mi gelmişti?

Brian: Bu bir sorgulama, heteroseksüel bir erkeğin hissedebileceği o tatsız bir aradalığı daha net görebilmek için... Orospu gibi davranan erkeklerin, kadınları sevdikleri için mi, yoksa tersine, kadınlardan nefret ettikleri, onlardan korktukları için mi böyle davrandıklarını anlamak istiyordum.

İlişkilerde çabuk mu sıkılırsın?

Brian: Her şeyden çok çabuk sıkılıyorum. Onun için de, bir günlük bile tatilim olsa ne yapacağımı bilemiyorum. İşte bu nedenle, bu kadar çok çalıyoruz, bu denli düzenli yazıyoruz, müthiş bir tecrübe açlığı var: Sıkıntıya, rutine gömülmemek için. Ben tam manasıyla bir iş manyağıyım. Basınla buluşmak için dünya turnesine çıkmak benim için hakiki bir yürek acısı: Çalmayı özlüyorum. Bu durumdan kurtulmak için, grupların sonunda seslerinin kesilmesini ya da dağılmalarını çok iyi anlıyorum.

Özel hayatı, seni frenleyen, hızını kesen bir ağırlık gibi mi görüyordun?

Brian: Müzik benim için soluk almak kadar, yemek yemek kadar önemli. Dolayısıyla, özel hayatımı feda etmek, benim için bilinçli bir tercih ya da bir seçim değil. Bu gelecek için bir yatırım: Şu anda, on yıl sonra olacağım halden çok daha enerjik olduğumu biliyorum, şimdi üretkenken bundan yararlanabileceğimiz kadar yararlanalım o halde. Otuz yaşına geldiğimde, rahat bir nefes alacak, gevşeyecek hale gelmek istiyorum. Bowie bize şöyle bir öğüt vermişti: Doğallığını hiçbir zaman kaybetmeyeceksin, kazandığın başarıya sırtını dayayıp yan gelip yatmayacaksın. O kadar çok tuzak görmüş ki bugüne kadar, onun sözüne inanmak lazım; bir kısmını da uyduruyor gerçi ama...

Bu ikinci albümünüzle beraber, sizi birileriyle karşılaştırıp duruyorlar: Iggy Pop, Bowie, T-Rex... Bütün bunlar hakkında ne düşünüyorsunuz?

Brian: Placebo parıltılı bir grup, bu konuda miras aldığı pek çok şey vardır. Ve biz hiçbir zaman etkilendiğimiz kişileri gizlemedik, daha bizimle yapılan ilk söyleşilerde bu isimlerden söz ettik. David Bowie'ye gelince, onun bence en zengin dönemi olan "Hunky Dory" / "Ziggy Stardust" dönemine müthiş hayranlık duyduğumu hiç saklamadım.

Onun iki arada bir derede, düşkün, dejenere hali mi sizi çok etkilemişti?

Brian: Evet, bizim için atlama tahtası oldu. Onun keşiflerinin üzerine atlıyorduk: Stooges, Lou Reed, Mott The Hoople... Ama David'le içiçelik bizi rahatsız etmiyor, üstelik artık ahbap olduk.

1996'da plak şirketinizin patronu, sizi çok övüp glam rock referanslarınızdan söz etmişti. O sıralarda yeni albümünüz "Without You I'm Nothing"deki gibi geriden geriden Cure kendisini hissettiriyordu.

Brian: Bunu söylemeniz çok ilginç, çünkü bir önceki bateristimiz Robert Smith'in grubuna müthiş hastaydı, ama dürüstçe söylüyorum, hiçbir şey kasıtlı değildi.

Stefan: Bu grubu her zaman sevmiş olduğumuzu ve sevdiğimizi kabul etmek lazım.

Brian: İlk single'larını da, ve tabii pop dönemi de: "Kiss", hâlâ bir harika olan "Just Like Heaven".

Stefan: Kusursuz ve ince pop bizi hep çok etkilemiştir.

Brian: Blondie, Abba... Bunları hep New Order ya da Joy Division kadar sevdik.

Steve: Smiths'i de unutmayalım bu arada.

Stefan: Depeche Mode'u da.

"Music For The Masses" (Depeche Mode Tribute) albümüne davet edilmediniz mi?

Brian: Hayır ve üzüldük. Böyle bir şeye katılmaya bayılırdık. Neyse n'apalım, her yerde birden olamayız ya.

Geçenlerde "İngiltere'nin en edepsiz topluluğu" olarak tanımlandınız...

Brian: Pek öyle gurur duyulacak bir konu değil bu. O gazete tarafından tuzağa düşürüldük. İngiliz müzik basınının sansasyonelliğinin bir teyidi bu söyleşi. Bizim sözüm ona hedonist eğilimlerimiz abartılmış. Sonuçta, bizim Led Zeppelin'den beter olduğumuz hissine kapılıyor insan. Ama İngiliz basınının niçin böyle dalga geçtiğini çok iyi biliyorum: Albüm satışlarımıza dair bir şey diyemeyeceklerinin farkındalar. Bir grubun kariyerini belirleyememek, dizginlerin ellerinde olmaması onları çıldırtıyor. Açık av sahasındaki kekliklere döndük. Bizleri yüzeysel ve içi boş, kof çizgi roman kahramanlarına dönüştürüyorlar. Aslında, 20 yaşındaki herhangi bir herifin yaptığından daha fazla bir şey yapmadık ki. Bütün mesele, bizim bunları milletin gözü önünde yapmış olmamız ve hiç utanıp sıkılmadan bu konulardan bahsetmemiz. Bu da gazetecilerde kıskançlık yarattı. Eğlenmeyi, zevk almayı yasaklayan İngiliz püriten ahlakının birinci dereceden kurbanı onlar. Onlarla karşılaştığımda, İngiliz rock gazetecilerinin en az yarısının hiçbir zaman düzüşmediği hissine kapılıyorum. İşte bu nedenle benim şarkılarıma bu kadar tuhaf bir tepki gösterdiler.

İngiltere'nin cinsellikle bu tuhaf ilişkisi sizi şaşırttı mı?

Steve Hewitt: Geçen hafta bir Fransız porno kanalı bir İngiliz uydusu üzerinden yayın yapmaya kalktı, anında sansürlendi. Yasalar ereksiyon halinde penis göstermeyi yasaklıyor, bir fotoğrafın basılabilir olup olmadığını anlamak için organın açısını ölçmen lazım.

Brian: İngiltere, halkının seçim hakkını elinden almak istiyor. Başöğretmen tavrına hâlâ sahip çıkılıyor: "Ben sizden daha iyi bilirim, kesin sesinizi pis kopiller, eğlenmek yok, dalga geçmek yok, rock-starlıkmış mock-starlıkmış yok öyle şeyler..." İlk defa İngiltere'ye gittiğimde şoke oldum. O zamanlar, Avrupa'nın dört bir yanından gelmiş insanların oturduğu Lüksemburg'da yaşıyordum. İnsanların ağızlarını açmasına alışıktım yani. Oysa İngiltere'de namus mevzuu beni sıkıntılara sürükledi.

İnsanların gözündeki imajınızla, özel hayatınız arasında büyük bir uçurum var mı?

Stefan Oldsdal: Ne özel hayatı? Hangi hayat? Hayatımızdaki tek şey Placebo. Ben Placebo dışında bir insan olarak varlığımı hatırlamakta gittikçe zorlanıyorum. Eş-dostla bir araya gelmek giderek güçleşiyor. Bir zamanlarki insan değilim artık.

Brian: Çok ciddi kimlik krizi dönemleri geçirdim, sahip olduğum her şeyi kaybettiğim hissine kapılmıştım. Kendimle gazetelerde gördüğüm insan arasındaki konuşmalara hakemlik yapıyordum, çünkü artık kesinlikle bu kamusal imajı tanıyamaz hale gelmiştim... Stefan'la ben daha önce bir grupta hiç çalmamıştık, her şeyi burada, yaşayarak öğrendik. İnsan bu şekilde ortaya atılınca, sonradan kendini toparlayıp ayarlama yapması mümkün olmuyor, hele ki ortamın temelinde hedonizm varsa... Kendimi bulmam için, şık ve hoş insanlarla şık ve hoş yerlerde bulunmaktansa, şarkı yazmanın benim için çok daha önemli olduğunu anlamam için tam iki yıl gerekti. Neyse ki Placebo bir aile, bir çete... Placebo'nun eski oluşumunda en büyük eksiklik buydu: Dışarıya karşı korunaklı olduğunu hissetmen için öncelikle grubun içinde güvende olman, bunun için mücadele vermemen lazım.

Steve: Bizimki hakikaten bir aile. Ben babayım. Stefan anne, Brian ise bizim bebeğimiz... *(gülüşüyorlar)*

Brian: Steve kuzeyli, Manchester'dan, onu kafalayamazsınız. Placebo'da gerçekliğin anahtarını elinde tutan, benim ayaklarımın yere basmasını sağlayan o. Benim açımdan en kötüsü, etrafımda, sürekli, hiç tartışmadan her şeyi kabul eden, kafa sallayıp onaylayan "evet efendim"cilerin olması olurdu. Ama Steve ve Stefan gerektiğinde beni tokatlıyorlar. Bu üçgen ilişkisini korumamız çok önemli. Kareye dönüşmeyeceğiz, öyle değil mi çocuklar?..

Çete duygusundan söz ediyordun, Placebo senin ilk kolektif deneyimin mi?

Brian: Ben her zaman yalnız oldum. Aslında üçümüzün de durumu aynı, ergenlik çağını odamıza kapanıp, müzik dinleyip çalarak geçirmişiz. O yaşlardaki pek çok oğlan gibi star olma hayalleri kurardım. İnsan kendisine bir kimlik yaratmak istiyorsa, Lüksemburg gibi bir şehirde yaşamak boğucu olabiliyor. Orada kendim gibi olamıyordum. Kendimi yalnız, itilmiş, bulunmak istediğim yerlerden uzak düşmüş hissediyordum. Kendimi ifade edebileceğim, bir yankı bulabileceğim hiçbir yer yoktu. Bu durumdan şarkılar çıkardım. "Teenage Angst", "Burger Queen" bu tür şarkılardan, o dönem hakikaten röntgenci haline gelmiştim. Dünyayı gözlemlemek için pek gıpta edilecek bir konum değil. Hayatın kıyısından dikkatlerin odağına geçmek insana kendini bir tuhaf hissettiriyor.

Bugünkü başarınızı bir intikam olarak mı değerlendiriyorsunuz?

Brian: Bu benim öcümü alma şeklim, "ben size söylemiştim". Bu nedenle, ilk albümde yoksunluk çok büyük yer tutuyordu: Londra'nın kenar mahallelerinden Dartford'da, bir gecekonduda yazıldı o albüm. Bu işsizliğin kol gezdiği, çıkışı olmayan korkunç yere sıkışmış kalmış hissediyordum kendimi... Eğer grup olmasaydı, sabahları asla yataktan kalkamazdım. Yerimden kıpırdayamıyordum, evden dışarı çıkmak için büyük gayret sarfetmem gerekiyordu, sürekli depresif bir haldeydim.

Bowie bize bir öğüt vermişti: doğallığını hiçbir zaman yitirmeyeceksin, kazandığın başarıya sırtını dayayıp yan gelip yatmayacaksın. O kadar çok tuzak görmüş ki bugüne kadar, onun sözüne inanmak lazım; bir kısmını da uyduruyor gerçi ama...

Bu nedenlerle bu ilk albümü dinlemek senin için zor olmuyor mu?

Brian: Dinleyemiyorum. O zamanlar ne kadar gençmişiz... Bu yeni albümde yoksunluk melankoliye dönüşmüş durumda. Umutsuz bir yan var, yoksunluk duygusu birkaç punk'vari şarkıda kendini gösteriyor; Bu da o şarkıları daha güçlü ve yırtıcı kılıyor. Büyük bir hüznün albümü... Biraz benim kendi durumum gibi. Müzik dünyasında önemli bir yer edindikçe yalnızlaşan ve kalbi kırılan... Sözler hiç gayret sarfetmeden çok doğal bir şekilde çıkıverdi. Çünkü bu sefer, hayatımda ilk defa, çok disiplinliydim. Kendimden söz ederken "you" diyerek durumu biraz silikleştirmek istedim.

İletişim kurmak için şarkı sözü yazmayı bizzat bir iletişim başarısızlığı olarak görmüyor musun?

Brian: Gündelik hayatta etkili bir şekilde söyleyemeyeceğim şeyler de var. Çünkü sanatın örtüsü altında bunları dile getirmek daha kolay. Böylelikle araya bir mesafe giriyor. İnsanın kendi içindeki şeytanlara saldırmadan bazı duyguları ifade etmesi mümkün değil... İnsanın böyle kendisini kazıması çok bencilce bulunabilir, ama bunun arkasında hakiki bir iletişim arzusu yatıyor. Bu bana yardım ediyor, bu sayede yüklenmekte, taşımakta zorlandığım ağır, karanlık düşünceleri dışa atabiliyorum.

Şarkı yazarlarının çoğu, fazlasıyla dediğim dedik oluyor. Placebo'da işler nasıl yürüyor?

Stefan: Eve tatminsiz bir şekilde döndüğüm oluyor... *(diğerleri şaşkın bakışlarla ona bakıyorlar)* Hayır, bu doğru. Bütün takdirin, itibarın hep Brian'a yönelmesi gerçekten de bir tatminsizlik duygusu yaratıyor, çünkü şarkılara hepimizin katkısı olduğunu biliyorum. Brian'ın kendisinin bunda payı olmadığını biliyorum ama, kendimi alamıyorum, bu adaletsizlikle yaşamayı öğrenmemiz gerek.

Brian: Müzikal bütünlüğünün tehdit altında olduğunu mu hissediyorsun?

Stefan: Hayır, grupta hiçbir şeyden şikayetçi değilim, mükemmel bir demokrasi içinde çalışıyoruz. Hiç kimse diğerinin önünü kesmiyor, son sözü söylemiyor, herkes birbirine öğüt veriyor, müdahale ediyor.

Albümün kayıtları için kırda birkaç ay geçirdiniz: Şehrin baştan çıkarıcılıklarından uzaklaşma ihtiyacı mı duydunuz?

Brian: Böyle bir şey gerekli hale gelmişti. Orada neredeyse rahibeler gibi yaşadık. Albüme yoğunlaşmamız, kafamızı temizlememiz gerekiyordu. Suyun kıyısında gezintiler yapıyor, ördeklere yem veriyorduk, iyi şaraplar içiyorduk... Stüdyonun camlı cephesi büyük bir göle bakıyordu, bir tek araba yoktu, insanlar bize ilgi gösteriyor, bizim için yemek yapıyor, bize bakıyorlardı. Sadece geceleri, bir türlü uyku tutmuyordu; insan şarkıları düşünmekten vazgeçemiyordu. Ama sonuçta, albümün miksajını Londra'da yapmaya karar verdik; biraz daha enerji katmak, o rehavetten kurtarmak için, kirliliğe, saldırganlığa, şiddete, şehrin hayhuyuna ihtiyacım vardı. Kırdayken, hava karardıktan sonra, kendimi o kadar yalnız hissediyordum ki...

Albümde de bu hissediliyor; insana biraz Radiohead'in "The Bends"ini hatırlatıyor: Hem ateşli, hem oturaklı...

Brian: Aynı yollardan geçtik: Büyük başarı kazanan birinci albümden sonra, Radiohead'ciler kimseye kulak asmayıp, kafalarına göre takılmaya karar verdiler. Radiohead, pek çok grubun, yadırganmadan ciddi ve ruh daraltıcı şarkılar söyleyebilmesinin önünü açtı. Tıpkı bir zamanlar Nirvana'nın bütün bir kuşağa açık açık rock yapabilme hakkını tanıması gibi.

Prodüksiyon için niçin Steve Osborne'u (Happy Mondays, U2) seçtiniz?

Brian: Steve iyi bir seçim gibi geldi, çünkü onun bir ayağı rock'da, bir ayağı dance'da, bu da bize ideal göründü. Tekno seviyoruz ve tipik Amerikan sound'un tuzağına düşmek de istemiyoruz. Stüdyoda, odasında oyun oynayan ve yemeğe gitme fikri karşısında mahvolan küçük çocuklara benziyoruz.

Sizin savunduğunuz rock can çekişme halinde değil mi, son günlerini yaşamıyor mu?

Stefan Olsdal: Yıllardır hep aynı şey söylenir...

Brian: Gitarlı gruplar bir şeyler yapmaktan vazgeçtiğinde rock da ölür. Ama rock zihniyeti, duruşu, mesela Jesus & Mary Chain'deki, Spaceman 3'deki ya da Prodigy'deki duruş daha çok uzun süre kalacaktır. Zararlı olan Kula Shaker, Paul Weller ya da Ocean Colour Scene gibilerinin savunduğu "revival" zihniyet.

Bugün pek çok grup, genel gidişat icabı sound'unu habire elden geçirip iyi şarkılar yazmayı ihmal etme tuzağına düşüyor...

Stefan: Çok doğru. Bu durumdan yırtan bir tek dostumuz Babybird var, lo-fi düzenlemeleri ve dümdüz şarkılarıyla bu hattın dışında o.

Brian: Bizimle ilgili olarak, prodüksiyon gittikçe daha önemli bir rol oynayacak. Lo-fi dışında her şeyi yapmak istiyoruz. Ama bu sound'un meraklılarında benim hoşuma giden, onların albümünü dinlediğinde, her şeyin her an yıkılıvereceği hissine kapılman.

Son single'larınızdan birinde, "Mars Landing Party" adında şu tuhaf Fransızca parça var: "Embrasse-moi, mets ton doigt dans mon cul." (Öp beni, parmağını götüme sok.") Nerden çıktı bu şarkı?

Brian: Onu tamamen tesadüfen bir prova sırasında kaydetik, neşemiz yerindeydi... Sadece bir göt mavrası... "Girl From Ipanema" ile "Je t'aime... moi non plus"yü birleştirme biçimi. Onları beraber uzaya gönderdik, ortaya bir porno hikâye çıktı.

Çeviren: **Alican Tayla**

Beta Band

İngiltere'de bugünlerde varsa yoksa Beta Band... Arka arkaya üç EP çıkardılar, bir anda "fenomen" oldular, orijinaller karaborsaya düşerken "The Three EP's" toplamasını yayınladılar. Yaptıkları işin tanımı hayli zor, sanki kulağımıza gelen bütün müziklerin harmanı. Genelgeçer formlara meyletmiyorlar, arayıp tarıyorlar: Onlara "yeni Pink Floyd" demeleri boşuna değil... Adayı böylesine sallayan, bizi de burada hayli oyalayan Beta Band'in davulcusu John'a açtık telefonu, sorduk nedir bu işin aslı astarı: Herkes giderken Mersin'e...

Beta Band: Robin Jones, Steve Mason, Richard Greenstreet, John McLean

Bilinçaltımızda yer etmiş ne varsa

"Başlangıçta tencere-tabak vardı"... NME'deki söyleşinizde böyle diyorsunuz, Beta Band'in varlığını tencere-tabağa borçlu olduğunuzu söylüyorsunuz. Gerçekten öyle mi, yoksa makara mı yapıyorsunuz?

John McLean: Şaka değil, gerçekten öyle. İlk zamanlarda enstrümanımız yoktu, çünkü enstrüman alacak paramız yoktu. Tencere, tabak, çatal, bıçak, elimizde ne varsa onlarla çalıyorduk. Aynı evde oturuyorduk, tek bir tenceremiz vardı, bütün yemeklerimizi o tencereyle yapıyorduk. Yemekten sonra da, tencereyi sıyırırken ufak ufak çatalı, bıçağı tıngırdata tıngırdata ritm tutuyorduk... Evet, başlangıçta tencere-tabak vardı... Sonra dedik ki, bari bir grup kuralım, adı Beta Band olsun.

Dr. John sizin için şöyle diyor: "Bu Beta'cı oğlanlar bana New Orleans'daki 'handbone' olayını, kaşıklarla kemikleri birbirine vurarak yapılan müziği hatırlatıyor. Londra'da bu 'handbone' işi ne zaman başladı bilmiyorum, ama çok kıyak bir hikaye..."

(gülüyor) Evet, ilginç bir paralellik. "Handbone" diye bir şeyden haberimiz yoktu, ama meğer handbone yapıyormuşuz...

Peki nasıl oldu da, bir New Orleans geleneği Londra'da kendiliğinden hayat buldu, ortaya çıktı?

Bilmem, belki de bunu Londra'nın sahteliğine borçluyuz...

Nasıl bir sahtelik o?

Sunilik... Yapmacıklık... Kalp para gibi bir sahtelik...

Tek tenceremiz vardı, bütün yemeklerimizi onunla yapıyorduk. Yemekten sonra, tencereyi sıyırırken ufak ufak çatalı, bıçağı tıngırdata tıngırdata ritm tutuyorduk... Başlangıçta tencere-tabak vardı... Sonra dedik ki, bari bir grup kuralım, adı Beta Band olsun.

Bir New Orleans geleneğinin Londra'da ortaya çıkmasının, sizin İngiliz bireyciliğinden uzak durmanızla, bir tür komünal hayat sürmenizle alakalı olabilir mi?

Böyle bir bağlantı var herhalde. Ortak yaşamdan, beraber yemek yemekten, beraber yaşamaktan ve tabii enstrüman alacak paramız olmamasından... Şimdi en pahalı enstrümanları alabiliyoruz artık. *(gülüyor)*

Pek öngörülmeyen, bir hayli ani, hatta sürpriz bir başarı sizinki. Bunu bekliyor muydunuz?

Pek değil. Zaten başarılı olmak için müzik yapmaya başlamadık ki. Müzik yapmak istediğimiz için müzik yaptık. Başarılı olmayabilirdik. Biz sadece istediğimiz gibi müzik yaptık. Pop starı olmak gibi bir derdimiz yok, hiç olmadı. Bizim merakımız ses sanatları. Hoşumuza giden neyse onu yapıyoruz.

"Burnunun dikine müzik yapan, 'cool'luk normlarını da, piyasa kurallarını da umursamayan bir grup" deniyor sizin için...

Çok doğru, çok yerinde bir gözlem bu. Ne "cool"luk olayını ne piyasanın kurallarını ipliyoruz. Kafamıza göre takılıyoruz.

Piyasanın kuralları malum da, "cool"luktan kastınız ne?

O da bir moda. Herkesin diline pelesenk oldu. Bir "cool"luktur gidiyor.

Ne zamandan beri?

On-onbeş yıldır. Ama yakında bitecek, moda olmaktan çıkacak. Zaten The Face gibi dergilerin yarattığı bir şey bu.

Nasıl bir şey?

Tek boyutluluk. Cool olmak tek boyutlu olmak.

Sizden de muhtemelen "çok cool bir grup" diye söz ediliyordur...

(gülüyor) Moda da ondan. Yakında o da "out" olur.

Peki bu moda geçince siz de "out" olur musunuz?

Hayır, çünkü biz sürekli değişiyoruz. Modanın mantığı şu: Bir şey önce iyidir, sonra gözden düşer, bir işe yaramaz olur. Sonra tekrar iyi olur falan. Biz aynı kalsak aynı şey bizim de başımıza gelirdi. Ama biz sürekli değişim içindeyiz.

Birinci EP ile ikinci ve üçüncülerde bu anlamda bir değişim pek gözlenmiyor...

Olur mu, çok ciddi bir değişiklik var...

Ya da en azından insanı şaşırtmayan, yadırgatmayan bir değişim. Aynı çizginin devamı gibi bir izlenim veriyor...

Sürekli gelişen bir çizgimiz var bizim.

Gelişen mi, değişen mi?

Gelişen. Her çalışmamız, her yeni kayıt gelişmemizi imliyor.

Sizi bu açıdan Pink Floyd'a benzetenler var. Aşağı yukarı aynı yönde bir evrilme içinde olduğunuz söyleniyor.

Pink Floyd, ilk iki albümünden sonra çok farklı bir boyuta geçti. Bizse aynı yönde ilerliyoruz, kendi çizgimizi sürekli geliştiriyoruz. Ama, Pink Floyd'a benzetilmek güzel, çünkü onlar başarılı bir gruptu. Başarı yabana atıla-

16→

cak bir şey değildir.

Beta Band'in bu başarısını nasıl açıklıyorsunuz? Hakkınızda yazılanları okurken dikkatimizi çekti: BBC yorumcusu "Beethoven gibiler" diyor, The Sun'ın köşe yazarı da "Beta Band'i bulvar basını adına bağırma basıyorum" diyor.

(gülüyor) Mübalağa yapmışlar. İngiliz basını mübalağa yapmayı sever.

Ama "demek mübalağası yapılacak bir şey var" da denebilir. Bir yanda Sun, öbür yanda BBC... Bu iki uç, sizle bir bağ kuruyor. Bir ortak payda söz konusu herhalde...

Tek boyutlu olmadığımız için böyle.

NME "bugüne kadar birçok gruba övgüler yağdırdık, ama bütün o gruplar Beta Band'in yanında tek boyutlu kalıyor" diyor...

Evet, biz çok boyutluyuz. Bir kere en azından dört boyutluyuz. Ayrıca, bizden başkaları da var, arkadaşlarımız, dostlarımız... Biz bir topluluğuz. Müzik yapmak, albüm çıkarmak çok yönlü bir iş. Her birimiz olayın bir tarafını üstleniyor. Ama, öyle kalın çizgilerle ayrılmış bir işbölümü de yok. Eğer birisi "şunu yapmak istiyorum" derse "hayır, o senin işin değil" diyen yok. Ve sonuçta ortaya çok boyutlu bir olay çıkıyor.

Esin kaynaklarınız hakkında rivayet muhtelif. Primal Scream'den Neil Young'a, Dust Brohers'dan Happy Mondays'e, Velvet Underground'dan Prodigy'ye bir sürü isim sayılıyor...

Doğru cevap: Hiçbiri. Belki de hepsi. Hepsi birden, aklınıza ne geliyorsa. Bugüne kadar dinlediğimiz her şey bizim esin kaynağımız, şu ya da bu grup değil. Dinlediğimiz her şeyi sağıyoruz, ama bu kendiliğinden oluyor. Bilinçaltımıza yer etmiş ne varsa, onları yukarı, dışarı çıkarıyoruz. Bizim esin kaynaklarımız neler, kimler, onu biz de bilmiyoruz.

Son günlerde neler dinliyorsunuz?

Ben hip hop dinliyorum.

Dr. John dinliyor musunuz? "Anutha Zone"da siz de vardınız...

Bizim çocuklar o gündür bugündür "Gris Gris"e takılıyorlar. Ama ben hip hop'tayım.

Vokalistiniz Steve Mason, bir söyleşide "biraz

Monkees gibiyiz" diyor. Sizce de öyle mi?

Monkees'i ben de severim, asıl favorilerim Beach Boys ve Beatles...

Bugünlerde nedense Beach Boys yeniden revaçta...

Beatles da, Beach Boys da çok az enstrüman kullanırlardı. Şarkılarına nefes alacak yer bırakırlardı. Boşlukların en az ses kadar önemli olduklarını düşünüyorum. Beach Boys'un şarkıları sese boğulmaz, nefes alır. Onların bu özelliğini seviyorum.

Demin "bilinçaltımızı çalıyoruz" dediniz. Dinleyici açısından durum ne sizce? Onlar da kendi bilinçaltlarını mı dinliyorlar? Sizin bu "umulmadık" başarınızın sebebi bir "bilinçaltı buluşması" olabilir mi?

Belki de. Aksi takdirde BBC 1'ın DJ'i ile The Sun'ın yazarı Beta Band'de buluşamazdı herhalde. Bilinç düzeyinde çok farklı yerlerde olan insanlar, bilinçaltı düzeyinde birbirlerine çok yakın olabiliyor.

Bu farklılığın ve benzerliğin sosyo-politik boyutları var mı sizce?

Ben politik bir insan değilim. Olayların politik yönleri benim ilgimi çekmiyor. O işlere Manic Street Preachers bakıyor.

Onlardan pek hoşlanmıyorsunuz galiba...

Sadece müzikal anlayışlarından hoşlanmıyorum. Manic Street Preachers, adları üstünde, vaaz veriyorlar: "Bizim hakikatimiz bu, sizin hakikatiniz ne?"

Sizin hakikatiniz ne?

Ben onlar gibi devrimci değilim, evrimciyim.

Bu da politik bir tavır değil mi?

Ben politika yapmıyorum. Müzik yapıyorum.

İngiltere'de, Britanya'da, başka ülkelerde ne olup bittiğini izlemiyor musunuz?

Tabii, ama sadece izliyorum.

Peki olup bitenleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kötü. Şer güçler her yeri ele geçirdiler. Dünya onların egemenliği altında.

Beta Band'in dörtte üçü İskoç. İskoçya'daki bağımsızlık hareketini, İskoçya Ulusal Partisi'ni nasıl yorumluyorsunuz?

Milliyetçi bir hareket olarak yorumluyorum. Her türlü milliyetçiliğin tehlikeli bir şey olduğunu düşünüyorum.

"Braveheart"ı nasıl buldunuz?

Güzel bir film. Mel Gibson'ı severim. Ama, "Braveheart" sadece güzel bir film. Güzel bir kahramanlık öyküsü, o kadar.

"Braveheart"ın İskoçya'da okulların müfredatına alındığı yazıldı gazetelerde...

Uydurmuşlardır. "Braveheart" sadece bir film, okul müfredatına alınacağını hiç sanmam.

Demin "şer güçler her yeri ele geçirdi" dediniz. Müzik dünyasındaki şer güçleri neler temsil ediyor?

Şer güçlerin temsilcisi işlenmiş, proses edilmiş müzik. En vahşi örneği süpermarketlerde çalınan türü.

Mojo dergisi sizin müziğinizi "proses edilmemiş", rafine edilmemiş, "posalı" müzik olarak tarif ediyor. Bu tarifi nasıl buluyorsunuz?

Doğru. Bizimki, posalı müzik.

Steve Mason, "insanın yaptığı müziği izah etmesi hoş bir şey değil, işin tadını kaçırıyor" diyor. Sizce de öyle mi?

Öyle. Tanımlamaya çalışmak ister istemez indirgemelere, sınırlamalara sebep oluyor.

Söyleşi: ***Yücel Göktürk***

PAZARTESİ: BLUES EXPRESS
SALI: JUKE
ÇARŞAMBA: BLUES MARKET
PERŞEMBE: SOUL STUFF
CUMA: KAOS + UPGRADE
CUMARTESİ: ZİFİR + DNA
PAZAR: SOUL P

SSK İŞHANI
NO: 7/A
KIZILAY - ANKARA
TEL: 434 09 78
434 24 66

Björk'ün Roll tarihinde hatırladığımız kadarıyla bu altıncı söz alışı. Yalnız bu sefer tek başına değil, yanına o tuhaf kliplerinin harika yönetmeni Michel Gondry'yi de almış, incesinden muhabbet ediyorlar. Muhabbet tellallığını da, sağolsun, Les Inrockuptibles dergisi yapmış.

Ben sadece bebek bakıcısıyım

1994'de ilk defa "Human Behaviour"ın video klibinde beraber çalıştığınızda, ikiniz için de önemli bir atılım söz konusuydu: Björk solo kariyerine yeni başlıyordu ve kendisine yeni bir imaj yaratmaya ihtiyacı vardı, Michel'inse ustalığını ispatlamaya. Böyle bir meydan okuma hissi duyuyor muydunuz?

Björk: Yıllarca Sugarcubes'le ve başka gruplarla çalıştıktan sonra, benim için yeni bir çıkış noktasıydı. İlk defa kendi müziğimi yapıyordum, kendi bebeğim olacaktı. Dolayısıyla, çok sakınımlıydım, fazla yukardan bakıyordum. Alışkanlıklarımı değiştirmek, o güne kadar hiç denenmemiş bir müzik yapmak için İzlanda'dan ayrılmıştım. Bu benim için bir fedakarlıktı, çünkü Reykjavik'de kalmayı tercih ederdim. Yani hiçbir şeyi hafife alacak durumda değildim. İki ay boyunca televizyonun başından kalkmadım, binlerce video klip seyrettim, notlar aldım. Beğendiğim üç video klibin aynı kişinin imzasını taşıdığını fark ettim: Michel Gondry. O zaman sevinçten bağırıp çağırdım. Hemen onunla buluşmak için Paris'e gittim. Beraber çalışacağımız daha bu ilk buluşmada belli olmuştu. Uzun uzun konuştuk, ortak tutkularımızı keşfettik: Mesela Çek çizgi filmleri...

Michel Gondry: Grubum Oui Oui için yaptığım bütün videoları gösterdim ona... Epey eğlendiğini, güldüğünü hatırlıyorum ve sonra bana şöyle dedi: "İşte benim istediğim bu, kendin olman." Bu ilk videoları çektiğimden beri bütün sanatçılar bana "evet, evet, hoşuma gidiyor ama klibimde beni n'olur bir böceğe dönüştürmeye kalkma, olur mu?" diyordu. Öyle ki yıllarca kendim olmamam için para ödediler bana. İlk defa, Björk bana açık kart verdi. Şöyle düşünmüştüm: "Pekala, paramı alacağım ve kafama göre takılacağım. Demek ki animasyon olayında kariyerimin sonu geliyor, çünkü kimse bu klibi göstermeye yanaşmaz." Ve kariyerimin sonu olacağına, başı oldu. Daha ilk karşılaşmamızdan itibaren aynı dalga boyundaydık. Birkaç terorize edici eylem düşündük, özellikle Walt Disney'e karşı... *(gülüyor)* Ve elektro gitarlara karşı. Projelerim arasında Walt Disney üzerine bir film var. Onu buzdolabında saklıyoruz, belki gün gelir iyi ederiz. Ama buzdolabı iyi çalışmıyor ve film kokmaya başladı... *(gülüyor)* Benim fikrim, onu gelecekte uyandırmaktı, Mickey hakiki bir kişi haline gelmiş, kulakları kare şeklinde ve Walt Disney elinde makas kulakları yuvarlaklaştırmak için uğraşıyor.

Björk: Her ikimiz de Amerikan çizgi filmlerinden, romanlarından ve rock'undan nefret ediyoruz. Ve derhal eğitimimizde ortak kökler keşfettik. İkimizin de annesi hippiymiş... Ağlaklık yapmayacağım, ama ikimiz de çok erken yaşta kendi ayaklarımız üstünde durmak zorunda kalmışız. Kendi yemeğimizi kendimiz hazırlamak zorundaydık, sabahları kendi kendimize kalkıyor, kendi başımıza giyinip okula gidiyorduk. Dolayısıyla, özdenetimle taşkın bir hayal gücünün aynı anda varolabilmesini becermek zorundaydık. Bunun normal bir eğitimden daha iyi ya da daha kötü olduğunu söylemiyorum, ama gerçekdışı ve büyülü bir dünyada yaşamamız gereken çağda, bizim üstümüze sorumluluklar binmişti.

Björk'le beraber çalışıyorsun. Peki daha sonra, klibe kafa takmayan gruplar için çekim yaparken eksiklik hissediyor musun?

İzlanda'da insanlar yemek istedikleri zaman ava ya da balığa çıkarlar, bir sandalye istedikleri zaman yaparlar, bir şiir istedikleri zaman yazarlar, bir şarkı istedikleri zaman bestelerler. Dolayısıyla da kitap yazan ya da müzik yapan insanları yüceltmezler: bu da tıpkı ekmek yapmak gibi bir şeydir...

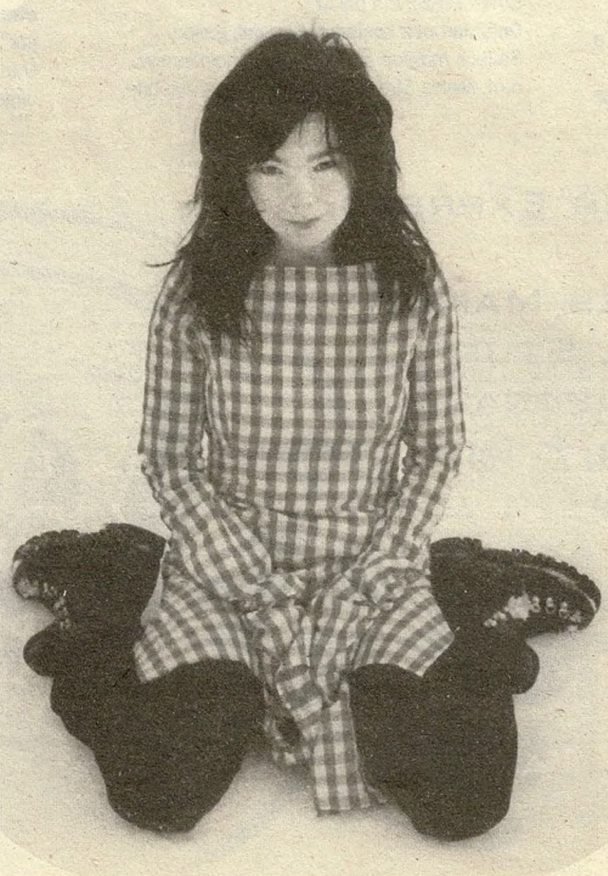

Michel Gondry: Björk, klibi şarkısının bir uzantısı, işinin önemli bir kısmı olarak görüyor. Onun açısından, beraber çalışmak hayati bir önem taşıyor, halbuki sanatçıların çoğu klibi umursamıyor. Diğerleriyle genellikle ilk defa sette tanışıyoruz ve derhal çekime başlıyoruz. Björk'le ise birbirimize tonlarca faks çekiyoruz, tartışıyoruz, muhabbet ediyoruz, fikirler, görüntüler gelip gidiyor... Ben rüyalarımdan çok fikir araklarım. Rüyaların o çok kendilerine özgü bir şekilde olayları sindirme biçimleri çok hoşuma gidiyor. Bir sürü fuzuli ve saçma sapan fikir var, ama beni eğlendiriyorlar. Örneğin "Army Of Me"nin klibinde Björk kamyonunun kaportasını açıyor ve orada içinden bir kovboyun çıktığı devasa bir ağızla karşılaşıyor. Motorun tıpkı bir kovboyun ağzı gibi pis koktuğunu anlatmak istiyordum, benim tarzım böyle. O senaryoyu yazdığım zaman ağzımın içi yapış yapıştı, bu aptalca fikir aklıma geldiğinde kahkahalarla gülmüştüm. Kendimden o kadar hoşnuttum ki, tek korkum projeyi Björk'e fakslamadan önce öldürülmekti.

Björk: Bizimki bilinçli, tasarlanmış bir işbirliği değil. Çünkü hassasiyetlerimiz çok yakın. İlk videolarda kendimizi uzun uzun anlatıyorduk birbirimize. Şimdi buna hiç gerek olmuyor, mükemmel bir uyumla çalışıyoruz. Bizim işbirliğimizin büyüsü şu: Her birimiz diğerinin bilinçaltındakini açığa çıkarıyoruz. Mesela, bendeki hayatta tek başıma göremeyeceğim bir potansiyeli Michel ortaya çıkarıyor.

Michel Gondry: Sen de bana aynı şeyi yapıyorsun.

Björk: Senin Oui Oui kliplerini gördüğüm anda bir potansiyel olduğunu hissettim. Ve sana çeşitli fikirlerle geldim; ama bu fikirler bana ait değildi. Bunları bende sen uyandırdın. Ben sadece bir aynaydım, senin fikirlerini yansıtıyordum.

Michel Gondry: Bu ideal bir birlikte çalışma biçimi. Grupların çoğu zevklerine güvenmiyor, dolayısıyla da seçimlerinde kararlı olamıyorlar. Öyle olunca da, deyim yerindeyse "ihaleyle" klip yaptırıyorlar, en gözde beş yönetmene klip ısmarlıyorlar, içlerinden en iyisini seçiyorlar. Dizlerine kapanılsın, şüpheleri giderilsin, ikna edilsinler istiyorlar. Halbuki benim içime şüphe düşürmekten, sezgilerime ve kendime olan güvenimi yoketmekten başka bir işe yaramıyorlar. Öyle olunca da, yönetmenlerden hiçbir zaman olabileceğin en iyisini elde edemiyorlar.

Björk'le hiçbir zaman en ufak bir çekingenlik, fikirlerimizi uyuşturmakta en ufak bir rahatsızlık hissetmedim. Yargılanmayacağımı biliyorum.

Björk: Lars Von Trier'nin filminin şu anda bestesini yaptığım müziği için yaylı sazları yönetecek bir orkestra şefine ihtiyacım vardı. Bana daha önce birçok adayın düzenlemesini yaptığı bir şarkıdan en iyisini seçmemi önerdiler: Çok aptalca bir çalışma tarzı bu. Eğer bir şarkıyı söylerken başka iki-üç şarkıcıyla rekabet halinde olduğumu bilirsem, içime kapanırım, rahat olamam. Bu çok aşağılayıcı bir şey. Bu şartlarda çalışmaya başlamak istemiyorum; beraber çalıştığım insan aşağı bir konumda olmamalı. Eşit bir düzeyde olmak istiyorum, yoksa bana büyük saygı gösterilmesini değil.

Björk'ün hiç senin fikirlerini reddettiği oldu mu?

Michel Gondry: Kibarca, evet. Genellikle, şöyle diyor: "Oooh, çok parrrrlakk, ama yoksa..." *(gülüyor)* En kötüsü suskun kalması. En sonunda çok güzel diyor, ama benim şöyle bir eklemede bulunmam gerekiyor: "Belki de bir-iki şey eklemem iyi olacak ha?" Son klibi "Alarm Call" için bir sürü öneride bulundum, hepsini reddetti. *(rahatsız bir edayla Björk'e dönüyor)* Koregrafi istediğini söylüyordun bana, Daft Punk'ın "Around The World" klibi için yaptığım gibi... Onlar için kolay: Soyut bir şarkıyı soyut bir şekilde temsil edeceksin. Ama senin şarkında bir soyutlama bulamıyordum. Birisinin şarkıyla söylediği şeyde koregrafi bir anlam ifade etmez. Şarkıcının planlarıyla dansçılarınkini arka arkaya getirerek bir hikaye anlatamazsın. Koregrafi bir hikaye anlatmalıdır, başı, gelişmesi, sonu olan bir hikaye.

Björk: Birlikte altıncı klibimizi yapıyoruz ve bunların Michel'in yaratıcılığının ürünü olduğunu söylemem gerek: Kesinlikle bunları sahiplenmiyorum. Biz beraberken söz konusu olan onun egosu ya da benimki değil, üçüncü bir kişinin egosu var: şarkının... Başka yönetmenlerle çalıştığımda, şarkıyı pek fazla umursamadıklarını gördüm, kafalarında şekillenmiş bir fikirle geliyorlar, şarkı ne olursa olsun ona uyduracaklar. Bu nedenle de bu tür insanlarla sadece bir kere çalışabiliyorum. İlla onların şemasının içine oturmam gerekiyor. "Alarm Call"un videosunda Alexander McQueen'le aynen böyle oldu mesela. Kafasındaki fikir için şarkı sadece bir bahaneydi. Michel ise hikaye anlatmayı müthiş önemsiyor. Nasıl ki bizim beslenmeye ve uykuya ihtiyacımız varsa, dünyanın da hikayeye ihtiyacı var. Hikayeler bir gereklilik, lüks değil.

Michel Gondry: Ben klip çekmeye başladığımda, bir sürü görüntüyü yığmak modaydı. Görünmesiyle kaybolması bir olan ama hafızaya kaydolan bir yığın görüntü... Ben her zaman hikaye kurmak, bir şeyler anlatmak, seyirciyi sonuna kadar ekranın başında kalmak zorunda bırakmak istedim. Televizyon insanı tatminsiz bırakan bir mecra, insan çoğu zaman televizyonu dalgın dalgın, aklı başka yerdeyken seyrediyor; hiç kimsenin farkına varmadığı o şeyleri yapmak için ben inanılmaz bir enerji harcıyorum. Birkaç saniye başka tarafa baktın mı, hikayeyi kaçırıveriyorsun. Genellikle, sözlerden yola çıkıyorum ben. Ama ingilizcem çok iyi olmadığı için iki kelimeden birini anlıyorum ancak, ve oradan hareketle hikayemi kuruyorum. Cehaletim, beni sezgilerime kulak vermeye itiyor. Ama çoğunlukla, bu şekilde şarkının ruhuna yaklaşmayı başarıyorum, tıpkı sanatçının kafasında olduğu gibi, sanki harfiyen sözleri takip ediyormuşum gibi. Sözleri yazanlar da aslında aynı problemle karşı karşıya: Fikirleri birbirlerine nasıl bağlayacaklar, biçim verirken hangi köprülerden geçecekler?

Björk: Michel temel fikri çok iyi yansıtıyor. Şarkı yazarken bir sürü küçük tohum ekerim. Sonra, mesele bu fikirlerin ne zaman olgunlaşacağıdır. Film çekerken de buna karar vermek ona düşüyor. Mesela, Michel'in klipleri içinde benim en sevdiğim "Isobel" adlı şarkım için yaptığı. Şiiri o ortaya çıkardı. İlk üç klibimizdeki ("Human Behaviour", "Isobel", "Bachelorette") kırmızı ip de ona ait. Üç şarkıda da aynı hikaye sürüp gidiyor, aynı kahraman var ve bu ne Björk ne Michel Gondry: üçüncü bir kişi. İlkin yetişkinlerden ürken küçük bir kız, sonra dişiliğinin bilincine varmaya başlayan bir ergen, en sonundaysa, sezgilerine kulak vererek, iyi ve kötü yanlarıyla dişiliğe geçen bir şahsiyet. "Bachelorette"in sonunda kendisini en iyi ilk baştaki gibi hissedeceğini fark ediyor: yapayalnız. Benim gibi, herkes başka başka yüzlere sahiptir: şeytan, sersem, kötücül, anne... Bu üçlemenin biraz epik bir yanı vardı, fazla abartılı bir efsane gibi.

Michel Gondry: Björk'ün sözlerinde benim en çok hoşuma giden, özlü olmaları. Bence bir söz yazarı ne kadar fazla kelime kullanıyorsa, o kadar az anlatacak şeyi var demektir. Björk'ün sözleri benim çalışmam için ideal: Fikirler, duygular yoğunlaşmış bir halde. Bazen, bir klip üzerinde çalışmaya başlamadan önce gruplar sözlerini bana yolluyorlar, o kadar çok kelime kullandıklarını görünce inanamıyorum. Hatta faksın üzerinde hâlâ açmadığım kağıtlar bile oluyor... *(gülüyor)* Bütün bunları nasıl bir videoya sıkıştıracaksın? Üstüste yığılmış fikirler ve belirsiz duygular geçidi. Björk'ün sözlerinin kuruluğunu seviyorum. Biraz suya bandırırsan mükemmel şişiyorlar... *(gülüyor)*

Björk'ün sözlerinde benim en çok hoşuma giden, özlü olmaları. Bence bir söz yazarı ne kadar fazla kelime kullanıyorsa, o kadar az anlatacak şeyi var demektir.

Michel Gondry

Michel Gondry, kendi halinde bir Fransız grubu olan Oui Oui'nin davulcusuydu. Kendi grubuna bir klip çekti, seneler sonra Mick Jagger bir gün MTV'de bu klibi yakaladı, Michel'i aradı, buldu, "Like A Rolling Stone"un video işini ona verdi. Ama Michel Gondry asıl ününü Björk'e borçlu: "Human Behaivour", "Army Of Me", "Isobel", "Hyperballad", "Jóga", "Bachelorette", yani tam altı parça... Ayrıca Beck'in "Deadweight"i, IAM'ın "Je danse le mia"sı ve Daft Punk'ın "Around The World"ü Gondry'nin eserleri arasında.

Videolarınız hem çok ince işlenmiş, çok sofistike, hem de bir yandan ipler, teller ordan burdan görüntüye giriyor...

Björk: "Hyberballad"ın klibi tam bir lo-tech'di.

Michel Gondry: Ve, aynı zamanda, ışıklar bilgisayar tarafından yönetiliyordu, çok hi-tech'di de. Teknolojinin ekran başından görünmesini istemem. Ama insanların sadece başarısızlıklarını sevdikleri Ed Wood'vari bir şey de değil kastettiğim. Ben kendimi daha ziyade Serguei Parajanov'a ya da Doğu Avrupa çizgi filmlerine yakın hissediyorum. 1980 yılında Olympia'da Cure'u izlemeye gitmiştim; muhtemelen hayatımda gördüğüm en güzel, en iyi konserdi. Her şeyin nasıl yapıldığını, arkasını görüyordun –ampliler, bateri, yankı odası–, ama yine de büyüleyiciydi. Bu birçok filmin ve konserin sorunu; öyle bir kusursuzluk düzeyine geliyorlar ki, "bakın, ne kadar mükemmelim" durumu ortaya çıkıyor. Yeni kuşak Amerikan sinemacıları bu anlamda punk zihniyetine çok sadıklar, büyük stüdyolardan geçmeden de film yapılabileceğini kanıtlıyorlar.

Björk: Bu, her şeyden önce, bir alçakgönüllülük meselesi. Benim kliplerimde inanılmaz teknik marifetler gösterdiğini gördüm. Eminim teknik ekipler sana söylemiyordur ama, yaptığın işteki zekanın, titizliğinin, planlarındaki karmaşıklığın onları çok etkilediğini, hatta büyülediğini biliyorum. Demek istediğim, iki kutup var: Bir yanda had safhada mükemmelliyetçilik, öte yanda ise neredeyse bir naiflik. Ve her ikisinin de ortak yanı alçakgönüllülük. En kaçık, en karmaşık fikirlerde Michel'in aradığı tek şey vardır: Şeylerin sihrini ve büyüsünü bulup çıkarmak. Bu asla yapmacık bir şey değil, televizyon seyircisini alık, yontulmamış yerine koyan özel efektlerle alakası yok. Ben de, bilinçli olmasa da, müziğimle aynı şeyi yapmaya çalışıyorum. Bilgisayarımla, ritm box'larımla ya da klavyelerimle çalıştığımda hep en gösterişsiz sesleri saklama eğiliminde oluyorum... Beraber çalıştığım insanlarda aradığım nitelik de bu; mesela Marc Bell de öyle, olağanüstü bir teknisyen, ama asla bilgisini, maharetini sergilemiyor, sesleri hiçbir zaman küstah, kendini beğenmiş değil.

Michel Gondry: Geçenlerde, aynı konuyu Beck'le tartışıyorduk. Ona, çok daha üstün bir teknoloji kullandığı, çok daha usta müzisyenlerle çalıştığı halde hâlâ ilk kayıtlarındaki tazeliği nasıl koruduğunu sordum. Bana şu cevabı verdi: "Son albümün kayıtları sırasında, sakarlaşsınlar diye, müzisyenleri kafalarına bir naylon torba geçirmeğe zorladım." *(gülüyor)*

Büyük sanat ve küçük sanat ayrımı yapıyor musunuz, mesela film çekmekle klip çekmek ya da pop müzikle klasik müzik arasında bir hiyerarşi kuruyor musunuz?

Björk: Bu, altı ay boyunca İspanya'da yaşarken bilincine vardığım bir şey. Endülüs'le İzlanda arasında çok fazla ortak yön buldum. Benim dedelerimden biri elektrik teknisyeni, diğeri ise şömine yapıyor. Ne zaman görüşsek, bana son yaptığı şöminenin polaroid fotoğrafını gösteriyor, büyükannem son yaptığı resmi gösteriyor, ben de onlara şarkılarımdan birini dinletiyorum. Bütün bunlar, tamamen eşit düzeyde oluyor. Her biri birbirinden farklı ifade biçimleri. İzlanda'da insanlar kendi yağlarıyla kavrulmaya alışkındır. Yemek yemek istedikleri zaman ava ya da balığa çıkarlar, bir sandalye istedikleri zaman yaparlar, bir şiir istedikleri zaman yazarlar, bir şarkı istedikleri zaman bestelerler. Benim ailemde herkes kendi evini kendisi yapmıştır, herkes arabasını tamir eder. Dolayısıyla da kitap yazan ya da müzik yapan insanları yüceltmezler: Bu da köydeki günlük alışkanlıkların bir parçasıdır, bir ihtiyaçtır, tıpkı ekmek yapmak gibi bir şeydir... Burada herkes kafayı edebiyata takmıştır: Ama bu insanların kendilerini entelektü-

el olarak gördükleri anlamına gelmiyor. Endülüs'de flamenko müzisyenlerini gördüm, olağanüstü, yüce şarkılar yapıyorlar, sonra da bunları, barlarda 7'den 77'ye insanlara dans müziği olarak kullanıyorlar. Bu aynı zamanda hem çok gelişmiş, hem de çok ilkel bir şey. Onlarda büyük sanatla küçük sanat arasında en ufak bir ayrım yok. Picasso'nun da oradan çıkmış olması hiç şaşırtıcı değil.

Michel Gondry: Picasso iyi bir örnek oldu. İşte bu nedenle de benim Yeni Dalga yönetmenleriyle alıp veremediğim var: Onlar kültürlerini sergileme ihtiyacı duyuyorlar. Bu filmlerin çoğu çok referansiyel, derin bir birikim gerektiriyor, uzun bir süre boyunca bende kompleks yaratmışlardı, çünkü onları tam manasıyla anlayacak donanıma sahip değildim. Halbuki Picasso, örneğin keçi kadar sıradan bir şeyi model olarak alıp ondan bir şaheser yaratabiliyor.

Her ikiniz de önümüzdeki günlerde sinemaya atılıyorsunuz: Björk Lars von Trier'in son filmiyle, Michel ise Hollywood yolcusu. Bunu bir gelişme olarak mı görüyorsunuz?

Michel Gondry: Ben klip yönetmeni olmaktan en ufak bir aşağılık kompleksi duymuyorum. Beni üzen şey, hep birisi için çalışmak. Ama bir gün yalnız çalışmaya, benim için çalışılmasına ihtiyacım var. Björk'ün "Isobel"i için çektiğim klip sinemada gösterildiği gün bunu çok açık hissettim. O zaman farkı gördüm: İnsanlar sadece seyretmek için oradaydı, koşullar kusursuzdu... Muhtemelen Sugarcubes'den ayrılırken Björk de benzer şeyler hissetmişti: egoist olma ihtiyacı.

Her ikimiz de Amerikan çizgi filmlerinden, romanlarından ve rock'undan nefret ediyoruz. Eğitimimizde ortak kökler keşfettik. İkimizin de annesi hippiymiş... İkimiz de çok erken yaşta kendi ayaklarımız üstünde durmak zorunda kalmışız.

Björk: 11 ile 27 yaşları arasında ben de hep başkalarının fikirlerini, arzularını göz önünde bulundurarak davrandım. Ama bir an geliyor ki, ondan sonra artık kendi kararlarını kendin vermen gerekiyor. Bunun megalomaniyle alakası yok, sadece bir şeyler verebileceğimi düşünmüştüm. En fazla egoist olduğum zaman, diğer insanlara verecek en fazla şeyim olduğu zamandı. Bugün şarkılarımı besteliyorum, sözlerini yazıyorum; kendi duygularıma derinlemesine ve tüketici bir dalış demek bu. Ve bu sudan çıkmak istiyorum. Bu nedenle Lars Von Trier'in son filminde oynama teklifini kabul etttim: Tekrar başkalarının düşüncelerinin, hayalinin hizmetinde olmak istiyorum. Ben bana ait olmayan bir yetenekle doğdum, yani sadece bir bebek bakıcısıyım: En iyi seçenekler için onu sunmak benim sorumluluğum. İlk başta grupla beraber daha iyi olacağını düşündüm, sonra tek başına daha rahat geldi, ve şimdi gelişmek için, tekrar başkasının öğütlerine kulak vermem gerekiyor. Her şeye rağmen bu filmi kabul ettiğime şaşırıyorum, çünkü oyunculuğa karşı en ufak bir hırsım, tutkum yok. Şarkıcı olarak sonuna kadar tutkuluyum, hayatta daha çok istediğim bir şey yok. Sinemayla uğraşarak, gayrımeşru bir ilişkiye giriyormuşum, şarkıcılığı boynuzluyormuşum gibi geliyor. Oysa ki, hayatta sadık kaldığım tek şey sesim. Oyunculuktan, Catherine Deneuve'le yan yana oynamaktan çok çekiniyorum. Ama iyi bir alet olmak için elimden geleni yapacağım. Benim hayatta en çok hoşuma giden şey, geceleri hayalini kurduğum, rüyalarıma giren, daha beş yaşındayken bile düşlediğim şey, çocuklarla beraber olmak, onlarla beraber eşit bir şekilde, daha önce hiç yapılmamış bir müzik yapmak. Bir film ya da hatta klip setinde insanların el birliği içinde, tıpkı çok iyi yağlanmış bir makina gibi çalışmasını çok romantik buluyorum. Oysa müzikte aşırı, devasa bir boyut aldım. Konser günlerinde, kırk kişi etrafımda dönenip duruyor ve bana "Björk, harikasın, olağanüstü bir konser olacak, çok büyüksün..." deyip duruyorlar. Sinema bu aptal kendini beğenmiş şişinen adam halimi söndürmenin bir yolu, yeniden küçülmek için iyi bir yol. Lars Von Trier de endişeliydi, her şeyi kontrolüm altında tutmak isteyeceğimi sanıyordu, halbuki ben iktidarın anahtarını teslim etmekten başka bir şey istemiyorum.

Michel Gondry: Ben bir önceki safhadayım: Kim olursa olsun, hiç kimsenin hizmetinde olmak istemiyorum!

Kliplerinizin yüzeydeki naifliği her türlü okumaya imkan veriyor. "Venus As A Boy" klibinde Björk'ün sahanda yumurta pişirirkenki görüntüsünde bile insan gizemli, tehditkâr bir boyut yakalayabiliyor.

Björk: Hiçbir şeyi gizlememeye dikkat ediyorum: İyi, hoş yanlarımı olduğu kadar, itiraf etmesi zor yanlarımı da gösteriyorum. Ama çoğu zaman orada bir hizmet görmek için varoluyorum, başkalarının fikirlerine aracılık ediyorum. Her şeyi kontrol etme manyağı olsam, yaratacağım tatminsizlik duygusunu biliyorum. Onun için, ben de menejerime ve yönetmenlere açık kart veriyorum... Örneğin bu yumurtalı klipte, yönetmen Sophie Muller'e, "Bak, ben hayatta sahanda yumurta yapmam. Yiyecekleri yağda kızartmaktan hoşlanmam, üstelik, 'Venus As A Boy'a hiç uymuyor. Böyle bir şarkıda yumurta haşlanmalı" demiştim. Saatlerce bu yumurta mevzuunu tartıştık. Sonra, kliplerimi kim nasıl hissediyorsa öyle yorumlasın... Ben mesela, en sevdiğim albümümü nasıl dinleyeceğimin, Benjamin Britten'ın müziğinin nasıl yorumlanacağının bana söylenmesinden nefret ederdim. Bu albümle özel, mahrem bir ilişkim var. Küçük bir kızken, tek başıma dinlediğim bir albüm. Bütün dünyam bu albüm etrafında kuruldu... Kahramanlarımdan ikisiyle söyleşme fırsatım oldu: Stockhausen ve Arvo Part. Ve onlara sorduğum tek şey, "günlerinizi nasıl geçiriyorsunuz?" oldu. Nasıl yarattıklarınıysa kesinlikle bilmek istemiyordum. Einstein şöyle diyordu: "İyi bir bilimadamı açıklamalarla uğraşır. Bir deha ise gizle." Çünkü insan analiz ettikçe daha az anlıyor, daha çok giz yaratıyor. Giz benim uyuşturucum. Onlara bu soruları sorduğumda, zamanını iyi kullanan insanların öğleden sonra siesta yaptıklarını fark ettim: Böylece bir gün içinde iki günleri oluyor. Böyle bir huzura, böyle bir düzene kavuşmak isterim. Öyle sanıyorum ki, en iyi albümlerimi 60 yaşına geldiğimde çıkaracağım.

Nasıl ki bizim beslenmeye ve uykuya ihtiyacımız varsa, dünyanın da hikayeye ihtiyacı var. Hikayeler bir gereklilik, lüks değil.

Her ikiniz de en başta ticari değil gibi gözüken tarzınızın çok geniş bir kitleye seslendiğini gösterdiniz. Hâlâ cehaletle, önyargılarla boğuşmanız gerekiyor mu?

Björk: Çok samimi ve naif bir şekilde müziğin insanların hayatını kurtarabileceğine inanıyorum. Müzik dünyasında çok az kimse kendini bir misyon sahibi olarak görüyor. Bense, bunu tam manasıyla bir misyon olarak yaşıyorum. Ve bu çevredeki insanları kendi mücadeleme çekmeye çalıştığım zaman şaşırıyorlar, rahatsız oluyorlar. Plak şirketimdeki bir toplantıyı hatırlıyorum; yapacağım klip hakkında konuşuyorduk. İç geçirerek bana bakan bir herifin suratını hiç unutmayacağım, içinden herhalde şöyle diyordu: "Vah zavallı kız! Hakikaten sanat yaptığını düşünüyor!"

Michel Gondry: Plak şirketleri bütün klipleri en alt seviyede düzlemeye çalışıyor. Çıtayı yükseltmek için hakikaten mücadele etmek gerek. Onların gözünde, klip şarkının reklamından başka bir şey değil. Sanatçılarla ilişki kurmak lazım, her şeye müdahale etmek isteyen plak şirketlerine kısa devre yaptırmanın tek yolu bu. Böyle konuşuyorum ama, Björk'leyken de bazen kendim onların rolünde oluyorum, ona şöyle demek zorunda kalıyorum: "Björk, eğer öyle yaparsak, kimse klibini yayınlamaz." Aptalca gözükse de, harcadığım paraya karşı sorumluluk duyuyorum. O da bana, "klibimde gözükmesem iyi olur, öyle değil mi?" diyor. *(gülüyor)*

Başka yönetmenlerle çalıştığımda, şarkıyı pek fazla umursamadıklarını gördüm, kafalarında şekillenmiş bir fikirle geliyorlar, şarkı ne olursa olsun ona uyduracaklar. İlla onların şemasının içine oturmam gerekiyor.

Björk: Sugarcubes'de her şeyi kendimiz yapmaya alışmıştık: afişlerimizi asmak, gazeteleri aramak... Ve solo kariyere atıldığımda, etrafımda aynı dostlarla devam ettim. Bu nedenle de müzik sanayiine karşı korunaklı durumdayım. Hakikaten de şımarık çocuğum: Kendimi haklı çıkarmaya çalışmak zorunda kalmadan kafama göre takılabilirim, istemediğimi, beni alâkadar etmeyen şeyleri reddedebilirim.

Michel Gondry: Başarılı olmaz denen ne varsa yapıyor ve gittikçe daha fazla tutuyor.

Björk: Daha ne yapacağımı bilemiyorum... *(gülüyor)* İnsanların hoşuna gitmek istediğim zaman çuvallıyorum. Küçükken de böyleydi. Kafamın dikine gittiğim zaman en cömert oluyorum. Bir kız arkadaşım benim felsefemi çok güzel özetlemişti: "Eğer irtifa kaybeden bir uçaktaysan, oğlunun maskesini takmaya çalışmazdan önce, kendi maskeni tak. Çünkü maskeyle onun hayatını daha rahat kurtarırsın." Bu, benim müzikte felsefem oldu.

Pop müziğin uçucu, gelip geçici dünyasında sizin işbirliğiniz ender rastlanan bir sadakat örneği. Biriniz başka bir sanatçıyla çekim yaptığında kıskançlık duyuyor musunuz?

Michel Gondry: Björk ne zaman başka bir yönetmenle çalışsa kıskançlık duyarım. Ya da Aphex Twin'in "Come to Daddy" klibi gibi beni alt üst eden bir kilp gördüğümde de... Her ne kadar Björk'ü anlasam da, öfkeden deliye dönüyorum, akıldışı, ama ne yapayım... Ben bizim ilişkimizi biraz ergenlik çağındaki evliliklere benzetiyorum, o ilişkilerde de eşler ilişkiyi korumak için biri sağda, biri solda yatar. *(gülüyor)*

Björk: Bunu itiraf etmen beni üzmedi, hatta tam tersine, hoşuma gitti. Kıskançlık yaptığın zaman seni çok sevimli buluyorum.

Çeviren: **Siren İdemen**

TÜM ZAMANLARIN EN İYİ 100 ALBÜMÜ

KENT FM 101.1 dinleyicilerinin oyları ile

1. O.K. Computer
Radiohead

2. The Wall
Pink Floyd

3. Nevermind
Nirvana

4. Metallica
Metallica

5. ...And Justice For All
Metallica

6. Ten
Pearl Jam

7. The Dark Side Of The Moon
Pink Floyd

8. Wish You Were Here
Pink Floyd

9. Brothers In Arms
Dire Straits

10. Dummy
Portishead

11. Achtung Baby - **U2** • **12.** IV - **Led Zeppelin** • **13.** The Joshua Tree - **U2** • **14.** The Bends - **Radiohead** •
15. Grace - **Jeff Buckley** • **16.** II - **Led Zeppelin** • **17.** Thick As A Brick - **Jethro Tull** •
18. Master Of Puppets - **Metallica** • **19.** Unplugged In New York - **Nirvana** • **20.** Rattle And Hum - **U2** •
21. Appetite For Destruction - **Guns'N'Roses** • **22.** No Need To Argue - **The Cranberries** • **23.** Out Of Time - **R.E.M.** •
24. Innuendo - **Queen** • **25.** Machine Head - **Deep Purple** • **26.** Automatic For The People - **R.E.M.** •
27. Desire - **Bob Dylan** • **28.** Slippery When Wet - **Bon Jovi** • **29.** A Night At The Opera - **Queen** •
30. Everything Must Go - **Manic Street Preachers** • **31.** Violator - **Depeche Mode** • **32.** The Doors - **The Doors** •
33. Seventh Son Of A Seventh Son - **Iron Maiden** • **34.** Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band - **The Beatles** •
35. The Queen Is Dead - **The Smiths** • **36.** Curtains - **Tindersticks** • **37.** Are You Experienced? - **Jimi Hendrix** •
38. In Rock - **Deep Purple** • **39.** (What's The Story) Morning Glory - **Oasis** •
40. Mellon Collie And The Infinite Sadness - **Smashing Pumpkins** • **41.** Different Class - **Pulp** •
42. Get A Grip - **Aerosmith** • **43.** Protection - **Massive Attack** • **44.** Physical Graffiti - **Led Zeppelin** •
45. I - **Led Zeppelin** • **46.** Wish - **The Cure** • **47.** Born In The USA - **Bruce Springsteen** •
48. Exile On Main Street - **The Rolling Stones** • **49.** Dog Man Star - **Suede** • **50.** Pablo Honey - **Radiohead** •
51. Breakfast In America - **Supertramp** • **52.** Jagged Little Pill - **Alanis Morissette** • **53.** Made In Japan - **Deep Purple** •
54. The Second Album - **Tindersticks** • **55.** In The Court Of The Crimson King - **King Crimson** •
56. Stanley Road - **Paul Weller** • **57.** Disintigration - **The Cure** • **58.** Like A Prayer - **Madonna** •
59. Blue Lines - **Massive Attack** • **60.** III - **Led Zeppelin** • **61.** Aqualung - **Jethro Tull** • **62.** Forever Young - **Alphaville** •
63. Urban Hymns - **The Verve** • **64.** Abbey Road - **The Beatles** • **65.** Hysteria - **Def Leppard** • **66.** Parklife - **Blur** •
67. Paranoid - **Black Sabbath** • **68.** New Jersey - **Bon Jovi** • **69.** To The Faithful Departed - **The Cranberries** •
70. Henry's Dream - **Nick Cave & The Bad Seeds** • **71.** Portishead - **Portishead** •
72. Blood Sugar Sex Magic - **Red Hot Chili Peppers** • **73.** Nothing Like The Sun - **Sting** •
74. The Stone Roses - **The Stone Roses** • **75.** Pop - **U2** • **76.** Bridges To Babylon - **The Rolling Stones** •
77. In Utero - **Nirvana** • **78.** Mezzanine - **Massive Attack** • **79.** Maxinquaye - **Tricky** • **80.** Animals - **Pink Floyd** •
81. Suede - **Suede** • **82.** Vauxhall And I - **Morrissey** • **83.** Doolittle - **Pixies** • **84.** The Final Cut - **Pink Floyd** •
85. Laid - **James** • **86.** Ten Summoner's Tales - **Sting** • **87.** Thriller - **Michael Jackson** •
88. Ill Communication - **Beastie Boys** • **89.** Eye In The Sky - **Alan Parsons Project** •
90. Misplaced Childhood - **Marillion** • **91.** Gaudi - **Alan Parsons Project** • **92.** Odelay - **Beck** •
93. London Calling - **The Clash** • **94.** (Sittin' On) The Dock Of The Bay - **Otis Redding** • **95.** 3 - **Violent Femmes** •
96. Strange Days - **The Doors** • **97.** Strangeways Here We Come - **The Smiths** • **98.** Fat Of The Land - **The Prodigy** •
99. New Adventures In Hi-Fi - **R.E.M.** • **100.** To Bring You My Love - **PJ Harvey**

KENT FM 101.1

VIVIDENT XYLIT

kentfm.com.tr

Jimmy Cliff

Roll ilk defa geçen ay adam gibi reggae vakasına dokunabilmişti. Ama dokunmaya devam ediyor, edecek. Bu ayki misafirimiz Jimmy Cliff. Yani Bob Dylan'a 1970'te, "dünyanın en güzel protest şarkısı bu" dedirten "Vietnam"ı yazan adam... 72 tarihli, Jamaika'da gişe rekorları kıran Perry Henzel filmi "The Harder They Come"ın yıldızı... Bob Marley ya da Peter Tosh'un arkasından gelen bir reggae efsanesi... Rasta inancına her zaman hafif tertip mesafe almış, ama şimdi Jamaika'yı kasıp kavuran "seksist" ve vur patlasın çal oynasın cinsinden bir akım olan dancehall-reggae'ye karşı eski değerleri savunan bir eski toprak... Bu müziğin 40 yıllık zabtını tutan güvenilir insan... Hazır son albümü "Journey Of A Lifetime" da çıkmışken Cliff'in Les Inrockuptibles'deki söyleşisine kulak verelim.

Bak! Benim dedem köleydi

"The Harder They Come" adlı film kariyerinizde çok önemli bir rol oynadı. Bu film aynı zamanda, bütün dünyaya o zamanlar Jamaika'da varolan underground kültürü de gösterdi. Bu kültürden bugüne neler kaldı?

Jimmy Cliff: Filmde canlandırdığım karakter, Ivan, şarkıcı olma hayaliyle köyünden kalkıp şehre gelen biri. Doğal olarak, prodüktörlerin pençesine düşeceği aklına hayaline gelmiyor. Bugün çok daha fazla sanatçı var, ama kariyerlerini özerk, bağımsız bir şekilde gerçekleştirmek çalışıyorlar. Kendi prodüksiyonlarını kendileri yapmak istiyorlar; para biriktiriyorlar, kısıntı yapıyorlar ve kendi işlerinin prodüksiyonunu kendileri hallediyorlar. Jamaika'daki uyuşturucu mevzuuna gelince, filmdekine göre çok şey değişti. Ganja yetiştiriciliği çok sayıda küçük köylü için önemli bir geçim kaynağıydı. Amerikalılar bu işe müdahale etmeye karar verdiler, Jamaikalı yetkilileri ot yetiştirilen alanları tahrip etmeye zorladılar; halbuki kendileri bile bazı eyaletlerde ot içimini serbest bırakıyorlar. Amerikan devleti mesela California'da esrar üretimini mükemmel bir şekilde kontrolü altında tutuyor. Ve asıl önemlisi bundan çok önemli bir kâr sağlıyor. Ganjanın yerine, ülkeye kokain ve başka sert uyuşturucuları soktular, bunlar da gençlerin hayatını mahvediyor. Ganjanın bugüne kadar hiç kimseye en ufak bir zararı dokunmamıştır.

Adadaki müzikal ortam üzerinde bu değişikliklerin hissedilir bir etkisi oldu mu?

Ganja bir bilinç düzeyine geçişi sağlıyor; bu rasta dini için çok önemli bir unsur. Kokainin dini yok. Kokainin tek yaptığı, bir sürü sanatçının sanat hayatını sona erdirmek oldu. Bunların çoğu artık hiçbir şey üretemez durumda. Gregory Isaacs ve Ninja Man bunu halka itiraf ettiler. Bu ülkenin bütün gençliği tehlike altında. Kokainin ülkeye bir anda bu denli bol girişi toplumda şiddeti arttırdı.

Şu sıralar Jamaika'da hakim olan "dancehall" kültürü, söylendiği gibi kokain kullanımıyla mı bağlantılı?

"Dancehall" reggae tarihinin doğal gelişimini yansıtıyor. Kokainle ya da kokainsiz, bir şekilde böyle bir evrim yaşanacaktı. Ska, dancehall'un bir önceki biçimiydi. Bunu aynı zamanda, dijital reggae diye tanımlayanlar da var, her yerde olduğu gibi, Jamaika'da da teknoloji kaçınılmaz olarak her şeyi etkiliyor, değiştiriyor. Şimdilik bu durumun sadece kötü etkilerini görüyorum, çünkü müzisyenlerin çoğu makinalara yaslanıyorlar. Ve asıl hükmeden makinalar; onları kullananlar değil. Şu ana kadar makinalara hakim olmayı başaran olmadı. Sampling iyi bir şey, tamam ama, çoğu zaman da senin yaratıcı olarak gediklerini, beceriksizliklerini örtmene yarıyor.

Kayıtlarınızı Jamaika'da yapmayı mı tercih ediyorsunuz, yoksa çalışmak için başka yerler mi seçiyorsunuz?

Son iki albümümü Brezilya'da yaptım. Orada kendimi iyi hissediyorum ve yaptıklarım da hep belli bir başarıyı yakalıyor. Bahia'ya gidiyorum. Orada hakiki aletlerle reggae çalıyorlar. Otantik aletlerle samba davullarını bir araya getiriyorlar. Reggae'nin ortaya çıkmasında katkısı bulunmuş benim gibi biri için orası bir yenilenme, beslenme imkanı. Aynı şekilde, Afrika'da da çalışmayı denedim. Reggae ile Zaire, Mali, Gana, Kongo gibi gittiğim bazı Afrika ülkelerinin tarzlarını karıştırmayı düşündüğüm bir projem var. Kongo'da daha önce bir kayıt yaptım –kıtanın en iyi stüdyoları kesinlikle Brazzaville'de. Albümün adı "Heritage" (Miras) olacaktı. Ama, bu ülkeleri sürekli sarsan siyasi çalkantılarla boğuşmak gerekiyor. Acele etmeyeceğim, Afrika'da hâlâ çok popüler olduğum için belki zor olacak ama, imkansız değil.

Müzikal bir biçim olarak reggae'den uzaklaşıp başka topraklara uzandınız.

Kendimi sınırlarını sürekli zorlaması gereken bir sanatçı olarak, yaratıcı bir insan olarak görüyorum. Reggae de tesadüf eseri yoluma çıkmadı. Reggae'nin yaratılmasına katkıda bulundum. Ama hiçbir zaman burada durup kalmak istemedim. Oldum olası yeni bir hava soluma ihtiyacı duymuşumdur. Bu şekilde davrandığım için çok eleştiri aldım; işin ilginç yanı, bu eleştiriler Jamaika'dan çok Avrupa'dan geldi. Bir imaja yapışıp kalmalıydım, kesinlikle bunun dışına çıkmamalıydım. Bu tutumu hep çok adaletsiz buldum. Paul Simon, Sting ya da Rolling Stones tarzlarını değiştirdiğinde, başka şeyler denediğinde herkes alkışlıyor. Ama mesela, eğer siyahsanız ve caz yapıyorsanız, oradan sapmanız asla kabul edilemez. "Güzelim caz dururken Miles Davis ne diye inatla başka şeyler çalıyor, allahaşkına?" Miles başka sesler aradığında söylenen buydu. Siyahların, işlemeleri için kendilerine verilen toprakların dışına çıkması hiçbir zaman istenmez.

Paul Simon ya da Sting başka şey denediğinde herkes alkışlıyor. Ama eğer siyahsanız ve caz yapıyorsanız, oradan sapmanız asla kabul edilemez. "Cliff Hanger" albümünde reggae ile funk'ı karıştırıyordum ve neredeyse özürler dilemem gerekecekti. Bir sanatçı için hesap vermek zorunda kalmaktan daha kötü ne olabilir?

Bu tür önyargıların çok sıkıntısını çektiniz mi?

İlk zamanlar, evet. Bugün araya bir mesafe koyabiliyorum. 1985'de "Cliff Hanger" albümünü yaptığımda reggae ile funk'ı karıştırıyordum ve neredeyse özürler dilemem gerekecekti. Bir sanatçı için hesap vermek zorunda kalmaktan daha kötü ne olabilir, öyle değil mi? Her neyse, işte ayakta kaldım. Kendi sanatsal yolumda gitmeyi başardım. Bu mesleği yapmak, yaratmak kadar mücadele etmek de demek; düşüp de bir daha kalkamayan o kadar çok insana rastladım ki.

Sizce Jamaikalı müzisyenlerin çoğunun kaderinin bu kadar dokunaklı, hatta trajik olmasının nedeni ne?

Onları, kokain tuzağına düşürmezse, bu sefer alkol düşürüyor. Yoksunluk, benim açımdan çok şeyi açıklıyor. Kimileri sürekli olarak soyulmaktan bıkıp usandı. Yıllarca bu mesleği meyvelerini hiç toplayamadan yaptılar, sonunda avuntuyu uyuşturucuda ya da alkolde buldular, bir tür ağrı kesici, unutma biçimi.

Müzik sanayiinin acı gerçeğiyle ilk karşılaştığınızda neler hissettiğinizi hatırlıyor musunuz?

Öfke, umutsuzluk, öldürme arzusu, hissettiklerim bunlardı. Bir an geldi, oturup düşünmem gerekti.

22→

"The Harder They Come"da Ivan'ın yaptığı gibi birisini öldürecek miydim? Bu, her şeyin sonu olurdu. Önümde hâlâ bir hayat olduğunu ve yetenekli olduğumu biliyordum; bu sayede bana kötülüğü dokunanlar karşısında ayakta kalabildim. Hiçbir şeyi unutmuyordum.

Sizin müzisyenliğe ilk başladığınız dönemde prodüktörlerle genç sanatçılar arasında ilişkilerin böyle olması genel kural mıydı?

Bazı prodüktörler de çeşitli sıkıntılara maruz kalıyorlardı; filmin yarattığı imajla arada bazı nüanslar olduğunu bilmekte yarar var. Pek çoğu şu ya da bu sanatçının prodüktörlüğünü yapmış olmaktan dolayı tehditler alıyordu. Kimi ilk başta koyduğu parayı çıkaramıyordu. Bunları iyi biliyorum, çünkü ben de prodüktörlük yaptım. Yani işin aslı şöyle, bir yanda hırsızlar, soyguncular var, öte yanda sadece ayakta kalma derdinde olanlar. En bilinen, en ünlü örnektir, Coxone'a baksanıza. Onun için hiç kayıt yapmadım, ama soruşturdum, nasıl suyun üstünde kalmayı başardığını iyi gözlemledim. Duke Reid gibi birisinin başka işleri var: dükkanı, temizleyici mağazaları... Bugün çok kişinin başı onunla belada. Benim başım belaya girmediyse, neler döndüğünü, neler yaşandığını iyi bildiğim için.

"The Harder They Come"da Ivan şiddetin, cinayetin, suçun yolundan gidiyor. Hangi noktada sizin kendi hikayeniz filmin kahramanınınkinden ayrışıyor?

Köyden geldiğimde, önce Doğu Kingston'a yerleştim, sonra Batı Kingston'a taşındım; her ikisi de yaşam şartlarının çok çetin olduğu mahalleler. Bir silah edinme imkanım vardı. Ama ben müzik yapmayı tercih ettim. Genç bir insanın silah sahibi olması o kadar kolaydı ki. İnsanın aklını çelmek, cezbetmek çok kolaydı, ama bu bir tuzak, çıkmaz sokaktı.

Etrafınızı saran bu yoksulluk, sizi bunun nedenlerini aramaya itmedi mi?

Politik olarak her zaman uyanık ve bilinçliydim. Babam çok zeki ve iyi eğitim almış biriydi. Bizim dahil olduğumuz çemaate gazeteyi getiren ilk kişi o olmuştu. Bir tür köy avukatı statüsüne sahipti: İnsanların arasındaki meseleleri çözümsüz hale gelmeden düzelten, sorunları çözen bir rolü vardı. Esas mesleği terzilikti. Atölyesine giderdiniz ve sizinle konuşurdu. Ne konuşmacıydı ama! Müthiş bir barıştırma, ara bulma kabiliyeti vardı. Birbiriyle en kanlı bıçaklı tarafların bile anlaşmasını sağlardı. Bana hiçbir zaman hiçbir şey öğretmedi, doğrudan bana bir şey anlatmazdı, ama orada, yanıbaşında olduğum için her şeyi dinlerdim. Bağımsız bir zihni vardı. Onun bakış açısı, hiç şüphe yok, Marcus Garvey'inki kadar tarihi değildi, ama sömürge halklarının durumunu çok iyi değerlendiriyor, bunun çıkışı olduğunu biliyordu. Kingston'a geldiğimde, içime diktiği bilgelik tohumu serpiliverdi.

Köyümde, sadece bir rasta vardı. Ona hem bir bilge hem de deli gözüyle bakılırdı. Sakallarından ve saçlarından ötürü çok kişi ondan korkardı, ben ona yakınlaşmıştım. Bana Afrika'yı anlatıyordu. Daha Kingston'a gelmeden önce, yazdığım ilk şarkının adı "Back to Afrika"ydı. 12 yaşındaydım. Öylesine içimden gelmişti.

Kingston'a geldiğinizde karşılaştığınız ilk güçlükler neler oldu?

Yemek. Arada sırada, babam bana biraz para gönderiyordu, bu para her gün yemek yiyebilmeme yetmiyordu. Depozito almak için boş şişe toplamaya başladım. Gece şişeleri topluyor, onları yıkıyor, sonra da gündüz satıyordum. Ivan'dan farklı olarak, hırsızlık yapmak için fazla gururluydum. Babam dindar bir adamdı ve bana bazı prensipleri öğretmişti.

Kendinize örnek aldığınız idolleriniz var mıydı?

Öğrenciyken, Derrick Morgan, Blues Blaster, yerli şarkıcılar dinlerdim. Şarkı söylemeye ilgim o zamanlar başladı. Her sene okul kapanmadan önce bir şenlik düzenlenirdi. Öğrenciler bir piyes sergilerler ve sahnede şarkı söylerlerdi. Gittiğim her sınıfta gösteriye seçildim. Daha o zamanlar, oyunculukta şarkıcılıktan çok daha iyi olduğumu fark ettim, ama Jamaika'da şarkı söylemek için daha çok fırsat vardı. Kingston'a geldiğimde hayatta ne yapmak istediğimi biliyordum. İmkan bulur bulmaz, gece kurslarına katıldım. Elektronik öğreniyordum. Radyo, televizyon tamir etmeyi öğreniyordum. Ama kafamda her şey çok açıktı: Radyoya, televizyona çıkmak istiyordum, onları tamir etmek değil.

İnsan köyden geldiğinde, bu mesleğe nasıl giriyor?

Tıpkı "The Harder They Come"da tasvir edildiği gibi: Seni dinlemeleri umuduyla stüdyoların önünde kuyruklara giriyorsun, eğer bu yeterli olmazsa prodüktörün adresini elde etmeye çalışıyorsun, onun malikanesinin kapısında, küçük şarkını söylemek için bekleyişe geçiyorsun.

O devirde plak piyasası nasıldı?

Bugünkünden çok daha iyi. O zamanlar bir single 30 bin - 50 bin satabiliyordu. Bugün, 10 bin satarsan, başarılısın demektir. Ekonomik nedenler piyasanın çöküşünü açıklıyor. Ayrıca, insanlar satın almaktansa, kasete çekmeyi tercih ediyor. Ama aynı zamanda, artık pek şarkı kalmadığını da, yaratıcılığın uçup gittiğini de kabul etmek lazım. O devirde kaydettiğim bir şarkı, mesela "Miss Jamaica" bugün bir klasik. Bob Marley'in bütün parçaları için de aynı şey geçerli. Prince Buster'ın "Run Run Run"ını yarın kaydet, bak ne biçim iş yapar. Ritmleri tutturuyorlar, ama hakiki şarkı yapamıyorlar artık. Ayrıca, ritmlerin çoğu bugün özgün değil, sample'lanmış ve yeniden kullanılmış hepsi. Bir aralar Jamaika müziği İngiltere listelerinde çok yer alırdı, bugün artık öyle bir şey yok. Ben mizaç olarak iyimser olduğumdan, olayların döngüsel bir gelişim izlediğini ve er ya da geç yaratıcılığın yine geri geleceğini düşünüyorum. Bu sıralar, bir kuraklık döneminden geçiyoruz.

Jamaika müziği dünyada hiç bu kadar kendini hissettirmemişti. Her yerde etkisini görüyoruz: trip-hop'ta, drum'n'bass'da, rap'de, teknoda... Ama bizzat Jamaika'da bu katkı görülmüyor. Neden?

Kurumlaşmayı beceremedik. Müzisyenlik mesleği çok amatör kaldı. Genç müzisyenlere yol gösterebilecek kendi müzikal mirasımıza sahip çıkmayı bilemedik. Ben Jamaika'da pek çok plak şirketi kurdum: Onensess ve Sun Power. Bir işe giriştiğin anda, beraber çalıştığın insanların, muhataplarının ne kadar olgunluktan uzak olduğunu, sorumluluk taşımadıklarını görüyorsun.

60'lı yıllarda, Jamaika'dan İngiltere'ye gitmeniz, adınızı dünya çapında duyurmak isteyen Chris Blackwell tarafından planlanmıştı. Londra'ya ilk gelişinizle ilgili anılarınız neler?

Sis. Serseme dönmüştüm, evime, güneşe dönmek istiyordum. Korkunçtu. Feciydi. 19 yaşındaydım. O zamanlar Millie Small "My Boy Lollipop"la İngiltere'de büyük bir başarı yakalamıştı; Chris beni bu havuza atmak istiyordu. Island'a bağlı sanatçıların albümlerinde geri vokal yapmakla başladım, bazan elle tempo tutuyordum, böylece kayıt seanslarına biraz olsun hayat geliyordu. Dans ediyordum, elimi kolumu sallıyordum, bu çalışma saatlerini biraz daha katlanılır kılmaya çalışıyordum. Herkesi içinde bulundukları uykudan uyandırıyordum. Spencer Davis Group'un, Spooky Tooth'un, Mott The Hoople'un, Free'nin ve daha pek çok müzisyenin albümlerine katıldım.

Nerede oturuyordunuz?

Önce, Earl's Court mahallesine taşındım, sonra kendimi köklerime daha yakın hissettiğim Londra'daki Jamaikalı cemaatin yaşadığı Finsbury Park'a geçtim. Daha sonra Nijeryalı, Ganalı Afrikalılara yaklaştım.

Bu durum, başka bir şeye kapı açmanızı sağladı mı?

Kesinlikle. Müzik bakımından da, zihniyet bakımından da. Yazış tarzım değişti, çok daha derinleşti. İngiltere benim için bir okul, bir antreman sahası oldu. Orada dört yıl kaldım. Afrikalı bilincini hep içimde taşıdım, bunun nasıl olduğunu bilmiyorum, ama böyle, insan Jamaikalı olunca, Jamaika'da yaşayınca, ister istemez bu ilk kalkış noktasına, yola çıkış noktasına yöneliyor. Marcus Garvey'i ismen tanıyordum, ama yazdıkları hakkında pek bir fikrim yoktu. Köyümde, sadece bir rasta vardı. Ona hem bir bilge hem de deli gözüyle bakılırdı. "Brother Man" diye ad takılmıştı ona, çünkü bize her rastladığında böyle hitap ederdi: "Love again brother man!" Yeni bir şeydi. Sakallarından ve saçlarından ötürü çok kişi ondan korkardı, ben, ona yakınlaşmıştım. Bana Afrika'yı anlatıyordu. Daha Kingston'a gelmeden bile önce, öğrenciyken, yazdığım ilk şarkının adı "Back to Afrika"ydı. 12 yaşındaydım. Öylesine içimden gelmişti. Babam bana hiçbir zaman Afrika hakkında tek bir laf etmemişti.

Kendinizi İngiltere'de bulduğunuzda bütün bunlar hiç şüphesiz başka bir gerçekliğe büründü, daha yoğun ve daha acılı bir gerçeklik...

Jamaika'da, çoğunluğa aittim. Bir Nubyeli *(Nubye: insanlığın beşiği olarak kabul edilen eski Etyopya)* olarak, İngiltere'de azınlıktaydım. Bu durumda, önyargı ve ırkçılık ne demekmiş yaşadım. Gündelik olarak yaşadığım ırkçılıktı. Müziğimin kabul edilmesi için önyargılarla savaşmam gerekti. Amerikalı siyahların müziği kabul görüyordu; benim gibi Antilliler için durum farklıydı. Jamaika müziği sadece Jamaika kökenlilerin ve skinhead'lerin takıldığı bir underground'un parçasıydı. Yani saygı görmeyen, dışlanan iki kategori insan o müziğe ilgi duyuyordu. Giderek, Afrika'ya dair düşüncelerim, yakınlığım güçlendi, belki de Jamaika'da kalsaydım, bu denli güçlenmezdi bu inanç.

Şarkılarınızda olsun, yaptığınız çeşitli açıklamalarda, konuşmalarınızda, hep rastacılığa belli bir mesafede durdunuz. Niçin?

Çünkü bu dinin varsaydığı her şeye katılmıyorum. Afrika tematiğini, köklerle özdeşleşmeyi kabul ediyorum. Ama Haile Selasiye'nin kutsallığına gelince, daha inandırıcı, daha dişe dokunur gerekçelere ihtiyacım var. Olguları görmek istiyorum. "Yok Majesteleri şöyle, yok böyle, bütün dilleri konuşuyor..." Böyle şeyler söyleyen rastalara şu cevabı veriyorum: "Bütün bu dilleri konuştuğunu nereden biliyorsunuz? Konuşurken duydunuz mu? Pekala, bana hayatını anlatın. Kaç kardeşi var? Mesleği neymiş? Nasıl imparator oldu?" Sonuçta, Haile Selasiye hakkında onlardan daha fazla şey bildiğim ortaya çıkıyordu. Ama ben öyle uydurma, kurmaca fantezilere prim verme yanlısı değilim.

Bob Marley dünyayı terk ettiğinde, sadece bir dostum için değil, aynı zamanda dönemine damga vurmuş bir şahsiyet için de şarkı yazmak istedim. Elvis Presley, Beatles ne idiyse, 70'li yıllarda da o aynı şeydi. O halk tarafından takdir gördü, kurulu düzen ve medya tarafından değil. O, geçmişe, bugüne, geleceğe dair bütün olayları açıklamanın yolunu rastada buldu. Bense, Bob gibi peygamberlik rolünü oynayamazdım.

Bu şüpheci yaklaşım Jamaika'da başınızın ağrımasına yol açtı mı?

Aah, tabii. Herkes rastayken ben müslümanlığı inceliyordum. Bu, benim ruhi arayışımın bir parçasıydı, ve o sıralar hüküm süren atmosfere denk düşmüyordu. Hiçbir zaman genel gidişata ayak uydurmadım. İslamiyeti inceledim, rastayı inceledim, Hıristiyan bir ortamda büyüdüm, budizmi inceledim, ve bugün, bütün bu bilgilerin ışığında bu dinlerin hiçbirine dahil olmadığımı söyleyebilirim.

Bob Marley'le sizi birbirinize bağlayan çok eski bir dostluğunuz vardı, ama din konusunda tartışıyor muydunuz?

Bob'la benim kayıt yaptığım Studio Beverly'e kendini dinlemeleri için ilk olarak geldiğinde tanıştım. Aşağı yukarı aynı yaştaydık, ama ben mesleğe ondan önce başlamıştım. Onun ilk denemesini izledim. Yeteneğinden ziyade zihni, kafası beni hemen etkiledi. O günden itibaren de çok iyi bir ilişkimiz oldu. Bazen birkaç ay görüşemiyorduk, böyle dönemlerin sonunda her yeniden bir araya gelişimiz çok neşeli, çok sevinçli oluyordu. Bu dünyayı terk ettiğinde, bir dostum için bir şarkı yazmak istedim, ama sadece bir dostum için değil, aynı zamanda bence dönemine damga vurmuş bir şahsiyet için de. Daha önceki on yılda Frank Sinatra, Elvis Presley, Beatles neydiyse, 70'li yıllarda da o aynı şeydi. O halk tarafından kabul ve takdir gördü, kurulu düzen ya da medyalar tarafından değil. Medya, diğer yerlerde olduğu gibi, Jamaika'da da onun müziğinde derhal kurulu düzene karşı bir tehdit gördü. Kişisel tecrübelerimiz belli bir bilgiye, birikime ulaşmamızı sağladı. O, geçmişe, bugüne, geleceğe dair bütün olayları açıklamanın, anlamanın yolunu rastada buldu. Ve buna tutundu, sahip çıktı. Zihnindeki bütün şüpheleri uzaklaştırdı. Bense, daha başka yerlerde aramak, başka sorular sormak ihtiyacı duydum. Bu anlamda, Bob'un oynadığı rolü, peygamberlik rolünü oynayamazdım. Belki de, Bob kendi yolunu kısa bir süre içinde tamamlarken, benim kendi yolumdan gidebilmemin nedeni budur. Aslında, neredeyse içgüdüsel bir şekilde, bu konuya değinmekten kaçınıyorduk. Birbirimize karşılıklı olarak büyük bir saygı duyarak sanatsal projelerimiz hakkında muhabbet etmeyi tercih ediyorduk.

Bütün bu ruhani yolları katettikten sonra bugün kendinizi nerede görüyorsunuz?

Vardığım sonuç çok açık. Bütün uygarlıkların ve bütün kültürlerin kökeninde Sümerler ve Antik çağın Mısır'ı var. Atalarımız onlar. Peki bu insanlar nereden geliyordu? İncil'in bazı bölümleri bu konuda aydınlatıcı.

Dinler hakkında "kurmaca fanteziler" diyen ve şüpheyle yaklaşan biri olarak bunları söylemeniz ilginç.

Bu o kadar da saçma bir teori değil. Hatta bilinç ve vicdan alanındaki ilk ilerlemeler olarak dinleri ve onlara eşlik eden metinleri düşünürsek, İncil olsun Kuran olsun ya da Baghavad-Gita olsun, bu teori onlarla mükemmel uyuşur. Ama tabii ki bunun ötesine gitmek gerek, çünkü bu kitapların hiçbiri bütünlüklü bir çözüm getiremedi; hatta yeryüzündeki bazı çelişkileri daha da teşvik ettiler. Düşünüyorum da, Hıristiyanlık, pek çok nedenle, kendi bakış açısına göre bir dünya tasarladı, ve otoritesine karşı çıkanları yok etme hedefini benimsedi. Yüzyıllar boyunca, bu tektanrılı ve Avrupa merkezli dünya görüşüne maruz kaldık, bu dünya görüşü adına verilen zararlar bugün herkes tarafından çok açık görülüyor, dolayısıyla çok daha geniş düşünmeliyiz.

İnsanın yeryüzüdışı kökenleri hakkındaki görüşlerin hem çok yabancı hem çok tanıdık. Bazı siyah sanatçıların zaman zaman ifade ettikleri görüşlerini hatırlatıyor. Örneğin, Sun Ra biyografisinde doğum yeri için "Saturn" demişti. "Merhaba, ben New York Times'danım" diyen bir gazeteciye Jimi Hendrix "memnun oldum, ben de Mars'tanım" cevabını vermişti. Miles Davis, John Coltrane, George Clinton, Public Enemy... Evrendeki başka bir yerden, gizemli bir noktadan gelme fikri pek çok kişide var. Bunu nasıl açıklıyorsunuz?

Bak. Benim dedem köleydi, dedemin babası köleydi. Köle olarak doğmak demek, daha doğduğun anda insan ırkına ait olduğunun inkar edilmesi demektir. İnsanlar, ötekilerdir, Beyazlar. Böylesi bir durumun, bu kendine özgülüğün seni mecburen şeyleri başka türlü algılamaya yöneltiğini sanıyorum. Bu tür zorluklara, baskılara maruz kalmak sonsuz sayıda olasılık, seçenek sunuyor sana. Sonuçta, çoğunlukla, "insani" meseleleri çok önemsemez, olaylara çok daha geniş bir bilinç açısıyla bakar oluyorsun, algılamalarımızı aşan bir bakış açısı geliştiriyorsun. Biraz önce adlarını saydığın insanların sınırları zorlama arzusu buradan kaynaklanıyor sanıyorum. Aynı şekilde, Avrupa merkezli tarih bakışı birçok ideolojik üçkağıdı da ortaya çıkarıyor, mesela yeryüzünü evrenin merkezi ve canlıların yaşamalarına elverişli tek yer olarak görmek bence çok tartışılır. Ama pek çok şeyin aydınlığa kavuşacağı bir döneme giriyoruz. Zaten şimdiden bazı insanlar bunları biliyor.

Siz de o bilenlerden misiniz?

Çeşitli kanaatlerim var. Ben din adamı değilim, yani örgütlü dinleri kastediyorum, ama içimde bilme ve ruhi yanımı koruma ihtiyacı vardı, çünkü bu beni yaratıcı kılıyordu.

Karayiblerin uzak küçücük bir adasından geliyorsunuz ve şu anda Paris'te lüks bir otelin suitindesiniz; tuhaf bir yolculuk değil mi?

Ama yine hâlâ gettoya gidiyorum. Bu gerçeklikten hiç kopmadım. Edindiğim bilgiler beni geliştirdi, ama derinde, hâlâ Jamaika'dan, Sommerton'dan gelen ve dünyada kendi yolunu çizmeye çalışan o köylü çocuğum.

Çeviren: **S.İ.**

PEK YAKINDA

ZİHNİ

CD

Single CD

CD-MC

CD-MC

CD-MC

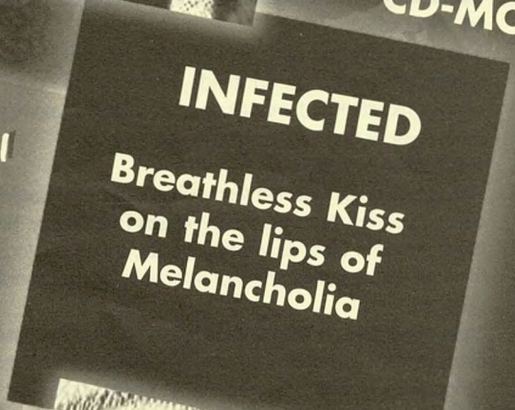

CD

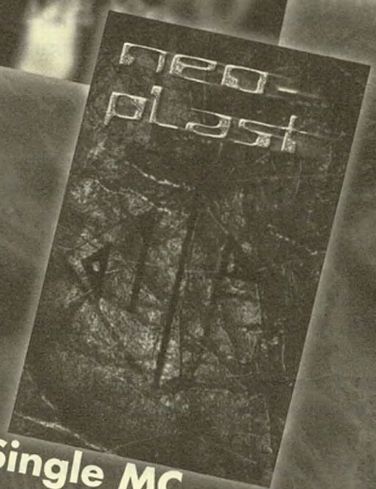

Single MC

PİYASAYA ÇIKMIŞ DİĞER ÜRÜNLERİMİZ:

- **DİKEN - Hedef Büyük (CD-MC),**
- **RAPOR 2 - Sonun Geldi (CD-MC)**
- **RADICAL NOISE - Make a Wish (CD-MC)**

ZİHNİ

ZİHNİ MUSIC CENTER
AKMAR PASAJI 70/4 KADIKÖY (81300) İSTANBUL TURKEY TEL: 90. 216. 418 11 46 FAX: 90. 216. 349 22 68
www.zihni.com / zihni@zihni.com

EMI

DAĞITIM: EMI - KENT ELEKTRONİK SANAYİ ve TİCARET A.Ş.
İMÇ 6. Blok 6302 34470 - UNKAPANI / İSTANBUL / TÜRKİYE Fax: (0212) 519 10 65
mehmet.portakal@emimusic.com ● bulent.citak@emimusic.com

Carlos Santana

69'da birinci Woodstock, 94'te ikinci Woodstock... Eğer kafasına göre olursa, 99 Ağustosunda Viyana'daki üçüncü Woodstock'ta da çalacak. Hazır Avrupa'ya geçmişken İstanbul'a da uğrayacak. Elbet bir "Europa" patlatacak, genç çiftleri slow dansa kaldıracak. Bizim düğün salonlarına rock'u sokan adamdır kendisi. (70 başlarında Elazığ'da kurulan bir orkestranın adı neydi biliyor musunuz: Santana 6) Gitarından latin alevleri fışkıran büyük insan Carlos Santana'yı en son Lauryn Hill'in albümünde duyduk, ayrıca 60'lardan 90'lara en iyilerini derlediği double "Ultimate Collection" da geçen ay yayınlandı. Biz en kısa zamanda yeni albümünü bekliyoruz.
Şimdi, internet'teki çeşitli sitelerden ve Rock&Folk dergisinden toparladığımız kadarıyla Santana tarihinde kısa bir tur...

PEZEVENKLER, POLİTİKACILAR, PAPA

Hayranlarınız sizin niye baştan sona unplugged bir albüm yapmadığınızı merak ediyorlar. Flamenko gitar, akustik piyano, akustik bas ve küçük bir davul setiyle.

Flamenko çalıyorum ama yeni albümüm elektrikli olacak. Belki iki tane akustik parça olur. Her an içimde John Coltrane'i duyuyorum. Onun müziği de elektrikliydi. Kendi müziğimle onun yaptığını yapmaya çalışıyorum. John bir ustaydı ve ona kimse dokunamaz.

Sıkı çalışan biri misiniz?

Her zaman değil. Geceleri geç vakitte egzersiz yaparım ve bir sürü yeni parçanın üstünden geçerim. Sürekli olarak Bob Marley, Hendrix, Coltrane ve Miles dinlerim. Biraz da Wayne Shorter, John Lee Hooker, McCoy Tyner. İlk önce bir sürü şarkı öğrenir, sonra hepsini unutup kendiminkileri yazmaya çalışırım.

"İşte kendi tarzımı buldum" dediğiniz bir anı geçmişte hiç yaşadınız mı?

Evet, bir gece radyo dinliyordum. İkinci albümüm "Abraxas" yeni çıkmıştı ve gencecik bir heriftim. "Samba Pa Ti" şarkısı sırasında "aman tanrım, ne güzel bir ses" diye düşündüğümü hatırlıyorum. Çok gururlanmıştım, ama bir yandan da hayranı olduğum tüm müzisyenlerin birleşip bir çocuk doğurduklarını hissettim. O çocuk benim müziğimdi.

Santana Blues Band kurulduğunda, müzisyenler sendikasına kaydolmak için birinin lider olması gerektiği için sizin lider olduğunuz söyleniyor, doğru mu?

Ben ancak grup dağıldığında lider oldum. Grubun geleceğiyle ilgili beklentim, davulcu Michael Shrieve hariç herkesle çatışıyordu. Biz Weather Report ve Miles gibilerine yaklaşırken, diğerleri Led Zeppelin olmak istiyordu. Santana ismini galaksi çağrışımı verdiği için seçtik. Gezegen adlarını ya da Santa Ana rüzgarlarını hatırlatıyordu. Bu ismi isteyen son kişi bendim. Sesimi ve gitarımı duymaktan nefret ediyordum, sonra çocuklarımın zorlamasıyla kendi sesimi dinlemeye başladım. Çocukların böyle bir yararı oluyor, aynada kendinize bakmaya zorluyorlar sizi.

60'larda San Fransisco'nun psychedelic müzikten ibaret olduğu sanılır, ama sizi ve sizin takıldığınız insanları düşününce çok geniş bir yelpaze olduğu anlaşılıyor.

Kesinlikle. Ben, Grateful Dead, hepimiz çeşitliliğin çocuklarıydık. Tek istediğimiz, hayat hakkında uzmanlaşmaktı. Bu da insana ufuk kazandırıyor. Miles Davis'in John McLaughlin'e dediği gibi: "Çalmayı bilmiyormuş gibi çal." San Fransisco'nun hangi köşesine gidersen farklı bir müzikle karşılaşıyordun. Hangisini öğrenmek istediğine kendin karar veriyordun. Ben Sly Stone, James Brown gibi Afrika'dan gelen müziğe takmıştım. Polka ve valsi çocukken çok yapmıştım ve bana eskimiş geliyorlardı. 90'lar da 60'lara benziyor. Gençler çeşitlilik istiyor, her gün lapa yemek istemiyorlar.

İlk üç albümünüzü dinlerken, 70'li yılların başlarında yaptığınız müziğin Miles Davis'in müziğine ne kadar yakın olduğunu farkettik. "Every Step Of The Way", özellikle de "Lotus"daki canlı versiyon, "Agartha" ve "Dark Magus"un freak funk'ına ne kadar benziyor.

O dönemde hepimiz aynı doğrultuda gidiyorduk. Miles Davis, Funkadelic, Sly Stone ve biz...

Ağır baslara, dolgun gitarlara dayanan bir müzik...

Evet, aşağı yukarı böyle denebilir.

Miles Davis'le ortak bir turne hazırlığı yaptığınız çok sık söylenirdi o zamanlar. Oysa bu turne hiç gerçekleşmedi. Hangi nedenlerle?

Gelişme, bir pastayı kesip insanları beslediğinde gerçekleşen şeydir. Başarı ise pastayı kesip kendi başına yediğinde ve boğulduğunda başına gelen şeydir. Ben hiçbir zaman başarı istemedim. Hiçbir zaman.

Niçin olmadığını mı öğrenmek istiyorsunuz? Bir akşam, Miles Filmore'da çalarken benim müzisyenlerimden biri karısını düzdü... *(kahkaha patlatıyor)* Aklınız alıyor mu? Ne hikaye ama! Miles deliye dönmüştü...

Kariyerinizin neredeyse tamamen caza dönmek üzere olduğu bir döneminiz var... 1973'deki "Welcome" ve "Love, Devotion, Surrender"dan sonra niçin o yoldan devam etmediniz?

Çünkü ben cazcı değildim.

"Welcome" çok tuhaf bir albüm; öteki albümleriniz arasında onu bir yere yerleştirmek çok zor.

O zamanlar o kadar çok uyuşturucu kullanıyordum ki...

Bu albümde belki de bugüne kadar yazdığınız en hüzünlü parça var: "Flame Sky".

Varoluşumun o döneminde, çok yoğun bir şekilde, maneviyat arayışı içindeydim. Hiç cinsel ilişkim yoktu, et yemiyordum ve zamanımın büyük çoğunluğunu meditasyon yaparak geçiriyordum.

Çok içedönük bir albüm olan "Caravanserai", galiba biraz "Welcome" ve "Love, Devotion, Surrender"ın habercisiydi...

Kesinlikle. O dönemde Hint müziği beni çok etkiliyordu. Bu albümleri dinlediğinizde hissedersiniz.

Ama hayatınızın tam o döneminde müziğiniz esas olarak John Coltrane'in etkisi altındaydı. "Welcome"da onun hayaletini görüyor insan...

Hepimiz John Coltrane'in evlatlarıyız.

Çağdaş müzik tarihine damgasını vuranlardan birisiniz. Frank Zappa ile siz fusion denen şeyi icat ettiniz. O dönemde, tarihteki yerinizin öneminin bilincinde miydiniz?

Hem evet, hem hayır. Evet, çünkü Rolling Stones ve Janis Joplin'e açılış yapmak, bu grupların kitlesinin bizim müziğimizi ne kadar çok sevdiğini farketmemizi sağladı... Hayır, çünkü o dönemde tek hedefimiz, en ufak bir he-

saplamaya girişmeden, hiç düşünmeden, sevdiğimiz bütün müzikleri bir araya getirmekti. Tarih yazıyorduk, çünkü 60'ların sonunda herkes blues ya da caz çalıyordu sadece; bizse melez bir müzik yapıyorduk, daha yenilikçiydik. 70'li yılların başında Miles Davis, Jimi Hendrix, Sun Ra ya da John Coltrane gibi sanatçılar ortaya çıktılar. O anlamda tarih yazmıyorduk, bizimki genel bir dinamiğin içindeydi, o hareketin tek motoru biz değildik.

Ama yine de, rock riff'leriyle latin beat'lerini bir araya getirmek tamamen yeni bir şeydi...

Tito Puente'yi, Ray Barreto'yu, Mango Santamaria'yı ve Eddie Palmieri'yi unutmayalım. Bu insanlar, bize öncülük ettiler. Ama bizim yaptığımızın yenilikçi yanının altını çizmekte de haklısınız. Herkes blues çalarken, timbal'leri, conga'ları soktuk işin içine. Bu da kendi etkisini yarattı. çünkü o devirde blues'dan –çok gürültülü, ama yine de blues– başka hiçbir şey çalmayan bütün insanlar bizi taklit etmeye başladılar. Miles, Deep Purple, Jimi Hendrix ve Chicago derhal conga'ları benimsedi.

1974'de verdiğiniz konserlerden birinin korsan plağında "Treat"in blues versiyonu var. Çok tuhaf bir şekilde, çok kısa. Blues sizin ilginizi sanki pek çekmiyor gibi...

Blues'a hayran olduğumu mu düşünüyordunuz! Kariyerimin başlarında, hayatımı tehlikeye atma pahasına, –çünkü o zamanlar Chicago çok tehlikeli bir yerdi– Otis Rush'ın konserlerini dinlemeye bile giderdim. Blues üstün bir müzik. BB King, Eddie Harris, Freddy King: Bütün bu insanlar harika, olağanüstü. Ama benim o zamanlarki takıntım, yalnızca yeni küçük bir beyaz blues'cu olmaktan ibaretti. Sınırsız sayıda, binlerce çiçek varken sadece gül yetiştiren bir bahçıvan düşünün... Sadece blues çalmak aşağı yukarı buna benzer bir tavır, yani indirgeyici bir durum. Blues'un ötesinde, John Coltrane'in, Marvin Gaye'in ya da Bob Marley'in müzikleri beni ilgilendiriyor.

Biraz daha Frank Zappa'dan bahsedelim: Zappa'nın "Hot Rats" ve sizin "Santana" albümleriniz 1969'da, aynı sene içinde piyasaya çıktılar. Biri çağdaş müzikle rock'un fusion'unu yaparken, öteki, rock ile Güney Amerika folklorunu buluşturuyordu...

Frank Zappa eğlenceli bir insandı ve müziği çok parlaktı. Ama öyle sanıyorum ki, Frank da benim gibi, 70'li yılların başlarında fusion kavramından haberdar değildi. Amaçladığı tek şey Dylan'ın temel ilkesine sadık kalmaktı: "Bring It All Back Home". Frank yalnızlığı seven biriydi. Dolayısıyla, çok mesafeli, uzaktı. Köln'de, bir festival esnasında burun buruna geldiğimizde bir-iki kelime ya ettik ya etmedik. Odasına gidip yaptığı müziği ne kadar sevdiğimi söyledim, ama dediklerimi pek kaale alır gibi bir hali yoktu. Frank çok zihinsel bir adamdı. Kesinlikle üstünlük kompleksi vardı.

Sizin yaratılmasına katkıda bulunduğunuz müziği bugün en iyi hangi müzisyenler geliştiriyor sizce? Sık sık "Jungle Strut"ı yorumlayan Prince mi? Sizinkinin tersine, onun müziği siyasi taleplerden, karşı çıkışlardan tamamen uzak...

Beni sık sık arıyor. Prince bir dahi, Picasso ya da Miles Davis gibi.

1995'de, Londra'da, "Shhh" adlı parçada solo yapmak için gitarı eline aldı. Müthiş bir solo yaptı. O gün çalışı inanılmaz derecede sizinkine yakındı...

Bu söylediğiniz beni çok duygulandırdı. Prince çok çeşitli müzikler dinliyor ve hep yeni bir sesin, yeni bir notanın arayışında. Onun yaptığı çok özgün; hele bugünkü müziğin fazla çiğnenmiş ciklet tadında olduğu düşünülürse...

Albüm kapaklarınıza çok önem veriyorsunuz. İnsanla evren arasında bir uyum olduğu fikri hep yansıyor bu görüntülerden. Dünya hakkındaki görüşleriniz neler?

Örneğin, "Caravanserai"ın kapağını ele alalım. Ne ifade ediyor? Kervan, insanın reenkarnasyona ulaşıncaya kadar katetmesi gereken yolu simgeliyor. Güneş, ebediyeti işaret ediyor. Ay ise dişiliği. "Caravanserai" çok hüzünlü bir albüm, çünkü grubun dağılacağını bilerek kaydetmiştik onu. Gregg Rolie, Journey ile çalmaya başlamıştı bile. Tarihimizde bir yaprak kapanmak üzereydi.

"Caravanserai" en iyi albümünüz değil mi?

Öyle mi düşünüyorsunuz? Belki de haklısınızdır.

İlk Santana Band'in tekrar bir araya gelme şansı olabilir mi günün birinde? 1988'de, grubun yirminci yaşgünü vesilesiyle Sunrise Theater'da verdiğiniz konserde olağanüstü bir enerji sergilemiştiniz...

Pekala olabilir. Geçenlerde Gregg Rolie ile telefonda konuştuk. Önümüzdeki albümümde benimle beraber çalışacak. Michael Shrieve de katılacak zaten. Bir sonraki turneye ikisini de götürmek istiyorum. Ama şu anda önümüzdeki en acil iş, bu albümün kayıtları. Arista'nın patronu Clive Davis'le aram çok iyi. Çok ender bu kadar güven duymuşumdur.

Hepimiz John Coltrane'in evlatlarıyız. Her an içimde John Coltrane'i duyuyorum. Onun müziği de elektrikliydi. Kendi müziğimle onun yaptığını yapmaya çalışıyorum.

İkinci Woodstock tecrübenizden bahseder misiniz?

Beni iki defa çağırdılar, kabul etmedim. Çünkü konser listesinde hiç siyah yoktu. "İlk Woodstock'un prensiplerine uygun bir konser düzenlerseniz, bakarız" dedim. Benim beyaz-karşıtı olduğumu söylediler, ama sadece cehalete karşıyım. Üçüncü defa bana teklif getirdiklerinde listede Rita Marley, Arrested Development, Salt-N-Pepa ve Neville Brothers vardı. "İşte şimdi konuşmaya başlıyorsunuz" dedim.

Hendrix tribute albümünde "Spanish Castle Magic'i yorumladınız. Bu şarkıyı seçmek sizin fikriniz miydi?

Hayır. Bana iki defa teklif ettiler, kabul etmedim. Başkalarının ayak izlerine basmaya çekinirim. Sonra davulcu Tony Williams aynı teklifle çıkageldi ve nasıl reddedeceğimi bilemedim. Sonunda kendimi Tony Williams ve Stanley Clarke'la stüdyoda buldum. Bir mum ve tütsü yaktım, yarım saat kadar oturdum. Yarım saat sonra bir ses duydum: "Rahatla, Carlos. Jimi Hendrix'deki, Miles Davis'deki, Coltrane'deki, Bob Marley'deki büyü nereden geliyor, biliyor musun? Bir sonraki soluğundan." Birden aydınlandım ve rahatladım. Kalktık, parçayı yaptık, çok da güzel oldu.

Plaklarınızın içindeki kitapçıklara bakınca insan, sizin ve müzisyenlerinizin yüzünde çok devrimci bir coşku, ateşlilik görüyor. Hepiniz çok görkemli görünüyorsunuz, Salvador Allende'nin ve Che Guevara'nın manevi evlatları olmanın gururuyla bakıyorsunuz sanki. Nasıl sosyal ortamlardan geliyorsunuz? Müziğinizle hangi toplumsal mesajları vermeyi arzu ediyordunuz?

Ben orta sınıftan geliyorum. Gregg Rolie daha zengin bir sınıftan. O dönemde genellikle söylenenin tersine, biz, o zamanki pek çok grup gibi politik olarak angaje değildik. Ama herkes gibi Vietnam savaşına ve bütün şiddet biçimlerine karşı çıkıyorduk.

Ama yine de, biraz hayal gücüyle, insan müziğinizin Allende'nin adamlarına, Pinochet'nin askerlerini püskürtmekte yardımcı olduğuna inanabiliyor. Çünkü müziğinizde keskin bir gerilla kokusu vardı ve hâlâ da var...

CIA'ye, KGB'ye ve insanlık soyunu alçaltmaktan başka bir amacı olmayan bütün bu tür örgütlere karşıydık. Ve değişmedik de. Hâlâ Amerikalılardan silah alması için İran'a para veren bu örgüte karşıyız. Gerçek savaşçılar, gerçek gerillalar, Martin Luther King ya da Nelson Mandela gibi insanlar, hakikaten barış istiyorlardı. 60'lı yılların televizyonları sadece şiddet gösterirken, benim müziğim nasıl şiddet-dışı olabilirdi ki? Ama seslerin ve renklerin insanın molekül yapısını değiştirebileceğini biliyor musunuz? Kurtuluş, selamet orada. John Coltrane'in müziği insanı değiştirebilmeye muktedir ve en önemli şey de bu. Ben müziğim aracılığıyla insanların daha iyi bir hale gelmelerine, mutlu olmalarına katkıda bulunmak istiyorum.

Bunca yıldan sonra hâlâ hak ettiğiniz ilgiyi görmediğinizi düşünüyor musunuz?

Şarkılarımı radyolarda çalmıyorlar ama konserlerim hâlâ doluyor. Sanırım sonum Jim Plunkett'a benzeyecek. O kadar başarıdan sonra Futbol Hall of Fame'ine adını yazdıramadan öldü. Benim de sonum ona benzeyecek.

Yine de yolunuzdan sapmıyorsunuz.

Taphammül edemediğim üç P vardır: Pezevenkler, politikacılar ve Papa. Hepsi yalan söyler, ben doğru söyleyenlerden yanayım. Tanrının yürekten ağlayanları duyduğuna inanırım. Hayatını değiştirebilmek için bilincini yükseltmelisin. Aborijinler, Kızılderililer, Afrikalılar... Bizi 2000'lere taşıyacak bilinci ancak onlardan öğrenebiliriz. Şöyle söyleyeyim: Gelişme, bir pastayı kesip insanları beslediğinde gerçekleşen şeydir. Başarı ise pastayı kesip kendi başına yediğinde ve boğulduğunda başına gelen şeydir. Ben hiçbir zaman başarı istemedim. Hiçbir zaman.

Soldan sağa, Mike Shrieve (davul), David Brown (bas), Mike Carabello, Jose "Chepito" Areas (vurmalılar), Gregg Rolie (klavye, vokal), Carlos Santana. Yıl 1969

Lauryn Hill

1996, biraz da Fugees yılıydı. İkinci albümleri "The Score", yalnız hip-hop camiası tarafından değil, içerdiği soul ve reggae tonlarıyla "herkes" tarafından kabul gördü... Sonra dağılmayı ağızlarına almadan, Haitili üç mülteci üç ayrı koldan solo albümlerini art arda yayınlayıverdiler. Evvela Wyclef Jean, sonra da Pras ve Lauryn Hill... Hill şimdiden hip hop'un yeni kraliçesi ilan edilmiş durumda... Fugees ve Fugees-sonrası dönemlerde Hill'le yapılmış söyleşilerden oluşan bir kolaj sunuyoruz: Bob Marley'in oğluyla olan beraberliği, küçük bebeği, Grammy galibi albümü "The Miseducation Of Lauryn Hill", kısaca Bir Rapper'ın Genç Bir Kadın Olarak Portresi...

Kendin olmak en zor iş

Fugees zamanları (1996 - 97)

Medyayla aran nasıl?

Medya, kimyasallarla kafayı yemiş, uçuk tipler istiyor. Benim gibi, konserden sonra evine gidip uyuyan tipleri sevmiyor. Ben medya için yeterince tartışma, olay yaratacak bir tip değilim kısaca.

Beyazların plaklarını almamasını tercih ettiğin için sana saldıranlar oldu.

Benim ırkçı olduğumu söylüyorlar. Oysa benim tek söylediğim, siyah kardeşlerimi sevdiğim ve onlar için müzik yapmaya devam edeceğim. Hip hop eğlenceden ibaret değildir. Nasıl giyindiğini, nasıl hareket ettiğini, nasıl yaşadığını belirler. Sorumluluk almak, doğruyu söylemek zorundasın. Siyahların üstünlüğünden değil, kendi kendilerine karar verme haklarından bahsediyorum. Şişko rap'çiler eşek yüküyle para kazanıyorlar ama şirketleri kontrol ettikleri falan yok. Polis hâlâ siyahları sokaklarda dövmeye devam ediyor.

Bütün bu manzara karşısında sence nasıl bir sorumluluğun var?

Kimi zaman kendimi bir kamikaze gibi hissediyorum. 'Dünyayı kurtarmalıyım' diyorum. Gerçek sana bir sürü düşman kazandırıyor ama asla liberal yalanlarla yaşamayacağım. Gencim, kadınım, siyahım, eğitimliyim. Sistemin görüp göreceği en sıkı tehlikeyim yani.

Gelecek konusunda iyimser misin?

Eski iyimser kız değilim elbette artık. Eskiden sakat insanların, eğer gerçekten isterlerse bir gün mutlaka yürüyeceklerine inanırdım. Bazı şeyler hâlâ daha mümkün ama durum günden güne zorlaşıyor. İnsanların ne kadar çirkinleşebileceğini gördüm. Gençken Tanrı'yla aramda çok yakın bir ilişki vardı. Sonra Tanrı'yla bu derece yakın ilişki kuran birinin işleyebileceği en büyük günahı işledim; aşık oldum. Bir erkeği Tanrı'nın önüne koydum.

Fugees'le Haiti'de verdiğin konser nasıl geçti?

Haiti'de bizi tanıyanlar daha çok üst sınıf. Konsere başbakan da katıldı. Yani elit bir dinleyici kitlesi vardı. Amacımıza tam olarak ulaşabildiğimizi söyleyemem, çünkü konsere gelen bu elit kitleye müzik yapmıyoruz. Ama hepimizin damarlarında Haiti kanı olduğu için bu ülkeye gitmek, sokaklarda dolaşmak, Haitililerle tanışmak ve orada müzik yapmak yine de heyecan vericiydi.

Kendini cemaate adamış gibi konuşuyorsun. Özel hayatın ne durumda?

Bazen çocukluğuma dönmek, kozama çekilmek, kimi zamansa çocuk doğurmak istiyorum. Hayatım, 45 devirde çalınan bir 33'lük gibi. Bu hızlandırılmış hayatıma baktıkça çocuk doğurma fikri cazip geliyor. Uzun bir süredir hiçbir şey yazmadım, çünkü bu iş içimdeki enerjiyi emiyor. Fugees, etrafına vampirleri toplayan bir ışık yayıyor ve ben bu vampirlerle nasıl başa çıkacağımı bilemiyorum. Yıpranmış bir haldeyim. Karşılaştığım siyahların yarısı insan ilişkisi ne demek, bilmiyorlar. Sizi incitiyorlar ve bunu fark etmiyorlar bile. Fark etseler bile siklemiyorlar, çünkü kendileri o kadar yıpranmış ve yaralanmış durumdalar ki. 'Siktirin' demeyi öğrenmem gerekiyor. Yorgunum ve eve dönmek istiyorum. Stüdyoya girip hardcore bir hip hop albümü yapmanın zamanıdır.

Ve Fugees sonrası (1998)

Çocuk yapmaktan bahsediyordun. Yaptın da... Neler hissediyorsun?

Birçok insan kariyerimi düşünmem gerektiğini, çocuk için yanlış zaman olduğunu söyleyip durdular. Aynada kendime baktım ve "işte zor bir durum" dedim. Dua ettim. Hamile kaldığınızda, Tanrı bu çocuğu doğurmamanız için bir işaret yollamaz. Boşuna beklemeyin. Karar size aittir. Ben de oturup düşündüm. Parasal açıdan bir sıkıntım yoktu. Hayatımda beni seven bir erkek vardı. Bana destek olan bir ailem... İyi bir anne olacağımı düşünüyordum.

Medyada senin evlilik dışı çocuk doğurmandan hoşlanmayanlar oldu. Seni örnek bir sanatçı olarak mı görmek istiyorlardı?

O kadar temiz bir imajım vardı ki, yüklenebilecekleri bir konu aradılar. Etrafta erkeklerle fazla takılmadığım için de beni "babasız çocuk yapan kadın" olarak lanse etemeye kalktılar. Ama bütün bunlar yalandı.

Siyah cemaat için örnek bir kişilik oluşturduğunu düşünüyor musun?

İyi ve gerçek bir insan olduğumu düşünüyorum, çünkü kimi zaman aptalca şeyler yapıyorum. Bu da iyi bir şey, çünkü sıradan bir insan olduğumu gösteriyor. Bence tek örnek İsa ya da Tanrı olmalı. İnsanların kusurları vardır, insanlara yakından uzun süre baktığınızda sizi hayal kırıklığına uğratırlar, çünkü insandırlar. Ama hedeflerini daha yüksekte tutarsan, Tanrı'yı örnek alırsan özgür olursun. Kendin olmaya çalışmaktan başka bir şey yapamazsın. Zaten bir tür bombardıman altındayız, olmadığımız kişiler olmaya zorlanıyoruz. Kendin olmak en zor iş. Ben henüz 23 yaşındayım. Genç insanlarla doğrudan iletişim kurabiliyorum. Aynı zamanda gençlerle yaşlılar arasında da bir köprü oluşturmaya çalışıyorum, çünkü yaşlılıkta da bilgelik olduğuna inanıyorum. Bu yüzden bir genç, bir rapçi, bir hip hop müzisyeni olarak, cemaatteki gençlere karşı doğrudan bir sorumluluğum olduğuna inanıyorum.

Refugee Project de bu sorumluluk duygusunun sonucu mu yoksa?

Refugee Project, hip hop'un dinamizmini ve etkisini genç insanlar yararına bir şeyler yapabilmek için harekete geçirmek amacıyla başladı. Rap'çilerin çoğunluğu genç ve bir yandan da büyüyorlar. Benim tanıdığım rap'çiler 17 ile 26 yaş arasında insanlar. Dünyanın nasıl bir yer olduğunu öğrenmeye devam ediyorlar. Bu da onları her zaman insanlara yardım etmeye yöneltmiyor, ama güçlerimizi ve kaynaklarımızı birleştirirsek, dedik, bir şeyler yapabiliriz. Hip hop dünyasında yirmi yıl didinseniz de sağlam bir kariyerinizin olacağına dair bir garanti yok. Hazır imkanımız varken bir şeyler yapalım dedik.

Refugee Project'in ilk büyük gövde gösterisi Muhammed Ali ile George Foreman'in Zaire'deki maçını anlatan "When We Were Kings" adlı filmin soundtrack'inde gerçekleşmişti. "Rumble in the Jungle" şarkısında da Busta Rhymes ile A Tribe Called Quest'i bir araya getirmiştin.

"When We Were Kings"in görüntülerini ilk olarak 14 yaşımda seyretmiştim. Gençtik ve Muhammed Ali'nin "kelebek gibi dansederim, arı gibi sokarım" türü klişelerine gülmekten kırılırdık, yine de tepeden tırnağa bir karizması var-

dı. Üstelik maç Zaire'deydi. Bir siyah Amerika'dan Afrika'ya gidiyordu. Daha önce yapılmamış bir şeydi bu. Film haline geldiğinde de çok heyecanlandım ve yaptığımız şarkının ve filmin prömiyerinin tüm gelirinin Zaire ve Ruanda'daki savaş kurbanlarına gitmesi için uğraştık ve başardık.

Senin "Miseducation Of Lauryn Hill"in, Wyclef Jean'ın çok satan "Carnival"ı... Bu solo başarılar, Fugees için yolun sonu anlamına mı geliyor?

Pek sık görüşemiyoruz. Bu biraz da yedi yıl sonra ilk kez özel, kişisel hayatlarımızın olması. Ama bir plak yapmak için yeniden bir araya geleceğimize şüphem yok. Aslında bir solo albüm yapayım diye bir düşüncem yoktu, birdenbire ortaya çıktı. "The Score"dan sonra mecburen ara vermiştim, hamileliğim nedeniyle. Anne olmak motivasyonumu tazeledi, algılarımı değiştirdi. Bu açıdan "tanrının lütfu" diyebilirsiniz.

Albümün adındaki "hatalı eğitim" neyin eğitimi?

Hatalı eğitimden bahsetmiyorum. Benim yaptığım, terminolojiyi tersine çevirmek. Okulun dışında, toplumun uygun ve gerekli bulduğu bilgilerin dışında öğrendiğimiz şeylerden bahsediyorum. Akademik hayata saygım var, ama hiçbir okulda öğrenemeyeceğiniz bazı gerçekler var. Olgunlaşmak biraz da hayat okulundan mezun olabilmekle ilgili.

Albümün aynı zamanda prodüktörlüğünü de yaptın.

İnsanlar prodüktörlüğün genelde erkeklere has bir iş olduğunu düşünüyor. Ama benim prodüktörlük deneyimim zaten vardı. "The Score" albümünde Wyclef'la birlikte benim de adım prodüktör olarak geçiyordu ama erkeğin isminin ardında kaldım. Kadının şarkı söylemesi erkeklerin hoşuna gidiyor ama, dışarı çıkıp da müziği kontrol altına almaya kalktığınızda işler karışıyor. Deha kelimesini sizin üzerinize kondurmaya yanaşmıyorlar. Size "Diva" diyorlar ve bunun iltifat olduğunu düşünüyorlar ama kadınlığınızın her zaman müzikal yeteneğinizin önünde geldiğini ima ediyorlar.

Bu albümün ilham kaynağı neydi?

Ne zaman yaralandıysam, ne zaman huzursuz olduysam, ne zaman bir şeyler öğrendiysem bir şarkı yazdım. Ama içime en çok işleyen şarkı, oğluma yazdığım "Joy of My World Is In Zion". Bu şarkı benim acı çeken, insani yanımı yansıtıyor. Ama çocuk yapma kararımın hayatımda bir dönüm noktası olması çok garip. Karanlık bir dönem olarak başlayan hamileliğim, hayatımın en parlak, en önemli dönemine dönüştü.

Albümünde bir de cover var, "Can't Take My Eyes Off You". Nasıl oldu bu?

Albüme cover parça koymak gibi bir niyetim yoktu, ama plak şirketi istedi, çünkü o şarkıyı "The Conspiration Theory" filmi için söylemiştim. Soundtrack'te bile yer almamıştı. Fakat, birileri alıp radyolarda çalmaya başlamış, Amerika'ya yayılmış, tutmuş. Radyoda yayınlanması, hatta plak olarak çıkması hiç düşünülmemişti. Bir cover'ın hit olması komiğime gidiyor. Plak şirketinin baskısı oldu, eğer bana kalsaydı albüme koymazdım o şarkıyı.

"The Score"un başarısı üzerinde bir baskı oluşturdu mu? "Aynı başarıyı yakalayamazsam" diye endişe ettin mi?

Fugees "patlaması"nda gerçekten "cool" olan şuydu: Biz hiçbir zaman radyolarda çok çalınan şarkılar yapmayı hedeflemedik. Biz kendi cemaatimiz için müzik yapıyorduk, hip-hop camiası için... Ama şarkılarımızın geniş topluluklar tarafından beğenilmesi harika bir şeydi. Bu, içgüdülerimizin yanılmadığını gösterdi. Zaten önemli olan içgüdülerdir, formülasyonlar değil. "The Score" gibi büyük bir başarı ister istemez, insanlara "hadi bakalım, onun gibi bir albüm daha yapın" dedirtiyor. Ama ben, bu solo albümde içgüdülerime kulak verdim ve işte sonuç ortada: Hakiki, şahsi ve dürüst şarkılar.

Hiçbir zaman radyolarda çok çalınan şarkılar yapmayı hedeflemedik. Biz kendi cemaatimiz için müzik yapıyorduk. Ama şarkılarımızın geniş topluluklar tarafından beğenilmesi harika bir şeydi. İçgüdülerimizin yanılmadığını gösterdi bu. Zaten önemli olan içgüdülerdir, formülasyonlar değil.

Çeviren: **Ogan Güner**

BÜLENTORTAÇGİL ERKANOĞUR GÜROLAĞIRBAŞ
CEMAKSEL HAKANBEŞER BİROLAĞIRBAŞ BAKİDUYARLAR
VURALSERİFOĞLU CHRİSCHAVEZ SARPKESKİNER YAHYADAİ
DENİZDUNDAR ŞİBELKÖSE ÇAĞLAYANYILDIZ OĞUZKÜÇÜKBERBER
AYŞEGÜLYEŞİLNİL NEZİHYEŞİLNİL AYŞETÜTÜNCÜ AKİNELDES
SARPMADEN VOLKANÖKTEM SELİMBEMBA CANAYER
OZANDOĞULU ALİPERRET REYENTBOLÜKBAŞI
ASIMCANGÜNDÜZ JAM SESSIONS

Jazz Cafe

Hasnun Galip Sokak No: 20 Beyoğlu 245 05 16

15:00 İLE 19:00 ARASI BÜTÜN İÇKİLERDE %50 İNDİRİM

DJ Mahmut & Murat G.

60'larda Türkiye'den Almanya'ya göçün en güzel geri dönüşü herhalde hip hop'la oldu: Bir sürü genç grup, "kendilerine özgü" Türkçeleriyle Türkiye'de plak yaptı. Cartel'de biraz yoğun hissedilen Türklük vurgusu, giderek tonunu, rengini değiştirdi... Almanya taraflarının son hediyesi, DJ Mahmut & Murat G. oldu: "Garip Dünya" albümlerinde hip hop'un âlâsını yaptılar, sağ göstermeden sol vurdular. Konser için İstanbul'daydılar, sohbetimiz müzik ve politika etrafında döndü...

Masal anlatmıyoruz

Biz çok hoşlanarak dinledik albümü...

Murat G: Ama insanlara yabancı geliyor, ağır, tuhaf geliyor. Burada rap daha oturmamış olduğu için yabancı geliyor.

DJ Mahmut: Cartel'in sound'u daha iyi gelmişti çünkü azıcık daha oryantal havaları vardı, saz kullanıyorlardı.

Çok ses getirdi Cartel... Faşist damgası yediler ama sanki daha ziyade bu meseleler üzerinde fazla düşünmemiş gibiydiler, biraz Erci E'yi hariç tutarsak...

Murat: Cartel zaten bir grup gibi değildi, bir görüş yoktu Cartel'de. Karakan'ın mesela parmaklarında eskiden ırkçı yüzükler vardı.

Onlar da o işlerden vazgeçmiş galiba... Buraya geldiklerinde Cartel'i MHP'liler karşıladı, çocuklar ürktü. Buradaki Türk olma durumuyla oradaki Türk olma farklı. Orada Türk olmak, zenci olmak gibi bir şey; burada Türk olmak, egemen olmak demek...

Mahmut: Bizim albümde bir kere o konu geçmiyor. Özellikle geçmesin istedik.

Niye özellikle geçmesin istediniz?

Murat: Sevmiyoruz, istemiyoruz, beğenmiyoruz...

Mahmut: Müzikte o kadar yeri yok, Türkiye varolduğu için. Amerika'daki zencilerin durumu başka, onlar Afrika diyorlar, kökenleri orada. Ama biz Türkiye'de "Türküz" diye konuşursak, Türk devletinin arkasına geçmiş oluruz. Ama söyleşilerde "hayır" demiyoruz, niye Türkçe rap yapıyorsunuz diye sorduklarında, cevabını veriyoruz.

Nasıl bir cevap?

Mahmut: Bizim dilimiz olduğu için. Almanya'da yaşayan Türklerin de kendilerini göstermeleri, seslerini duyurmaları için.

Murat: Türkçe söylemek önemli bir şey Almanya'da. Devrimci bir şey oluyor, başkaldırmak gibi bir şey.

Mahmut: Başkaldırı için Türkçe söylemek bile yeterli Almanya'da, biraz oryantal bir müziği kullanmak... Kendilerini dışlanmış hissediyorlar, anlamadıkları için.

Alman rap'i nasıl?

Mahmut: Fena değil, orta. İngiliz, Fransız rap'leri daha güzel, sözleri daha iyi. Almanca politik başlamıştı ilk, multi-kültürel, yabancı, karışık gruplar vardı. Ondan sonra gittikçe poplaşmaya başladı. Artık pop müzik gibi yalnızca parti, kızlar...

Sizin Alman dinleyiciniz var mı?

Mahmut: Var. Daha çok üniversite öğrencileri, solcular, yeşiller gibi sosyal davalara ilgi duyanlar. Normal pop dinleyicisi dinlemez. Zaten sözlerimiz onların dinlemesini engeller. Öğrenciler dinler daha çok.

Öğrencilerin dışında, çalışan genç Almanlar?

Mahmut: Şimdiye kadar hep solcu gençler geldi konserlerimize, punk'lar, genç Türkler... Ama normal Alman işçi genç yok, ya da yüksek tabaka zengin gençleri.

Rock-rap ilişkisi üzerine ne düşünüyorsunuz?

Mahmut: Rap daha politik. 80'lerin başında punk-rock çok politikti. Onlar gitti artık.

Murat: Rock çok büyük bir anlam. Bence rock'ta politikayı taşıyan sadece punk'tı. Punk sevenler rap dinliyor şimdi. Karşı oldukları şey aynı çünkü...

Mahmut: İngiltere'de reggae'ciler ve punk'çılar beraber çalıyorlardı. Aynı şey rap için de geçerli şimdi. Sonic Youth, Chuck D'yle çalışmıştı mesela.

Sen DJ'liğe nereden merak saldın?

Mahmut: Scratch yapmak hoşuma gitti. Müzik yapmak istiyordum ve onu seçtim. Daha önceden gitar çalıyordum. Scratch yeni bir şey gibi geldi.

Neden gitara tercih ettin scratch'i?

Mahmut: Scratch'le dünyada ne kadar değişik sound varsa kullanabilirsin. Plakları aldın mı, o sound senindir. 60'lardan beri binlerce rock grubu çıktı ve herkes her sound'u denedi gitarda. Ama şimdi benim aldığım bir sound'u başkasının da bulabilmesi çok nadir oluyor. Hiç tanınmamış bir plak alırsan, kimse o sound'u bir daha bulamıyor, o sound benim oluyor.

Ama onu yapmış birisi var zaten...

Mahmut: Eskiden yapmış, unutulmuş gitmiş.

Sözleri nasıl yazıyorsunuz peki?

Murat: Dışarıdan gelen hisleri çekerek ve kendi görüşlerimle yorumlayarak yazıyorum, televizyondan görerek, kendi arkadaşlarımdan duyarak...

Rap sözleri o anda ağızdan çıkmış hissi uyandırıyorlar. Sen de öyle mi yapıyorsun?

Murat: O başka bir dal. Ona free-style diyorlar. Bir enstrümantal plağı koyarsın ve içinden geleni söylersin, iyi olsun, kötü olsun, ne gelirse... Şiir haline geldi mi, yeterli; anlamlı olması şart da değil. Ama bir mesajla yan yana gelirse, süper olur. Oturup düşünerek de söz yazılabilir. Hissettiğin konular olmaları lazım tabii. Ben hem free-style deniyorum, hem bir konu seçip üzerinde düşünüyorum. İkisini birleştirmeye, yazdığımı gündelik dile yaklaştırmaya çalışıyorum.

Herkes dıştan bakıyor, kimse kendi içine doğru bakmıyor. Ama millete de diyemezsin, "ruhunu geliştir, her şey süper olacak". Almanya'da yabancıların hakları yok. Onlara "sen ruhunu geliştir, ondan sonra yaşa" diyemezsin.

Mahmut: Benimkiler daha çok bir oturuşta çıkıyor. Bir-iki defa üstlerinden geçiyorum o kadar.

Murat: Her istediğimiz zaman çıkmıyorlar tabii. Bazen şaşırıyorum ben, nasıl yazmışım bunları diye... Klasik bir ayrım yok bizde, ikimiz de hem söz yazıyoruz, hem müzik yapıyoruz.

Nasıl tanımlıyorsunuz kendi müziğinizi?

Mahmut: Gerçekçi. Masal anlatmıyoruz.

Nasıl bir araya geldiniz?

Murat: Başta canlı müzik yapıyorduk. 80'lerin ortasında Public Enemy dinleyince karar verdik böyle müzik yapmaya. Public Enemy'nin sözlerini anlamadan his olarak aldım ne demek istediğini.

Nasıl anlıyorsun his olarak?

Murat: Hem öfke, hem ritm...

Mahmut: 60'ların sonundaki, 70'lerin başındaki funk ritmleri... Beastie Boys'daki sert, heavy gitarlar etkilemişti beni ilk. Düşman değildim eskiden rap'e ama çok pop, soft gibi geliyordu. 80'lerin başlarından beri arkadaşlarım rap dinliyordu ama ben o zaman hard rock, punk, metal gibi şeyler dinliyordum. Run DMC'den sonra, Beastie Boys, Public Enemy birden sertleşti, 86'larda. O zaman sevmeye başladım.

Murat: Ben daha çok funk'tan geldim, onun için

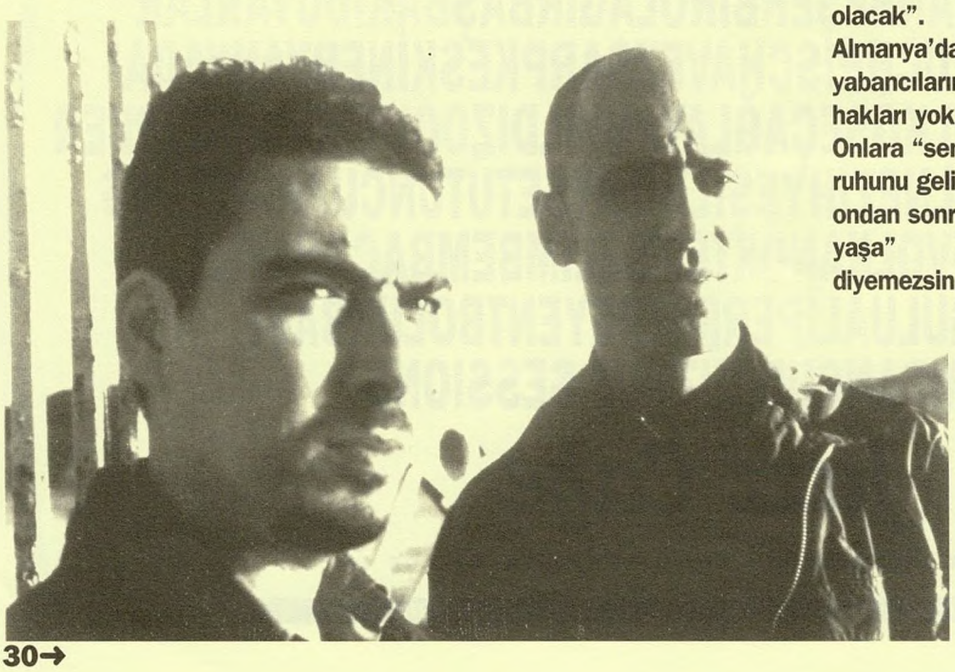

o ritmler bana yabancı gelmedi. O öfke de bende vardı. Müzik ve sözlerin bende bir his yaratması lazım. Rap bende bir his yaratmıştı.

Arabeski de kullanıyorsunuz şarkılarınızda...

Murat: Arabesk de bir his veriyor. Ara sıra seviyorum ben, eski Orhan Gencebay'ları özellikle...

Mahmut: Arabeski ben de ara sıra dinlerim. Erkin Koray'ı severim, o rock'la karıştırıyor ama, arabesk havası yine de var bence onda.

Hangi arabesk şarkıları sample'lıyorsunuz?

Mahmut: Daha çok tanınmamış, çok nadir bulunan plaklardan sample alıyorum. Çok tanınmamış insanlar, elden düşme plaklar... İsimleri çok tutmuyorum kafamda. Sample alıyorum, diske kaydediyorum, arşive koyuyorum, isim yazmadan. Bağlama yazıyorum üstüne mesela... Başkaları albümlerine de yazıyorlar, büyük şirketlerden çıkınca. Küçük şirketler hakları almadığı için, sample'larda hakkımız yok.

Merak edilir belki ama...

Mahmut: İsimlerden, şarkılardan çok, sound'u beğeniyorum ben. Arabesk kadar, kötü pop şarkılarından da sample alıyorum, en kötülerinden. Bazen şarkı çok kötü oluyor, ama mesela başında iyi bir ses çıkıyor, alıyorum.

Erkin Koray ya da Orhan Gencebay özellikle 70'lerin sound'uyla anılıyorlar. O yıllarda sizi etkileyen ne?

Murat: 70'lerde özel sound'lar var, daha funk. Synthesizer girdi mi, soğuk oluyor, canlı olması lazım.

Niye 70'lerde müzik sıcaktı da, 80'lerde soğuk bir hale büründü?

Mahmut: Endüstri, mainstream... Alet satmak için çıkıyor öyle akımlar. Herkes de modaya uymak için takip ediyor. Şimdi mesela Türk pop'unda her tarafta house ritmi var, 80'lerde yoktu, 90'ların başında çıktılar.

Bir ses fakirliği mi söz konusu?

Mahmut: Evet, hepsi birbirine benziyor. Her tarafta standart sesler var.

Bunun ruhsal fakirlikle de ilgisi var mı? Şarkılarınızda "soğuk toplum" diye bir söz geçiyor...

Murat: Galiba var. Çoğu kişi kendisiyle uğraşmıyor. Herkes dıştan bakıyor, kimse içeri doğru bakmıyor, kendi içine doğru. Ama millete de diyemezsin, "ruhunu geliştir, her şey süper olacak". Öyle de değil. Sosyal sorunlar da var çünkü. Almanya'da yabancıların hakları yok. Onlara "sen ruhunu geliştir, ondan sonra yaşa, iyi olur" diyemezsin, böyle değil.

"Sevgi Dolu Günler" şarkısının başında "bunların hepsi geçer birlik olursak" diyorsunuz. Birlik ne demek?

Murat: Kavga etmen, mücadele etmen gerekiyorsa, birleş ve yalnız kalma! Birlik bu demek.

Örgütlen anlamında...

Murat: Evet. Yalnız kendi çabanla kalma, birleş, daha güçlü ol.

Mahmut: Ben öyle anlamadım birliği. Daha çok, milletlerin birbirine düşman olmaması... Almanlar yabancıların bütününü sevmiyor, yabancılar kendi aralarında düşman. Apo olayında Almanya birbirine girdi, bu kadar olacağını zannetmiyordum. Türkler ve Kürtler de birbirine girdi.

MHP'liler ve PKK'lılar mı, yoksa ortalama vatandaş da mı?

Mahmut: Şiddet istemeyenler de var ama, herkes birbirinden uzak duruyor.

Bir gerginlik var yani...

Mahmut: Ben mesela bir sağcı kahveye gitmem, bir PKK'lı kahvesine de. Herkes nasyonalist oralarda. Kürtlerin arasında "Türküm" dedin mi, kimse konuşmaz. Bu o kadar ileri gidiyor ki, solcu Almanlara bile "ben Türküm" dedin mi, arkalarını dönüyorlar.

Türklerin arasında "ben Kürdüm" dediğin zaman?

Mahmut: MHP'lilerse, zor. Bizim gibilerin arasında problem yaratmıyor. Ama "ben PKK'lıyım, şiddet istiyorum" dediğin zaman da kolay değil. Tartışıyoruz o zaman.

Murat: Arkadaş bulmak zaten bu dünyada çok zor bir şey. Arkadaş bulduktan sonra ben bakmam Türk mü olsun, Alman mı olsun...

Mahmut: Politik konular araya girmedi mi her şey iyi. Yunan arkadaşlarımız vardı, Türk-Yunan ilişkileri girdi mi, gerginlik oluyordu, tartışmalar çıkıyordu.

Politik konuşuyoruz ister istemez, çünkü hip hop'un politik bir kısmı var. Ama elbette eğlence kısmı da var.

Mahmut: Eğlencesiz politika olmaz.

Murat: Sözleri politik ama Public Enemy parçalarıyla dans da edebilirsin. İkisini bir arada götürmek en iyisi.

Sizin müzikle dans edilebilir mi?

Murat: Uğraşırsan, evet.

Mahmut: Funk yapmaya çalışıyoruz ama, yine de "dark" diyorlar. Kendiliğinden karanlık oluyor.

"Kalleş demagoglar, vaktiniz geldi", bu seçim vaktine güzel oturan bir söz... Ne dersiniz seçimler için?

Murat: Buradaki seçimler için pek bir şey diyemeyiz, dışarıdan takip ettiğimiz için. Ben Türkiye'de çözüm yolu görmüyorum. Ama burada kimseye oy vermezdim. Almanya'da da kullanmazdım, orada da hakkımız yok zaten. Benim görüşlerimi taşıyan bir parti görsem severek oy veririm, ama görmüyorum.

Nasıl bir parti olmalı?

Murat: Atgözlüğü olmayan bir parti, sosyal, doğru, hiç kimseye baskı yapmayan bir parti... Bunlara cevap verebilsem politikacı olurdum.

Mahmut: Ama sözlerimiz de politik sözler...

Murat: Bir çözüm beklememek gerek sözlerden. Bu sözler sadece durumu anlatıyor. Bir çözüm vermiş olsa, politika olurdu.

Birlik olalım diyorsunuz, neyin etrafında birlik olalım?

Murat: Baskıya karşı, ırkçılığa karşı, sömürücülüğe karşı, her türlü haksızlığa karşı... En basiti, plak çıkardığımız zaman kendi şehrimizde, Frankfurt'ta bir konser vermek istiyorduk. Orada bir kulüp var, orayla anlaşmıştık. Birdenbire vazgeçtiler, Türkçe hip-hop istemediklerini söylediler. Kendimize yediremedik, ırkçılık yapıyorlar basbayağı. Orada çalacağımız gün içerde çalmadık da dışarda çaldık, protesto ettik, bir sürü insanı çağırdık. Kamyon kiraladık, amplilerin hepsini üstüne koyduk. Bayağı bir olay yarattık orada.

Mahmut: Kulübün sahibi de eski solcuydu. Irkçılık her yerde var, sağda da, solda da... Politikadan umudumu kestim aslında ben. İnsanların kendilerinin çalışmaları lazım. Her şeyi devletten beklememek, partilere oy verip de ellerine bakmamak gerekir. Kendisini, çevresini değiştirmeli insan. Ama devletin baskısı her yerde var, bu da etkili.

"Bunlar sömürmeyi sever" diyorsunuz. Kim bunlar?

Murat: Bankacılar. "Garip Dünya"yı yazdığım zaman bir kitap okuyordum, İsviçre üzerine. Bütün dünyadan toplanan uyuşturucu paraları İsviçre bankalarında toplanıyor. Kitap yasaklanmıştı bir ara İsviçre'de. Yazar mahkemelik oldu, gerçeklerden bahsettiği için. Bir resim olarak çizdim o parçayı: Bankalarda oturanlar, pencereden baktıkları zaman aşağıda cankileri görüyorlar ve "bunlar da ne ya, pislik dolu burası" diyorlar. Ama aynı anda bütün uyuşturucu paralarını yine depolarında saklıyorlar. Dışarıda ne yarattıklarını görmüyorlar. Onların sırtından para kazanıyorlar, ama kendilerini üstün görüyorlar.

Kalleş demagoglarla bunlar akraba mı?

Murat: Akrabalar. Demagoglar, bence milleti kendilerine çekiyorlar ve kötülük yapıyorlar. Hitler de demagog, Erbakan da...

Bankalarda oturanlar, pencereden baktıkları zaman aşağıda cankileri görüyorlar ve "pislik dolu burası" diyorlar. Ama aynı anda uyuşturucu paralarını yine depolarında saklıyorlar. Dışarıda ne yarattıklarını görmüyorlar.

En güzel sözlerden biri şu: "Ruhumuz kitlenmiş, korku bunun bekçisi..."

Murat: Konuşmayı kastediyorum. Aile arasında olsun, arkadaşlar arasında olsun, kimse birbiriyle konuşmuyor, kendi derdini anlatmıyor. Tanımıyoruz birbirimizi artık. Laklak çekiyoruz: İyi misin, iyiyim, hadi görüşürüz... Yakınlaşma yok.

Mahmut: İnsan neden korkar? Bilmediği şeylerden...

Murat: Aile içinde bile korku var. Başkasını düşünerek yazmadım o parçayı, kendimden hareket ettim.

Sanki kendimizi tanımaktan da korkuyoruz...

Murat: Kendisiyle yüz yüze gelmekten korkuyor insan... Kendisiyle konuşmaya korkuyor insanlar. İnsanların ruhu parçalanmış. Kendini fazla incelediğin zaman, inandığın her şey yıkılıyor. Bunun korkusundan kimseyle konuşmuyoruz.

Kendimi tanırsam yıkılırım...

Murat: Evet.

Mahmut: Dışarıdan da gelen bir soğukluk var. Almanya'da yaşayan insanlar izole bir hayat sürdürüyorlar. Herkes kendi dünyasında yaşıyor. Derdini anlatsan bile bir yankı gelmiyor. Hayat kavgası yüzünden belki...

"Para peşinde koşmak" mı?

Mahmut: Yalnız para kazanmak, zengin olmak değil. Aç kalmamak, sokağa düşmemek için savaşmak da var. Bir sürü homeless genç yaşıyor Almanya'da, ya da günübirlik otellerde, bulabilirlerse arkadaşlarının evinde kalanlar. Uyuşturucuya düşen arkadaşlarımız var.

Onlar her şeyden vazgeçmiş durumdalar mı?

Mahmut: Vazgeçmiş değil, kaybetmişler. Ortaokuldan çıkıp iş bulamayanlar, meslek öğrenemeyenler ya da okul zamanı kötü yola düşenler var. Okuldan sonra sağa sola sapmadan devam eden gençler de var. Almancada "ellbogengesellschaft" derler, bir dirsek atıp geçiyorlar, herkesi yana itiyorlar. Az çok onu burada da görüyorum, az çok değil, her yanda görülüyor aslında. Herkes kendini kurtarmak istiyor.

Hip-hop buna itiraz mı, "önce ben"e bir itiraz?

Mahmut: Evet. Amerika'dan gelen hip-hop hareketi, gettolardan gelirken bütün gençlerindi, beyaz, zenci, Latin... Yapmak isteyen herkes yapardı. Rock daha beyaz müziğiydi, dışlayıcı olabiliyordu. Rock konserlerinde hep beyazlar olurdu, reggae konserlerinde zenciler olurdu. Bir Türk düğününde görebilirdiniz Türk gençlerini. Ama hip-hop konserinde herkesi görebiliyorsunuz. Anthrax'la Public Enemy beraber geldi mesela, hem rap'çiler, hem metalciler oradaydı.

enerji denetimsizmiş... hard disk tahrip

voltaj dalgalanıyormuş... dosyalarım kaybo

VIZZ

Ben bilgisayarıma öyle bir hayat

MİNİ BEKAP • Otomatik Voltaj Regülasyonuyla, cihazınızın voltaj dalgalanmalarından korur. • İleri Akü Yönetimi ile akülerinizi sürekli dolu tutar. •Mikroişlemcili kontrol sayesinde yüksek güvenliklidir. • Kısa devre koruma, Bekap'ı hatalı kullanımların vereceği zararlardan korur.

• Otomatik Enerji Yönetimi enerjinin ekonomik kullanımını sağlar. • Aşırı Yük ve Akü Durum göstergeleri, hatalı kullanımlarda uyarır. • Soğuktan başlayan "Cold Start" ve Karanlıktan başlayan "Black Start" özelliğine sahiptir.

En yakınınızdaki Bekap bayiini öğrenmek için bölgenizdeki ana dağıtıcıyı arayın. Bir sürprizle karşılaşmamak için bayinizden Bekap'ı adıyla isteyin.

olurmuş... elektrikler sık sık kesilirmiş...

lurmuş... power supply'ım arızalanırmış...

gelir!

öpücüğü kondurdum ki, vız gelir!

MİDİ BEKAP • Otomatik gerilim regülasyonu • Elektrik kesintilerinde anında enerji temini • RS232 bağlantısı • İnternet/modem bağlantı hattı koruması • Ani gerilim dalgalanmalarına karşı koruma • Otomatik koruma ve test • Sesli ve ışıklı uyarılar • Akü süresi ve yük göstergeleri • Otomatik kapanma ile enerji tasarrufu • Bakımsız kuru aküler ile sonsuz güvenlik.

BİLGİSAYAR DOSTU

MİNİ BEKAP MİNİ FİYAT

EKA ELEKTRONİK KONTROL ALETLERİ SAN. VE TİC. A.Ş.
Büyükdere Cad. Ayazağa Asfaltı 3.Yol No: 19, Maslak 80670 İstanbul
Tel: (0212) 285 25 40 (7 hat) Faks: (0212) 276 13 42, eka@eka.com.tr

BEKAP ANA DAĞITICI NOKTALARI: Adana, Demiralp Ltd. 0322 459 10 66, Ankara, Edar Ltd. 0312 230 46 55, Antalya, On-Line Servis A.Ş. 0242 249 51 41, Bursa, Ceylan Ltd. 0224 224 80 50, Eskişehir, Emka Ltd. 0222 231 89 65, Erzurum, Şafak Makina Ltd. 0442 234 05 25, Gaziantep, Proses Mühendislik Ltd. 0342 339 87 70, İstanbul, Mikroset A.Ş. 0212 238 50 50, İstanbul, Doruk Otomasyon Ltd. 0212 259 50 41, İzmir, Tümel Ltd. 0232 449 49 36, Samsun, Arat Ltd. 0362 432 49 49, Tekirdağ, Tekkom Ltd. 0285 652 78 04, Trabzon, Arat Ltd. 0462 323 11 13

oda

Mustafa Karaçeper

Yirmi yıl boyunca piyasadaki pek çok albümde bağlamasıyla yer aldı Mustafa Karaçeper. Kendine özgü, temiz bağlama çalışıyla tanındı. Stüdyolardaki pek çok müzisyen ondan feyz aldı. Karaçeper bir yandan stüdyolarda çalarken, bir yandan da sahnelerde hemen her türde müzisyene eşlik etti. 80'lerin ortalarında hazırladığı "Kına Gecesi" adlı albümle satış rekorları kırdı, ama eline pek bir şey geçmedi. Yıllar geçtikçe Unkapanı'ndan uzaklaştı. Ama bir türlü istediği, "doğru" bildiği şeyi yapamadı. Bugünlerde ilk albümü üstüne düşünen Karaçeper'le, kendi kurduğu stüdyoda konuştuk...

Daha kötüsü müzik açlığı...

Erzincan'ın Refahiye ilçesine bağlı Küreli köyündenim. Kayıt doğruysa, 1957 yılında doğmuşum. Müzik yapan herkesin söylediği gibi, kulağımız müziğe çocukluktan aşina. Evde müzik eksik olmazdı. Abim çok güzel ve yanık zurna çalardı. Diğeri bağlama çalardı. İstanbul'da bağlamasıyla bir yerlerde çalışıyordu. Daha sonra bıraktı bağlama çalmayı. 1961 yılında İstanbul'a geldik. İlkokula burada başladım. Yazları köye giderdim. O yüzden kopuk bir hayat yaşadık aslında. Köyde Kürtçe ve Ermenice yayın yapan Erivan Radyosu'nu dinlerdik sürekli. Kimliğimle de ilgiliydi: Ne kadar bağlama çalsam, müzikle uğraşmayı düşünsem de, esas kimliğimi aramaya başlamıştım. Kürtçe konuşuyordum. Hâlâ aksanımdan belli, toparlayamadım konuşmamı. Bu biraz da bizim yaşam biçimimizle ilgiliydi. Yoksulluğun getirmiş olduğ u biçarelikle ilgili... İnsanın kendini dışa atamaması, imkanların olmayışı çok şeyi engellemiş durumdaydı. Yoksul bir ailemiz vardı. Kendime hep söylediğim, hoşuma giden bir şey vardır: Anam açtı, anamın karnında ben açtım, doğdum açım, büyüdüm yine açım, yaşlandım yine açım! Bu büyük bir açlıktır, birçok şeyi içerir. Karın açlığıdır, sosyal açlıktır, ama daha kötüsü müzik açlığıdır. Bu açlık bende bir türlü bitmedi. Dolayısıyla, yapabileceğini yapmaya çalışan bir "müzik adamı" demeyelim, ama müzisyen oldum hep.

Terzi çıraklığı, tamircilik, düğün salonları...

Babam gece bekçiliği yapıyordu. Saz çalan insanların gece hayatlarını görüyordu. Bu da babama çok kötü yansıyordu. Benim oğlum pavyonlarda böyle saz çalamaz, esrar içemez, yanlış yollar seçemez filan diyordu. Babamı küçük yaşta kaybettim. İlkokula giderken bağlama çalmaya başlamıştım. Haftasonları düğün salonlarına giderdik. Bağlamayı oralarda daha iyi tanıdık. İlkokulu bitirdikten sonra birkaç yıl bir terzinin yanında çırak olarak çalıştım. Daha sonra bir tamirhanede dört yıl çalıştım. Dört yılın sonunda tamircilik yapamayacağımı anladım. İçimdeki duygu farklıydı. Müzik yapmak istiyordum, kendimi öyle anlatacaktım. İnsan kendi üzerindeki sorumluluğu yakaladığı an, ki bu her şeyle olabilir, kendini öyle tatmin ediyor. Ben de bunu müzikte yakalamıştım. Ahmet Sezgin'in, Nuri Sesigüzel'in meşhur olduğu dönemlerde yavaş yavaş düğün salonlarında, konserlerde bağlama çalmaya başladım. 70'li yıllarda Muharrem Akkuş, Mükerrem Kemertaş, Yıldız Yurtsever gibi müzisyenlere eşlik ettim sahnede. Mehmet Bozdoğan 74-75 yıllarında "Kara Sevda" adlı filmiyle meşhurdu. O yıllarda ona eşlik ettim. Elektro bağlama çalıyordum. O dönemde teknik fazla gelişmemişti. Elektro çalmak zorundaydık.

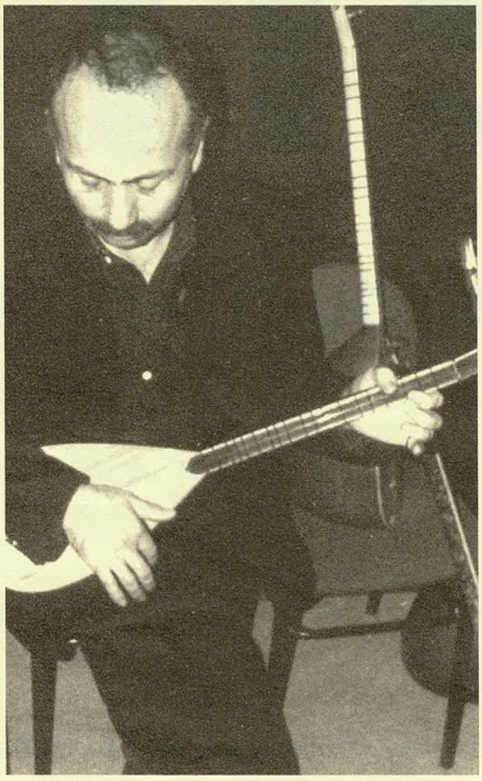

Yüksek volümle çalışıyorduk konserlerde, gazinolarda. O da çok rahatsız ediyordu aslında.

Gündüz sazevi, gece gazino...

1978 yılında askere gittim. 79'da Unkapanı'nda Nida Sazevi adında bir dükkanda işçi olarak çalışmaya başladım. Geceleri Kenan Temiz'e gazinoda çalıyordum, gündüz sazevine geliyordum. O dönemde Unkapanı'nda Kara Murat lakabıyla tanınan bir arkadaşla tanıştım. Müzik yönetmenliği, daha doğrusu organizasyon yapıyordu. Beni plak çalışmalarına götürmeye başladı. Bir grup oluşturduk. Kanal kayıt yapılmadığından grupla toplu bağlama kayıtlarına girerdik. Grupta rahmetli Cemal Karakütük, Yusuf Sorgun, Zafer Dalgıç vardı. Hayatım çok yoğun geçmeye başladı. Gündüz saat onbirden akşam altı-yediye kadar stüdyolara gidiyordum. Akşamları da gazinolarda çalışıyordum. Geçinecek kadar para kazanıyordum. Bir yandan da geçmişteki açlıklarımı gidermeye çalışıyordum.
1980'deki darbeyle çok sıkıntılı günler yaşadım. Sadece siyasal anlamda değil, ekonomik anlamda da çok zor günler geçirdik. Geceleri dışarı çıkamadığımızdan ekmek paramızdan da olmuştuk. İki yıl kadar aç kaldık. Gazinoda, bir başkasının arkasında çalmak istemiyordum, ama para kazanabileceğim başka kapı yoktu. Oralardaki çirkin ilişkileri gördükçe daha da iğreniyordum. Eğer bir sanatçının müşterisi yoksa gazinoda çalışma imkanı yoktu. En fazla bir gece sahneye çıkar, sonra kovulurdu. İş yapmanız için öncelikle bayan solist olmalıydınız. Sahne bir vitrin olarak kullanılıyordu açıkçası. Böyle bir yerde sanat adına ne yapılabilir ki? On tane türkü ezberleyip sahneye çıkan bir sürü "sanatçı" gördüm. Hâlâ da görüyorum.

Erivan radyosu, balabanın sesi, Aşık Veysel'in bağlaması

Gazinolarda olanları görürken, kendi adıma demeyelim, ama müzik adına doğru şeyler yapmak istedim. Memleketimizde müziğin etkisi çok güçlü bence. O yüzden doğru şeyler yapmak zorundasınız. Çok kitap okuyan bir insan değilim, ama Türkiye'de bir kültür katliamının yaşandığına birebir şahit oluyorum. Mesela ben Erivan radyosunu dinleyerek büyüdüm. Meyin, balabanın sesini duya duya büyüdüm. Sonra o sesleri duymamaya başladım. Bağlamayı Türkiye'deki radyolarda duydum. Ali Ekber Çiçek'ten, Neşet Ertaş'tan, ama en çok Aşık Veysel'den öğrendim bağlama çalmayı. Kimliğim belliydi. Ama daha sonra kimliğimi kaybetmeye başladım. Bağlama çalmayı Veysel'in natürel çalışından öğrenmiştim, ama yaşamış olduğum süreç içinde bunu kaybettim. Türkiye'deki bağlama çalış süreci de hep arabesk biçime dönüştü. Bunların farkına sonraları varmaya başladım. Ama ekonomik bağımsızlığım olmadığı için bir türlü işin sanatsal boyutunu yakalayamıyordum. Yaşamım rahat değil, kafam sürekli yoğun... Bu arada evlendim, çocuklarım oldu; ev, geçim telaşı başladı. Doğrusu kendime zaman ayıramadım. Ne yapmam gerektiği konusunda bir türlü yoğunlaşamadım. Plak piyasası bana çok sahte geliyordu. Orada doğru bir şey yapma imkanının olmadığını düşünüyordum. Kısacası, karmakarışık bir dönem geçirdim.

Köy arabeski

1984 yılında Duygu Müzik Merkezi adında bir yer kurdum. İlk önce tek başımaydım, daha sonra İsmail Derker geldi. Derken Zafer Dalgıç, Yusuf Sorgun, Ali Osman Erbaşı geldi. Daha sonraki dönemlerde Çetin Akdeniz, Güray Hafiftaş... Onlarla beraber işlere gitmeye başladık. Ama bir süre sonra yapıları bana ters gelmeye başladı. Arabesk düşünceli insanlardı. Mesela kavalda Sinan Çelik vardı. Bana göre çok iyi bir müzisyendir. Ama diğer arkadaşlar işlere Ercan Irmak'ı çağırırlardı. Ercan arabesk çalardı, Sinan ise hakikaten çoban kavalı çalardı. Benim düşündüğüm tarz da oydu. O arkadaşlarla müzik anlayışımız uymuyordu. Halk müziği çalarken, arabesk bir işe dönüşüyordu yapılan. Ben buna "köy arabeski" diyordum. Bu, ülkenin politikasıyla da ilgilidir.

Yanlış müzik yaptığımız halde...

79'da plaklara çalmaya başladığımda yönetmenlik, daha doğrusu toplu kayıtlarda şeflik yapıyordum. 1983'te Güler Duman'ın ilk albümü "O leyli"nin yönetmenliğini yaptım. O albüm 300-350 bin civarında sattı. Benim için çok da kayda değer bir iş değildi. Ben daha doğal bir şeyler yapmak istiyordum. Arabesk ağızla türkü okunmasını istemiyordum. Bir kere melodilerini doğru okumak gerekiyor. Solistler de eğitimsizdi, bizler de. Düşünebiliyor musuz, biz eğitimsiz müzisyenlerin albümleri furya satıyordu. Yanlış müzik yaptığımız halde, insanlar bu albümleri alıp tüketiyordu. Dolayısıyla biz de o kültür katliamına katkıda bulunmuş oluyorduk. İyi müzik yapan insanların Unkapanı'na hakim olması gerektiğini düşünüyorum. Ama hâlâ Mustafa Karaçeper, Çetin Akdeniz, Güray Hafiftaş var...

Ortadoğu'da en çok satan albüm

1984 ya da 1985 yılıydı... Unkapanı'nda, bir oyun havası albümü boşluğu olduğunu düşünüyordum. Böyle bir albüm yapsam satar mı, satmaz mı diye düşünüyordum. Adını da "Kına Gecesi" koymak istiyordum. Unkapanı'nda Çağdaş Plak diye bir şirket vardı. Bir gün oradaki arkadaşa albüm düşüncemi anlatırken, Güneş Plak'ın sahibi Mustafa Güneş yanımıza geldi. "Bu albümü hazırla getir, ortak dağıtalım" dedi. Ama o albümde çalacak müzisyenlere ödeyecek param yoktu. "Masrafları sen yap, satışlardan sonra ben sana öderim" dedim. Albümün satacağını düşünüyordum, ama tek başıma yapacak kadar param yoktu. Ve sadece Türkiye'de değil, Ortadoğu'da en çok satan albüm oldu "Kına Gecesi". Bugün herkes çıkıp çığırtkanlık yapar "benim albümüm 1,5 milyon sattı" diye. Oysa benim ilk yayınlanan "Kına Gecesi" albümüm 3 milyonun üzerinde sattı. Belki daha fazla satmıştır, ama firmanın bana söylediği buydu. Sessiz sedasız satan bir albümdü. Reklamı, promosyonu yapılmadı. Elektro bağlama, klavye, darbuka ve dört korist arkadaşla dört saatte kaydetmiştik albümü. Tamamen Anadolu ezgileri vardı. Albüm o kadar sattı, ama biz bir şey kazanamadık. Çünkü albümü firmaya teslim etmiştik. Anlaşma filan da imzalamamıştık. Sağolsun, arkadaş da ortaklığı inkar etti. Albüm çok satınca, Mustafa Güneş "Kına Gecesi"nin ikincisini yapmayı teklif etti. O kızgınlığıma rağmen, bir şekilde gönlümü almayı becerdi ve ikinci albümü kaydettik. Sonuçta yine bir şey kazanamadık. O dönemlerde Küçük Emrahlar filan Güneş Plak'ın sanatçısıydı. Adamlar, onları bile unutmuştu "Kına Gecesi"nin satışı yüzünden. Güneş Plak, bunca yıldır o albümlerin satışıyla ayakta duruyor.

Kendimi aklamayı düşündüm

Duygu'dan ayrıldıktan sonra Diyar Müzik adında bir müzik şirketi kurdum. Firmamda çıkan yirmi-otuz çeşit albüm arasında kayda değer bir şey yapamadım. Çoğu halk müziği albümüydü, ama neticede ben albüm satmak ve para kazanmak istiyordum. Firmayı işlettiğim dört yıl içinde iyi şeyler yapacak imkanlara sahip olamadım. Doğru şeyler yapan insanlarla da karşılaşamadım. Firma açmakla olmuyor. Onu açmak bu işin ticaretini yapmak demek. Çok iyi şeyler yaparsınız, ama satmaz, o da olabilir. Son yıllarda çok kaliteli albümlerin sattığını duyuyorum. Çok mutlu oluyorum açıkçası. Kayda değer albümler artık daha çok yapılıyor. O yıllarda yayınladığımız Nilüfer Akbal ve Hasret Gültekin'in ilk albümleri yine de içten çalışmalardı. Hasret kendisi gelmişti firmaya. Öyle tanıştık. O zamanlar da iyi bağlama çalıyoruz. Hasret de gençti, yetenekliydi ve çok girgindi. Çok çabuk adapte oldu. İşin kötüsü, piyasaya da çok çabuk adapte oldu. Abuzer Karakoç, Ali Ekber Eren, Hüseyin Aydın gibi pek çok ozan arkadaş geliyordu firmaya. Aslında o zamanlar Unkapanı'nda böyle işler yapan fazla firma yoktu. Ama yaptığım işler benim için yeterli değildi. 1992 yılında firmayı devrettim. Çünkü Türkiye'de müzik katliamına katkıda bulunmak benim işime gelmiyordu. Kısacası kendimi aklamayı düşünmeye başladım.

Altı yıldır müzikten ayrı değilim, ama o piyasadan ayrıyım. İyi bir seçim yaptığımı düşünüyorum. Bu yılları kendimi toparlama devresi olarak geçirdim. Peki bu altı yıl içinde ne yaptım? Yine müzikten kopamadım. Anadolu yakasında bir müzik dershanesi açmıştım. Onun bir katını –doğrusu yine bir şekilde para kazanmak için– içkili, ama ailelerin gelebileceği bir bar haline getirdim. Beş yıl böyle devam ettim. Sonra Beyoğlu'nda bir bar açtım. Benim mesleğim bar işletmeciliği değil kesinlikle, bu konuda hiçbir bilgiye sahip değilim, ama o dönemlerde para da kazanmak için bar açtım. Beyoğlu'ndaki dönemlerde ozan Lütfü Gültekin'den bir teklif geldi. Onunla daha önceden pek tanışıklığımız yoktu. Ortak bir arkadaşımızın aracılığıyla, bir stüdyo açmak istediğini öğrendim. Stüdyoyu beraber açtık. Stüdyo henüz çok yeni. Burada kendimizce doğru şeyleri tespit edip insanlara onları taşımak gerektiğini düşünüyorum.

Natürel seslerle sazı duyurmak...

Hoş bir sesimin olduğunu düşünüyorum. Ama bugüne kadar bir albüm yayınlamayı hiç düşünmedim, çünkü doğru şeyleri yakalayamamıştım. Şimdi bunun için imkanım da var. Yavaş yavaş bir albüm hazırlığı içine girmek istiyorum. Altı tane türkü, dört enstrümantal parça, iki de şiirin yer alacağı bir albüm... Türküler dışında kendi bestelerim yer alacak. Ben ses sanatçısı değilim, ama kafamdaki müziği yansıtacağıma inanıyorum. Bağlamanın değişik özelliklerini albümde yansıtmak istiyorum.

Bağlama çalmamda dönem dönem değişiklikler oldu. Eski günlerde arabesk albümlere de çaldım. Hâlâ da arabesk melodilerden kendimi soyutlamış değilim. Doğru bağlama çalmanın yolu natürel seslerle bağlama çalmaktan geçer bana göre. Çünkü bu sesler Anadolu'daki eski dedelerin, ozanların da kullandığı orijinal seslerdir. Ayrıca mutlaka bağlama ailesinin kullanılması gerekir. Piyasadaki albümleri dinliyorsunuz, hep aynı bağlama renkleri var. Herkes birbirini taklit ederek çalıyor. Divan unutuldu, cura unutuldu, tanbura unutuldu. Herkes bağlama düzeni çalmaya başladı. Hiçbirini diğerinden ayırt edemiyorsunuz. Arif Sağ'ı da ayırt edemiyorsunuz, Mustafa Karaçeper'i de. Belki Arif abi kadar bağlama çalmıyoruz, ama neticede çaldığımız şeyler hep aynı. Onun için bağlamanın çeşitlerini kullanarak halk müziğine daha çok katkı yapabileceğimizi düşünüyorum.

Bağlamanın yetersizlikleri...

Kısacası, bağlamada kullandığımız 24 perdeye gerek yok. Bu, işi zaten iyice çıkmaza sokmuş. Konservatuarlardan mezun olan pırıl pırıl pek çok genç hâlâ yanlış bağlama çalıyor ve bu, beni rahatsız ediyor. Piyasada da durum böyle. Değişik dönemlerde bağlama konusunda arayışlarım oldu. Ama bir sonuç çıkmadı. Mesela bir zamanlar Arif abilerin kullandığı dört sıra, sekiz telli bağlamayı çaldım. Ama onu tek başına kullanamıyorsunuz. Bağlamanın çok dışına çıkan bir şey oluyor. Ancak bağlama grubunun arasında, renk olarak kullanabiliyorsunuz. Perdesiz bağlamayı kullanıyorum şimdi. Bağlamanın arasına başka bir şey daha mı katmalı; bu yanlış mı, doğru mu, bunu da tam kestiremiyorum. Bir şeyler aradığımız kesin. Bağlamanın bazı yetersizlikleri var. Bunları nasıl aşarız, bunun üstüne düşünüyorum. Belki benim yaşama sürem buna yetmez. En azından ilerisi için bir başlangıç olur.

Söyleşi: **Ulaş Özdemir**

Erol Parlak

Son birkaç yıldır, bağlamayı tezenesiz çalma yöntemleri üstüne Arif Sağ ve Erdal Erzincan'la yaptığı çalışmalarla tanınıyor Erol Parlak. Ama daha öncesinde, uzun yıllar sürdürdüğü araştırmaları, derlemeleri ve akademik çalışmalarıyla biliniyor. İlk albümü "Ah Bu Türküler"den üç yıl sonra "Pervane" adlı yeni albümünü yayınlayan Parlak'la müzikal serüvenini konuştuk...

Böyle bir sevdalılık

Aslen Doğu kökenli bir ailenin çocuğuyum. Eleşkirt'te doğdum. Dört yaşındayken ailemle Ankara'ya geldik. Gözümü Ankara'da açtım diyebilirim. Çocuklar ilgi alanlarıyla oyunu birbirine karıştırırlar. İlgi daha sonraki yıllarda ortaya çıkar. Fakat ben çocukken müziğe, türkülere oyunun ötesinde yöneldiğimi hatırlıyorum. Sekiz yaşında mandoline başladım, bağlama kursu filan yoktu. Mandolin dersleri sırasında tahtaya İspanyol, Polonya halk şarkıları yazılırdı. Onları çalardık. Sonra ben başlardım türkü çalmaya. Hocamız baktı olmayacak, bana bir cura aldı. Onu saygıyla hatırlıyorum her zaman. Adı Mustafa Arı'ydı. Çok ilerici bir hocaydı, bana bilebildiği ölçüde yardımcı oldu hep. Daha sonraları bağlama çalmaya başladım. Değişik kurslar aradım, ama bir türlü bulamadım. Sağlıklı bir kursa gidemedim. Benim hiç bağlama hocam olmadı, kendi kendime geliştirdim saz çalmamı. Başka uğraşlarım da vardı. Jimnastikle ilgileniyordum. Hatta derecelerim vardı. Türkiye'de ilk açılan jimnastik okulu Ankara'daydı. Ben de ilk katılanlardandım. Beş yıl devam ettim. Ama müzik için bıraktım. Voleybol, basketbol oynadım. Yine müzik için bıraktım.

O yıllarda sazınızla ekmeğinizi kazanmayı düşünüyor muydunuz?

Sazı meslek olarak seçsem nasıl ekmek parası kazanırım diye düşünüyordum, ama bunun cevabını bilemiyordum. Çünkü elimizdeki örneklerde sadece düğün salonlarında, pavyonlarda saz çalmaktan başka bir şey yoktu. Musa Eroğlu'nu ben ilk kez pavyonda dinlemiştim. Sürekli gidip onu izlemeye çalışırdım, ama sağlıklı bir ortam değildi orası. Ankara'da Hamamönü'nde, Samanpazarı'nda saz atölyeleri vardı. O zamanlar saz çalanların merkezi henüz İstanbul olmamıştı. Ankara bu anlamda çok canlıydı. O saz atölyelerine çok gidip geldim. Saz yapan ustanın yanında saz çalan biri mutlaka olurdu. Birer kültürevi gibiydi oralar. Neşet Ertaş'ı, Hacı Taşan'ı, Muharrem Ertaş'ı orada dinledim, gördüm ben. Yaşım küçüktü, ama hâlâ aklımdan gitmez o sahneler. Neşet Ertaş'ı çok seviyorduk. Çok tanınıyordu. En iyi dönemiydi o zaman. Türkiye'nin gündemindeydi. Saz atölyelerine ülkenin her yanından insanlar gelirdi Neşet'i dinlemeye.

Keşke o anları kayıt edebilseydiniz...

Tabii kayıt olarakları yoktu o yıllarda. Nota biliyordum, ama halk türkülerinin notayla çalındığını, onların notaya alınabileceğini bilmiyordum. Nasıl öğrenebileceğimi de bilmiyordum. Sadece ayakta nefessiz bir şekilde oraya gelenleri izlerdim ve akşam eve gidip onu uygulamaya çalışırdım. Zaman böyle geçti. Müziğe hevesim arttı. Becerim de gelişiyordu.

Konservatuara nasıl girdiniz?

Televizyonda konservatuarın kurulduğunu duymuştum. Neşet Ertaş'a, Hacı Taşan'a hayranlığım kadar Arif Sağ'a da büyük hayranlık duyardım. Yaptıklarını sürekli takip ederdim. Bir gün televizyona küçük öğrencileriyle çıktı Arif Sağ. Bizim o zamanlar çalmakta bayağı zorlandığımız ve gözümüzde büyüttüğümüz "Topal Oyun Havası"nı onlarla birlikte çaldı. Beni çok etkiledi. O günden sonra konservatuara girmeyi aklıma koydum. Okul bittikten sonra konservatuar sınavlarına girdim ve Temel Bilimler bölümünde dört sene okudum. Daha sonra beş yıl yüksek lisans yaptım. Konusu "bozlaklar"dı.

Bir şey kaynaktan korunmalı. Kaynak olmadığı zaman onun sulayacağı alan kurur ve gider. Ama sulanan alanda da ağaçlara, fidanlara yeni aşılar yapmak lazım. Yine binalar kurmak lazım.

Neden bozlaklar?

Bozlaklar, Anadolu'nun beylik uzun havalarından birisi. Çok zengin bir ses dizisi, zengin bir karakteri var. Ses teknikleri hoş. Her yönüyle müziğin oldukça üst seviyelerinde bir yerde. Bir de ben Ankara'dan geldiğim için onları dinleye dinleye büyüdüm. Yüreğimde de vardı. Belli bir seviyede de bozlak çalıyordum. Konservatuar bittiğinde parmakla gösterilir seviyede bozlak çalabiliyordum. Ama çok zorlandığım bir gerçek. Muharrem Ertaş'tan, Neşet Ertaş'tan 15 notayı yazmak iki senemi aldı. Yörede saha araştırması yaptım. Aylarca gittim, geldim, sanatçılarla oturdum kalktım. Çok arşiv taradım. Türkiye'de bu alanda yapılan ilk çalışma oldu bu. 300 sayfa civarındaydı.

Albümlerinizde bozlak da söylüyorsunuz. O yıllarda albüm yapma fikriniz var mıydı?

Ben öncelikle saza düşkündüm. Aile meclislerinde filan türkü söylüyordum, sesimi de beğeniyorlardı, ama ben kendi sesimi farklı buluyordum. Daha doğrusu, o zamanlar piyasada varolan seslerden faklıydı. Aklımda albüm yapmak diye bir düşünce hiç yoktu. Kendimi hep bir eşlik sanatçısı olarak görüyordum. Sayısını tam hatırlamıyorum, ama beşyüz civarında albümde bağlama çalmışımdır. Sezen Aksu'dan İbrahim Tatlıses'e kadar aklınıza gelebilecek her türlü müzisyene eşlik ettim. Özellikle halk müziği sanatçılarının uzun hava açışlarını ben çalardım. Çünkü araştırıyordum. Çalışma tarzım bu olduğu için piyasada da hemen sivrildim. Bozlak, barak açışlarını çok iyi biliyordum. Ama bir noktadan sonra bir şeyi kavradım: Ne yaparsanız yapın, enstrümanda dünyanın en iyisi olun, vokal icranın önüne geçemiyorsunuz. Batı'da enstrümantal müzik belki daha fazla dinleniyordur, ama sonuçta vokal icra hep en önde gidiyor. Kendi kendime sordum: Ben tenorum. Temiz bir sesim var. Sigara içmiyorum, uykum düzenli, sesimi bozacak bir yaşantım yok. Ayrıca bozlakları, Neşet Ertaş'ı, Hacı Taşan'ı, yani Anadolu türkü okuyuşunun zirvesi olan insanları hatmetmişim, oradan kaptığım bir sürü ses hadisesi var. Ben bunu yapabilirim diye düşündüm. Kendi kendime ses değişimlerini, hançere tekniklerini çözmeye başladım. Oradan Âşık Davud Sulari'ye sıçradım. Bana göre, 20. yüzyılın en önemli simalarından ve belli bir şan tekniği olan, ustalıkla okuyan sanatçılarından birisi. Diğer Anadolu sanatçılarına bakmaya başladım, epeyce bir yol katettim. Zaten benim tarzım o. Bir konuya üç-beş senemi ayırıp onu bütünüyle hallettikten sonra yeni bir konuya geçiyorum. Mesela bozlaklardan sonra barak tavrını araştırmaya başlamıştım. Ama Fethiyeli Ramazan Güngör'le tanışınca barakları araştırmayı bıraktım.

Onunla nasıl tanıştınız?

Onu da ilk kez televizyonda gördüm. Çok mütevazı bir hava çaldı. Ama ben elektrik çarpmış gibi oldum. Adetimdir, hemen teybimi, kameramı topladım, atladım Fethiye otobüsüne. Ne bulacağım, ne yapacağım bilmiyorum, ama o televizyondaki havayı çalsa, benim için yetecekti. Belki de benim amatör tarafım burada. Böyle bir sevdalılık var bende: Daha sonra bir sürü arkadaşıma çektiğim görüntüleri izlettim, ama hiçbiri o görüntülerin üstünde durmadı. Onları incelemek akıllarından bile geçmedi. Oysa ben bir tane ezgi için yollara düşmüştüm ve gittiğimde bir deryay-

la karşılaşmıştım. Yaklaşık yirmi-yirmibeş hava çaldı bana. Zaten isteseniz yirmialtıncısını çalamaz. Ama o yirmibeş ezginin hepsi kendi başına bambaşka bir şey. Baştan aşağı çoksesli. Elle çalmayı ilk kez onda gördüm. Daha evvel Hasret Gültekin'i izlemiştim. Arkadaşımdı benim. Çok bir araya gelmiştik. Mütevazı ölçülerde elle çalardı. Talip Özkan'la tanıştıktan sonra bir şeyler yapmaya çalıştı. Alevi tekniğiyle Ramazan Güngör'ün tekniğini bir araya getirmeye çalıştı ama yüzeysel kaldı. Ramazan Güngör'ü dinledikten sonra hadisenin bambaşka bir şey olduğuna karar verdim. Zaten Hasret'le yollarımız orada ayrılmıştı. Hasret, bütünüyle dinlemek yerine oradan aldığı bir-iki şeyi kendi birikimiyle yoğurup çalma yoluna gitti. Ramazan Göngör'ün yanına beş sene gittim geldim. Her yaz tatilinde yanındaydım. İlk sene derlemeye gittim. Bir sene boyunca dinledim, sonra çalmaya başladım. Bir sene sonraki gidişimde Ramazan Güngör'e çaldığımda hayretten donakaldı. Çünkü bugüne kadar yanına gelen herkes kaydetmişti, ama hiç çalan çıkmamıştı. "Talip geldi, Özay geldi, hiçbiri çalamadı, aferin sana" deyip sırtımı sıvazladı. Bu, benim için büyük mutluluktu. Sağolsun, ne sordumsa bildiği kadarıyla hep cevap verdi. Kendisinden çok yararlandım. Bu arada pek çok yörede saha çalışmaları yapıyordum. Toroslarda, Doğu Anadolu'da daha ziyade saz çalış ve hançere teknikleri üzerine araştırmalarım oldu. Bin kadar halk ezgisi derledim. 1990 yılında TRT'nin derleme ödülünü aldım. O dönemlerde piyasaya çıkan her halk müziği albümünde benim bir-iki derlemem vardı.

Peki bütün bu yörelerde çalışırken, kendi müziğinize, bağlama çalışınıza bunları nasıl yansıtıyordunuz?

Benim anlayışım şudur: Bir noktada muhafazakarım. Bir şeylerin korunması gerektiğine inanıyorum. Ama bu beni geriye götürecek bir muhafazakarlık değil. Çünkü benim diğer tarafım herşeye açık. Bir kere varolan malzemenin orijinalini koruyacaksınız, ama onu bir şekilde farklı bir anlayışa, vitrine oturtmanız lazım. Mesela ikinci albümümde davulla bağlamanın çaldığı oyun havası, orijinalinde davulla zurnanın düetidir. Ama zurnayı çıkarıp yerine bağlamayı koyabilmek için epey bir birikim, çalışma gerekti. Ramazan Güngör'ün "zurna düzeni" diye çaldığı bir düzen var, orada sazdan zurna gibi ses çıkar. Bu ezgiyi, bu düzende çalmayı denedim. Sazın boyunu büyülttüm. Ezginin zurnaya ait bölümüne bağlamayla yeni sesler ekledim. Orada Nesimi Çimen, Ramazan Güngör, Dirmilli yaşlılar, Malatyalı Alevi dedeler girdi işin içine. Neşet Ertaş, Muharrem Ertaş ifadeleri geldi. Hepsi kaynaştı. Benim anlayışım böyle işte: Bir şey kaynaktan korunmalı. Kaynak olmadığı zaman onun sulayacağı alan kurur ve gider. Ama sulanan alanda da ağaçlara, fidanlara yeni aşılar yapmak lazım. Yine binalar kurmak lazım.

İlk albüm nasıl ortaya çıktı?

Aslında bu albümü piyasaya çıkarmak gibi bir düşüncem yoktu. Kendi imkanlarımla, ortaya ne çıkacak acaba diye düşünerek hazırlamıştım. Bir gün Arif hoca dinledi, çok beğendiğini söyledi. Öyle yayınlandı. O albümde genel anlamda Orta Anadolu türküleri ağırlıktadır. Ama Davud Sulari'den, Daimi'den de örnekler var. Bir Toros Tahtacı semahı var. Ezgisini ben yaptım. O beni üç-dört yıl uğraştırdı. Asya Türkmenleriyle Anadolu Türkmenleri arasında bir bağlantı kurdum. Anadolu temalarından hareket ettim, değişik bir ezgi ortaya çıktı. Orta Anadolu ezgilerinin erozyona uğratıldığı, özellikle Doğu ve Alevi tarzı türkülerin öne çıkarıldığı bir dönemde "piyasa" olmayan bir albüm yaptım. Müzikte farklı pazarlar var. Herkes bunların birinde yer kapmaya çalışıyor. Müzik çok daraldı. Sadece beş ses arasında, kulakta kalıcı sözlerin iletkeni durumunda basit hale getirildi. Sözle müziğin atbaşı gittiği müziği en güzel biçimde Orta Anadolu'da abdallar yapıyor. İşte Neşet Ertaş, Muharrem Ertaş...

Arif Sağ, Erdal Erzincan ve siz, "Arif Sağ Trio" olarak çalışmaya, şelpe konusuna eğilmeye nasıl karar verdiniz? Hatta "Concerto For Baglama" adıyla bir albüm yaptınız...

Elle çalma konusunda bir hayli gelişmiştim. Ramazan Güngör'ün, Nesimi Çimen'in aynısını çalıyordum. Maraşlı dedeleri inceledim. Ayrıca Türki cumhuriyetlerdeki çalış tarzlarına da baktım. Orada mızrap diye bir şey yok. Tamamen elle çalıyorlar. Israrla gelenekçi bir tutumları var, ama çok ileri seviyede çalıyorlar. Kazakistan'da, iki telli dombrayla Mozart'ın "Türk Marşı"nı çalamayanı konservatuardan mezun etmiyorlar. Çalışa çalışa bir yere geldim ve tıkandım. Aynısını çalmak bana bir şey vermemeye başladı. Farklı yollar bulmam gerekiyordu. Yeni düzenler buldum. Parmak vurma konusunda da farklı yollar arıyordum. Arif Sağ da bu konuda bir şeyler arıyordu. Ama tıkandı kaldı, yeni bir yol açamadı. Erdal ise kendince şeyler bulmaya başlamıştı. Parmak vurmayı başka perdelere de aktarmıştı. Böyle olunca doğal bir yakınlaşma oldu aramızda. Bir yıl kadar çalıştık. Yeni ezgiler ürettik. Arif Sağ birlikte çalışmayı teklif etti. Oturduk, konuştuk, neler yapabileceğimizi tespit ettik ve çalışmaya başladık. Bir buçuk-iki yıl hiç dışarı çıkmadan, kimseye çalmadan kendi içimizde çaldık. Epeyce malzeme çıktı ortaya. Yaklaşık elli konser verdik, İstanbul'da, Anadolu kentlerinde... Büyük ilgi gördü. Sazda bir devrim gibi görüldü. Aslında olmalıydı. Doktora tezimi "tezenesiz bağlama çalma" üstüne yapmıştım. Orada da bu çıkmıştı ortaya: Anadolu köylüsüne tezenenin geçişi neredeyse Âşık Veysel kuşağıyla. Yani Cumhuriyet kuşağıyla. Tabii hâlâ eline tezene almamış pek çok mahalli sanatçı var. Ama sayıları pek fazla değil. Daha üç-beş yıldır tezenesiz çalma üstüne çalışıyoruz. Böylesi güçlü bir yön terk edilmişti. Bunu yeniden ele aldık.

İkinci albümünüz, ilk albümden yıllar sonra yayınlandı...

İkinci albümü aslında bir yıl evvel bitirdim, ama doktora tezimden dolayı bir yıl beklettim. Bu kez daha rahat, kafam açık çalıştım. Mesela Lüleburgaz'dan zurnacı Hasan Çakan'ı çağırdım. Geldi, çaldı. Çünkü aynı zurna tonunu burada bulamıyorsunuz. Ege'den Doğu Anadolu'ya farklı yörelerden türküler koydum. Bir Bergama türküsü olan "Gerizler Başı"nı hem Bergamalılar için, hem de "müziği kirletenler için" okudum. Benim bir tarafım her şeye açık demiştim. Bir caz albümü yapabilirim ileride, flamenko üzerine Orta Anadolu türkülerini okuyabilirim veya bütünüyle otantik bir albüm yapabilirim. Bütün pencerelerim açık. Nitekim Anadolu'da varolan bütün elle çalma tekniklerinin, kendi denemelerimin içinde bulunduğu otantik enstrümantal albümüm yayınlanacak yakında.

Söyleşi: **U.Ö.**

ROLL BERLİN FİLM FESTİVALİ'NDEYDİ

İstanbul Film Festivali yaklaşırken, o maraton idmansız çekilmez dedik, Roll sayfalarında düz koşulara başladık... "Festival marazlısı" arkadaşımız Cüneyt Cebenoyan'ın uluslararası sulara açılmasının ikinci belgesi: Selanik Festivali'nden sonra, şimdi de Berlin Film Festivali... Bakalım o taraflarda neler oynamış, şimdiden bir kenara yazalım, havayı teneffüs edelim, bizim festivale merak biriktirelim...

Festivalden maraz doğar

Ablam maraz günleri derdi Sinema Günleri (yeni adıyla İstanbul Film Festivali) için. Film festivallerini izlemek hakikaten marazi bir durumdur. Sağlıklı bir insanın en fazla üç günde bir film izlemesi lazım ki, seyrettiğini iyice sindirebilsin, üzerine düşünsün, tartışsın; o filmi seyrettiği için hayatı değişecekse değişebilsin. Bu fırsatı kendisine ve filme tanıyabilsin. Ama gelin görün ki, film festivali marazlıları için festival sırasında üç günde bir film seyretmek hayatı ıskalamakla eş anlamlıdır. Normal öğün günde üç film civarındadır. Günlerce gün yüzü görmemekten çipil çipil olmuş gözlerle o sinemadan bu sinemaya koştururken kaçırdığı filmlere hayıflanır tipik bir festival marazlısı. Yeni bir filmi seyredebilmek için eskisini aklından çıkarması gerekir. Fırsat bulunca yeniden düşünebilir ama bu fırsat da kolay kolay çıkmaz. Ablam bu maraziliğin tipik bir parçası olmama rağmen beni eleştirilerinden muaf tutardı. Oysa ben şimdi işi ilerlettim. Yalnızca İstanbul Festivali'yle yetinmiyorum artık, milli de oldum. Önce Selanik derken, şimdi üç büyüklerden biriyle (diğerleri Cannes ve Venedik) ilk derbime çıkıyorum. İşte Berlin:

Lola ve Bilidikid

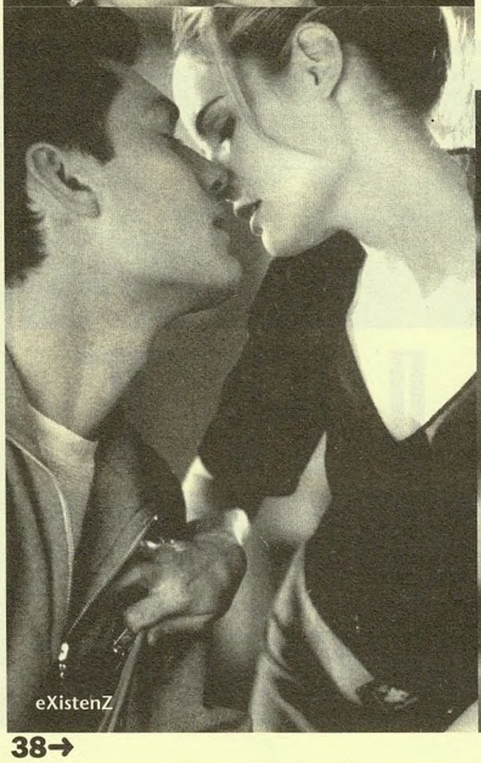

eXistenZ

Zarife Öztürk Radikal'de yazmıştı. Berlin Festivali'ni çözemediğini, nerede ne zaman neyin oynadığını anlayamadığı için bir süre sonra pes ettiğini ve festivali izlemekten vazgeçtiğini anlatmıştı. 11 Şubat sabahı basın bürosuna uğradığımda ben de aynı duyguyu yaşadım. Elime festival kimliğimi tutuşturdular, o kadar. Program bile vermediler. Bir de çok ihtiyaçları varmış gibi 50 DM aldılar. Yahu kardeşim, hangi sinemada ne oynuyor, o sinemalara ben nasıl giderim, bir yardımcı olun be! Selanikli komşularımız öyle miydi ama? Her türlü bilgi ve belgeyi dertop edip elime tutuşturmuşlardı. Burada da bilgi-belge, matbuat gani, inanılmaz bir kağıt tüketimi söz konusu ama her şeyi istemek ya da arayıp bulmak gerekiyor. Neyse ki tecrübeli arkadaşlar vardı ve zamanla duruma alıştım. Gelelim filmlere:

Çok insani bir duygu

Festivalin birincisi **"İnce Kırmızı Hat"** (The Thin Red Line) çoktan gösterime girdi ve üzerine çok şey de söylendi. Evet, çok uzundu, bir öykü anlatmıyordu ve belki de bütün o şiirselliğin ve felsefiliğin altında çok derin bir şey de yoktu. Ama bende filmden kalan çok insani bir duygu oldu. Bu kadar çok erkek kahramanı bu kadar aşkla anlatan bir film daha seyrettiğimi hatırlamıyorum. Filmin bir yerinde Elias Koteas'ın canlandırdığı subay, emrindeki erlere gerçekten inanarak "hepiniz benim oğullarımsınız" diyordu. Malick'te de böyle bir insancıllık var. Bir baba oğullarına nasıl sahip çıkarsa, öyle sahip çıkmış filminin kahramanlarına. Bunun az şey olmadığını ve filmin bir ödülü hak ettiğini düşünüyorum. Ama yarışma filmleri içinde benim en sevdiğim film **"Cookie'nin Hazinesi"** (Cookie's Fortune) oldu. Yaşlı usta Robert Altman "Kaybetme Zamanı"yla (Gingerbread Man) beni büyük hayal kırıklığına uğratmıştı. Ama şansa birkaç hafta içinde kendisine güven tazeleme fırsatını buldum. "Cookie...", "Sosyeteden İnsan Manzaraları"yla (Short Cuts) aynı dokuda bir film. Altman son derece yumuşak bir yaklaşımla Amerika'nın güneyini, Mississippi dolaylarından küçük kent hayatını anlatıyor. Ama David Lynch'in küçük kenti ne kadar tekinsiz bir yerse, Altman'ınki de o kadar kendi halinde, basit bir yer. Kötülük, yalan, para hırsı, yobazlık var tabii... Altman bunlarla dalgasını geçerken bir yandan da küçük kentin, güneyin sıcaklığını çok keyifli bir üslupla anlatıyor. Es geçilmeyecek bir özelliği de oyuncuları filmin. Glenn Close ve Julianne Moore çok başarılı, ama daha da önemlisi Liv Tyler: Bu ne güzel bir yüzdür ya Rabbim! Bu filmin hiçbir ödüle layık görülmemesi üzücü.

Konuşulması zor konular

Berlin Film Festivali tarihinde Metin Erksan'ın "Susuz Yaz"ından (1964) bu yana en büyük başarıyı bize Yeşim Ustaoğlu bu yıl kazandırdı. (Festival kataloğunda Metin Erksan'ın adı Ismael Metin diye geçiyor. Böyle gariplikler ancak Türkiye'nin başına gelir.) **"Güneşe Yolculuk"** hem Barış Ödülü'nü hem de Avrupa Film ve Televizyon Akademisi'nin Mavi Melek adlı ödülünü kazandı. "Güneşe Yolculuk" gerçekten iyi ve cesur bir film. Gözaltında kaybolanlar, yakılan köyler gibi Türkiye'de konuşulması zor konuları gündeme getiriyor. Ama bunun ötesinde çok iyi oyunculuk, çok iyi diyaloglar ve iyi görüntüleri filmi iyi film yapıyor. Fakat bu iyiliğin filmin tümüne yayılmadığını düşünüyorum. Filmin ikinci yarısı diyebileceğimiz bir bölümü güneydoğuya yapılan bir yolculuktan oluşuyor. Bu noktadan sonra filmin kahramanı yalnızlaşıyor ve ortada ilişki kalmayınca "memleketimden insan manzarala-

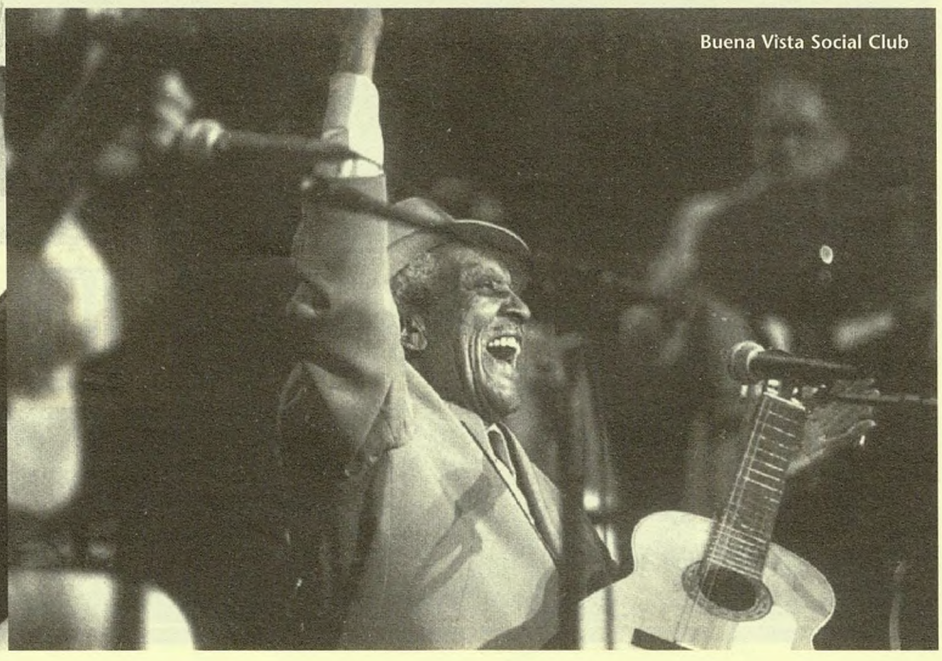

Buena Vista Social Club

rı" başlığı altında toplayabileceğimiz "Yol"dan "At"a birçok Türk filminin ortak özelliği olan kültürel turizm görüntüleri filmin eksenini oluşturuyor. Bu fazlalığı dışında "Güneşe Yolculuk" çok iyi bir film.

İlk günlerdeki oryantasyon sorunumuzdan kaçırdığımız bir başka ödüllü Türk yönetmen filmi ise Thomas Arslan'ın **"Dealer"**ıydı. "Dealer" Forum bölümünün jüri ödülünü aldı. Arslan'ın bu üçüncü filmiymiş. Umarız birileri bu filmleri Türkiye'ye getirir. Yankı yapan diğer bir Türk filmi de **"Lola ve Bilidıkid"**di. Kutluğ Ataman "Karanlık Sular"daki üslupçuluğunu bir kenara bırakmış, Berlin'deki Türk eşcinsel ve travestilerin günlük hayatını konu edinen, içeriğinin "queer"liğine karşın anlatım olarak görece "straight" bir film yapmış. Yaşlı Alman oyuncu Inge Keller'in büyük bir oyunculuk sergilediği filmin ardından yapılan basın toplantısında Türkiye'de eşcinselliğin olduğundan çok daha büyük bir tabu zannedildiğini müşahade ettik. Bu, Türkiye'yi olduğundan daha vahşi bir ülke belleme alışkanlığı Avrupalının ruhuna işlemiş, onun için kafayı takmamak en iyisi. Yine de keşke dedim kendi kendime, Kutluğ Ataman bu salaklara Zeki Müren gibi bir travestinin, Bülent Ersoy gibi bir transseksüelin dönemlerinin en büyük yıldızları olduklarını, böyle bir durumun muhtemelen başka bir ülkede yaşanmadığını anlatsaydı. "Lola ve Bilidıkid" Panorama bölümünün açılış filmiydi, ki bu da bir nevi ödül sayılıyor. Yeri gelmişken, festivalin üç resmi ana bölümü var: Yarışma, Panorama ve çocuk filmleri. Bu bölümler içinde bir de kısa film yarışması var. Ama yalnızca bunlar değil. Forum diye oldukça büyük bir başka bölüm ve retrospektifler de var.

Rien Sur Robert

İlk Gün

Gerçekle oyun arasında

Gümüş Ayı'yı yani ikinciliği **"Mifune'nin Son Şarkısı"**yla Soren Kragh-Jacobsen aldı. Jacobsen; Lars Von Trier'in öncülüğünü ettiği Dogma 95 grubunun bir üyesi. Bu grubun bir bağlılık yemini var. 10 maddeden oluşuyor bu yemin. Kamera elde tutulacak, stüdyoda çekim yapılmayacak, doğal ışık, doğal ses ve renkli film kullanılacak, filtre kullanılmayacak, cinayet sahneleri ve silah olmayacak, film şimdi ve burada geçecek, janr filmleri yapılmayacak, filmin formatı 35 mm olacak ve yönetmenin adı jenerikte geçmeyecek. Bu grup şu ana kadar üç film yaptı. Von Trier'in "Geri Zekalılar"ı, Thomas Vinterberg'in "Kutlama"sı ve şimdi de "Mifune". **"Kutlama"** festival dışı normal gösterimdeydi. Almanca dublajlı olarak izleyebildim (Almanya'da bütün filmler dublajlı oynuyor) Von Trier'in "Dalgaları Aşmak"ına üslup olarak benzeyen bir aile içi hesaplaşma öyküsüydü ve oldukça etkileyiciydi. "Mifune" başka bahara kaldı.

En iyi yönetmen ödülü **"Hi-Lo Country"**yle Stephen Frears'e gitti. Garip bir filmdi "Hi-Lo Country". 1945'lerde geçen western olur mu, İngiliz yönetmen Amerika'da western çeker mi? Oluyor, çekiyor ama pek de iyi olmuyor. Oyunculuk da çok garipti. Epik mi desem ne desem bilemiyorum. Patricia Arquette sanki hâlâ "Kayıp Otoban"dan çıkamamış gibi; diğerleri göstere göstere oynuyorlar. Film bu garipliğiyle akılda kalıyor ama buna ihtiyacımız olduğunu çok sanmıyorum.

David Cronenberg de **"eXistenZ"**le Özel Başarı Ödülü aldı. "eXistenZ" sanal oyunların çok geliştiği, insanların oyuna sırtlarında açılan bir delikle biyolojik olarak bağlandığı bir gelecekte geçiyor. Bu gelecekte gerçekle oyun iyice bulanıyor ve "Gerçeği" savunan gerilla örgütleri oyunların üreticileriyle mücadele ediyor. Filmi izlerken de gerçekle, oyun arasında gidip geliyor ve oyunun nerede bitip gerçeğin nerde başladığını bilemiyoruz. Cronenberg her zamanki gibi etkileyici bir film yapmış. Tabii ki mide kaldıran sahneleri var. Festivalin bence en iyi filmlerinden biri de Lukas Moodysson'ın yönettiği ve en iyi eşcinsel film ödülünü kazanan **"Fucking Amal"**dı (Amal filmin geçtiği küçük kentin adı). 14-15 yaşlarındaki iki genç kızın aşkı ve (eş)cinselliklerini keşfedişini anlatıyordu "Fucking Amal". Son yıllarda gördüğüm en iyi aşk filmlerinden biriydi.

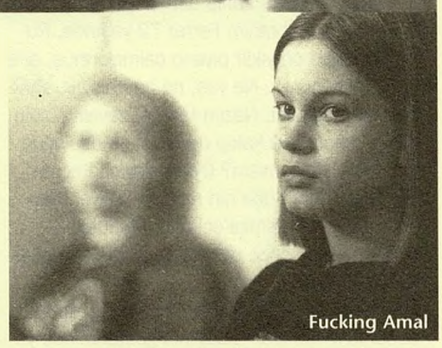
Fucking Amal

Mutluluğun filmini yapabilir misin?

Gördüğüm en kötü filmler ne yazık ki rock'çılar üzerine yapılmış filmlerdi. Biri Alman veteran

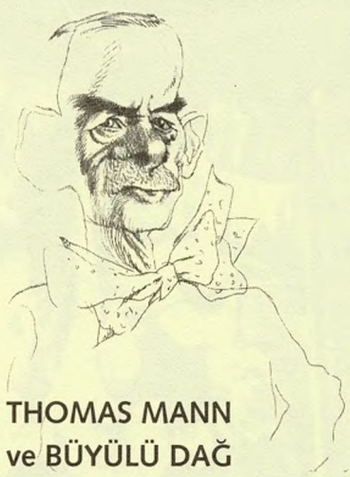
THOMAS MANN ve BÜYÜLÜ DAĞ

AYLIK KİTAP VE ELEŞTİRİ DERGİSİ

MART 1999

virgül 9 17

Şehir tarihi

• MARCEL PROUST
• ADONİS
• NECİB FAZIL
• SÜREYYA BERFE
• TERRY EAGLETON
• FÜSUN AKATLI
• FREUD ve KOHUT
• NAZLI ERAY

MERCEK

Polisiye • Şiir • Çocuk

KOZANOĞLU KÜLLİYATI

AHMET ADA • ORUÇ ARUOBA • ALPAY ASAR • EFNAN ATMACA • CAN BELGE • AKSU BORA • ZEKİ BULDUK • ÖNER CİRAVOĞLU • TÛBA ÇAVDAR • ZEYNEP DOĞUKAN • EROL GÖKA • ÖZDEMİR İNCE • NİLÜFER KESKİN • ORHAN KOÇAK • OSMAN KÖKER • FEZA KÜRKÇÜOĞLU • M. ŞERİF ONARAN • İLBER ORTAYLI • ERDOĞAN ÖZMEN • AHMET SARI • GÜLŞEN SAYIN • AYTEN SÖNMEZ • SEVENGÜL SÖNMEZ • ŞEBNEM SUNAR • M. ŞEKİB TUNÇ • A. ÖMER TÜRKEŞ • UMAY UMAY • YILMAZ VAROL • SUAVİ KEMAL YAZGIÇ • A. GALİP YENER • ILGAZ ZORLU

PUSULA YAYINCILIK Tel: 0.212. 252 42 80 Fax: 0.212. 293 15 44

punk'çı Nina Hagen'i anlatan **"Nina Hagen= Punk+Glory"**, diğeri de Finlandiyalı rock'çı Hanoi Rocks topluluğunun üyesi Andy McCoy'u anlatan **"The Real McCoy"**du. İkisini de sonuna kadar izleyemedim. Ama Wim Wenders'in **"Buena Vista Social Club"**ü iyi bir müzisyen ve müzik filmiydi. Küba'nın yaşlı müzisyenleri Ry Cooder'ın öncülüğünde 1996'da biraraya gelmiş ve "Buena Vista Social Club" adlı bir albüm yapmışlardı. Bu albüm çok başarılı oldu, Grammy'ler aldı. İki yıl sonra Cooder ve Wenders tekrar Küba'ya gidiyor. Ekip bir araya geliyor ve ihtiyarlar sonunda hayallerini gerçekleştirip New York'ta Carnegie Hall'da konser veriyorlar. Ekip ama ne ekip. Solist ve gitarist Compay Segundo 91 yaşında. 85 yıldır puro içiyor ve altıncı çocuğuna sahip olmak için çalışmalarını sürdürüyor. İbrahim Ferrer 72 yaşında, Ruben Gonzales on yıldır piyano çalmıyormuş, artirid hastasıymış vb. Ne yaş, ne hastalıklar, sahnede zımba gibiler. Nâzım Hikmet zavallı Abidin Dino'nun kafasına kakıp dururdu: "Mutluluğun resmini yapabilir misin? Öyle kolayına kaçmadan. 1961'deki Küba'nın resmini." diye. Wenders mutluluğun filmini çekmiş. Mutluluk 1998'de (daha önce de olabilir) Küba'da müzisyen olmak galiba.

Müzik ve sinemanın gelişkin bir işbirliği de Aki Kaurismaki'nin filmi **"Juha"**nın gösteriminde yaşandı. "Juha" sessiz bir filmdi ve canlı orkestra eşliğinde gösterildi. İzdiham yaşandı. Çoğu kişi kapıdan döndü. Kuyrukta olaylar oldu. Kavgalar yaşandı. Gazeteciler filmi bırakıp kuyruğu yazmaya karar verdi vb. Biz Ortadoğulu uyanıklığı ve sebatıyla filme girmeyi başaran mutlu azınlık arasındaydık. "Juha" çok bildik bir kötü yola düşme öyküsünü, melodramla komedi arasında gidip gelerek anlatan tatlı bir filmdi, ama o kadar da önemli bir film değildi. Ama asıl şov filmden sonra Aki'nin sahneye çağrılmasıyla başladı. Aki körkütük sarhoştu; bir elinde bira şişesi, diğer elinde sigarasıyla geldi sahneye. Festival yöneticilerinden birinin kendisine sorduğu sorulara ciddi cevaplar verecek hali yoktu ve yere bağdaş kurup dalgasını geçti. İddiasına göre, filmin oyuncuları filmin sessiz olduğunu Berlin'de öğrenmişlerdi. Film sesli çekilmiş, sesler sonradan silinmişti.

Ticari olmayan filmi satmak

Festivalde gördüğüm diğer iyi filmler arasında geçen yılın birincisi Walter Salles'ın Daniela Thomas'la birlikte yaptığı 31 Aralık 1999'la 1 Ocak 2000'de geçen **"İlk Gece"**, görmediği bir filmin eleştirisini yazdıktan sonra hayatı tepetaklak giden bir gazeteciyi anlatan Pascal Bonitzer'in **"Rien sur Robert"**i ve bu yıl Sundance'i kazanan Tony Bui'nin **"Üç Mevsim"**i de vardı. Mike Figgis'in **"Cinsel Masumiyetin Yitirilişi"** son derece etkileyici sahneler içeren, düz bir anlatımı olmayan ilginç bir filmdi. Filmin dünya premiyeriydi ve Figgis filmden önce çok sevimli bir konuşma yaptı. Filme önce "Kısa Öyküler" adını vermeyi düşündüğünü, ama zaten ticari olmayan filminin şansını iyice azaltacağını düşünerek bu addan vazgeçtiğini söyledi. Sonuçta Soderbergh'in "Sex, Lies and Videotape"i sırf adından dolayı en çok kiralanan video kasetler arasına girmişti ve filmi satmak da gerekiyordu, ki isim de filmin konusuyla alakasız değildi. Her festival gibi çok kötü filmler de vardı. Mesela Brezilya filmi **"Bir Bardak Suda Fırtına"** (Um Copo de Colera) soft porno bir girişten sonra iki kişinin bitmek bilmez bir tartışmasına dönüşüyordu. Alan Rudolph'un **"Şampiyonların Kahvaltısı"** da Barbara Hershey, Nick Nolte ve Bruce Willis gibi oyuncularına rağmen çuvallayan bir başka filmdi. Ki bu ikincisi, yarışma filmleri arasındaydı. Bir sürü iyi film de ister istemez kaçtı.

Ama sonuç olarak güzel bir 12 gün yaşadık. Berlin kendini hele kışın kolay ele vermeyen bir kent. Havası soğuk, görüntüsü soğuk. Kocaman caddeler, soğuk taş binalar insanı itiyor ilk başta, ama canlı bir hayat var. Festival dışında da çok iyi filmler gösteriliyor. Dile kolay, 208 sinema varmış. (Festivalle aynı sıralarda "Nico: Icon" ve "The Performance" gibi filmler gösterimdeydi) Gelecek yıl bu sinemalara yenileri eklenecek ve festival Potsdam'daki bu yeni salonlarda olacak. O zamana kadar bize düşen hastalığımızı canlı tutmak.

Cüneyt Cebenoyan

Güneşe Yolculuk

Cookie'nin Hazinesi

Cinsel Masumiyetin Yitirilişi

Dikkat edin. Bunu bir stand-up sanatçısı söylüyor

"Çok sevdiğim Cem Yılmaz, Cem Özer, Beyaz'ın esprilerine bakın. İçinde tek bir siyasi espri yok. Bir tek sosyal içerik dayatması yok... Türkiye'de anti militaristlik yapamazsınız. Çünkü Türkiye doğusunda savaşıyor". Bu inciler Okan Bayülgen'in. Ertuğrul Özkök de "Dikkat edin. Konuşan bir stand-up sanatçısı" anonsunu yaptıktan sonra alkış tutuyor: "Tam duymak istediğim şeyler. İnsana ilaç gibi geliyor." Evet, dikkat edelim, konuşan bir stand up sanatçısı. Dikkat edelim, konuşan "büyük" bir gazetenin genel yayın yönetmeni. Dikkat etmekle kalmayalım, dikkat kesilelim.

Geçenlerde Kanal 7'nin ana haber bültenine bir stand-up'çı konuk oldu, "farklı bir stand-up'çı" anonsuyla. Ve farklılığını kanıtlamak için herhalde, "stand-up'çılık" dedi, "şebekliktir, maskaralıktır".

Star'ın Charlie'sinin bu tespite nasıl bir karşılık verebileceğine hiç girmeyelim ama, "meddah"lık diye bir geleneğin olduğu bir ülkede, üstelik "milli görüş"ün televizyonunda, kendisini stand-up'çı olarak tarif eden insanın stand-up'çılık tarifine biraz takılalım, "takılma"nın lugattaki anlamıyla...

Söz konusu "sürç-i lisan"ın sebebi "stand-up"ın yabancılığı ve/veya "yeni"liği mi, yoksa "meddah"ın yabancılığı ve/veya "eski"liği mi?

Stand-up "olayı"yla meddah "olayı" arasında çeşitli benzerlikler kurulabilir, çeşitli farklılıklar vurgulanabilir. Bizimki ne kurgu, ne vurgu. Yalnızca soru işaretleri: Yanlış mı hatırlıyoruz acaba, meddahlar stand-up'çılar gibi kendilerine hayran değillerdi sanki. Ve galiba, her şeyden bahsediyorlardı; onu demeyelim, bunu demeyelim demiyorlardı, meddahlık zaten biraz da "denemeyenleri deme sanatı"ydı sanki.

Toplumsal hafızamızın az sayıdaki olumlu figürlerinden biri de meddah galiba. Aynı şey, stand-up'çılık için söylenebilir mi? Çok "yeni" bir sanat olduğu için mi söylenemiyor, yoksa başka sebepleri mi var?

Meddah kavramının çağrıştırdıkları, "şebek", "maskara" gibi sözcükler değil, "güleçlik", "bilgelik", "nüktedanlık" ve "eleştirellik" gibi nitelikler.

Stand-up'çılık denince ise, akla genellikle bir takım isimler geliyor. Ve o isimlerle birlikte de bir takım negatif sıfatlar.

Neden acaba? İsimlerden ötürü mü, yoksa stand-up'ın "doğa"sından mı? "İsimler"in kimler olduğu malum. Ayrıca o isimlerin elbette bir sosyal karşılığı var. Öyle olmasaydı, zaten o isimler "isim" olamazdı. Malumu ilam ama, "sosyal" bir tane değil ki, çeşit çeşit: sınıf sınıf, katman katman, kesim kesim. Aralarında geçiş olduğunu söylemeye gerek yok. Bu seyreden için de, stand-up'çı için de böyle.

Beyaz, televizyonda anlatmıştı: "Eskiden otobüse, minibüse, dolmuşa biniyordum, insanlarla içeçeydim. Sonra, para kazandık –e, genç adamız, insan istiyor– araba aldık. Başka semtlere taşındık, başka bir hayat yaşamaya başladık..." Kelimesi kelimesine değil ama, mealen böyle demişti.

Bunları, "artık niye programlarınız eskisi kadar esprili değil" mealinde sorulara cevaben söylemişti. Galiba aynı programda, "perili köşk" denilen "uğursuz" yerlerin yoksul mahallelerdeki metruk evler değil, Ankara ve İstanbul'daki lüks villalar, yalılar, siteler olduğunu, oralarda korkunç işler çevrildiğini gayet münasip bir lisanla anlattı. Sonra da ekledi: "Yani bazı şeyleri demiyorsak, öyle boş da değiliz."

Haliyle, insanın "e, niye o bazı şeyleri demiyorsunuz" diyeceği geliyor. Rtük mtük, tamam, şu yasa bu yasa, tamam, ama hiç mi söylenecek şey yok?

Beyaz'ın "uğursuz" evleri konu ettiği "performansı" alıştığımız anlamda bir stand-up performansı sayılmaz pek. Sanki "meddah"a daha yakın bir şey. Ama, bizim alıştığımız stand-up, ne kadar stand-up acaba? Başka yerlerde de stand-up böyle bir şey mi?

Başka yerler, başka yerler elbette ve her şeyde olduğu stand-up'ta da Türk standartları diye bir şey var.

Bu standartların neler olduğunu, en yaygın ve saygın stand-up'çılarımızdan Okan Bayülgen gayet net ve kendinden gayet emin bir şekilde beyan etmişti: "Çok sevdiğim Cem Yılmaz, Cem Özer, Beyaz'ın esprilerine bakın. İçlerinde tek bir siyasi espri yok. Bir tek sosyal içerik dayatması yok."

Bu beyanın başlıbaşına bir siyasi "espri" ve de bir sosyal içerik dayatması olup olmadığına girmeyelim, Bayülgen'in "çok sevdiği" stand-up'çılara bir göz atalım:

Cem Yılmaz, bilebildiğimiz kadarıyla, bu "standart"tan sapmıyor. Ama aynı şeyi Cem Özer ve Beyaz için söylemek zor.

Cem Özer'in siyasi olsun olmasın "espri" denilen şeyle ilişkisi zayıfsa da, siyasal kampanya ve sosyal içerik dayatma becerisi hiç fena değil. Bir zamanlar hızlı Özal'cıydı, laf lafı hep liberalizmin güzelliklerinden açıyordu. Sonra ne olduysa oldu, liberal Cem Özer gitti, kemalist Cem Özer geldi, yakasında nal gibi Atatürk rozetleriyle "ulu önder olayı"na girdi. Programında memleketi selamete çıkaracak akıllar fikirler vermekten hiçbir zaman geri kalmadı. Ekranda son gördüğümüzde "Türkiye niteliksiz ve de yeteneksiz stand-up'çılardan nasıl kurtulur"u irdeliyordu.

Beyaz'ı, Cem Yılmaz'dan da Cem Özer'den de ayrı tutmak gerekiyor. Şu astronomik fiyatlı ciplerden bir tane aldığını, ama utandığı için binemediğini söyledi bir seferinde. Hâlâ böyle bir duyguya sahip olması, onu benzerlerinden hemen ayırıyor zaten. "Mesleğe" ilk başladığı günlerde, Evren'e giydirdiği, MHP'yi makaraya aldığı oluyordu. Artık böyle "tehlikeli" işler yapmıyor, efendi efendi takılıyor. Biraz önce naklettiğimiz gibi, damarına basılırsa bir-iki münasip laf geçiriyor, ama onun dışında standartlardan sapmamaya özen gösteriyor.

Siyasi espriden, sosyal içerikten kaçınma standardının bir başka –ve de asli– boyutu var. Okan Bayülgen onu da "Ali kartı kap" tonunda ifşa etmekten geri kalmadı:

"Türkiye'de anti-militaristlik yapamazsınız, çünkü Türkiye doğusunda savaşıyor. Bir ülkede bu kadar çok şehit varsa, siz askerlikle ilgili espri yapamazsınız..."

Savaş varsa anti-militarizm yok, savaş yoksa anti-militarizm var. Zaga!

Bu arada Bayülgen'in "siz" dediği kim acaba? "Siz" dediğine göre, bir de "biz"i olmalı mantıken. Peki "Zaga"nın "biz"i kim? Herhalde "memleketin sahipleri".

O "sahip"lerden biri ve öteki "milli görüş"ün sözcüsü olarak, Ertuğrul Özkök, "okuyamamış olanlar için bir bölümünü aynen aktarıyorum" diyerek Bayülgen'in Hürriyet'te yayınlanan "Türkiye'de anti-militaristlik yapamazsınız... Askerlikle ilgili espri yapamazsınız" sözlerini alıntıladıktan sonra, "altına ben de imzamı atıyorum" diyor ve ilave ediyor: "Dikkat edin. Konuşan bir stand-up sanatçısı".

Özkök, yazısını şöyle bağlıyor: "Okan Bayülgen, şimdi benim kafama o muazzam soruları soktu: Türkiye'de siyaseti mizahileştirmeye hakkımız var mı? Bu ülkede anti-militaristlik yapılabilir mi?"

Aslında ortada soru filan yok, iki tane "cevap" var: Siyasi espri yapmaya hakkımız yok, bu bir. Anti-militarizm yapılamaz, bu iki.

Dikkat edelim, konuşan bir stand-up sanatçısı. DGM savcısı değil. Dikkat edelim, konuşan "büyük" bir gazetenin genel yayın yönetmeni. DGM yargıcı değil. Dikkat etmekle kalmayalım, dikkat kesilelim.

Bu arada, dikkatimizi dağıtmadan arka sayfaya göz atalım ve bakalım başka ülkelerin stand-up'çıları nelerden bahsediyor...

Savaş varsa anti militarizm yok, savaş yoksa anti militarizm var. Zaga!

Henry Rollins

Californialı hardcore punk grubu Black Flag'den sonra solo albümleriyle, grubu Rollins Band'le yolları arşınlayan yırtıcı şarkıcı Henry Rollins duyduk ki "spoken word"cü olmuş. İçkisi, sigarası yok, uyuşturucuya el sürmüyor, vakti bol, vücut çalışıyor, "laf üretiyor". Sizler için hazırladığımız Rollins seçkisinin ilk bölümünü yeni meslektaşı Eddie Izard'la ("Velvet Goldmine"daki işbitirici menejer) olan muhabbetlerine ayırdık. Sonra bir Rollins söyleşisi ve ardından Rollins'in müzikal kökleri...

Hızlı bir düzüşme değil, tüm gecenin zevki...

Eddie Izzard: Sence spoken word'le stand up'ın bir farkı var mı?

Henry Rollins: Spoken word terimi bana sonradan yakıştırıldı. Şovlarıma başladığımda yaptığımın ne olduğunu düşünmedim bile. Sadece kendimi suyun akışına bıraktım. Kalabalıklarla aram her zaman iyi olmuştur. Çocukken de odadaki insanların ilgisini bir şekilde çekmeyi başarırdım. Ya bir hikaye, ya da bir şakayla. Benim için müzik bir mücadeledir, çünkü ben gerçek bir şarkıcı değilim, başarabilmek için çok çalışmam gerekiyor. Ama bu konuşmalı şovlar, ya da yaptığıma her ne isim veriliyorsa, benim için çocuk oyuncağıydı. Bunu yapmak için doğmuşum.

Izzard: Seni kendime rakip olarak görürsem, müzikten gelen biri olarak bu işte bu kadar başarılı olmanın sinir bozucu olduğunu söyleyebilirim. Stand up'ın imajına olumlu katkıda bulunacak işler yapıyorsun. Kimi zaman çok komik, kimi zaman ise çok ciddi. Stand up'ın Amerika'daki imajı çok kötü. Amerika'dayken insanlar bana "sakın stand up yapıyorum deme, senin için olumsuz etkisi olur" deyip duruyordu.

Rollins: Amerika'da stand up'ı Johnny Carson'dan Jay Leno ve David Letterman'a uzanan insanlar temsil ediyor. Bir de sitcom'lar var.. komik, komik, komik, ara, tekrar komik, komik, komik ve sonraki şov. Bense gençliğimde Monty Python'a tutulmuştum, çünkü içinde ciddi bir gerçeküstü espri anlayışı vardı. Espriyi anlamak için bütününü anlaman gerekiyordu. Hızlı bir düzüşme değil, tüm gecenin zevki. Lenny Bruce gibilerini ise her zaman sevdim. Anlatacak hikayeleri olan adamları. Seni de bu yüzden seviyorum. Belden aşağı espri yok, köpek esprileri yok, eğer onunla aynı kayığa binmeye cesaret edebilirsen, seni kendi yarattığı ülkelere götürecektir. Yaptığın işi mahvedip seyirci kaybedebileceğin inanamayacağın kadar çok yol vardır. Bu yüzden ip üstünde yürüyen adamlara hayranım. Eğer belden aşağı espri yapıp duracaksan komedi çok kolaydır. Seni etkileyen yazarlar var mı?

Izzard: Ben okuma-yazma özürlüsüyüm. El yazımı bir görsen, iğrençtir. Çok, çok yavaş okurum. Hani insanlar "dün gece bir kitap okudum" der ya, benim üç haftamı falan alır, böyle bir şey. Bu yüzden pop-kültürü stand up'ı yapıyorum. Tüm malzemelerim televizyondan geliyor. Tarih Kanalı, Discovery Channel, CNN, sitcom'lar, filmler... Senin pek televizyon seyretmediğini ise biliyorum.

Rollins: Evet. Evde televizyonum yok. Otel odalarında seyrediyorum. Genelde belgeseller falan. Bir şeyler öğrenebileceğim şeyler... Sitcom'ları ise pek iplemem.

Izzard: Daha fazla kitap okumamış olmam beni çok rahatsız ediyor. Bu yüzden Shakespeare oynamak istiyorum ki, korkudan altıma işeyebileyim.

Rollins: Evet, korkunun üzerine gitmelisin. Erişemeyeceğin ciğere oynamalısın. Ben de bu yüzden sinemaya bulaştım.

Izzard: İnsanların seni, sert tipleri oynaman için tercih ettiklerini hayal ediyorum. Ama bence senden iyi rahip olurdu. Klibinde Yehova Şahidini oynuyorsun ve o koca gözlüklerle çok farklısın.

Rollins: Bu yıl bir bilimadamını oynacağım. Filmlerde iyi adamları oynamayı seviyorum. Hollywood'da kariyer peşinde koşmadığım için orta çaplı karakterleri oynamayı tercih ediyorum. Ama yaptığım müziği bilen birçok insan, spoken word şovlarıma da, bir buçuk saat boyunca onlara bağırıp çağıracağımı düşünerek geliyorlar. Şovdan sonra kasıklarını tuta tuta yanıma gelip "bu kadar iyi espri anlayışın olduğunu tahmin etmezdik" diyorlar. Bence sen de ciddi roller için çok uygunsun.

Temelde gerçeği anlatıyorum. Mayın tarlalarında ölenlerle ilgili belgeselden bahsediyorum. Ve bunca yıl John Wayne ve Rambo seyrettikten sonra tad alma duyumuzun yok olduğunu, hepimizin hastalıklı olduğunu söylüyorum.

Izzard: Zaten bunun için uğraşıyorum. Komedi filmlerini reddediyorum. Ciddi bir rol istiyorum. Bu yüzden sakal bıraktım ve makyaj yapmayı kestim. Sırf ihtimaller çoğalsın diye.

Rollins: Hollywood'da sana ihtimal bırakmamayı tercih ederler, çünkü kafasız adamları severler.

Izzard: Moskova'da çaldığını söylemiştin. Oradaki mafya hâlâ çok güçlü mü?

Rollins: Moskova'da konser vereceksen, mafya salonunda veriyorsun, yemek yiyeceksen mafya lokantasında yiyorsun, mafya fahişelerine rastlıyorsun, mafya uyuşturucuları kullanıyorsun. Ama her şeyi çok sevdim. Orada tanıştığım insanlar bana Dostoyevski romanlarındaki insanları hatırlattı. Parti verdiler mi, her şey yerle bir oluyor.

Izzard: Vahşi Batı gibi!

Rollins: Evet. Ve hep bir ağızdan Ramones şarkıları söylüyorlar.

Izzard: Para aldın mı?

Rollins: Evet. Bu işi ya mafyayla yapıyorsun ya da yapmıyorsun. Ben nereye olsa giderim. Bu yüzden önümüzdeki hafta Moskova'da bir spoken word şovum var, sonra Tel Aviv'e ve Mısır'a gideceğim. Mısır'a sadece piramitleri görmek için gidiyorum, yanlış anlama. Geçen yılı İngiltere'de Black Sabbath'la birlikte geçirdim, o herifleri seviyorum. Sonra Tanzanya sınırına uçup birkaç gün Malailerle kaldım. Sonra Madagaskar'a uçtum, kurutulmuş balık ve kahveyle dört gün geçirdim. Ardından Johannesburg. Ama orayı hiç sevmedim. Her taraf ırkçı dolu. Sana bir şey sorayım. Aynı mekanda üst üste birkaç gece şova çıktığında aynı şeyleri mi yapıyorsun?

Izzard: Hiçbir zaman bir metin oluşturmam, çünkü tembel bir yazarım. Ama şovun anahatlarını yazarım. "Avrupa Tarihi" derim mesela. Kimi geceler aynı fikir üzerine bir önceki geceyle alakasız konuşmalar yaptığım olur. Eğer yeni bir şova başlamışsam ve bir süredir sahneye çıkmamışsam, "annemden bir mektup geldi" diyerek cebimden bu kağıdı çıkarır ve sırada hangi konunun olduğuna bakarım.

Rollins: Seni piç!

Izzard: Gerçeği anlatmaya çalıştığımda işin komik tarafı kalmıyor. O zaman başlıyorum "Ben Vietnam'da bir garsonken" diye. Bayılıyorlar. Sonra gerçeğe dönüyorum.

Rollins: Bense abarttıkça abartıyorum. Temelde gerçeği anlatıyorum. Daha az yakıt harcayarak daha etkili biçimde ilerleyebileceğim noktaya gelene kadar fazla yakıtımı hızla yakıp tüketiyorum ve birden gerçeğe dokunuyorum. Mayın tarlalarında yaralanıp ölenlerle ilgili belgeselden bahsediyorum. Ve bunca yıl John Wayne ve Rambo seyrettikten sonra tad alma duyumuzun yok olduğunu, hepimizin hastalıklı olduğunu söylüyorum.

Izzard: Ben bir kere çıkıp kendi cinselliğim hakkında konuşmayı denedim ve bunun ne kadar zor bir konu olduğunu fark ettim.

Rollins: Niye? Hetero musun, homo mu, biseksüel mi?

Izzard: Kendime heteroseksüel diyemem, ama kadınlardan hoşlanıyorum. Bu konuda açığım.

Rollins: Öyleyse erkeklerle yapmıyorsun?

Izzard: Hayır. İşe yaramıyor. Bu yüzden bu işin kromozomlarla ilgili olduğunu düşünüyorum... Ailenle görüşmediğini biliyorum, sahnede hiç onlardan bahsetmeyi denedin mi?

Rollins: Evet. Annemle babamdan bahsettim. Benimki süper mutsuz bir çocukluktu. Annemin erkek arkadaşlarından biri tarafından taciz edildim, üvey kardeşim benim üzerimde fiziksel triplere girdi. Üstelik yanlış bir şey yapmamıştım. Yine de bu olaylar hayatımı mahvetmedi. Sekiz yaşındaysan ve çıplak bir halde bir araba dayak yedikten sonra herifin biri dilini ağzına sokuyorsa hayatın rahatlıkla mahvolabilir.

Izzard: Benim bir teorim var. Annem altı yaşındayken öldü. Bence bütün gösteri sanatçıları bir şekilde o boşluğu seyirciyle doldurmaya çalışıyor.

Rollins: Evet. Benim de seyirciye söylemekten çekindiğim şey bu aslında. Bir oğlan, uyuşturucuyu bırakmasında benim etkim olduğunu söylediğinde bir haftam şenleniyor. Benim ailem kulise gelen yirmi gençten ibaret. Bu yüzden sahneye çıkmadan önce asla gerginleşmiyorum. Bu yüzden üç saat boyunca konuşuyorum. Tek ihtiyaç duyduğum onlar. Söylediğin doğru, bir boşluğu dolduruyorum.

42→

Benim iyimserliğim postal giyiyor ve bas bas bağırıyor

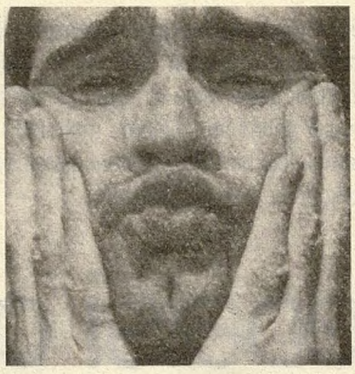

İnsanlarla yaptığın işler aracılığıyla iletişim kurduğunu söylüyorsun. Niye kendini bu derece yoğun bir şekilde yaptığın işe adıyorsun, seni diğer sanatçılardan farklı kılan ne?

Henry Rollins: İşlerin düzelmesi için çabalıyorum, herkes gibi. Benimle diğerleri arasındaki fark, onların küçük şirin şiirlerle, ağaçlarla, fino köpekleriyle bir şeyleri değiştireceklerine inanmaları. Bunlar hiçbir boku değiştirmez. Irkçılığı ya da uyuşturucu kullanımını halletmez.

Pek iyimser değilsin galiba...

Tam tersine, iyimserim. Bir şeyleri değiştirmek istiyorum ve bunun için kan akıtılması gerektiğinin farkındayım. Benim iyimserliğim postal giyiyor ve bas bas bağırıyor. Nazileri kucaklayarak mı değişiklik yaratacağız? Onlarla tartışarak mı? Bu iş böyle olmaz. İyimserliği aktif bir güce dönüştürmek için olayların gözünün içine bakmalısın. Meydan okumalısın, aşağılanmayı, tutuklanmayı, arkadaşlarını ve mali güvenliğini kaybetmeyi göze almalısın. Acı gerçek bu. Belki çok sertim. Şarkı sözlerim hiç de iç açıcı değil, kimse de "ay ne hoş şarkı" demiyor. Eğer istediğiniz buysa gidip piyasadaki her şeyin ne kadar hoş ve güzel olduğundan bahseden dokuz milyon albümden birini dinleyebilirsin.

Sahne korkusu duyduğun oluyor mu?

Tek bir dakika bile sahne korkusu duymamışımdır. Gösteri yapmaya bayılırım, sahneye çıkmaya, şarkı söylemeye. Bunlar en az yazmak kadar benim işim. Belki de içimde bir teşhirci var. Belki de gösteriş meraklısı biriyim. Sahne bambaşka bir yerdir. Orada, beni seyreden insanlarla gayet iyi ilişki kurabiliyorum, ama sahne dışında maalesef o konuda pek başarılı değilim.

Seyircilere en mahrem duygularını anlatmak ürkütücü bir şey değil mi?

Elbette ürkütücü, ama aynı zamanda özgürleştirici de. Gerçeği benim kalkanım olarak görüyorum. Gerçeği söylediğim sürece bana kimse dokunamaz. Bir şey gizlemediğin sürece korkacak bir şey yoktur. Ben sanatçının rolünün, içini boşaltmak, içinde sakladığı ne varsa seyirciye aktarmak olduğunu düşünüyorum. Yazarlar, oyuncular, şarkıcılar, bütün iyi sanatçılar bunu yaparlar. Öyle kolay bir şey değildir ama.

Son albümün "Think Tank"te "The Gay Thing" adlı 14 dakikalık bir monoluğun var. Gay ve lezbiyen camiasından "The Gay Thing"le ilgili olumlu tepkiler aldın mı?

Evet. Cinsel seçim benim için önemsiz bir konu. Bir köpekle ya da çocukla yapmıyorlarsa, kim kimle isterse yapar. Eğer bana uymuyorsa, "hayır, teşekkürler" der, geçerim. Sık sık erkekler bana asılır. Bu benim için bir iltifat. Ama Amerika'da homofobi çok yaygın. Bu yüzden özellikle üniversitelerde bu konuya eğiliyorum. Genç insanların saygı duyduğu benim gibi bir adam bu konular hakkında konuşmak zorunda bence.

Aynı anda hem insanlara bu kadar az güvenip hem de iyimser olmak zor olsa gerek. İnsanlar bunu anlayabiliyor mu?

Bu ikisini aynı anda becerebilmek, işlerin asla çok boktan olmadığını ve insanın üstüne düşeni yapması gerektiğini fark ederse mümkün. Manzara hiç de iyi değil. İyi olsaydı, liselerde çocuklar birbirlerini vurmazdı. Eğer "her şey çok güzel" derseniz, sorunun bir parçasısınız demektir. Eğer Beverly Hills'de doğup büyüyen zengin velediyseniz, hayat çok güzel olabilir. Ama bu ülkede eğitimli ve medeni bir hayat sürmek ve potansiyel tehlike arz etmeden, öfkelenmeden yaşayabilmek bir ayrıcalıktır. Üniversitelerdeki seyirciye bunu anlatmaya çalışıyorum: "Amerika'da, sizin oturduğunuz yerde oturma şansı asla olmayan gençler var. Onların gerçekliği Burger King'de çalışmaktan ve sokakta vurulup gitmekten ibaret. Bu yüzden kendinizi eğitmek için size verilen şansı iyi kullanın ve dünyaya yeni bir gerzek olarak çıkmayın. Amerika o kadar fazla tehlikeli gerzekler sunuyor ki dünyaya..."

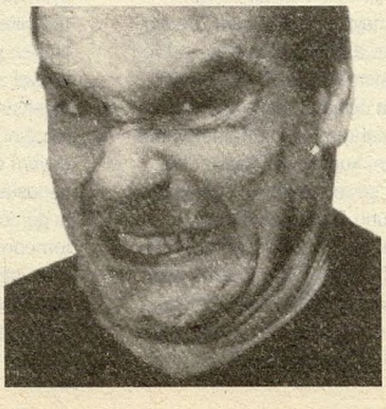

Az lafla olayı toparlayan adamlar

Black Sabbath • Wheels of Confusion Yabancılaşma ve karmaşa çarkları arasında kendini kaybetmeyle ilgili bir şarkı. Bu hisleri çok sık yaşadım. Benim favori grubum Sabbath galiba. Onlar yalnız insanın katışıksız müziğini yaparlar. Müziklerinde acıyla gücü birleştiren garip bir şey var. Kötü zamanlardan sıyrılmanızı sağlıyor. Bir tür ruh zırhı.

The Stooges • Raw Power Benim için Iggy, çok az lafla olayı toparlayan adamdır. Sözler çıplak ve gerçektir. "Ham güç iyileştiren eldir/Ham güç insanı mahveder". İşte söz diye buna derim. Gerçekten de iyi müzik adamı öldürebilir. Müzik Charlie Parker'ı öldürdü. Belki onu fiziksel olarak öldüren Charlie Parker'dı, ama asıl neden müzikti. Ticari müzik yapmadığınız zaman çok büyük güçlerle uğraşıyorsunuz demektir.

James Brown • Try Me Temelde dediği şey çok basit: "Hey bebek, beni denesene". Ama düşündüğünde çift anlamlı bir dize bu. Bir yandan gururlu, bir yandan da cinsel açıdan saldırgan. Hem kendini sürüden ayırıyor, tüm erkeklerden farklı olarak sunuyorsun, hem de "işte buradayım, n'olur beni reddetme" diyorsun. Bütün bunları da iki kelimeyle söylüyorsun.

Thin Lizzy • Running Back Şarkının maço bir dizesi vardır: "sen beni terkedip gittin". Oysa aslında söylenmek istenen "çağırsaydın, tekrar tekrar gelirdim". Yıllar önce bir kızla buna benzer bir ilişki yaşamıştım. Kız beni mahvetti, kendimi gökdelenden düşmüş gibi hissediyordum. Ama eğer dönüp de bana baksaydı tekrar ona koşacaktım, ne kadar aşağılanırsam aşağılanayım. Bence Phil Lynott çok harbi bir herif. Ne zaman yalnız ve tükenmiş hissetsem kendimi, Lizzy dinlerim.

Public Enemy • Fight The Power Bu şarkı bir başyapıttır. Ağırlık kaldırman için seni sabahın altısında kaldıran bir alarm gibi... "Elvis birçokları için bir kahramandı, ama bana bi bok ifade etmiyordu" dizesine bayılıyorum. Eğer Amerikalıysanız, Elvis en büyük ikondur, ama siyah cemaat için hiçbir anlamı yoktur. "Elvis bir ırkçıydı, John Wayne de öyle" dizesine bir bakın. Ben de John Wayne'den nefret ederim. Tıpkı Ronald Reagan dallaması gibi, bir partide rastlamaktan çekineceğiniz türde bir herif.

Nick Cave • Stranger Than Kindness "Your Funeral My Trial" CD'sini ilk aldığımda art arda dinlerdim. Otellerde yaşamaktan, eşyaları kırıp dökmekten bahseden şarkılarla doluydu. Otellerde yaşadığınız rutin hayattan bahsediyordu yani. Her hafta binlerce insan bana olan sevgilerini gösteriyor ama onların hiçbirini tanımıyorum. Bakkala gidiyorum ve biri mutlaka "merhaba" diyor. Kimi zaman gezegendeki tek insanın siz olduğunu düşünüyorsunuz. Bu şarkı bütün bu hisleri toparlıyor.

Black Flag • Fix Me Ben gruba katılmazdan evvel yaptıkları bir şarkı. Sadece 90 saniye sürüyor ama müthiş. Benden önce yaptıkları bütün single'ları topladıkları 24 dakikalık bir albümleri var, bence en iyi albümleri o. Bir plakçıya girip almıştım bu plağı. Kasiyer beni tanıdı ve niye bu plağı aldığımı sordu. "Ben onların hayranıyım" dedim. Saf ve iyi müzik. Fakir beyaz çocukların yaptığı müzik. Biz buyduk işte.

Jimi Hendrix • Voodoo Child (Slight Return) Bu şarkının canlı performansı hem çok saldırgan, hem de çok zariftir. "Ben voodoo çocuğuyum, hayırı cevaptan saymam". Bayılırım bu dizeye. Hendrix kibar adamdır, küfretmez, Güneyli nezaketine sahiptir ama o gitarı duyduğunuz zaman bu adamın çocukken bir kafese kapatıldığını düşünebilirsiniz. Böyle bir gitar bir daha gelmedi. Fosforlu. Vietnam gibi.

John Lee Hooker • I Cover The Waterfront
Kimin yazdığını bilmiyorum, onun değil muhtemelen. Özellikle canlı versiyonlarını severim. "Rıhtımda yürürüm, bebeğimin o gemilerden biriyle geleceğini umarak" dizesi ortalıkta tek bir kuru göz bırakmaz. Kesik gitar cümleleri üzerine konuşur gibi söyler ama ne söyleyiştir o. O ne hüzün...

ROLLINS, İÇURAN ŞARKILAR

Çeviren: **O.G.**

Enis Batur

"Topluma mal olmak"... Şimdilerde neredeyse sadece magazin aleminin "lugatçe"sine ait olan bu söz, bir zamanlar yazı-düşünce adamları için kullanılırdı. Ama, bu "ünvan" öyle "ihsan" edilmez, kazanmak için de 40 fırın ekmek yemek gerekirdi. Enis Batur, şimdilerde pek geçer akçe olmayan bu zor zanaatın adamı oldu, kaleminin ucuyla kuyular kazdı, çorak topraklara serin sular getirdi ve "topluma mal oldu". Dile kolay, 100'e yakın kitap çıkardı, alternatif bir kültürün kurumlarını yaratmak için bir kültür militanı olarak savaştı. Son birkaç ay içinde beş kitabı birden yayınlanınca, vakit bu vakit dedik, enine boyuna söyleştik...

BİR 19. YÜZYIL FEDAİSİ OLARAK...

Beş kitabınız arka arkaya çıktı. Bu kitapların hepsi ya son Paris yolculuğunuzda yazılmış ya da orada işlenmiş kitaplar... Paris'ten başlayalım, bu kitapların yazıldığı yıllara böyle gelelim: Nasıl, niye gittiniz Paris'e?

Enis Batur: Belki bir çeşit ikinci doğum yeri, şahsi doğum yeri. Birinci doğumumdan ben sorumlu değilim, bir talepte bulunmadım, bir fiilde de bulunmadım. Kendimi arayabilecek bilince gelmem bir zaman istedi, 16-17 yaşına doğru, bir takım soruların eşliğinde: Ben burada niçin varım? Sadece geldiğim için mi varım? Geldiğim için kalmak durumunda mıyım burada? Kalacaksam, bir anlam varsa kalmalıyım... Bunları böyle çok bilinçli düşünmüşüm gibi algılamayın, sonradan adlandırılmış olma ihtimali yüksek ama, içerde en azından inisiyaki olarak böyle bir sıkıntı vardı. 71-72'nin Ankara'sında "burada doğulmaz, başka bir şey yapmam lazım" anlayışı vardı kafamda. Biraz Fransızca eğitim görmüş olmamdan herhalde, Paris ön plana çıktı. Biraz da düş deposu zengin bir şehir olduğu için çıktı. Kafamda bir Paris kurdum. O kurduğum Paris'in gerçekten olmadığını gidince gördüm. Ben çok avant-garde, çok yırtıcı bir şehirle karşılaşacağımı sanıyordum. Oysa o dönem bitmiş Paris de. Yırtıcı insanları şu ya da bu biçimde orayı terketmiş, barınamıyorlar artık içinde. Ama yine de izlerini bırakmışlar orada.

Okumaya mı gitmiştiniz?

O bahanesiydi. Ailem böyle bir karar verdiğim zaman biraz paniğe kapıldı. Ortadoğu'da öğrenciydim, "iki senen kaldı, bitir, öyle git" dediler, "ben öğrenci olmaya gitmiyorum" dedim, "ben oraya gitmeye gidiyorum." Öğrenim işin içinde vardı ama, benim kafamdaki gerçek öğrenim, kendi göreceğim öğrenimdi, okulun bana vereceği şey değil. Sorbonne'a gittim, o kafamdaki üniversiteyi bulamadım orada, ODTÜ'den biraz daha iyi bir yer çıktı karşıma. Ama, şehir zaten okulu aratmayacak kadar doluydu. Orada kendimi doğurduğumu düşünüyorum, ama zor bir doğum oldu, çok bocaladım. Kafamda bir takım hedefler vardı. Bir noktadan sonra, insanın onlara doğru gitmeye başlaması gerektiğini anlaması durumu var. Gide'in bir lafı var: "Ben daha gençken bütün kitaplarımı gözümün önünde görüyordum cilt cilt" diye. Ben de öyle görüyordum. Yalnız bir an geliyor, onları yapmak gerektiğini anlıyor insan. Yani ben burada duracağım, onlar kendi kendilerine yavaş yavaş gelmeyecek.

O hayalle de yaşayabilir insan...

Evet. Ben kendi kuşakdaşlarımın arasında epey öylesini gördüm, niye gelmiyorlar diye beklediler yıllarca, on yıl geçti, onbeş yıl geçti, ve sonra nitekim, "bunlar gelmiyor, dolayısıyla biz başka iş yapalım, örneğin Hürriyet'in genel yayın yönetmeni olalım" deyiverdiler... Onu anlamak bir dram. Asıl doğum operasyonu orada başlıyor: Ben adım adım bunları yazmalıyım.

Neden yazı?

Fotoğraf: Şahan Nuhoğlu

Paris, belki bir çeşit ikinci doğum yeri, şahsi doğum yeri. Birinci doğumumdan ben sorumlu değilim. 71-72'nin Ankara'sında "burada doğulmaz, başka bir şey yapmam lazım" anlayışı vardı kafamda. ODTÜ'de öğrenciydim, ailem "iki senen kaldı, bitir, öyle git" dedi, "ben öğrenci olmaya gitmiyorum" dedim, "ben oraya gitmeye gidiyorum."

Önce sinema vardı. Türkiye'deyken, epey kısa ve orta metraj film yaptım, 8 mm, 16 mm. Saint Joseph'de okurken, hayatımda çok belirleyici bir rol oynayan avant-garde bir adam geldi Fransa'dan ders vermeye. Nitekim okulda iki yıl barınabildi, gitti. Benim kompozisyonum iyiydi, yetenekliydim, iyi yazıyordum. Beni gözü tuttu, hoş davranıyordu. Bir gün "son seyrettiğiniz filmle ilgili bir yazı yazın" dedi. Benim notum sınıfta en yüksekti, 10 üzerinden 6, daha yükseğini zaten vermiyor adam. İlk defa o sınavdan 3 geldi bana. "Neden" dedim. "Sen bir film nedir bilmiyorsun" dedi, "sinemadan haberin yok senin". Hemen terslendim, "ben sinemayı çok seviyorum" dedim, "haftada en az iki-üç kere filme gidiyorum, imkanım olsa daha da giderim". "Çarşamba öğleden sonra gelin sınıfa, derdimi anlatayım" dedi. Kamera hareketleri, plan, kurgu nasıl yapılır... Bir saat böyle şeyler anlattı ve "sinema bir sanattır, bunu öğrenmek gerekir, kütüphanede 'Sinema Dili' diye bir kitap var, daha fazlası için ona bakın" dedi. Benim önce sinemayla ilişkim alabora oldu tabii, daha sonra bütün her şeyle ilişkim... O sırada Sinematek vardı ve faaldi. Biz yedi-sekiz öğrenci buna başvurduk. Çarşamba geceleri, Sinematek'in bir seansı vardı Kadıköy'de, Opera sinemasında, bizi oraya götürüyordu. Bunuel'in bir filmini seyrediyorduk, hiçbir şey anlamıyorduk. Oradan bizi bir biracıya götürüyordu ve anlatıyordu meselenin ne olduğunu. Bu beni pratiğe götürdü: Kamera edindim, film çekmenin ne demek olduğunu gördüm. Emindim: Pat diye birdenbire bir Godard çıkacak... Godard modard çıkmıyor, hiçbir şey çıkmıyor, deli olacağım. Bir sürü başka mesele olduğunu kavrıyor insan. Ama sinemacı olmayı gerçekten çok isteseydim, yolunu bulurdum. Ben kendimi ifade etmek istiyordum demek ki. O zaman öbür yetenek, kamerayı itip geldi: Al bir kağıtla bir kalem, buyur yaz! En azından başkalarına bağımlı değilsin, ekonomik bir şey gerekmiyor, hadi, otur yaz. Hemen kitaplar şekillenmeye başladı kafamda –bana ait bir dünyayı yavaş yavaş kuracağım, çatısını yerleştireceğim ve sonra da olacak: Ben bu hedefe inandım. Bugüne kadar da beni bu inancımdan alıkoyacak başka bir inanç çıkmadı karşıma...

Babanız Muhsin Batur'dan hiç etkilenmediniz mi, askerlik değilse de, mesela siyaset bir inanç olamaz mıydı sizin için?

Eve başbakanlar da geliyordu, milletvekilleri de. Benim için hiçbir zaman hiçbir cazibesi olmadı muktedir olan adamlar grubunun. Ortalama insanlardı, aralarında biraz daha iyileri vardı, çoğu boktandı bence.

İlk kitabınızı, "Eros ve Hgades"i nasıl basmıştınız?

Onun bütün masraflarını ablam ödedi, Ankara'da bir matbaaya bastırdık. İkinci kitabımı sevgilim ödedi. Sonra baktım bu böyle gidemez, kitap çıkarıyorum, her seferinde ablamdan, sevgilimden para toplayacak halim yok: Dolayısıyla sosyal zincir başlıyor, yani bir yayınevine başvuracaksın. İnsan o anda bunların nerelere gidebileceğini kestiremiyor. Yayınlamamak, yeterince devam etmemeye yol açabilirdi, nitekim bazı arkadaşlarda gördük: Kitaplarının yayınlanamadığını gördüler, yazmayı bıraktılar. Halbuki ben o tempoyu korumak ve onu anadamara yerleştirmek istiyordum.

Çok kişiyi şaşırtan bir tempo ve plan...

Bir tezgah varsa önümde, o tezgahın önünde yürüyen 25-30 kitap vardır, bunlardan beş-altı

anesi hiçbir zaman bitmez, hangileri bilmem. Hepsini bitirecekmiş gibi düşünürüm. Ama bir tanesinin dörtte üçü büyük bir hızla gelişiyor, gidiyor, bir başkası davranıyor, itiveriyor kenara onu... Bunlar hesaplanamıyor, plan var, ama çiğnemek için.

Paris bohem bir yer olarak düşünülür, bir planın orada şekillenmesi zor gibi...

Bohemliğe itti de. Genç bir adamsın, o ortama sırtını dönmen mümkün değil. İyi ki de dönmemişim ayrıca. Ama hep şizofren bir yapım oldu: Biri öbürünü hep dengelemeye çalışıyordu, devamlı bir savaş vardı aralarında. Diyelim ki 25 yaşıma kadar o yarılmayı götürdüm, sonra götüremeyeceğimi anladım. Karar verdim ve bohem kısma ait adamı iptal ettim. Çekilmez bir herif haline geldim. Evlendim. Hayat düzeni kurdum, sistematikleştim. Her şey faşist bir biçimde organize oldu tarafımdan. O da dört-beş sene sürdü, rahatladım, gevşedim, ikisinin arasında bir ortalama buldum... Kitabevine gidiyorsun, her gün yeni kitaplar geliyor, o kitapların arkasında insanlar var. Bunlar kim bilmiyorum ama, yazıyorlar. Bohemin ortasında yazıyor olamazlar. Bohemin yanında yazıyor olabilirler... Bütün bu sistemleştirme, bütünlük kaygısı, büyük yapıt vehmi, hepsi çok romantik, 19. yüzyılın getirip koyduğu ve hallettiği meseleler. Ama ben zaten bir 19. yüzyıl adamı olarak görüyorum kendimi, o bakımdan, geçmişe aitim filan diye ürktüğüm yok. Madem büyük bir yapı inşa etmek üzere kalkıyorum bu işe, o zaman bunun gereklerini yerine getirmeliyim. Ona göre bir yaşama biçimi, ona göre vücut, zihin ayarları... Bunlar her zaman tatminkâr sonuçlar veriyor mu, o ayrı: Bir dönem geldi, günbegün hatırlıyorum, 89 yılının temmuz ayında Balzac'ın bir mektubunu okudum. O mektup birdenbire kafamda dönmeye başladı. Madam Hanska, duymuş dedikoduları, mektup yazıyor, biri Petersburg'da, biri Paris'te yaşadığı için: "Geceleri" diyor, "sağa sola çıkıyormuşsunuz..." Balzac da sinirlenmiş: "Ne gece bir yere çıkması yahu, sen benim bu sene ne yaptığımı biliyor musun? 'Vadideki Zambak'ı yazdım, 'Goriot Baba'yı yazdım, bunu, bunu, bunu yazdım..." Yedi bin sayfa! Bir senede! Hesap makinası gerektirecek bir durum var ortada. "Beynim tutuşuyor" diyor, laf da o. Onu okuyunca şunu düşündüm: Türkiye'nin rehavet dolu ortamında acaba kendi normal verim düzeyimde mi ürün veren bir insanım, yoksa Türkiye'deki verimlilik dozunun zaten üstünde bir konumda kendimi gördüğüm için, rahat rahat, zorlamaksızın yoluma devam mı ediyorum? Ve 89 yılının temmuz ayında düğmeyi değiştirdim. Birdenbire tempom yükseldi. Bu bir marifettir filan demiyorum. Birçok insan bana soruyor, "çok yazmak çok mu önemli" diye. Tabii ki önemsiz. Bunu sormak bile abes. Çok yazmak, çok kitap çıkarmak... Ne olacak, bir sürü sersemin yüzlerce kitabı var. Mesele bu değil, mesele, bu inşaatın tamamlanmasına yönelik kalan vaktim, kalan imgelemimdeki varsa zenginlik, zihnimdeki enerji, bütün bunları daha doğru kullanıp kullanamayacağım. Biri gelip "bu kitabınız bir öncekinin tıpatıp aynı, çekilir gibi değil" derse, onu dinlerim, ama "niçin çok yazıyorsunuz" sorusunu ciddiye almam.

Bütün bu tempoya, plan-programa müzik nasıl eşlik etti, ediyor?

13-14 yaşımdan itibaren, her yiğit Türk genci gibi, ben de müzikle ilgilenmeye başladım. Bir Fransız okulunda okuyorduk, normal olarak Johnny Hallyday, Slyvie Vartan ve benzeri bir takım şarkıcılarla ilgilenmemiz gerekirdi. Nedenini bilmiyorum, onlarla hiç ilgilenmedik, biz üç-beş kişi. Onlardan bazılarıyla hâlâ görüşüyorum, biri tarihçi Ahmet Kuyaş. Listeler filan yapardık, bayağı meraklıydık. Kullanabileceğimiz, okulun bıraktığı özel vaktimiz ne kadarsa, onun hepsini müziğe yatırıyorduk. İmkanlar biraz sınırlıydı, daha çok radyodan dinleyebiliyorduk. Plak bulmak çok zordu. Bir-iki yere Melody Maker geliyordu, onu almaya, takip etmeye başladık. Bir-iki sene içinde hatlarımız belirdi. Pop müzikle hiç ilgilenmediğimizi görüyorum o zamanlar. İlgilendiğimiz adamlar, rock ve ötesi diye tanımlayabileceğimiz tiplerdi. İşin içinde büyük bir ihtimalle biraz gizemleştirme, biraz efsane vardı: Jimi Hendrix, Janis Joplin, Jefferson Airplane vs. Daha çok radikal olan şeyler ilgimizi çekiyordu. Bu epey sürdü, 17-18 yaşına kadar. Bir anda bıçak gibi bitti bende, çok uzun süreliğine. Sağlıklı bir şey mi, değildi, ama bitti. Hakikaten yıllar boyu ne olduğunu öğrenemedim, bir sürü ünlü topluluk, şarkıcı çıkmış, hiç farkında değilim, çünkü başka tür bir müziğe doğru gittim, o alanı tamamen boşalttım. Aradan 15-20 yıl geçtikten sonra tekrar dönüp bakmaya başladım. Bir takım adamların hâlâ kalmış olduğunu dehşetle gördüm. Tekrar bir bağlantı mekanizması oluştu. Geçen yaz New York'a gittim, yanımda bir sürü CD götürdüm. Fakat ortam bir tuhaf: Bir otel odasındayım sonuç olarak ama, dışarıda New York var. Koyuyorum Schubert'i, olmuyor, çıkartıyorum. Hiç Schubert'lik bir yer değil burası. Plakçıya gideyim dedim, bakındım, "bir servet harcamam lazım... Harcayayım" dedim. Beach Boys'dan Cream'e 150 tane CD topladım. Bunların bir kısmı benim nostaljime ait ve yaklaşık yirmi senedir dinlemediğim şeylerdi. Merak da ediyordum, bu sefer nasıl dinleyeceğim diye.

Nasıl dinlediniz peki?

Müzikal olarak hâlâ geçerliler mi, bir anlamları var mı, yoksa bana yirmi yıl öncesini hatırlattıkları için mi bana geçerli geliyorlar? Belki yapıştılar bana, ama Beach Boys, Carole King, Jimi Hendrix hâlâ çok iyi geliyor. Demek ki onlar zaten iyi müzik yapıyorlarmış, sadece bir döneme ait adamlar değillermiş. Hepsi için aynı şeyi söyleyemem. Ama zamanla ilgili şeylerin ne olacağını kestirmemiz mümkün değil, bizim ömrümüzü aşabilecek bir durum olabilir. Sonradan Fransız chanson'una da merak saldım, Paris'e gittikten sonra: Charles Trenet veya Maurice Chevalier gibi adamların değerli olduklarını kabul ediyorum da, bana hiçbir şey ifade etmiyorlar, çok eski geliyorlar. Benim dinlediklerim, yaş grubu olarak, Léo Ferré'den başlayan şeyler. Ama acaba bugün yirmi yaşında olan biri Léo Ferré'ye benim baktığım gibi bakıyor mu? Ya da otuz sene sonra Léo Ferré'yi hâlâ dinlemek mümkün olacak mı? Bunu kestiremiyorum. Jimi Hendrix'i de kestiremiyorum. Oğlum bir göstergeyse, 25 yaş var aramızda, Jimi Hendrix'i dinliyor, "eeh, idare eder" diyor. Ama onun oğlu?.. Yani klasik müzik gibi kalıcılığı olacak mı öbür müziğin, onu çok iyi bilemiyorsun.

Arkadaşlarım futbol fanatizmimi çözemiyor. Söylüyorum, inanmıyorlar: Ben hiçbir şey düşünmüyorum ki futbol sayesinde... Üçüncü küme maçlarını takip etmeye kadar bu aşırı düşkünlük beni rahatlatıyor. Bereket futbol hakkında çok fazla yazı yazmıyorum. Aman dedim, bir de ona bulaşmayayım, neme lazım...

Chanson'culardan en çok Ferré'yi mi seviyorsunuz?

Birinci gözdem o tabii. "Léo Ferré ayrı, diğerleri ayrı" diyebilecek kadar. Georges Brassens de sevdiğim bir adam, Jean Ferrat da, ama Léo başka bir şey: Lirizmiyle, anarşizmiyle... Belki o tradisyonun bir parçası da değil. Kendi adası olan bir adam, Robinson Crusoe gibi...

Klasik müziğe de, şiire de çok yakın Ferré. Çok da ulvî bir tonu var...

Kesin. Onun sesinin yarım komalık öyle noktaları vardır ki... Müzik meselesini aşan bir mesele o. Fransız şiirini de sevdiğim için belki, Léo Ferré'de devam eden geleneksel anarşik bakış daha tatminkâr geliyor ama, aynı şey Brassens'de de var o açıdan bakınca. Ama Brassens de, Ferrat da beni Ferré kadar etkilemedi. "Yolda evli bir çift görünce kaldırım değiştiriyorum" diyebilmesi... Léo Ferré o an vardı, öbürleri hep arkadan, geçmişten bir ses taşıyorlardı. Brassens'de belki politik olarak vardı gününe uygun şeyler ama, hayata yönelik olarak o kadar yoktu. Hâlâ iyi şarkıcılar var ama, Türkiye'de tanınmıyorlar, Maxime Le Forestier, Francis Cabrel, Renaud...

Gainsbourg hattından devam edenler çok sanki...

Gainsbourg da gözdemizdi tabii. Televizyona çıkıp 500 frank yaktı, öldüm. "Siz paraya neden kötü davranıyorsunuz" dedi herif, Gainsbourg da çıkarttı puroyu, çakmağıyla parayı yaktı, parayla da puroyu. Başka bir şey söylemedi. Müthişti.

Klasik müzikle epey ilgilisiniz: Paris'e gitme nedenlerinizden birinin 1930 sonrası müziği araştırmak olduğunuzu söylüyordunuz. Gerçekleştirebildiniz mi düşüncenizi?

İnsanın hayatında bu kadar önemli yer teşkil eden bir unsurun belli bir bölümüne bir çeşit alfabe yoksulluğu nedeniyle giremediysem, bana ait bir problem var demektir. Belli bir müzik anlayışını, diyelim ki Debussy, Satie, Ravel gibi bir çizgiye getirebiliyorum, Mahler sonrası kuşağa, sonrasına geçemiyorum. Çünkü alfabeyi sökemiyorum. Rol yapmak kolay, çok arkadaşımda gördüğüm gibi: "Schönberg çok iyi." Schönberg iyi de, sen nereden anlıyorsun Schönberg'in iyi olduğunu? Onun önemli bir adam olduğunu bize Adorno da söylüyor ama, ben bunu söyleyebiliyor muyum, kendim bizzat müşahade edebiliyor muyum? Edemiyorum. Koyuyorum plağı, dinliyorum, hayır, içeri giriş yok. Bana içeri girişi sağla-

Son beş kitap

Enis Batur'un sayıları yüze yaklaşan kitaplarını bu küçük kutuya sığdırmamızın imkanı yok. Ama, yukarıdaki söyleşinin eksenini belirleyen son beş kitabını, Batur'un "beş kalem hali"ni anmadan da geçmek olmaz: Altı aylık bir Paris bursu esnasında yazdığı **"Issız Dönme Dolap"**, 'içbükey'ler altbaşlığını taşıyor, bir günlük gibi tutulmuş gündelik sorgulamalardan, özeleştirilerden, izlenimlerden oluşuyor... **"Sütte Ne Çok Kan"**da Paris'e ilk giderken tutturduğu asıl "iş"i, şiirleri, şiirsel metinleri var... **"Aciz Çağ, faltaşları"**nda, o "iş"in çevrenini, evveliyatını, halini tartışan, çeşitli metinlerden, resimlerden, müzik parçalarından yola çıkan denemeler var... **"Türkiye'nin Üçlemi"** daha çok Cumhuriyet'teki köşe yazılarınızdan mürekkep... Balzac'ın "Meçhul Başyapıt"ının kahramanından yola çıkan **"Frenhofer Olmak"**sa, "Issız Dönme Dolap"ta tartıştıklarının daha trajik, taşkınlaşabilecek bir boyutunu içinde barındıran bir uzun deneme... Beş kitabın beşinin de son Paris seferinden geçmişliği var.

yabilecek işler yapmak gerekiyor. Kendi deneyimim hep onu gösterdi bana: Resim sanatıyla ilgili hocalık yapıyor olsaydım Güzel Sanatlar Akademisi'nde, resim sanatından haberdar olmayan öğrencilere piramidi ters öğretirdim, bugünün resminden başlayarak aşağı giderdim. Aşağıdan yukarı doğru katetmek, çok kalıplaşmış bir didaktik güzergahı katetmek, eleştirel bir bakışı da engelliyor. Bugünden aşağı gitmek bana hep sağlıklı geliyor. Paris'e giderken, son bestecilerden arkaya doğru katetmeyi tercih ettim. Viyana okuluna, 1930'lara oradan gelirim diye düşündüm. Aptala mâlum olurmuş, doğru bir yol. Bir kere şundan doğru: Son 15-20 yılda bu anlamdaki müzik dünyası, genel değer sisteminin yol açtığı çözülmeden nasibini almış durumda. Philip Glass gibi bir adamı düşünelim, birçok besteci, besteci saymıyor onu zaten, biraz haksızlar; adam o formasyondan gelip bugünün dünyasının gerekirliklerini yapmak istiyor: Bir pop opera bestelemek, televizyona müzik bestelemek uygundur, popüler olmakta hiçbir sakınca yoktur, farklı müzik türlerinden hemen bir sentez yaratmak en sağlıklısıdır gibi çok fazla düşünülmüş olmayan bir takım şeyler yapıyor. Daha nitelikli örnekler var: Örneğin Gavin Bryars gibi bir adam, buna yakın bir felsefeyle ama kendi müziğinden çok fazla fire vermeden beste yapıyor; hoş bir yanı da, geleneksel müzikle çok çağcıl yeniden yazımlar denemesi... Dolayısıyla yukarıdan aşağı doğru inmeye başladım. Kestirip atabilirsin, şart değildir. Ama ben takınaklı bir adamım, bunu çözeceğim diye kafama takmışım bir kere. İkincisi, bu tek başına bir ilişki değil. Şiirle o kadar paralel yürüyen bir şey ki, benim bir metni kurarken kafamı kurcalayan problemlerle, o adamın o partisyonu kurarken kurcaladığı problemlerin çakıştığını görüyorum. Mesela, hiç yayınlamadım bugüne kadar, yayınlamak istemedim: Benim "çizi şiir"lerim var. Sadece çizgiden oluşuyorlar. Bir-iki yakın dostuma gösterdim, ekşi davrandılar, canımı sıktılar. "Resme benziyorlar" dediler, bence notaya benziyorlardı. Yeni bestecilerin notalarıyla aralarında müthiş bir paralellik var. Çünkü anlamın biraz marja çekildiği, sessel özelliklerin daha fazla arandığı bir şeyin çevirisiydi o benim gözümde. Bunu daha klasik anlamda harflerle de yapmaya çalıştığımı biliyorum... Ya da ta 76'da, "Ara-Kitap"ta –bana göre– bulduğum bir çözüm yolunu, 1987'de bir İngiliz bestecisinin bulduğunu görüp "hah ha" diyorum. Üç şey, şiir, resim ve müzik, bunlar kendiliğinden birbirlerine çok yakın arayış alanları.

Fikret Kızılok şairleri suçluyordu: İşlerini yarım yaptıkları, şiirlerini bestelemedikleri için...

Bestelediklerı örnekler de var. Mallarmé'nin "Bir Zar Atımı"nın yedi-sekiz tane bestesi var, İlhan Usmanbaş'ın da var. İlhan Bey'e söyledim, "adam zaten besteleyip bırakmış" diye. "Doğru" dedi, "orada duruyor müzik zaten" dedi. Bütün partisyon düzeniyle sayfaya yayılmış, duruyor. Bir enstrüman alıp çalacaksın, o notayı okuyabiliyorsan. Onları harf sanıyorsan yalnızca, olmaz.

Paris'te kalmıştık: Türkiye'ye dönüş nasıl oldu, sancılı mıydı?

Benimkisi kararlı bir dönüştü. Nedim Gürsel'le beraberdik o yıllarda. O tedirgindi ben dönüyorum diye. Ben Türkçenin dışında bir atmosferde devam edemeyeceğimi anladım, hakikaten. Çünkü o dönemde yazdığım şeylere dönüp baktığımda onu gördüm: Bir tür yabancı dilleşme başlamış, bir tür sentetikliğe gidiş var.

Dilin içinde yüzmek şart mı, dilden uzakta aynı yoğunlukla yazılamıyor mu? Nâzım Hikmet için çok tartışılıyor bu mesela...

Nâzım ileri bir yaşta –ikinci gidişini kastediyorum– gittiği için, daha az sıkıntı çekmiş olabilir ama gene de çektiği kanaatindeyim. Şiirine çok yönlü bir biçimde yansımadığını söyleyebiliriz belki, ama burada yaşasaydı ne olacağını bilmediğimiz için bunu söylüyoruz. Belki daha açılacaktı o şiir, onu kestiremiyoruz. Ama kişi, –hele çok genç yaşta– yazdığı dilin bütünüyle dışında yaşamak durumunda kalırsa, yaralanır. Yazdıkları yaralanır.

Ve bu yüzden kaçtığınız ve "olamayacağınızı" düşündüğünüz yere döndünüz...

Tabii, ama en azından şöyle bir toplumsal hedef koydum: Kavga edeceğim. Bu çok şart mıydı, emin değilim. Yazarlık açısından bir faydası olup olmadığını kestiremiyorum. Ama dönerken, buradaki ortamla kavga etmeye niyetliydim. Beni çelişkilerimin ortasına oturtan, sosyalleştiren şey de bu kavgadır.

Bir yandan da hırçınlaştınız...

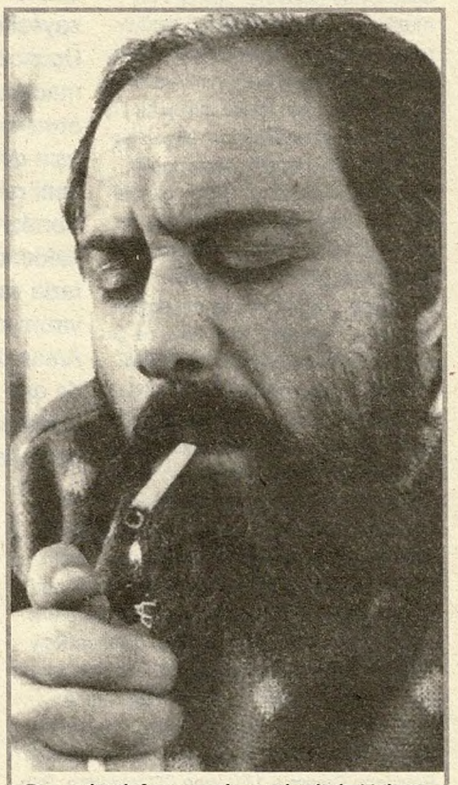

Devamlı telefonum çalmaya başladı. Nokta dergisinden arıyorlar, bilmem ne soruyorlar. Sen de "aaa, iyi" diyorsun, "ben önemli adamım, beni arıyorlar", hemen bir demeç patlatıyorsun oraya. Sonra beriki arıyor, ona da bir tane patlatıyorsun. Gelip fotoğraflarını çekiyorlar, "iyidir" diyorsun. Sonra arşivlere giriyorsun, sen farkında değilsin, biri gelip diyor ki, "Tempo'da seni gördüm". "Olamaz" diyorsun, "ben bir şey yapmadım". Senin bir şey yapman gerekmiyor ki, adamlar "sigara içen ünlüler" diye bir şey yapmışlar, seni de koymuşlar. Fotoğrafın duruyor orada, ağzında sigara... İyi diyorsun önce, ben de "ünlü"lerden biriyim... Bir noktadan sonra, hele bu televizyon fasılları girince ipin ucu kaçmaya başladı. Şimdi had safhada tedbirliyim. Çok dikkatliyim. "Demeç vermeyeceğim" demek için bile telefona çıkmıyorum. Çünkü Nokta dergisinde "demeç vermem" dediğimi demeç olarak yayınlamışlardı, "Adam demeç vermem dedi" diye. Fotoğrafım da vardı...

Evet.

Yazı anlamında da hatta...

Zaman zaman, tabii. Onun zararları da vardı, faydaları da vardı. Kemirdiği taraflar olmuştur. Ama polemikçiliğe, pazu gösterisine bulaşmamaya her zaman dikkat ettim. Polemikçilik çok da zor bir şey değildir, çıkıp adama bir tane patlatmayı ben de bilirim. Ama kim kimi dövüyor, ne oluyor?

İlk şiiriniz yayınlandığında Uğur Mumcu, babanıza gönderme yaparak sert bir başyazı kaleme almış sizin için...

O daha dönmeden önceydi. İlk şiirim yayınlandığında ben Paris'teydim. O sırada çıktı, bana kesip gönderdiler.

Geldiğinizde o eleştirilerin üzerine gelmiş oldunuz demek ki...

Evet, Uğur Mumcu vardı, başkaları vardı, edebiyatın kendi lonca sistemi vardı. Edebiyatın ve sanatın hemen her alanında, edebiyat ve sanat dışı bir takım değer sistemleriyle kalkanlandırılmış çevreler vardı. Dehşet vericiydi.

İlk kitaplarınız bu çevrelerde yankı uyandırmış mıydı?

Olumsuz yankılar. Sataşmalar oluyordu daha çok. Bir tek Cemal Süreya'nın ciddi bir karşı yazısı vardı. Üç-dört sene sonra tanıştık. Bir gün sordu, "sen Paris'teyken ben bir yazı yazmıştım, sen onu gördün mü" dedi, "evet" dedim. "Ulan niye söylemiyorsun" dedi, "belki görmemişsindir diyordum, hiç açmıyorsun konuyu". "Niye açayım" dedim, "o senin sorunun, benim sorunum değil". Bana ilginç gelen tarafı, Cemal Süreya, bütün şairlere iyi davranırdı. Özellikle genç şairlerin hepsine iyi davranırdı, kötü şairlere bile. Bana müthiş sert bir çıkış yapmıştı, ilk ağızda hoşuma gitmedi ama, sonra "haa" dedim, "demek ki yaptığım şeyle rahatsız ettim adamı, dolayısıyla doğru yolda olduğumun bir göstergesi diye de yorumlayabilirim."

Bilge Karasu'yla ilişkiniz nasıldı?

Paris'e gitmeden öncedir. Bilge Karasu'nun bir-iki şeyini okuduktan sonra dehşete kapılmıştım, nasıl olur da bir kadın bu kadar müthiş bir şey yazar diye. Fotoğrafını filan hiç görmemiştim. Sonra bir gün Türk Dil Kurumu binasının önünden geçiyordum, bir pankart gördüm, "Bilge Karasu bu cumartesi bir hikayesini okuyacak" diye. Aaa, bir baktım, ufak tefek bir herif çıktı. Dinledik, hikayeyi okudu, gitti... İki-üç arkadaştık, gece 12 sularında, baktık dolmuş bekliyor. Hadi gidelim yanına dedik. Müthiş korktu. O dönem tabii olayların filan biraz bol olduğu bir dönem, üç tane genç adam yanına gelmiş, acaba kötü niyetliler mi? O gece tanıştık. Bir-iki görüşmeden sonra, usta-çırak ilişkisine sonradan dönüşecek, o anda kestiremediğim bir ilişki başladı. Benim ısrarımla, isteğimle başladı. Yazdığım şeyleri götürdüm. Çok acımasızdı. Çok sarstı beni. Ben çok megaloman, kendine güvenen, yirmi yaşında bir adamdım, yazdığım her şeyin müthiş olduğundan hiçbir şüphem yoktu. Beni tamamen yerle bir etti. Bütün o kibarlığıyla, yazdığım şeylerin kimlerin etkisi altında olduğunu çıplak bir biçimde söyleyerek...

Bütün kalkanlarınızı indirerek...

Felaket, felaket... Bunlar bende anında müthiş fevrî bir şey yaratıyordu, sonra iki-üç gün geçince daha serinkanlı düşünüp, doğru olduğunu görüp tekrar yola koyuluyordum. Bir-bir buçuk yıla yakın, bayağı masabaşı çalışması halinde, –şaka yollu hep söylerim– elime cetvelle vururcasına çalıştık. Müthiş bir iş terbiyesi sağladı tabii... Be-

nim yaşıtlarımın usta-çırak ilişkisi kurması diye bir şey yoktu. Ben de böyle çok bilinçli değildim: Sıradışı olduğunu gördüğüm bir adamla karşılaşmışım ve adamla diyalog kurma imkanı olmuş. Şansım da var, çok yalnız, terkedilmiş durumda, hiç kimsenin kapısını çalmadığı bir adam...

Paris dönüşü Ankara yıllarının hayatınızda epey önemli yeri var... Dergiciliğin ve kimilerinin "cemaat", kimilerinin, mesela Cemal Süreya'nın "aşiret" dediği çevre oluşumunun yılları...

Bizim gözümüzde, konuşulabilir, diyalog kurulabilir tek kale Memet Fuat'tı, ben daha Paris'teyken. Telefonlaştık, ben İstanbul'a geldim, iki arkadaşım Ankara'dan İstanbul'a geldi, buluştuk, Memet Fuat'a gittik. Tanımıyoruz daha. Üç saat görüştük, büyük bir kavgayla bitti o görüşme. Terbiyesizlik filan ettik adama. Terbiyesizlik derken, ses yükselttik. Ben "kapatın Yeni Dergi'yi" dedim, "bitmişsiniz siz". "Kapatacağım zaten" dedi, "ama sizler kendinizin doğru yolu temsil ettiğini sanıyorsanız, yanılıyorsunuz". Aslında her birimize güzel şeyler de söyledi, mesela bana "sen iyi bir şairsin ama ben seni yayınlamam" dedi, "zararlı bir adamsın, senin gibi örnekler çıkar; sosyalist bir ortam varken, bu ortamı zedeleyecek şeyler olarak algılanır bunlar. Ben zamanında Ece Ayhan'ı filan bastım diye zaten çok canımı yaktılar, şimdi bir de seninle bu kumarı denemek istemiyorum". Bir yandan Sezar'ın hakkını verme var ama, bir yandan da kapılar kapalı havası var. Biz üçümüz çıktık gittik, bir kahveye oturduk, dün gibi hatırlıyorum, bu iş bitti dedik: Bizim bu ülkede diyalog kurabileceğimiz hiçbir ortam yok.

Diğer iki kişi kimdi?

Biri Oğuz Demiralp; diğeri edebiyat dünyasından tamamen uzak bir adam oldu, Yavuz Çekirge... Ve dergi kurmaya karar verdik, zaten Yazı dergisinin ilk sayısı öyle çıktı. Ve yürümedi. Avrupa'da bu tür şeyler, bir derginin etrafında toplanan ekipler filan azalmaya başlamıştı. Ne yazık ki azalmaya başlamıştı. Ama Türkiye için hâlâ geçerli bir modeldi. Döndük, o iki-üç kişi buluştuk. Sonra yavaş yavaş iki-üç kişi olmadığımızı anladık. Benim görüşüm, kapalı devre, Ankara'daki bir çevreyle sınırlı bir şey yapmak değil, Türkiye'de doğru olduğunu gördüğümüz her şeyi merkezimize almaktı. Dolayısıyla İstanbul'a karşı bir aşağılık kompleksiyle hareket etmek olmamalıydı. Nerede doğru bulduğumuz kim varsa, onlarla temas kurduk, Nermi Uygur olabilir, Ece Ayhan olabilir, Cemal Süreya olabilir, şu olabilir, bu olabilir... Yazı'nın ikinci serüveninin ilk sayısında, Oğuz Demiralp'in manifesto gibi yazdığı bir yazı vardı: "Yazı ve İktidar". Şundan emindik: Biz muhalif bir grubuz, yazın-sanat iktidarını, kültür iktidarını yenmemiz zaten söz konusu değil, biz her zaman muhalefette kalacağız ve muhalif olmanın ne demek olduğunu tanımlıyoruz, o kadar. İktidarı ele geçirmek için bir savaşa kalkıyor değiliz. O bakımdan, muhalifliğin keyfini çıkarıyorduk. Bir gün geldi, biri bana dedi ki: "Sen iktidarın merkezi olduğunun farkındasın, değil mi?" Ben bunu duymak istemiyordum ama, farkında olmak üzereydim. Veriler birdenbire durumu oraya getirmeye başladı. Bir şeyler yapmak gerektiğine inanarak bir şeyler yapmaya devam ettim ben. Arada kesintiler oldu: Bir dergi çıkardım, kapandı, bir başka yaptım, kapandı, bir daha girdim, kapandı... Derken, burası (Yapı Kredi Yayınları) kuruldu, fazla sürmez diye düşünüyordum, 11. yılına geldi, koskoca bir imparatorluk halini aldı ve tabii ki herkes iktidarın en büyük temsilcisi olarak bakıyor ve küfrediyor bana... Ben hâlâ muhalif bir adam olduğuma inanıyorum ama bunu söylemem; gülünç olabilir diye.

"Issız Dönme Dolap"ta da bahsediyorsunuz, "ben" sorunundan, "son çeyrek yüzyılda en fütursuz biçimde birinci tekil şahısı kullanan adam olarak"... "Ben" kullanımı da yazı içinde bir iktidar söylemi olabilir mi?

Benim bazı ironik tezlerim var: Mesela, "Türkiye'de biyografi yazılamaz, çünkü biz müslüman toplumuz" gibi; müslüman toplumda sağlıklı biyografi yazılamaz, çünkü günah çıkarma geleneği yoktur. Fantezi olarak da alabilirsiniz, ama gerçek payı da var. Türkiye'de ben demeyi engelleyen faktörlerden biri, bizim örf-adetlerimiz ve arkasındaki müslüman gelenek. İkincisi, Anadolu'nun bazı özelliklerinden kaynaklanan, insanların "biz" diye konuşma eğilimi var. Üçüncüsü, 70'li yıllarda buna sosyalistlik eklendi, o da "ben" demenin uygun olmadığı bir ortamdı. Hangi ideolojiye doğru yürürsek yürüyelim, bu "ben" problemi doğar. Ben o anlamda da bir 19. yüzyıl fedaisi olarak, "ben bireyim, bütün bunların üstündeyim" dedim. Üstündeyim derken, onlara yukardan bakıyorum anlamında değil, kendimi üstüne koyuyorum bütün bunların edasıyla çıktım. Abes de olsa ben ben diyeceğim, ben benim çünkü, bu kadar. Ha, bu arkadan toplumsal rol planında bir uyum ya da uyumsuzluk yarattı mı, bunu benim kestirmem çok güç. Çünkü hangi benden söz ediyoruz o zaman? Normalde ben burada iş yapan bir adamım. Diyelim ki müthiş bir depresyon geçiriyorum, depresyonumu buraya getiremem, kime ne! Burada ben olarak o anlamda bulunamam, o beni dışlamak durumundayım. Dolayısıyla bu benlerden bir tanesi iktidarı temsil edebilir de, öbür ben bir zavallı da olabilir, tamamen yenilmiş, kan içinde bir adam da olabilir. Ama bu iki ben, aynı bende gene de mevcuttur, bu ikilem vardır. Artı, sosyal benin içinde, iktidarda olmasına rağmen kendine muhalefet etmekten geri durmayan biri de olabilir... Ben dediğimiz şey parçalanmaz bir bütün keşke olabilseydi, belki bazı durumlarda öyledir, bilmiyorum, ben öyle değilim: Ben paramparça bir benim zaten. O paramparça benimin bir kısmı bir şeydir, bir başka kısmı başka bir şeydir ve o parçalardan bir kısmını ben istemiyorum ama bende mevcutlar. Ben onları dışlamaya da çalışsam, onlar geri dönüp beni buluyorlar. Bunların bir kısmını ben kışkırtmış, yaratmış olabilirim, bir kısmı bana içkin olabilir, bir kısmı bana mal edilmiş olabilir, bir kısmı bana rağmen bende varolabilir: Ben bunların toplamından oluşan bir şeyim. Özdeşleşmem hiç şart değil, ben kendimi Hallac-ı Mansur'un içine soktuğum anda, İsa'nın içine soktuğum anda, Jimi Hendrix'in içine soktuğum anda, kimin içine sokarsam sokayım, –ki ben herkesin içine girmeye çok meraklı biriyim zaten– onlar da benim arkamdaki ben parçacıkları. Onlardan rol çalmışım, yılların içinde beslenmişim, dolmuşum, kimisini itmeye çalışmışım, ama bana tecavüz etmiş...

Otuz sene sonra Léo Ferré'yi hâlâ dinlemek mümkün olacak mı? Kestiremiyorum. Jimi Hendrix'i de kestiremiyorum. Oğlum bir göstergeyse, 25 yaş var aramızda, Jimi Hendrix'i dinliyor, "eeh, idare eder" diyor. Ama onun oğlu?..

Kişisel ansiklopedinizi yazmaya sizi iten ne oldu?

Hem merak eden, hem de tutan bir zihinsel yapım var. Ben not almam, her şeyi zihnimde depolarım. Ne kadar gider bilmiyorum ama, işte 50'ye geliyoruz, hâlâ duruyor. Okuduğum şeyi unutmam, sağ sayfa mı, sol sayfa mı hiç şaşırmam, ve yaklaşık bölgesini arar, iki saniye içinde bulurum. Böyle bir zihin yapısı kendiliğinden her şeye uzanıyor, sülük gibi...

Birinci gözdem Ferré tabii. Brassens de sevdiğim bir adam, Ferrat da, ama Léo başka bir şey: Lirizmiyle, anarşizmiyle... "Yolda evli bir çift görünce kaldırım değiştiriyorum" diyebilmesi... O tradisyonun bir parçası da değil. Kendi adası olan bir adam, Robinson Crusoe gibi...

Önünüzde pek çok dosya, fikir var: Bütün o parçalar nasıl bir yatak buluyorlar? Ya da nasıl oluyor da, "Bu Kalem Melûn" kitabınızdakiler gibi, proje ya da yazım aşamasında vazgeçiyorsunuz onlardan?

Evet, bu kalem melûn... O artık bir çığ durumuydu: Nasreddin Hoca sonrası pasif bir duruma çekildim *(Pertev Naili Boratav'ın Nasreddin Hoca derlemeleri müstehcen bulunup basılan kitaplar dağıtıma verilmeyince, Enis Batur genel yayın yönetmenliğinden ayrıldı, daha sonra yönetim değişikliğiyle tekrar aynı göreve döndü)*, önce çok işime geldi: Ooh ne iyi, bana plazada bir oda verdiler, kocaman, bir benzin istasyonu gibi, devasa masalar, tezgahımı kurdum, yerleştim... Vaktim şimdiye kadar hiç bu kadar kendimin olmadığı için, bütün dosyaları yerleştirip bir açgözlülükle çalışmaya girdim... Yine de bir arıza var, hissediyorum, ama tam adını koyamıyorum. O arada evde de kara kara düşünüyormuşum. Karım bir gün dedi ki, "sen iyi değilsin". "Neden bilmiyorum" dedim, "bulunca cümleyi, sana söylerim". Bir süre sonra buldum. Şöyle bir simgesel şeyden bahsettim: Ben büyük bir duvarın bütününü kaplayan çekmeceli bir dolap yapmışım, küçük küçük bir yığın çekmecesi olan, belki beş yüz, sekiz yüz, bin tane çekmece var orada... Ansiklopedimin, diyelim ki "gövde" cildiyle ilgili bir şeye bakacağım. Uzanıyorum, çekmeceyi çekiyorum, aynı anda sekiz çekmece daha açılıyor. Yay düzeni mi bozuldu acaba diye düşünüyorum. Bir tek çekmeceyi çekiyorum, niye sekiz çekmece geliyor? O çekmeceyi kapatıyorum, o sekiz çekmece de geri gidiyor. Bir başka şeye bakınayım diyorum, açıyorum, 14 çekmece birden çıkıyor aynı anda... Anladım ki her şey birbirine fazla girmeye başladı kafamda... Bizim ODTÜ'de öğrenci olduğumuz sıralarda böyle bir efsane vardı, doğru olup olmadığını bilmiyorum, bir ara Fizik fakültesindeki en parlak öğrencinin çatıya çıkıp, bir olta atıp balık avlamaya başladığı söylendi. Delirmiş çocuk. Bitirme sınavlarından birine girmiş, sorular dağıtılmış, bu almış boş kağıdı, profesörün önüne koymuş, çıkıyormuş. Adam en iyi öğrencisinin bu halinden dehşete kapılmış, "ne oldu" demiş. "Ben bunların hepsini biliyorum" demiş öğrenci. "Eee" demiş profesör, "eeesi bu" demiş. Cevap vermeye lüzum hissetmiyor... Benim durumum da öyleydi: Bunların hepsi bana ait de, ben artık bir şey yapamayacak durumdayım. "Bu Kalem Melûn" gibi bir çözüm lazımdı sözge-

limi; bir takım çekmeceleri boşaltmam, bunları yapamayacağımı kabul etmem lazımdı.

Hep okuyor, yazıyor değilsiniz, günün başka gerekleri de var...

Ona göre uyku saatlerini ayarlıyorsun, ona göre bu iş beniyle kendi benin arasındaki şizofreniyi örgütlemeye çalışıyorsun, ona göre özel hayatını ayarlamaya çalışıyorsun, ona göre havalandırma deliklerini açıyorsun... Mesela hiçbir arkadaşım bu futbol fanatizmimi çözemiyor. Gayet basit benim gözümde, söylüyorum, inanmıyorlar: Ben hiçbir şey düşünmüyorum ki futbol sayesinde... Futbola üçüncü küme maçlarını takip etmeye kadar bu aşırı düşkünlük beni rahatlatıyor. Bütün o çekmeceleri bir anda siliyorum. Her şeyi aklımda tutuyorum tabii, o kötü işte: Vural kaçıncı dakikada Metin'in bacağını kırdı filan diye... Ama bir tampon bölge yaratıyor en azından.

Futbolla ilgili çok az yazınız var.

Bereket çok fazla da yazmıyorum. Üç-beş yazı yazdım. Çok davet aldım, aman dedim, bir de ona bulaşmayayım, neme lazım... Müthiş tezlerim vardır zaman zaman, onlar bana kalsın... *(gülüyor)*

Maçlara hâlâ gidiyor musunuz?

Artık gitmiyorum. Cine 5'le idare ediyorum.

Fanatik misiniz?

Biraz. Çok değil. Ağır Galatasaraylıyım. Ama Metin Diyadin'in bacağının kırılmasına çok üzüldüm mesela... Gerçek bir fanatik, iki hafta sonra onlarla maçımız var, iyi oldu diye düşünür...

Bu gündelik tempoyu çok sert bir şekilde organize etmeye çalıştığınız zamanlar, Ankara yılları. O yılların nasıl getirileri oldu?

Hayatımdan kaybolduğuna üzüldüğüm bir şey: Kolektif ortamın üreticiliğine inanan biriyim. Üç kişi, beş kişi, asgari değil de, azami müştereklerde buluşan adamların kafa tokuşturmalarından, hayatlarını bir anlamda paralelleştirmelerinden çok şey çıkabileceğini düşünüyorum. O dönemde dört-beş sene çok yoğun süren bu faaliyet bana çok şey kazandırdı. Ben bir edebiyat adamıydım, ama görüştüğüm adamların arasında İlber Ortaylı, Mete Tunçay ve benzeri tarihçiler vardı, felsefeciler, müspet ilimciler, iletişimciler, ressamlar... Diyalog yeteneği gelişti, karşı görüşe tahammül edebilme gelişti, birbirine benzemeyen adamların ortak şeyler yapabileceği inancını yaşadık. Bir sürü insan bir arada bu kadar çok şeyle uğraşınca, daha az kirleniliyor. İktidar diyorlar ya: İktidar var, iktidar var. Rahmetli dostum Ertuğrul Özkök bu ekibin içindeydi. Ertuğrul Özkök öbür iktidarı istedi. "Ben şoförsüz araba artık istemiyorum" dedi bana bir gün... Ben niye kullanmayacağım arabayı da, biri benim yerime kullanacak yani? Bence kötü anlamında iktidar kurmak odur: Para sahibi, mülk sahibi... Başbakanı arayabiliyormuş: Başbakanı aramak duygusu zaten yok bende, ne konuşacağım ben başbakanla yani? Bana ne! Bunun kendi başına bir önemi olabilir mi? Çılgınlık bu! Buradaki iktidar meselesine gelince: Ben bunun nasıl kullanıldığının tartışılmasından yanayım. Olmayan bir olanağı yarattığım için ben iktidarı iyiye kullandığımı düşünüyorum burada. Böyle bir olanak yoktu: Israrla, kene gibi yapışarak, dövüşerek, iki buçuk-üç sene uğraşarak ben bu olanağı yarattım. Sonra da bu olanakla şekildekileri yaptım. En iyileri bunlardır diyemem. Ama doğru olduğuna inandığım şeyleri yapmaya çalışıyorum, bunun yararı olduğuna inanıyorum, bunun da iktidarı kötüye kullanmak olduğunu düşünmüyorum. İktidarı kötüye kullanmak başka bir şey benim gözümde, neyse, kendi kendimin avukatlığını yapmayayım.

Bazı ironik tezlerim var: Mesela, "Türkiye'de biyografi yazılamaz, çünkü biz müslüman toplumuz" gibi; müslüman toplumda sağlıklı biyografi yazılamaz, çünkü günah çıkarma geleneği yoktur. Fantezi olarak da alabilirsiniz, ama gerçek payı da var.

İstanbul'a geliş?

Yıldırım hızı. Ankara bitti, tıkandı. Aynı Paris'e gitme öncesindeki gibi bir duyguya geldim. Arada Çankırı'da askerlik yaptım, belki onun etkisi oldu.

Askerden dönüşte birçok şeyi unuttuğunuzu, pratikten kesildiğinizi hissetmediniz mi?

Ama bana getirdiği büyük kazanımlar da vardı: Birincisi, nicedir içinde olduğum doğal ortamın bütünüyle dışında bir yere gittim ve çok yaralandım. O yaralanmaya demek ki ihtiyacım varmış. Askerlik benim onurumu zedeledi. Şimdi bunu söyleyince içeri atıyorlar galiba ama, Nokta dergisi 88-89 civarında sorduğunda bunu söylemiştim, hiç dava mava açmadılar. Onur kırıcı bir sistem, tamamen kaldırılmalı filan demiştim, o zaman demek daha rahatmış Türkiye... Her neyse, bütün bunlar oldu. Artı, doğayla bir ilişki kurma imkanım doğdu Çankırı'da. Dahası, bana hiç benzemeyen, kendi ortamımın çok düşük oranda içine girebilen bir yığın insanla bir yıl gecemi gündüzümü paylaştım. Çankırı dönüşünde, kendi özel hayatım başta olmak üzere, bütün çevremle büyük bir ödeşmeye girdim. Son derece aksi bir adam haline geldim. Hiç kimseden hoşlanmıyordum, herkesi tersliyordum. O noktada, artık ben burada durmasam iyi olacak, vakti geldi dedim. Nereye gideceğiz? İstanbul olabilir. Denk geldi, iyi bir teklif aldım, bir saniye düşünmeden atladım geldim 82 Aralığında. Zaten 12 Eylül sonrası yaratılan ortam, Ankara'daki insanların çoğunu büyük bir hızla buraya sevketti. Herkes birilerinin adım atmasını bekliyordu demek ki. Sapır sapır herkes gelmeye başladı. Ankara'da siyaset "oksijen, azot, artı siyaset" denilebilecek kadar her an ortalıktadır, İstanbul'da biz o kadar hissetmeyiz. Ama ben İstanbul'a gelirken bir yandan da şu duyguyla geldim: Burada yeniden aynı boka başlamam: Tekrar aşiret inşa etmek, bilmemne... Ankara'dan İstanbul'a bakışın öyle bir yanı hep vardır: Bizans var orada, boktan boktan bir yığın herifler var, bunlarla ilişkiye girmemek gerekir, ya da tam tersini düşünenler vardır, işte onlarla bir yoldan buluşup bir şey yapalım... Bir-iki tane has arkadaşım dışında, bunlarla görüşmem ben dedim, görüşmedim. Geleli bir-birbuçuk sene olmuştu, bir edebiyatçıyla karşılaştım, "sen hiç görünmüyorsun" dedi, "ne yapıyorsun?" "Bütün şehir benim" dedim, "sen ne yapıyorsun?" Çünkü ben İstanbul'a gelir gelmez bir İstanbul fethine giriştim. Sanki profesyonel bir rehber olacakmışım gibi, merakla, şehrin bütün sokaklarını arşınlamaya başladım, yapılarla ilişki kurdum. Benim için çok güzel, büyük, kalın bir kitaptı, çalıştım. Sokaklara vuruyordum vakit buldukça. Bunlarsa yaklaşık iki bin metrekarenin içinde yaşıyorlardı: Evleri, işleri, gittikleri iki-üç tane standart bar, bir-iki lokanta... Hepsi de birbirlerini gördükleri için, dışta kalan birkaç adamın durumu şüpheliydi. Ben mesela, ne yapıyorum acaba? Ve rivayetler çıkıyordu, duyuyordum: "Enis Batur evinden çıkmıyormuş, kapanmış, fildişi kulede herif, hiç çıkmazmış, hiç kimseyle görüşmezmiş..." Bütünüyle yalan tabii. Bir sene içinde on-onbeş kişilik çok yoğun görüştüğüm bir çevrem oluştu, ortak özellikleri o iki bin metrekareliklerden olmamalarıydı. Ve de biz, uhuu, ne güzel geziyorduk, bir gün Pendik'e gidiyorduk, bir gün başka yere. Bu, Milliyet gazetesi dönemleriydi. Sonra işsizlik dönemleri başladı...

Gazetecilik nasıldı?

Kötü. Gerçi orada bizi iyi-kötü korudular. Tarhan Erdem vardı Milliyet'in başında, zaten kendisi Babıali'den olmayan bir adam, bizi getirdi, tek tek topladı, bir ekip oluşturdu. Ömer Madra, Oruç Aruoba vardı, İlber geldi gitti... Bizi gazetecilerden yalıttılar: Gazetenin üst katında, Haldun Taner, maalesef Mehmet Barlas, Sami Kohen ve biz vardık. Daha gazetecilik dışı işler yaptırılıyordu bize, araştırmalar gibi. Çok fazla zedelenmedik, ta ki Çetin Emeç gelene kadar. Çetin geldi ve yirminci gün, baktım olamaz, yapamayacağız, ben istifamı verdim, o da hemen kabul etti zaten. Sonra uzun işsizlikler yaşadık. Üç-dört sene sürüdük, oradan oraya, oradan oraya... O sırada dergicilik hortladı. Bana bir sanat dergisi çıkartma teklifi geldi, Gergedan için. Teklif iyiydi. Olur dedik ve yeni bir dönem açıldı. Tabii ki eskisi gibi olmadı, Gergedan daha farklı bir şeydi.

En azından, "Enis Batur dergisi" diye niteleyebilecekleri bir şey değildi...

Hem öyle değildi, hem de profesyonelimtrak bir ortamdı. Benim hiç alışkın olmadığım bir şeydi, hep amatör işler yapmış biriydim. İlk defa maaşlı çalışan bir sürü insan, işe gidiş geliş saatleri var vs. Gergedan tek başına bir şey değil, yedi-sekiz dergi çıkıyordu orada, o da onlardan biriydi. Ben farkına varmadan iki puan aldılar benden: Yayın yönetmeni buldum kendimi. Bütün dergiler bana bağlandı. Kafamda tarttığım bir şey değildi, kendiliğinden iş oraya geldi...

Kitaplarınız da o dönem daha çok okunur oldu,

yaygınlaştı, sevenler, sevmeyenler arttı...
Önceleri hiç düşünmüyordum: Ben kitabımı yazıyorum, çıkıyor, bir takım adamlar da alıyorlar bunları, kim bunlar bilmiyorum. Almasalar da olur diye düşünüyordum. 85'ten sonra, yayın dünyası da belki daha profesyonelleşmeye başladığı için, sosyal bir kimliğim oluşmaya başladı. Bir süre bana cazip geldi bu. Ölçeklendirip bakınca çok komik: Mesela 90'dan önce TRT'den başka televizyon yoktu. Burada çalışan genç arkadaşların birçoğu bunu düşünemiyorlar. Her zaman çok televizyon vardı gibi geliyor onlara. Anlayamadım uzun süre ne olduğunu.
Aynı dönemde haftalık dergiler filan patlak vermeye başladı. Yazan insan olarak medyada görüneceğimiz aklımıza zaten gelmiyordu, böyle bir fikir yoktu bizde.

İktidar var, iktidar var. Rahmetli dostum Ertuğrul Özkök öbür iktidarı istedi. "Ben şoförsüz araba artık istemiyorum" dedi bana bir gün... Bence kötü anlamında iktidar kurmak odur: Para sahibi, mülk sahibi... Başbakanı arayabiliyormuş: Başbakanı aramak duygusu zaten yok bende, ne konuşacağım ben başbakanla yani? Bana ne!

O kadar dergiye yazı gerekti...
Yazının ötesinde, konu gerekti. Devamlı telefonum çalmaya başladı. Nokta dergisinden arıyorlar, bilmem ne soruyorlar. Sen de "aaa, iyi" diyorsun, "ben önemli adamım, beni arıyorlar", hemen bir demeç patlatıyorsun oraya... Tabii çok eleştirildik, "bunlar medya maydonozu oldu, şişirildi" diye... Bizden yaşlı kuşak şairlerden biri, Kemal Özer yazdı, haklı adam... Kemal benden yirmi yaş büyük. Adamın kapısını çalan hiçbir zaman olmamış. Birdenbire herkes kendisinden ufak bir takım adamlardan, Murathan Mungan, Enis Batur, bilmem kimden söz etmeye başlıyor. Benim kuşağım ilk defa edebiyatçı olarak sosyal kimlik problemini bu boyutta yaşayan kuşak oldu. Şimdi 47 yaşındayım, hâlâ yayıncılık işinin içindeyim, hâlâ yazan adam için yanlış olduğunu düşünüyorum, bir seçeneğim yok ve hayat çarkını bir yoldan devam ettirmek zorundayım... Batmışım gırtlağıma kadar, bu sosyal kimlikten kurtaramam kendimi. Bu sosyal kimlik yapıldı benim için, benim de katkım oldu herhalde yaptıklarımla, ettiklerimle. Dolayısıyla onun beni çok fazla rahatsız etmemesini, kirletmemesini sağlamak için tedbirli olmaya çalışıyorum. Roll dergisi söyleşi yapmak istediği zaman "tamam" diyeceksin, ama Dr. Stress arıyor dendiği zaman "telefonu bağlama" diyeceksin. Bunları sağlıklı bir biçimde bileceksin, ayırt edeceksin, kaptırmayacaksın.

Yapı Kredi Yayınları nasıl başladı?
Tamamen rastlantı. Gazeteden istifa ettiğimi öğrenmişler, beni yemeğe davet ettiler ve ben "Allah" dedim, "mecburum, bir yerde çalışacağım, ama bir bankada?.." Mahkum gibi geldim buraya. Yedi-sekiz ay hiçbir şey yapmadım, oturdum. Benden bir şey beklemiyorlardı ki, arada bir, bir şey danışıyorlardı: "-Şu tabloyu alalım mı Enis Bey?" "-Almayın." Bir süre oturdum, oturdum, sıkılmaya başladım. Arada soruyorlardı biz kültür alanında bir şey yapabilir miyiz diye, ama tabii bu kadarını kastetmiyorlardı. Sonra o yorgunluğu attım herhalde üzerimden, projeler hazırladım, götürdüm, korktular: "Çok büyük işler bunlar Enis Bey, biz bankayız, bu işlere nasıl gireriz, başımız ağrır..." İki-ikibuçuk sene ikna etmeye uğraştım. Sonunda pes ettiler, "madem bu kadar istiyorsun, al yap" dediler. Neredeyse böyle oldu. Şimdi herkes memnun tabii... Kendi başına profesyonel bir şey oldu YKY, böyle de gider herhalde, bir enayilik söz konusu olmadıkça.

Müspet kişilikleri sevdiğinizi, menfilere bulaşmamaya çalıştığınızı söylüyorsunuz. Nasıl tanımlıyorsunuz müspet ve menfiyi? Diyelim Ece Ayhan, menfi bir adam mı?
Ece Ayhan müspet bir adam benim gözümde. Topluma karşı menfi bir davranışı vardır, ama emeğe, ürüne karşı her zaman saygısı olmuştur. Toplumsal riyaya karşı menfi olmak ayrı. Benim menfiden kastım şu: Menfi adamlar diye değerlendirdiklerim, kendileri ortaya bir şey koymayan adamlar, bir birikimleri, yetenekleri olmasına rağmen, olmakla birlikte; kimisinin vardır, kimisinin yoktur; özellikle olanlara bozuluyorum ben ama. Adamın yeteneği yoksa onu affedebilirim, birikimi yoktur, yeteneği yoktur, söyleniyordur, onun için söyleniyor diyebilirim. Ama öyle insanlar tanıdım ki, hakikaten birikimli ve yetenekliler, fakat bir şey eksik, iradî bir şey mi eksik, ne eksiktir bilmiyorum, ama kendileri ortaya bir şey koyamazlar. İşlerini, güçlerini, zamanlarını ortaya bir şey koyanları asit yağmuruna tutmakla geçirirler.

Kimsenin ilgilenmediği, kimsenin umurunda olmayan, gizli kalan, neredeyse yitmiş insanlarla da ilişkiye geçtiniz galiba hep...
Tabii, mesela Anadolu'da bir yığın yetenekli adam var. Ben aradığım zaman herif şaşkına dönüyor, telefonun karşısında susuyor. "Orada mısın" diyorum, "yahu beni yirmi yıldır kimse aramadı" diyor. Seni kimse aramadıysa onların hıyarlıkları, seninle ilgili bir durum değil. Mesela Hüseyin Ferhat diye bir çocuk var, fıstık gibi şair. Onu aramıyorlarsa, aramayanlar hıyar zaten. Ben özel, erdemli bir davranışta bulunuyor değilim ki, doğru olan adamı alıp getiriyorum. Ama adamlar "bana ne ya Hüseyin Ferhat'tan" diyor, "bizim mahalleden değil ki, bizim iki bin metrekarede oturmuyor ki, n'apıcam ben onu, canı cehenneme pezevengin, zaten Antakya'da oturan adamdan hayır gelir mi..." Tamam, bitti. Halbuki onlar ortaya çıksın ki, şu lüzumsuz bir takım adamlar kaybolsunlar.

Yapı Kredi Yayınları kuruldu, fazla sürmez diye düşünüyordum, 11. yılına geldi, koskoca bir imparatorluk halini aldı ve tabii ki herkes iktidarın en büyük temsilcisi olarak bakıyor ve küfrediyor bana... Ben hâlâ muhalif bir adam olduğuma inanıyorum ama bunu söylemem; gülünç olabilir diye.

"Issız Dönme Dolap"ı Paris'te bulunduğunuz altı ay içinde yazdınız, bir anlamda yerleşmiş oldunuz tekrar. Nasıl bir Paris'ti yıllar sonra?
Bulduğum Paris'ten çok, bulduğum kendim. Çünkü Paris'e devamlı gidiyorum ben. Bu sefer uzun kalmış olmam, şehri algılamam açısından çok da fazla bir şey değiştirmedi. Giderken kendimle, geçmişimle çok hesaplaşmamaya niyetliydim. Çok yaşlanmış bir adamın en genç halini kazıması gibi bir acayip duruma kendimi sokmayayım diye terbiye altına soktum kendimi, ama olmuyor. O süre de bir faktör herhalde, bir hafta on gün için gittiğinde filmler, kitaplar, sergiler, şehir insanı alıp sürüklüyor. Uzun kalınca rutin başlıyor. Kalkıp, evden çıkıp bir kahveye oturuyor insan, orada pat, bir anı yakalıyor... İster istemez bir yüzleşme başlıyor. Biraz hüzünlendim ben. Neden hüzünlendim, çünkü 20-25 yaş arası yaşadığım hayatın bugüne kadar yaşadığım en anlamlı zaman dilimi olduğu düşüncesine vardım. Disiplin, plan filan derken, yaşayan adamı geri itmek durumundaydım, çaresi yoktu. Hiç yaşamadım diyemem tabii, ama oradaki uçlara gitme özgürlüğünü yaşamadım. Belki yaşla da ilgiliydi: O yaşlarda çok fütursuz davranabiliyor insan. Bir gece pat diye karar verip Bruge'e gittiğimizi hatırlıyorum, saat 11, Concorde meydanında tırışka bir arabanın içindeyiz, 60 kilometre hız yapıyor zaten, gece 3-4 sularında Bruge'e girdik, ne otel var, ne doğru dürüst paramız, iki çılgın atlayıp gidiyorduk... Onlar beni biraz hüzünlendirdi, ama o hüzünlenmenin daha çok şununla ilgisi var: Belki bazı insanlar daha sık hissediyordur, ben kendimin artık genç olmadığımı hissetmiyordum. Böyle bir kaygım olmamıştı. Belki orada durup bakmak bunu bana gösterdi: Ben artık genç bir adam değilim. En genç halim hiç değilim. Ve o en genç halim de çok güzeldi, yaşama olarak. Ama onun dışında, yapmadım desem yalan, "o gün orada kendini planlayan adam bugün ne noktaya geldi" açısından bakınca, "fena değil" diye düşündüğümü itiraf edeyim.

Bordeaux seyahatnamesinde: İzimizi kaybettirsek... Bu kitapta: Doğaya çekilmek...
Bu bir hazırlık sanıyorum. Bırak İstanbul'u, Paris, başka sevdiğim büyük şehirler... Anladım ki artık büyük şehirlerin benim için vazgeçilmez bir cazibesi kalmadı. Eskiden vardı. Bazı insanlarda vardır, erken yaşlarda doğaya çekilmek, deniz kıyısında yaşamak... Bende yoktu. İstanbul örneğine bağlıyordum hep: İstanbul çok düzensiz, pislik var, gürültü var, şehirleşme diye bir şey yok... Ama Paris'te bütün bunlar olmamasına rağmen, Paris de bana battı. O tüketici toplum çok hırpalıyor beni. İnsanların vitrin salağı halinde gezinmeleri çok egemen bir şey. Devamlı bir tüketim var, herkes bir şey alma peşinde. "Kesif"i yazdığım ortamı düşünüyorum, o ortam tabii farklıydı, Fransa'da bir kasabaydı, galiba son 10-15 yıl içinde kendimi en iyi hissettiğim dönemlerden biriydi o: Oraya doğru gidiyorum ben, hissediyorum. Ama hemen yarın diyemem, maddi olanaksızlıklarım var, bugün çalışmayı bıraksam yaşayamam. Hiçbir gelirim yok, bankada bir liram yok, hiçbir zaman öyle bir adam olmadım. Artık düşünmem gerekiyor herhalde öyle şeyleri... Bir gün bu sağlıksız iş temposundan kurtulmam lazım, daha yumuşak bir tempoya geçmem lazım. Buranın en çok çalışan adamı benim, 102 kişi var burada, benim kadar çalışan hiç kimse yok. Yapımdan da geliyor bu. Kutu taşımaya kadar her şeyi yaparım. Oturamam. Her şeye burnumu sokarım. Fiilen çok fazla veriyorum kendimi. Artık o iki adamı taşıyabilecek güçüm kalmayacak yakında, biliyorum. Bir de, insanın doğayla ilişkisinden sağlayabileceği zenginliklerden mahrum kalma beni çok çok rahatsız ediyor. Haftasonu kalk, Belgrad ormanına filan git, bunlar da benim gözümde çözüm değil.

Bu da bir tür tüketicilik aslında...
Tabii canım, vitrin yalamanın bir başka türlüsü. Belgrad ormanında bilmem ne marka eşofmanla koşan bir takım adamları gördüm mü, ben yıkılırım gene. Arada ufak tefek yolculuklarla kaçıp sapa yerlere gidiyorum ama, onlar tabii küçük şeyler, tadımlık hikayeler.

Söyleşi: **Merve Erol-Ulaş Özdemir**

İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde Sinema

The Summer Of Ayiva
yön: Eli Cohen
oyn: Gila Almagor, Kaipo Cohen, Marina Rossetti
16 Mart, 20:00 / 20 Mart, 16:00 - 20:30

Stalin's Disciples
yön: Nadav Levitan
oyn: Shmuel Shilo, Yosi Kanz, Hugu Yarden
17 Mart, 18:00 / 20 Mart, 18:00

Beyond The Walls
yön: Uri Barabash

oyn: Arnon Zadok, Muhamad Bakri, Assaf Dayan
17 Mart, 20:00 / 19 Mart, 20:00 / 21 Mart, 20:30

Marriage Of Convenience
yön: Haim Buzaglo
oyn: Shlomo Bar-Aba, Irit Sheleg, Adib Jahashan
18 Mart, 20:00 / 21 Mart, 18:00

Tel Aviv - Berlin
yön: Tzipi Trope
oyn: Shmuel Vilozny, Rivka Noiman, Anat Harpazy
19 Mart, 18:00 / 21 Mart, 16:00

Gemide
yön: Serdar Akar
oyn: Erkan Can, Naci Taşdöğen, Yıldıray Şahinler
22 Mart, 19:30 / 26 Mart, 19:30

Deep Crimson
yön: Arturo Ripstein
oyn: Regina Orozco, Daniel Gimenez Cacho, Marisa Paredes
24 Mart, 19:30

İstanbul Bilgi Üniversitesi, İnönü Cad., no. 28 Kuştepe - Şişli, tel: 216 00 00

Aksanat'ta bu ay

Paul Simon
1980 Philadelphia konseri
16 Mart, 12:30 - 18:30

"Forrest Gump"
yön: Robert Zemeckis
oyn: Tom Hanks, Gary Sinise
17 Mart, 12:30 - 18:00

"Rüzgar Gibi Geçti"
yön: Victor Fleming
oyn: Clark Gable, Vivien Leigh
19 Mart, 12:30

Glenn Gould
23 Mart, 12:30 - 18:00

Charlie Chaplin - "Beş Sessiz Film"
24 Mart, 12:30 - 18:30

Vivaldi - "Dört Mevsim"
solist ve şef: Nigel Kennedy
İngiliz Oda Orkestrası
25 Mart, 12:30 - 18:30

KONSERKONSERKONSERKONSERKONSERKONSER

Güzel gruplar İstanbul'u ziyaret etmeye devam ediyor: Netice itibarıyla yine altın yıllarını 80'lerde yaşamış bir grup söz konusu, ama olsun, **New Model Army** grubunun sadık fanları memleketimizde hâlâ mevcut. 1980 yılında Yorkshire - Bradford'da kurulan grubun öfkeli punk'ı hâlâ hatırımızda: Üzerinde "Sadece ahmak piçler eroin kullanır" yazan tişörtlerine tepki olarak "Sadece ahmak piçler EMI'a koltuk çıkar" yazılı tişörtlerle protesto edilişlerini de... Her halükârda işçi sınıfının sınıf savaşımı etiğine iyi harmanlanmış punk folk-rock'la destek çıkan New Model Army hard trio'su, seyredilmeye de değer, bandını dinlemeye de... Grup martın 24'ünde, saat 16:00'da Kemancı'da plak imzalayacak, 25 Mart akşamı İstanbul'da, eski Andromeda'nın yeni hali Ministry'de sahneye çıkacak: Kapılar 18:30'da açılacak. Üç ön grup var: Crunch, Clint ve Radical Noise... New Model Army o hızla Ankara'ya geçecek, ayın 26'sında Ankara'da, Complex Club'da Ankaralılara çalacak... New Model Army, 24 Mart akşamı Kent FM'de, saat 18:30'da canlı yayın konuğu da olacak. Daha fazla ayrıntı isterseniz, internet'e girip www.arzinmerkezi.com adresine başvurabilirsiniz. New Model Army albümlerini şimdiden döndürmeye başlayın, ay sonuna hazırlıklı olun, kaçmayacak fırsatlardandır...

Fuji World Music Days 5

Fuji'nin kıtalararası nota trafiğini idare ettiği etnik karnavalın zamanı geldi: 19 - 20 Mart geceleri, mainstream'den kendimizi sıyırıp "insanoğlu nelere kadir" diyerek beynelmilel mozaikten duacı olacağız: "Ne mozaiği ulan" diyenleri tabii ki takmayıp sınıraşırı dansedeceğiz. Hem de sambalarla... İlk gece "Brezilya Nova" gecesi: Konuklarımız Daude ve Chico Cesar... **Daude**, genç kuşak Brezilya popçularından. İlk albümünün tarihi 1995. Daha ilk albümüyle denizaşırı listelere giren, ödüller toplayan Daude'nin ikinci albümü "Daude Number 2" eski-yeni Brezilya şarkılarından oluşuyor: Afoxe, samba, coco, forro gibi Brezilya menşeli müziklerin reggae, acid caz, funk ve rap'le ideal bileşimi denebilir Daude'nin arayışlarında vardığı yer için. **Chico Cesar**, Daude'den biraz daha deneyimli. Yıllarca besteci olarak insanlığa hizmet etmişliği var, sıra kendi çalıp söylemeye gelmiş: 1997 tarihli son albümü "Beleza Mano" adını taşıyor. O da Daude'yle aynı yolun yolcusu: Carimbo, reizado, coco gibi Brezilya ritmleriyle pop müzik üretiyor, o arada namı arttıkça artıyor. Hiç merak etmeyin: "Ulusaldan evrensele" nağmeleri çekmeyeceğiz; ama Maslak'ta Brezilya havaları duymaktan memnuniyetimizi ifade etmeden de geçemeyeceğiz...

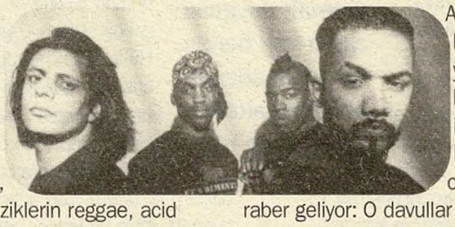

İkinci gecenin altbaşlığı "London Underground", gecenin –hatta World Music günlerinin– assolisti **Fun-da-mental**. Aki Awaz'ın asabi sopasıyla öfke dalgaları yayan grubun değerini biliyoruz: Londra'nın göbeğinde Asya gururu yapan, en ağır hip hop ritmleriyle rap şiirleri okuyan grubun militan aksanı, ta buradan, Türkiye'den bir sürü insanı yıllardır etkiliyor. Grup Bhangara davulcularından oluşan dhol foundation'la beraber geliyor: O davullar onların kızgın rap'iyle birleşince neler olur diye düşünmekten şimdiden kendimizi alamıyoruz. Sadece World Music günlerinin değil, bu senenin assolistlerinden biri Fun-da-mental: Kaçırırsanız, yazık edersiniz...

İki Brezilya, bir Asya-tekno: Bu senenin yükü ağır. Her sene böyle olsun diye duacı olup Maslak - Hangar'ın yolunu tutalım. Daha da ayrıntı isterseniz, 252 51 67'den Pozitif Organizasyon'u arayabilirsiniz...

[mekan] ↓

Exen

Yıllar yılı gidecek yer yok dedik, kısırlıktan dem vurduk, bir-iki mekâna hapsolduk. Artık şikayet etmek eskisine oranla daha zor: Hepsi bir kaliteyi tutturmasa da, gidecek yerden yana derdimiz yok eskisi kadar. Bize bunları dedirten yerlerden biri, Exen. Sıraselviler caddesinde açılan kulübe ince ayar çektiler, sağına soluna hassasiyetle yaklaştılar. İyi müzik çalıyorlar: Çeşitli geceler tertip ediyorlar, mesela "kadın gecesi"nde Patti Smith, Suzanne Vega çalıyorlar. 18 Mart'ta yolunuzu düşürürseniz, Fransız gecesine rastgeleceksiniz: Serge Gainsbourg'dan Julien Clerc'e chanson dinleyeceksiniz. Sadece banttan yayın da değil: –Bizim Mustafa Keser gibi– repertuarında birbir türkü barındıran sokak ve kabare şarkıcısı Fabien Hins çıkıp chanson çığıracak, belki başka sürprizlerle geceyi Paris'e döndürecek. Memnun kalırsanız, 21 Mart'ta İrlanda seferi var: İrlanda festivali kapsamında Kila ve Grup Karşılama'nın jam session'ı da Exen'de gerçekleşecek, Trakya'dan İrlanda'ya köprü çekilecek. Jazzy platformu gözüne kestiren Exen'in bir başka canlı müzik güzelliği Dirt. Klarinet ve bas klarinette Oğuz Büyükberber, tenor ve soprano saksofonda Mike Wilkens, bas gitarda Çağlayan Yıldız ve davulda Cem Aksel'den mürekkep grubun –ya da projenin– "dünya prömiyeri" 11 Mart gecesi Exen'de yapılacak, 16-23 Mart ve 6-13 Nisan aksamları Dirt performansları devam edecek.

Kulağınızda iyi bir müzik dönerken, gözlerinizi sahneye gerilmiş perdede oynayan bir Japon çizgi filmine ya da kültlerden bir filme dikebileceğiniz, kanlı canlı gününüzdeyseniz, piste fırlayıp karışan eden olmadan dans edebileceğiniz bir yer Exen. Fiyatları el yakmıyor, çalan müzik "eeh" dedirtmiyor. Daha ne olsun...

Sıraselviler Cad., no.103 (Türkiye Jokey Kulübü karşısı)

[radyo] ↓

–"Açık Radyo." 94.9

pazartesi

Ege'den Çıktık Yola
Melih Duygulu
13:30 - 14:30

Yorum
Hakan Şensoy - Cihat Aşkın
14:30 - 15:30

Vertigo
Hilmi Tezgör - Cem Sorguç
20:00 - 21:00
Alternatif müziğin her türü

Fotosentez
Roll
21:00 - 22:00

Harita Metod Defteri
Halil Turhanlı
22:00 - 23:00
Müzik tarihine alternatif bakış

salı

Gitaresk
Jak Kohen
21:00 - 22:00
Rock ve blues'da gitar

Doğaçlama Hayatlar
Sevin Okyay
23:00 - 24:00
Caz

Özlü Sözler
Melih Katıkol
00:00 - 01:00
Şarkı sözlerine analitik bir bakış

çarşamba

Latin Lover
Ayhan Sicimoğlu
20:00 - 21:00
"Latince" müzik

Modern Müzik
Nedim Tanyolaç
21:00 - 22:00
Rock, caz

Cem - session
Cem Çınlar
22:00 - 23:00

perşembe

Yaşayan Blues
Eyüp İblağ
20:00 - 21:00

Mercek
Gökhan Aya - Gözde Yılmaz
21:00 - 22:00
Rock

King Kong
Gökhan Akçura - Deniz Pınar
00:00 - 01:00
Tarifi zor bir radyo programı

cuma

Kokomo
Sedat Nemli
20:00 - 21:00
Pop - soul - caz

Öbür Dünya
Ahmet Uluğ
22:00 - 23:00
Reggae, hip-hop, dub, acid caz, funk, soul, afro-pop, Latin, Brezilya, rai, bhangra...

cumartesi

Sandıktaki Sesler
Ariana Ferentinou
15:00 - 16:00
Anadolu'da Rum müziği

Smokestack Lightnin'
Stephen Kinzer
19:00 - 20:00 / Blues

High Times
Osman Osman - Ras Memo
20:00 - 21:00 / Reggae

Beton
Mete Sohtaoğlu
01:00 - 02:00
Rock

İrlanda Festivali

Kila
Eski Dead Can Dance üyelerinin kurduğu bir Keltik dans grubu... Sevenleri çok.
20 Mart, 22:00 - Ministry Club (Eski Andromeda)

Kila - Grup Karşılama
Brenna MacCrimmon'la yaptıkları etkileyici albümle tanıdığımız Trakya ve Balkan havalarının üstadları Grup Karşılama ve Keltik Kila'nın jam session'ı: Çok eğlenceli olacak gibi gözüküyor.
21 Mart, 22:00 - Exen

Céili & Set-dancing dersleri
İrlanda'dan gelecek dans öğretmeni Céili, geleneksel set-dancing'i The Roving Laddies grubu eşliğinde öğretecek.
15-16-18 Mart, 19:00 - 21:00 / 20 Mart, 14:00 - 18:00, Akademi İstanbul

DJ Dean Sherry & DJ Barry Dempsey
İrlanda kulüplerinin nâmı aldı yürüyor: İrlanda'nın en tutulan pikap sanatçılarından biri de Dean Sherry...
19 Mart, 24:00 - Magma, Galatasaray

İrlanda Festivali - filmlerden seçmeler

Bütün filmler Akademi İstanbul salonunda...

The Butcher Boy - Cani Çocuk (1998)
yön: Neil Jordan
oyn: Stephan Rea, Aisling O'Sullivan
18 Mart, 14:30 / 19 Mart, 21:30 / 20 Mart, 19:00

The Commitments (1991)
yön: Alan Parker
oyn: Robert Atkins, Andrew Strong, Angeline Ball
18 Mart, 16:30, 21 Mart, 11:30

Ryan's Daughter (1970)
yön: David Lean
oyn: Sarah Miles, Robert Mitchum, Trevor Howard
18 Mart, 21:30

Into The West - Batıda (1992)
yön: Mick Newell
oyn: Gabriel Byrne, Ellen Barkin, Ciaran Fitzgerald
19 Mart, 11:30 / 21 Mart, 14:30

The Snapper (1993)
yön: Stephen Frears
oyn: Ruth McCabe, Colm Meaney, Tina Kellegher
19 Mart, 16:30

Moondance - Ay Dansı (1994)
yön: Dagmar Hirtz
oyn: Marianne Faithfull, Ruadhri Conroy
20 Mart, 14:30

General (1997)
yön: John Boorman
oyn: Brendan Gleeson, Jon Voight, Adrian Dunbar
20 Mart, 21:30 / 21 Mart, 19:00

Romy Schneider filmleri

Güzeller güzeli Romy Schneider'ı bilmeyen varsa tanısın da sevsin, sevenleri bayram etsin diye, 22, 24, 25, 26 Mart tarihlerinde, Fransız Kültür Merkezi'nde şu filmler oynayacak:

Komiser ve Genç Kız (Claude Sautet, 1970)
Önemli Olan Sevmek (Andrzej Zulawski, 1974)
Dolaysız Ölüm (Bertrand Tavernier, 1979)
Bankacı Kadın (Francis Girod, 1980)
Sorgulama (Claude Miller, 1981)

[dikkat] →

D-tone, vaktiyle Tünel'den, Narmanlı Han'dan yayın yapardı. Tam o bol kedili günleri özledik derken, şimdi de Atlas'ın üst katındaki dükkan değişikliğe uğruyor: Deniz kayıt olayını bitiriyor, sevdiği başka bir alana geçiş yapıyor, meslek değiştiriyor: Artık D-tone'nin adı Marquis ve bir fetiş giyim ve aksesuar mağazası... Ama bunca yılın kara plak sevdalısı Deniz'in onlardan hepten ayrılması mümkün değil, plak satışı devam ediyor...
Çalıntı da işleri genişletiyor, ilk "şube"sini açıyor. Adres: Hisarüstü, 4. Sokak, 12 numara... Kolay adresi şöyleymiş: Pazar Sokağı'ndan aşağı yürürken mavi boyalı bir bina varmış, orasıymış... CD, plak satışlarının yanında dergiler, Uzakdoğu giysileri, reprodüksiyonlar "çeşit"ler arasında... 20 Mart'ta açılış var...

Radyo Boğaziçi 107.9

For Those... Osman Kaytazoğlu / Pazartesi, 22:00 - 24:00 / Roll
Artezyen Uğur Özdemir / Salı, 22:00 - 24:00 / Dünya müzikleri
Brittannica Eren Emirbayer - Enis Köstepen / Çarşamba, 24:00 - 02:00 / Brit-rock
Saga Zeynep Palazoğlu / Perşembe, 19:00 - 20:00 / Caz
Mavi ve Siyah Anıl Özdemir - Oral Yasız / Perşembe, 20:00 - 22:00 / Caz
Triple Space Pelin Opçin / Cuma, 22:00 - 24:00 / Drum'n'bass
Ocean's Eda Göksel - Karahan Bulut / Pazar, 20:00 - 22:00 / Dünya müziği

Radyo 5

(İst. 94.7, Ank. 101.8, İzmir 106.3, Bursa 95.7, Adana 90.9, Antalya 103.5)

MuSickness DJ Coco, Pazar 20:00 - 22:00, Latin, caz, soul, avant-garde, trip-hop, hip-hop, drum'n'bass, house
Pank-art Hakan Tamar, Pazar 22:00 - 24:00, Modern rock, indie, elektronika, avantgarde

Kent FM 101.1

Kaybedenler Kulübü Kaan Çaydamlı - Mete Avunduk, Pazartesi-salı-perşembe, 22:00
Aşırı Doz Mete Avunduk, Çarşamba, 22:00
Tequila Cüneyt Kaşeler - Mete Avunduk, Cuma, 20:00

Ben bu parçayı Yaşar için yazdırdım, çok duyarak okuyorum. **KÜÇÜK CEYLAN**
(Parça, "Cano"; Yaşar, hapisteki ülkücü baba Yaşar Öz)

Zülfüne bend etmesin ya neylesin Mecnun gibi / Zabta kadir olmayan âşık dil-i biçaresin **NEF'İ**

Özbekçe öğrenelim *(Hocamız Ümit Bayazoğlu)*
Ihlamak: Uyumak, Yakmak: Beğenmek, Fukara: Halk, Yan basmak: Taraf olmak, Taşlamak: Kovmak, Maskarabaz: Soytarı, Ayı: Anne, Ayol: Kadın

Tuhaftır, bu sınıfa mensup kadınların muhkirane, bütün teşbihat-ı zarifhanelerindeki müşebbehünbihler hep eşya-yi beytiyeye aittir. Meselâ, onların lisanınca *süpürge, faraş, tandır*, nev-i diğer *ördek, ibrik* gibi kelimatın medlûl-i malûmları haricinde birer fesahat-i müeddaları vardır. Beğenmedikleri insanı "kuyu kıknığı"na, kızdıkları kimseyi "eski pabuç"a benzetirler.
HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR, Tesadüf

FATBOY SLIM

You've Come A Long Way, Baby

(EMI / Kent)

Fatboy Slim, albümün izleyeceği seyri daha ilk parçasında belirliyor: "Burada ve şimdi!"... Doğru zamanda, doğru yerde... Bugün, onbeş yıla yaklaşan bir süredir devam eden yolculuğun zirve noktasında kendisi. Yolun başlangıcında yeralan Housemartins, hiçbir zaman İngiltere dışında adını duyuramamıştı. Oysa ülkesinde bugün bile etkileri süren kendi çapında fenomen isimdi Housemartins (nasıl olduysa hâlâ onlar için bir "best-of" geri dönüşü planlamadı). Çil yavrusu gibi dağılan elemanları bugün, Beatiful South'dan Freakpower'a kadar bir çok topluluğun belkemiğini oluşturuyor. İşte Fatboy Slim de bir Housemartins kalıntısı... İsmine en son, son yıllarda İngiltere'nin yükselen değeri sayılan "remiksçiler tayfası" arasında rastlamıştık. "You've Come A Long Way, Baby" geçen yılın son albümlerinden biri, ancak patlaması bugüne kısmetmiş. İlk singıl "The Rockefeller Skank", Melody Maker'ca yılın "en iyi kırkbeşliği" seçildi. Üçüncü singıl "Praise You" şu sıralar, albümün kendisi gibi listelerde en çok satanların başında geliyor. Fatboy Slim de zaten kapaktaki tosuncuğun tişörtünde deklare etmiş: Bir numarayım, daha ne çalışiim?"

Fatboy bu albümde Housemartins'le akrabalık bağlarını söküp atıyor. Önceki grubu Freakpower da dans pistleri müdavimlerinin gözdesiydi. Gene bu albümün biyolojik olmasa bile "kimyasal kardeşleri", Prodigy, Chemical Brothers ve aralarında gayri sahih bir nesep bağı bulunsa da Underworld... Rock, insanların midesine oturacak bir sertliği, bu formülle gitgide yayıyor artık. İnsanı zıplatıyor, uçuruyor ve bir güzel getirip pistin göbeğine yapıştırıyor. Tabii, "Haftasonu ekstasi partileri" ülkemizin örf ve adetlerine henüz uyum sağlayamadığından, Fatboy Slim'le nerede, nasıl coşarsınız bilinmez, ama buralarda da adrenalin salgılamamızı sağlayacak çok sayıda vak'a mevcut!... Fatboy Slim "yanlış zamanda, yanlış yerde" olsaydı, albümün bir diğer gözbebeği "Fatboy Slim Is Fucking In Heaven" yerine "Neremi Neremi"yi yapar, "Haftasonu A Takımı" partilerine katılırdı. Katılırdı da Songül Ülkü ve Naşide Göktürk'ten dersini de bir güzel alırdı. Ardındansa, gelsin adrenalin patlaması... Sabbaha kadar dans, sızana kadar eylem; "Bir numarayım, daha ne istiyoonnuuz?.." *Atilla Aydoğdu*

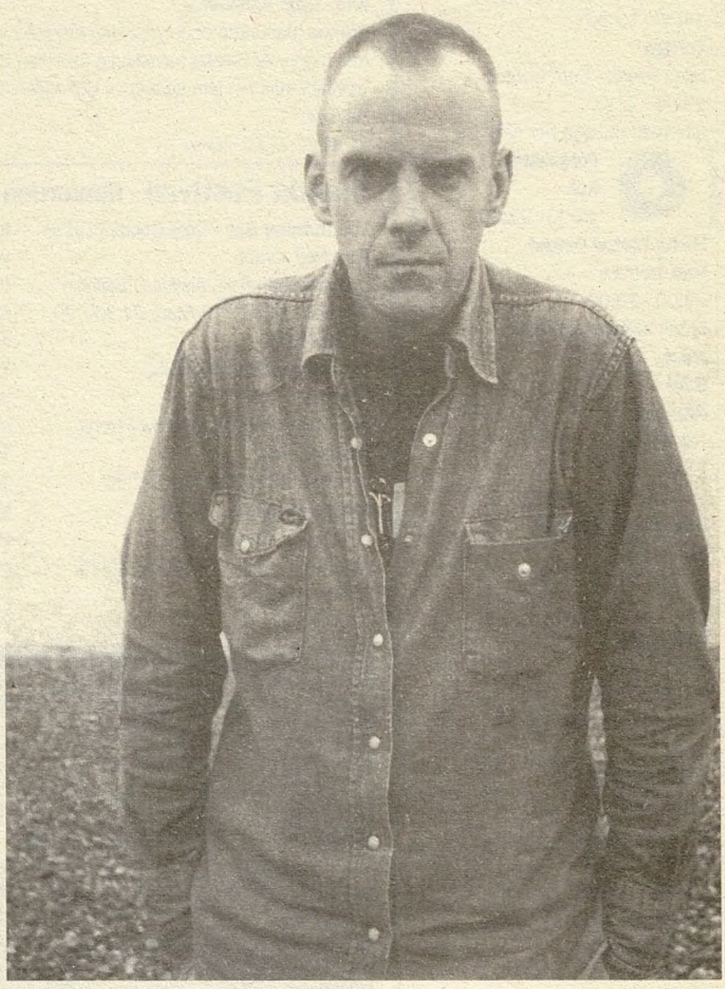

VELVET GOLDMINE

SOUNDTRACK

(PolyGram)

Kanlarına uzay çağı virüsü bulaşmış 70 başı çocuklarının renkli televizyon görselliğiyle sim-ruj-spot estetiği: Glam, insanın aklına ister istemez apartman topukları, parıl parıl sentetik transparanları, Ahu Tuğba saçı yapar gibi uğraşılmış türlü çeşit saç modelini getiriyor. Çiçek çocuklarının şehir kaçkını kir pas kır panayırlarından cayır cayır gitarların fona hakim olduğu fütüristik seyahatlara uzanan, kısacık bir yol halbuki... Bir sonrası punk: O da glam'in çocuğu... Ama bir glam yok, birkaç glam –içiçe– var: Bugün asıl baştacı edilen, Bryan Ferry'yle, Brian Eno'yla, Roxy Music'le, Roxy Music'in en çok da ilk albümüyle anılan "art rock" dedikleri bir defa... Tarifi hayli müşkül o kaygan füzyonun yanına başka mühim isimleri dizmek mümkün: Evvela David Bowie elbette, hele "Ziggy Stardust"la, sonra onun çevresi, Amerika tayfası: Iggy Pop & The Stooges, Lou Reed, belki Mott The Hoople... (Kadın kırgını/kadın muhtacı Casanova –"rock'un Gatsby'si"– Bryan Ferry antika koleksiyoncusu oldu, Bowie yüksek sanat peşinde, Reed bir metropol bezgini olarak hayat üzerine düşünüyor, Pop caz dahi söylüyor: Ağırlar çizginin bu yanında...) Her ne kadar çizgiler çok keskin olmasa da, öbür tarafın Las Vegas neonlu şatafatının bu kadar "tarihî" yanı yok: Zaten bu yaka glitter rock diye de anılıyor: Gary Glitter aralarından misaldir... (Sweet, Slade diye de gider. Dahası var: 80'lerde Los Angeles'lı garip sarışınlar da "glam" diye gezecekler, metalik bir yanılsama olarak. Kaale almamak gerekir.)

Fotoğraflarını 50'lerin soluk renkli teknikleriyle tab ettiren düştü düşecek, detonenin ucunda gezinen rock'n'roll vokalleriyle glam'i sanat kılanların hünsa profillerinin rock tarihindeki yeri azımsanacak gibi değil... Ama bu zamanda yeniden bu pırıl fütürizm, bu ergen kızgınlığı, bu göz süzen dertli ve hızlı androjen: Diyelim Ed Wood filmleriyle, Suede'le, 21. yüzyıllık teknoyla, Atlas pasajındaki kılık kıyafet dükkanlarıyla, kulüp kültürüyle yan yana düşünelim. Elton John kadar olmasa da gözlüklerinde şekil yapanlar, cart yeşil kazağı sırtına geçiriverenler var yine, şükür!.. Öyleyse vakit uyar "Velvet Goldmine"a: Filmin T-Rex imzalı motor şarkısının sesi de zaten Placebo'ya ait: Placebo böyle varsa şimdi, glam zaten gelmiş de geçiyor demektir...

Üzerinde tabii ki çokça düşünülmüş soundtrack zengin: Eskileri toplamakla yetinmemişler. Brian Eno'nun 73 performansıyla açılan albümün yıllanmış kayıtları Roxy Music, Lou Reed, T-Rex... Grant Lee Buffalo ve Pulp yeni besteler yapmışlar: Pulp'ınki en ağır gitarlı glam tonunda iyi bir şarkı... "TV Eye" şarkısında aktör Ewan McGregor'un çığlıklı vokaline Wylde Ratz grubu eşlik ediyor: Mark Arm, John Asheton, Jim Dunbar, Don Fleming, Thurston Moore, Steve Shelley, Mike Watt var grupta... Bir başka –bu filmlik– proje grup Venus In Furs: Bernard Butler, Clune, John Greenwood, Paul Kimble, Roxy Music eskisi Andy MacKay ve Thom Yorke... Çaldıkları beş şarkının ikisinde aktör Jonathan Rhys Meyers vokal yapıyor, hayli de başarılı, ama alkışlar yine de Thom Yorke'a gidiyor: Üç erken dönem Roxy Music cover'ını ("2HB", "Ladytron" ve "Bitter-Sweet") orijinalleriyle tartmaya kalksanız, terazide santim oynamayacak: Grubun her şeyi sağlam ve şahane ya, Thom Yorke'un vokali –aynı Bryan Ferry'nin uçurum kenarı vokali gibi– muhteşem; hatta Bryan Ferry'ce okumak Radiohead okumaktan daha çok yakışmış ona...

Filmden evvel soundtrack geldi: Filme gidin tabii ama, bilin ki bu derleme de tek başına değerlendirilebilir bir maden. Kazma kürek şart değil, siz kendinizi kömür karasına bulamayı göze alın yeter: Çünkü –çok Batı'ya giderseniz Doğu'ya düşersiniz demişler– bu "rengahenk" de kapkara gerçekte... *Merve Erol*

52→

Abdullah Öcalan'a anavatanına getirildikten sonra giydirilen kıyafetler modacılardan tam not aldı. Tutuklandıktan sonra son pozunu Türk bayrağının altında veren teröristbaşına, güvenlik güçleri tarafından Türk malı yeni giysilerin verildiği görüldü. Moda çevreleri, Öcalan'ın giydiği siyah ve yeşil renkteki giysilerin son günlerde gençler arasında oldukça rağbet gördüğünü belirterek, bu renklerin özellikle entelektüel kesim tarafından tercih edildiğini söylediler. Modacılar, "Yıllardır vazgeçemediğimiz siyah ile doğa renklerinden olan yeşilin birlikteliği, eli kanlı teröriste bile yakıştı" demekten kendilerini alamadılar. *(Hürriyet, 20 Şubat 1999)*

Yaşlanıyoruz günün bu saatında. **İZZET YASAR**

Yalnız benim mi değil / Daha dünkü çocukların da zonkluyor şakakları **METİN ELOĞLU**

Bir sözcüğe ne denli yakın bakarsanız, o da size öylesine uzaktan bakar. **WALTER BENJAMIN**

TAHA-KHALED-FAUDEL

1, 2, 3 Soleils

(PolyGram)

25 Eylül 1998, Pazar... Paris'te POPB salonu... Yarısından fazlası Arap, gerisi Fransız 30 kişilik yaylı kuvvetleri, altı kişilik nefesli, dört kişilik vurmalı mangası, gitarcısı, udçusu, neycisi, orgcusu toplam 50 kişilik bir ordu eşliğinde Rachid Taha, Khaled ve Faudel'den çöl ve palmiye havaları dinliyoruz... Belirtmek lazım ki, projenin yaratıcısı -ta en başından, 80'lerin ortasından beri Rachid Taha'nın arkasında yer alan- Steve Hillage, hepsi tanıdık, bildik olan parçalara hiçbir yapısal müdahalede bulunmamış. "Didi" aynı "Didi", "Baida" aynı "Baida"... Tek fark, şarkıların bazen ikili, bazen üçlü nizamda her zamankinden daha coşkuyla söyleniyor olması... Az şey mi: "Ya Rayah" dahil birçok hit, mesela "Didi", "Abdel Kader", "Voila Voila" hep beraber, canı gönülden...

Double albüm, Dahmane El Harrachi'den alınma enstrümantal eser "Khalliouni Khalliouni" ile açılıp yine El Harrachi'nin "Ya Rayah"ı ile kapanıyor. Gecenin yıldızı 21 parçanın 10'unun altında imzası olan Khaled: "Wahrane Wahrane" (Oran Oran), binlerce kişilik koro tarafından yorumlanan "Aicha", "I, 2, 3 Soleils" filminin (Bertrand Blier) şarkısı "Les Ailes", ve dahi "Sahra"... Faudel, geçen senenin büyük hiti "Tellement N'Brick"i bir uzunhava ilavesiyle öyle bir okuyor ki, abilerinin yanında ezilmek şöyle dursun, yer yer öne çıkıyor. Türkiye ziyaretlerinde zengin düğünlerinde sahne alan Rachid Taha, belkemiği son albümü "Diwan"daki arkadaşlarından oluşan orkestranın önünde kendini evsahibi gibi rahat hissediyor. Gırtlak oyunsuz, kaba, gümbürtülü vokaliyle diğer ikisinden epey ayrılıyor. Yine de, Cezayirli müzisyenler arasında daha "terakkiperver", daha elektronika, daha punk, en azından daha "cemaat-dışı" kimliğiyle tanıdığımız Taha'nın, rai'la arasına koyduğu mesafeyi artık iyice kaldırmış olduğunu söylememiz lazım. "Diwan" albümünde kurduğu geleneksel bağlantılara bu konserde de sadakatini sürdürüyor.

İki saati aşkın bir süre boyunca tüyleri diken diken tutmak her konser albümünün harcı değil. Kısaca söylemek gerekirse o gece, orda olmak isterdik. Zaten bir geceliğine bizi Paris'e gönderseler, cebimize -yıllarca seyretmeyi hayal ettiğimiz her kim varsa hepsi dahil- tonla beleş konser bileti koysalar, biz gene karaborsada parayı bastırıp "1, 2, 3 Soleils"e girerdik. *Derya Bengi*

THIEVERY CORPORATION

Sounds From The Thievery Hi-Fi

(4AD / Kod)

4AD plak şirketinin yeni gruplarından Thievery Corporation, hard-core ve punk'ın Amerika merkezi Washington DC'den yeşeriyor. Thievery Corporation'a ilk olarak 4AD'nin 1998'de çıkardığı "Anakin" adlı derlemesinde "The Foundation" adlı parçalarıyla rastlamıştık. Şahsiyetlerin ayrıca David Byrne, İzlandalı gönüldaşları kabul edilebilecek Gus Gus için yaptıkları remikslerine de rastlayabilirsiniz. Grubu oluşturan Rob Garza ve Eric Hilton'ın 1995'te bir araya gelip, bir takım ortak projelerde çalışmalarının akabinde Thievery Corporation vücut bulmuş. House-sampling kültürünün Washington DC duraklarından biri olan grubun sesi, hani biraz Fransa biraz Kuzey Avrupa elektronik sound'u olarak daha çok Avrupa'dan yansıyor gibi... "Sounds From The Thievery Hi-Fi"de yer alan parçaların bir kısmı 1996'da grubun kendi firması ESL (Eighteenth Street Lounge) etiketiyle ilk olarak Amerika'da yayımlandı ve elimizdeki albüm 1998 tarihli Avrupa baskısı. Smiths'li günlerinde Morrisey "Hang The Dj" adlı parçada avaz avaz bize dj'i asmamızı, çünkü hayatı hakkında hiçbir şey söylemediğini bağırıyordu. Thievery Corporation da, nihayetinde Morrisey'in kastettiği anlamda bize pek birşey söylemiyor, dikkat kesilmemize neden olan, itibarlı şirket 4AD'nin kabuğunun altında olması. Thievery Corporation şimdiye kadar aşina olduğumuz mainstream kulvarı gölgeye çekiyor ve flu bir hafıza sunuyor bize. Dub-reggae, hip-hop, latin, caz, bossa-nova yollarda gezinen ama hiç birini kendine arter bellemeyen Thievery Corporation yeraltının hissiyatı mahiyetinde pürüzsüz bir müzikal ses teslim ediyor. Albüm bir dub giriş ile açılıyor ve kendi içinde devrilen ambiant-groove atmosferde sürüyor. Herhangi bir parça öne çıkmıyor, her an herhangi bir parçayı veya parça içindeki bir pasajı sevebiliyorsunuz -ya da atlamak isteyebiliyorsunuz. Mesela son durumda takıldığım parçalar "Vivid" ve "Scene At The Open Air Market", yarın ne olur bilmem. İlk dinlediğinizde kesinlikle kolay duhul olduğunuz bir albüm ama, bir süre sonra sizi kendine doğru çekiyor, kuşbakışından onunla yatay bir düzleme geçiyorsunuz ve her önünüze çıkan geçişi yokladığınız bir ses labirentiyle karşılaşıyorsunuz... Adlarından da aşikar bir yankesicilikle hafifçe çarptıkları beat'lerden müteşekkil bir albüm. Nihayetinde, dünya malını kendilerince işleyip ikinci el pazara sürmekten başka bir şey yaptıkları yok. *Cem Sorguç*

otuz üç
Berklee mezunundan caz aranje, armoni, performans, piyano, gitar dersleri
Emre Gürzap
tel: 266 64 21

Bizi zamana dokundurmayan hiçbir sahici müzik yoktur.
CIORAN

Zaman nedir? Sormazsanız, biliyorum; sorarsanız, bilmiyorum.
AZİZ AUGUSTINUS

Danyal Topatan: Sana bir hikaye anlatıyim, bey abicim... **Yılmaz Güney:** Müstehcen mi? **Topatan:** Müstehcen. **Güney:** Anlatma! **Topatan:** E peki bu hikayeyi ben kime anlatıyim bey abicim? **Güney:** Cümbüşüne anlat, şarkı olur.
("Canlı Hedef" filminden)

Barış Manço: Söyle bakalım, futbolcu olmak için ne gerekiyor? **Çocuk:** Forma
("Adam Olacak Çocuk"tan)

Ölmüş eşek kurttan korkmaz

Kasım 150, yaz belli

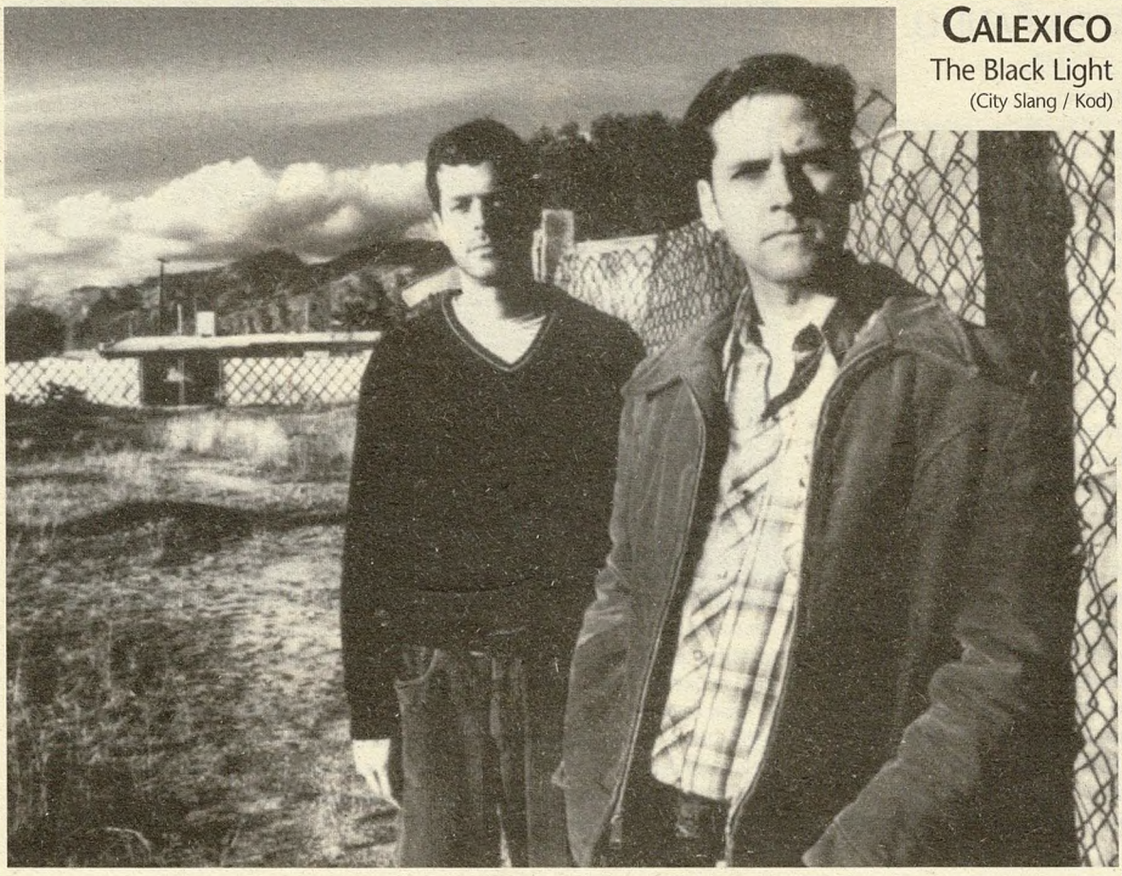

CALEXICO
The Black Light
(City Slang / Kod)

Adını, Meksika ile California sınırları arasındaki, aslında varolmayan, belki de unutulmuş olan bir kasabadan alan Calexico, davulcu John Convertino ile multi-instrumentalist Joey Burns'den oluşuyor. Bu ikili daha önceleri, Tucson'dan gelen ve kendini güneybatının tozlu ruhunu yaşatmaya adayan folk grubu Giant Sand'de bas ve davul çaldılar. Daha sonraları OP8 adlı bir proje grubunda Barbara Manning, Lisa Germano gibi isimlerle birarada çalıştılar. 96'da da Calexico'yu kurdular ve ilk albümleri "Spoke"u küçük bir Alman şirketi olan Haus Musik'ten çıkardılar.

Calexico, adında da olduğu gibi hem kasaba hem şehir harmanı içeriyor. Yarattığı yarı enstrümantal, yarı sinematik atmosferle sizi bir yandan Vic Chestnutt'ı ya da Smog'u andıran hüzünlü melodilere, nostalji kokan mekanlara davet ederken, bir bakıyorsunuz Ennio Morricone'nin yaptığı bir film müziğindesiniz. Albümleri "The Black Light" country'nin blues'un folk'un ve Amerika güneybatısının modern aranjmanlarla kesiştiği bir hikaye; tıpkı Jim Jarmusch'un Batı Yakası Hikayesi'ni yazması gibi: bilinmeyen bir otel, sınır dışındaki bir çölde geçen uzun geceler, aşk, ölüm ve sonunda sığınılan ıssız bir Meksika kasabası... İkilinin büyük bir bölümünü Tucson'daki evlerinde kaydettiği "The Black Light", içerdiği gitarlar ve onu tamamlayan melankolik yaylılar (çello, keman) ve de kendilerine özgü bir tarzla kaynaştırdıkları akordeon, mandolin ve marimba ile neo-country müziğinin en başarılı örneklerinden biri.

Calexico ("Radiohead çalan Palace") 90'ların sonuna doğru yaklaşırken, çölün ortasından dirilttikleri, geleneksel stilleri kendi samimi ve özgün yollarına katarak alternatif country müziğin en önemli albümlerinden birini yayımladılar. *Müge Turan*

BUILT TO SPILL
Keep It Like A Secret
(City Slang / Kod)

Doug Martsch, Treepeople ve Halo Benders topluluklarıyla çalıştıktan sonra 90'lar başlarında davulcu ve basçısıyla birlikte Built To Spill'ı kurdu. Ağır gitar sound'u, hızlı değişer ritmler üzerinde gezinen etkili melodileri, Martsch'ın "hayattan da gerçek" lirikleri ve terkedilmiş, sızı yüklü vokaliyle topluluk, pop müziğin aslında ne kadar zeki, bunalımlı, iki anlamlı ve güçlü olabileceğinin kanıtı. 93'deki debut albümleri "Ultimate Alternative Wavers"dan bir yıl sonra "There's Nothing Wrong With Love" yayınlandı. Ardından Warner Bros'dan çıkardıkları "Perfect From Now On" gitarların üstüne çelloyu ekledikleri, hüznün doruk noktalarına çıktıkları bir albüm oldu. Böylelikle Built To Spill, Radiohead gibi duygu yüklü gitarlar, acılı melodiler ve depresif vokaliyle Amerikan yeraltı müziğinde gürültünün kırılıp melodiye dönüşümünün öncülüğünü yapmayı başardı.

Built To Spill son 99 yılı albümleri "Keep It Like A Secret"ı City Slang etiketiyle yayımladı. Albümün öncekilerden farkı daha bilinçli, daha kısa ve doğrudan yazılmış parçalardan oluşması. Bu albüme değin Martsch'ın yazdığı parçaları çalan topluluk, bu sefer birlikte yazdıkları parçaları kimi zaman da emprovize estetiğiyle yine birlikte çalmışlar. Sonuçta melankolinin, hüznün ve melodinin dolup taştığı bir albüm olmuş "Keep It Like A Secret." Bugüne kadar çıkardığı üç albümle Amerikan gitar müziğinde ve indie sahnesinde kendine ayrı bir yer edinmeyi başaran Built To Spill, bu son albümüyle de bu yerde daha uzun süre kalacağını kanıtlıyor. *Müge Turan*

OFFSPRING
Americana
(Sony Türkiye)

Kurt Cobain'i aramızdan ayırmaya iten sebepler ne denli araştırıldı ki? İyi bir inceleme ortaya koyacaktır ki, bu vedanın azmettirenleri arasında İngiltere'den Bush, Amerika'dan Offspring başı çekmekte... Öncelikle Offspring'le ilgili vahim bir yanılgıyı düzeltelim: Onlar kesinlikle "punk çocuklar" değil. Hem müzikal anlamda, hem de tavır açısından Athena ne kadar punksa, onlar da o kadar punk! Ruhu göç etmiş, bedeniyle idare eden bir albüm "Americana". Bu "zombi eser"in satışları, Def Leppard sampling'li "Pretty Fly"ın seksi kızlarla havuz başında aleme dönüşen klibi sayesinde, çıktıktan bir hayli süre sonra tırmanışa geçti. Bu aynı zamanda albümün en "göze hoş görünen" parçası; elbette klibinden seyrederseniz... Bir de "Feeling"in "speedcover"ı mevcut. Athena'ya duyrulur. Bundan ikinci bir "kissas" çıkartabilirler. Albümün tek faydalı parçası "Why Don't You Get A Job?", eski usul icra edilmiş olmasına karşın albümün en parlak dakikalarını yansıtıyor; zombinin taktığı altın kol saati misali... Albümün son parçası "Pay The Man", Mısırlı müzisyenleri kafa kola alarak Page & Plant'in yerine konsere çıkmış Kula Shaker havalarında... "Smash"den bu yana Offspring'i takip ediyorsanız, artık etmeyin, rahmetli de mezarında huzura kavuşsun. Bir de bilin ki, her albüm kendi hakkındaki nihai kararı bünyesinde barındırır. İşte Offspring bize ispat ediyor bunu; "Demiştim size, hepsi gerçekmiş, karabasanım gerçekleşti!.." *Atilla Aydoğdu*

ÖZÜR: 1. Geçen ay Bruce Springsteen söyleşisinde "Born To Run" albümünü, bazen doğru, bazen de "Burn To Run" şeklinde yazmışız, ne hikmetse! **2.** Haile Selasiye, "hükümdarlar hükümdarı" demek. Adamın adı Haile, soyadı Selasiye filan değil. Esas adı: Ras Tafari Makonnen

Bruce Springsteen'in fikirleriyle ilgilenmiyorum. Çünkü Atatürk'ün fikirleri karşısına fikir tanımıyorum. **ÇELİK**

"Georges Perec'in 'Yaşam Kullanma Kılavuzu' için Enis Batur'un yazdığı 'Perec Kullanım Kılavuzu'nun tam anlaşılması için El Kitabı" isimli bir kitap yazılabilir. Bu birinci seçenek. İkinci seçenek daha yalın, bununla uğraşacağına başka kitap yazabilirsin. İşte bu kitap, böyle bir endişeyle, 1994 haziranının ilk günü yazılmaya başlandı. **FERHAN ŞENSOY**
("Falınızda Rönesans Var" kitabının arka kapak notu)

Erkeğe çiçek hediye etmek âdet değildir. Çiçek daha ziyade hanıma yakışan bir hediyedir.

Sormagir, Pürtelaş, Arka Sokak
Ah bir isim bulsaydık şu gruba
YILDIRIM TÜRKER

BRUCE SPRINGSTEEN

Tracks

(Sony Türkiye)

Çeyrek asırlık halk kahramanlığı bir yana, en azından seksenli yıllar boyunca Amerika'nın hem "kişisel" hem de "sivil" tarih kayıtlarını hikayelerle Bruce Springsteen'den daha iyi nakleden bir "vakanüvis" var mı? Sadece kasabasının, New Jersey'in ya da Amerika'nın değil, en ücra memleketlerdeki insanların bile "kişisel" tarihine bu kadar yakından temas edebilen başka bir "şarkıcı"? Üstelik, geçen sayıdaki yıllar yılı biriktirdiklerine ışık tutan o muhteşem söyleşiye bağlanırsak, "en temel, en basit meselelerde insani ortak paydayı bulmak" gibi son derece basit ve yalın bir hakikatten sapmadan...

Bruce Springsteen, seksenlerde kendisiyle tanışan (bizim) kuşağın hiç değilse bir bölüğü için hala bir "hero". Daha doğrusu hem "hero", hem de "anti-hero". Aralarda yaptığı, o güzelim şarkılarının arkasına sığmayan bir dolu sıkıcı Amerikan baladı veya "Human Touch-Lucky Town" benzeri ucubeliklerine rağmen, her daim güven veren, gizemsiz bir Amerikan efsanesi. Hal böyleyken, toplam dört disklik, takriben dört saat süren "Tracks" albümü de özellikle bu türden "fan"lar için elden bırakılmayacak, ağırlığınca kıymetli bir derleme. "Patron"un vitrine koymadığı kayıtlarından oluşan özel ve sivil bir tarih tutanağı.

Kimi şarkılarını sadece "albüm" yorumlarıyla bildiğimiz "Tracks" maratonunun ilk saniyeleri, yetmişlerden kalma bir gecede John Hammond'ın Springsteen'i takdim etmesiyle başlıyor. "Rock'n'roll'un geleceğini gördüm" dönemlerinin arka sokaklarında dipköşe gezindikten sonra, önce Amerika'yı, ardından da yeryüzünü fethettiği günlerin gölgede kalmış şarkılarına uzanıyor. Seksenlerin ortalarında epey uzun bir süre oyalandıktan sonra da, doksanlardaki pırıltılı özel stüdyolar dönemeninden günışığına çıkmış kayıtlarla nihayete eriyor. Bruce bazen eline gitarı alıp kendi kendine mırıldanıyor şarkılarını, bazen de muhtelif E Street Band elemanlarıyla veya başka dostlarıyla çalıp söylüyor. Bu bitimsiz "dinleme" seremonisinin tortusuysa, ara sıra "fast forward" düğmesine dokunma ihtiyacı hasıl olsa bile, keşke daha önce yayınlansaydı, dedirtecek onca güzel Bruce şarkısının su yüzüne çıkması oluyor.

Dediğimiz gibi, hangi tarihte Bruce kervanına katılmış olursanız olun, onun yetmişlerden bugüne bütün albümleriyle haşır neşir olmuş, kimi zaman eski tadı vermese de hala her yaptığını bilmek isteyenlerdenseniz, zaten ne yapıp edip dinleyeceğiniz bir albüm "Tracks". Yok eğer "Bruce'u çok severim ama sadece Born In The USA'yı dinlerim", derseniz, hem zaman, hem de ciddi maddi kayba sebebiyet verecek bir albüm aynı zamanda. Çünkü koleksiyon malzemesi olamayacak kadar sade, ikide bir çıkarıp dinlenemeyecek kadar da dolu. Bununla birlikte bir "alternatif best-of" niyetine buyur edilecek albümler arasına almak da doğru olmaz. Son çeyrek asıra damgasını vurmuş bir büyük songwriter'ın, ileride pişman olsa bile o an albümüne almak istemediği şarkılar külliyatı sadece. Bir de, bildiğimiz kimi şarkıların albümlere girmemiş yorumları...

Hikayeler meselesine gelince, doğal olarak bütün plakların bir hikayesi olduğu gibi, Springsteen'in her şarkısı da bir hikayenin etrafında dolaşıyor "Tracks"da, ama bunları anlatmaya ne sayfalar yeter, ne de dilimiz döner. Adam köyünün yağmurlarını anlattığı zaman bile insanın içine toprak kokusu dolduruyor, daha ne olsun? Iyisi mi, siz ilk ağızdan, "Tracks"dan dinleyin bütün bu hikayeleri. Her halükarda, anayollarını ezbere bildiğimiz Bruce haritasında pek gidilmemiş mola yerlerini ve tali yolları görmek, "meraklısı için" hatırı sayılır bir tecrübe olacaktır. *Gökhan Pamuk*

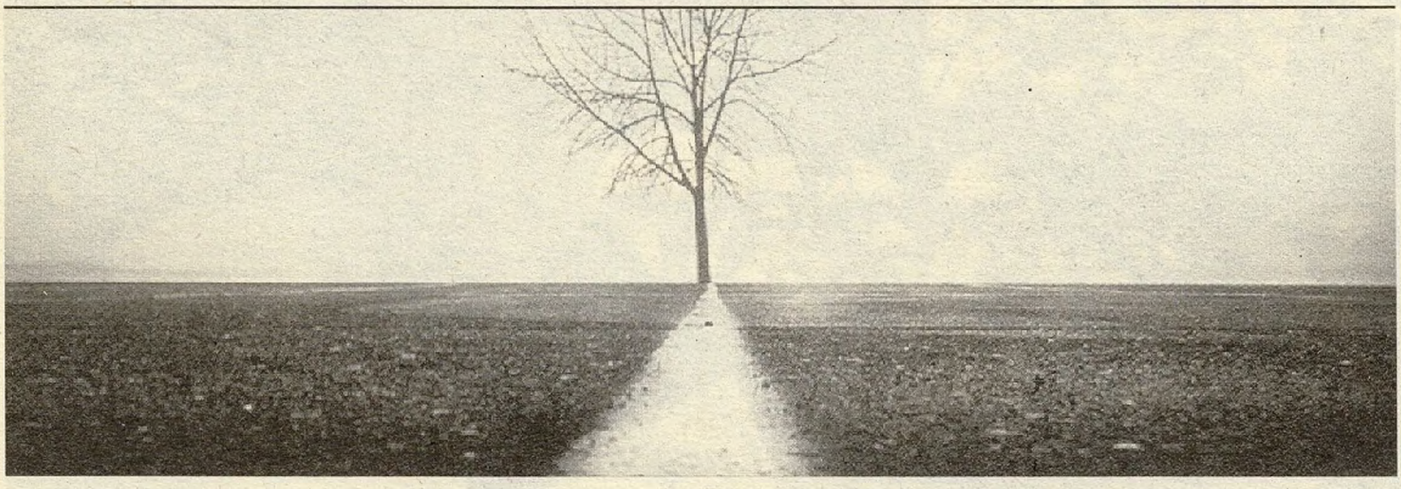

Kaybedenler Kulübü

Pazartesi, Salı, Perşembe
22:00 - 01:00

KENT FM 101.1
kentfm.com.tr

[54:21] birikiüçdörtbeşaltıyedisekizdokuzon

İNGİLTERE ALBÜMLER

1. **The Corrs** Talk On Corners
2. **Lauryn Hill** The Miseducation Of...
3. **Robbie Williams** I've Been Expecting You
4. **Manic Street Preacher** This Is My Truth...
5. **Fat Boy Slim** You've Come A Long Way Baby
6. **The Corrs** Forgiven, Not Forgotten
7. **Steps** Step One
8. **Blondie** No Exit
9. **Robbie Williams** Life Thru A Lens
10. **The Cardigans** Gran Turismo

İNGİLTERE INDIE ALBÜMLER

1. **Fat Boy Slim** You've Come A Long Way Baby
2. **Steps** Step One
3. **2Pac** Greatest Hits
4. **Garbage** Version 2.0
5. **XTC** Apple Venus - Volume I
6. **Divine Comedy** Fin de siècle
7. **Propellerheads** Extended Play EP
8. **Sebadoh** The Sebadoh
9. **The Stone Roses** The Complete...
10. **Stereophonics** Word Gets Around

AMERİKA ALBÜMLER

1. **Britney Spears** Baby One More Time
2. **Lauryn Hill** The Miseducation Of...
3. **Offspring** Americana
4. **Dixie Chicks** Wide Open Spaces Double Live
5. **N Sync** N Sync
6. **2Pac** Greatest Hits
7. **Cher** Believe
8. **DMX** Flesh Of My Flesh
9. **Everlast** Whitey Ford Sings The Blues
10. **Various Artists** WWF The Music Volume 3

ROLL DİSKO

Beta Band The Three EP's
Björk Debut
David Bowie Velvet Goldmine
DJ Mahmut & Murat G Garip Dünya
Francis Cabrel Quelqun de l'intérieur
Frank Zappa Hot Rats
Gesualdo Madrigaller
Jimi Hendrix Are You Experienced?
Lauryn Hill The Miseducation of Lauryn Hill
Manu Chao Clandestino
Marlene Dietrich Lili Marlene
Lisa Germano Slide
Lou Reed Transformer
Placebo Without You I'm Nothing
Rolling Stones Exile On Main Street
Rollins Band Weight
Roxy Music For Your Pleasure
Santana Caravanserai
Teoman O
Willie Nelson Teatro

KOD MÜZİK / Atlas

1. **Coldcut** Let Us Play
2. **DJ Mahmut & Murat G.** Garip Dünya
3. **F.S.O.L.** Accelerator
4. **Placebo** Without You I'm Nothing
5. **Babaa Maal** Nomad Soul

D-TONE/ Atlas

1. **Arthur Lyman** Taboo #2
2. **Jane Mansfield** Live In Las Vegas
3. **Bottoms Up!** Lounge Compilation
4. **Space Capades** Lounge Compilation
5. **Bonzo Dog Band** Tadpoles

ÇALINTI / Atlas

1. **Cubanismo** Reencarnacion
2. **Jazz Jamaica** Double Barrel
3. **Astor Piazzola** The Rough Dancer And The Cyclical Night
4. **Dijvan Gasparyan & Michael Territory** Black Rock
5. **Baka Beyond** Journey Between

MEMLEKETTE EN ÇOK SATANLAR

YABANCI

1. **Küschelrock 12**
2. **Power Hits Vol. 6**
3. **Mariah Carey** #1's The Best Of...
4. **Cher** Believe
5. **Metallica** Garage Inc.
6. **Fresh II Radyo 5 1999**
7. **Offspring** Americana
8. **Diva's Live** Various Artists
9. **Robbie Williams** I've Been Expecting You
10. **Celine Dion** These Are Special Times
11. **"Mask Of Zorro"** Soundtrack
12. **George Michael** Ladies And Gentlemen
13. **Flashback Hits 98**
14. **Celine Dion** Let's Talk About Love
15. **Joy FM Slow Songs**
16. **U2** The Best Of 1980 - 1990
17. **Dire Straits** Sultans Of Swing
18. **Whitney Houston** My Love Is Your Love
19. **Savage Garden** Savage Garden
20. **REM** Up

YERLİ

1. **Barış Manço** Mançoloji
2. **Sezen Aksu** Adı Bende Saklı
3. **Atilla Taş** Kırmızılım
4. **Barış Manço** Live In Japan
5. **Destan** Destan
6. **Haluk Levent** Yine Ayrılık
7. **Yaşar** Esirinim
8. **Ferhat Tunç** Kavgamın Çiçeği
9. **Rober Hatemo** Sen Farklısın
10. **Barış Manço** Sahibinden İhtiyaçtan
11. **Teoman** O
12. **Barış Manço** Ben Bilirim Ben Bilirim
13. **Özcan Deniz** Çoban Yıldızı
14. **Barış Manço** Sarı Çizmeli Mehmet Ağa
15. **Zara** Avuntu
16. **Muazzez Ersoy** Nostalji 4-5-6
17. **Beyaz** Türküler
18. **Barış Manço** Sözüm Meclisten Çıkarı
19. **Serdar Ortaç** Serdar Ortaç 98
20. **Sinan Özen** Tek Başına

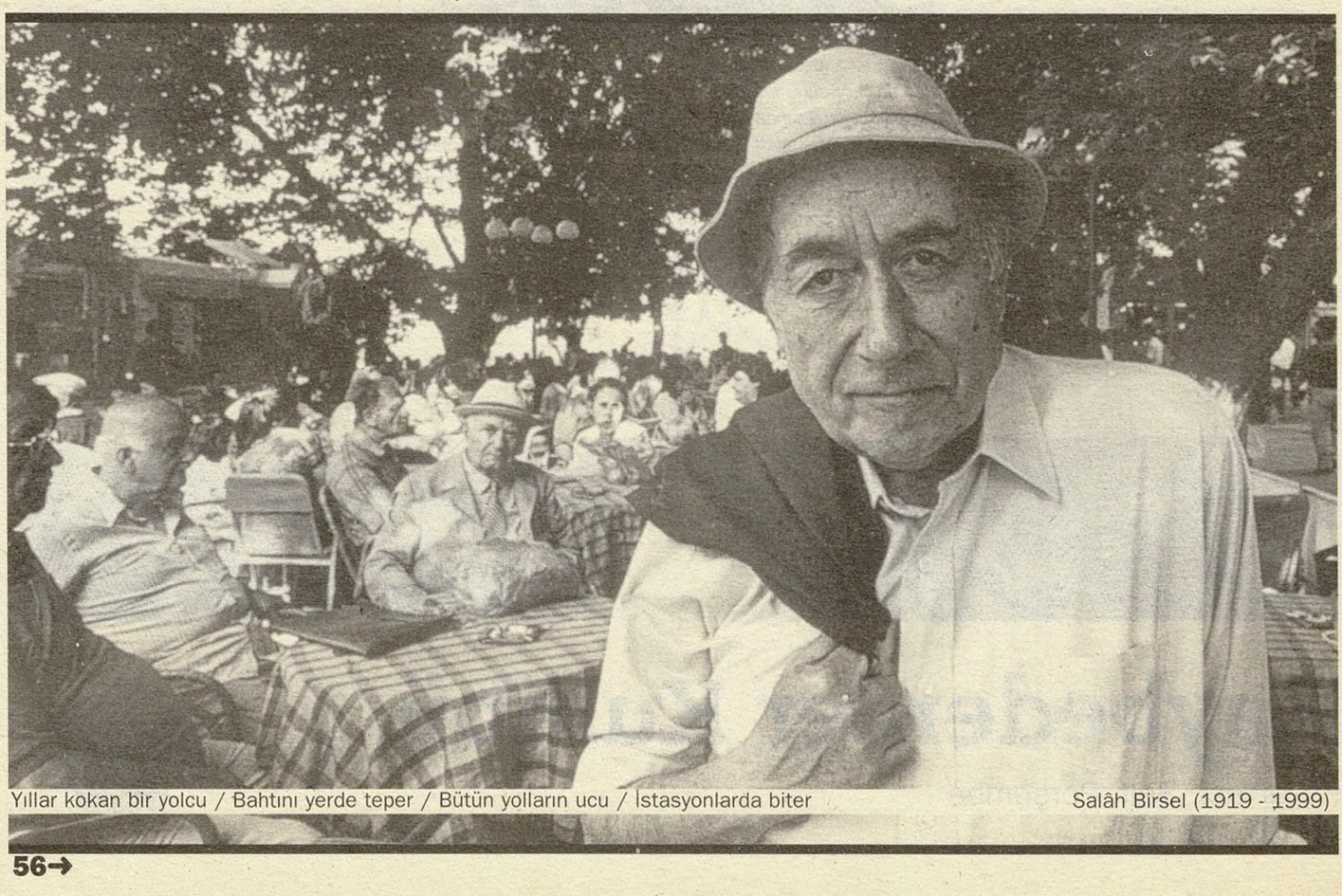

Yıllar kokan bir yolcu / Bahtını yerde teper / Bütün yolların ucu / İstasyonlarda biter

Salâh Birsel (1919 - 1999)

Baş tarafı 8'de

şarkıyı yazarken neler düşündüğünü bilmiyorum, ama bu şiirden haberdar olmaması mümkün değil. Her halükarda, 20 yaşında bir delikanlının, hayatına nostaljiyle bakan bir kadın hakkında şarkı yazabilmesi şayan-ı hayret bir şey. "As Tears Go By", efsanenin aksine, bana yazılmış bir şarkı değildi. Ama benim için biçilmiş kaftan gibiydi. Ticari fantezinin bütün hassas noktalarına temas ediyor ve beni pazarlanabilir bir portre haline getiriyordu.

"As Tears Go By"ı yeniden kaydettiğimde 40 yaşındaydım. Şarkıyı söylemenin tam yaşında ve kafasındaydım. Ve işte, ilk defa o zaman şarkının lirik melankolisini gerçekten hissettim.

"As Tears Go By" hit olunca okulu, evi terkettim ve henüz 17'imdeyken bir kabusa sürüklendim. Turneden turneye, yataktan yatağa, röportajdan röportaja koşturup duruyordum. Nefes alacak vakit yoktu. İmajım Andrew ve onun "halkla ilişkiler"cisi Andy Wickham tarafından gayet mahir bir şekilde ambalajlanmıştı. Wickham, kafayı sarışınlara takmıştı. Zaten sonunda gitti, Goldie Hawn'la evlendi. Wickham'ın "As Tears Go By" için hazırladığı basın bülteniyle imajım oluşturulmaya başlanmıştı:

"Marianne Faithfull 17 yaşında bir sarışın... Reading'de bir manastırda öğrenci... Size Joan Baez'e tutkun olduğunu söyleyecektir. Ya da Juliette Gréco'ya. Ya da Bob Dylan'a... Uzun sarı saçları ve mahçup bir tebessümü var... Marlon Brando'dan, Woodbine sigaralarından, şiirden, baleden hoşlanıyor, uzun tuvaletler giymeyi tercih ediyor. Utangaç, arzulu, kendisine has bir kimsesiz çocuk güzelliği olan bir kız..."

Tek tek belki de doğru şeyler, ama bütün bu yarım-doğru gerçekler bir araya getirildiğinde yalan-yanlış bir imaj doğuyordu.

Evinin kadını

"As Tears Go By"ı "Blowing In The Wind" izledi. Tam bir felaketti. B yüzünde ise "House Of The Rising Sun" vardı, o daha beterdi. Kabahati Andrew'a yüklemiştim ama, zavallı Andrew'un hiç kabahati yoktu. Beni memnun etmek istiyordu; sanat ve denetim üzerine oynanan oyunu anlamadığımı biliyordu. Bense Dylan'a tapıyordum. Sonunda Andrew kendi istediğini değil, benim istediğimi yaptı ve netice fiyaskoydu. "Blowing In The Wind"den sonra Andrew'la yollarımız ayrıldı, ortağı Tony Calder'ın kanatları altına girdim. Benimle çalışmak için Andrew'la ortaklığını bozan Tony ile "Come And Stay With Me" ve "This Little Bird" gibi birkaç güzel plak yaptık. "Come And Stay With Me" Jackie De Shannon'ındı. Üçüncü turnemdeydim; sinirlerim yıpranmıştı, evim burnumda tütüyordu. Otelde, benimkine bitişik odada Jimmy Page'le Jackie De Shannon ateşli bir aşk yaşıyordu. Jimmy'yi tanıyordum, "As Tears Go By"da o da çalmıştı. 60'larda yaptığım kayıtların hemen hepsinde Jimmy vardı. Ama o zamanlar tatsız tutsuz biriydi. Sonra ortadan kayboldu ve ilginç, renkli bir kişilik olarak geri döndü. Jackie ise doğuştan ilginçti. Cüretkar, biraz hafifmeşrep ve doğuştan güzeldi, ama yüzünü makyaja bular, saçını perma yaptırırdı. Onu daha ilk görüşünüzde eğlence endüstrisi tarafından deforme edilmiş biri olduğunu anlardınız. Tony, onlara kesin bir dille talimat verdi: "Birbirinizi düzmeyi bitirince, oturun, Marianne'e bir şarkı yazın." Jackie de "Come And Stay With Me"yi yazdı.

"As Tears Go By", efsanenin aksine, bana yazılmış bir şarkı değildi. Ama benim için biçilmiş kaftandı. Ticari fantezinin bütün hassas noktalarına temas ediyor ve beni pazarlanabilir bir portre haline getiriyordu. Şarkıyı yeniden kaydettiğimde 40 yaşındaydım. Şarkıyı söylemenin tam yaşında ve kafasındaydım. Ve ilk defa o zaman şarkının lirik melankolisini gerçekten hissettim.

65'in nisanında hamile kaldım. Çocuk özlemiyle yanıp tutuşuyordum. Önceki yıl, Gene Pitney'le kaçamağımın sonucunda kürtaj yaptırmak zorunda kalmıştım. Dolayısıyla Nicholas'a hamile kaldığımda mutluluktan ayağım yerden kesildi. Erkekten erkeğe koşturmaya son verip evlenmek, çocuk yapmak istiyordum.

Rock'un Rimbaud'su şehirde

Ama, kader benim planlarımı dikkate almadı, Nisan 65'te Tanrı, Savoy Hotel'e geldi: Bob Dylan şehirdeydi. Zamanın o noktasında, Dylan yeryüzündeki en "hip" insandı. O, benim varoluşsal kahramanımdı, rock'un Rimbaud'suydu. Onunla tanışmayı herkesten çok ben istiyordum, sadece bir fan değildim, ona tapıyordum. Soluğu Savoy'da aldım. Ve nasıl oldu bilmiyorum, bir anda kendimi Dylan'ın kapısında buldum. Ortalık "apaş"larla, pop yıldızlarıyla, fraklı garsonlarla, folk müzisyenleriyle, menejerlerle, sarışınlarla ve beatnik'lerle kaynıyordu. Bir film gibiydi, altyazılı bir film. Hatta içerde bir film ekibi bile vardı, her şeyi çekiyorlardı. Odaya girince bir düzine baş, kameranın pan yapması beni izledi; bir köşeye çöktüm ve kendimi görünmez kılmaya çalıştım. Herkes yerde oturuyor; konuşuluyor, içiliyor, gitar çalınıyor ve Bob sanki bütün bunlar orada olmuyormuş gibi davranıyordu. Odaya girip çıkıyor, oturuyor, kalkıyor, daktiloda bir şeyler yazıyor, telefon ediyor, hatta en aptalca sorulara bile cevap veriyordu, tabii eğer tartışma konusu yapmak istiyorsa. Bu anların dışında adeta görünmez adam gibiydi. Orada olmak başlıbaşına müthiş bir şeydi. Elit bohemlerle birlikteydim. Kulak kesilmiştim, bu yüce şahıslar ne hakkında konuşuyordu? Havadan, sudan. "İki gün aralıksız yağmur yağdı". Dylan'ın ağzından çıkan bu cümle İncil'den çıkma gibiydi. Şarkılarında yağmurun hafıza anlamına geldiğini kim söylemişti bana acaba? Dylan öylesine şifreli gibiydi ki, her söylediğinin ikinci bir anlamı olduğu sanılıyordu. "Kahveyi karıştıracak bir şey var mı?" dediğinde, "acaba kastettiği şey kaşık mı?" diye düşünülüyordu. Heyecan içindeydim, boğazım kurumuş, zihnim durmuştu. Ya aptalca bir şey söylersem? Cennetin kapıları ebediyen kapanırdı. Erkekler tuvalete gidip geliyorlardı. Orada ne döndüğünü biliyordum, odaya döndüklerinde dilleri dolaşıyor, gözleri pırıldıyordu. Ama ben davet edilmiyordum, işte o gün yemin ettim, oraya ben de katılacaktım, bu "erkeklere mahsus" hikayesine illet oluyordum. Sonraki hayatımın tamamını "onlardan biri" olmak isteyerek geçirdim –ve bu arada dünyanın en özel erkekler kulübüne katılmayı başardım!

Sözcüklerin ete kemiğe bürünmesi

Orada sohbet edebildiğim tek insan Allen Ginsberg'di. Toprağı bol olsun, hiç burnu büyük değildi. Onunla beraber olmak o kadar rahatlatıcıydı ki. Onunla, tıpkı bir fakülte kantininde olabileceği gibi normal bir sohbet yapılabiliyordu. "Bob'la ilk defa 8. Cadde'deki bir partide tanıştım. Beni turneye davet etmişti, ama çok yoğundum, gidemedim. Ama, eğer o gün, bugün bildiğim şeyi bilseydim, uça uça giderdim. Hatta belki de beraber sahneye çıkardık."

Ama, o günlerde Bob'un kimseyle, hatta Ginsberg gibi kendini kanıtlamış bir Beat ozanıyla bile sahneyi paylaşmaya niyeti yoktu. Tabii ki bir zamanlar sevgilisi olan Joan Baez'le, folkun Meryem Ana'sıyla da... Baez de atlayıp gelmişti Londra'ya, ancak bu durum Dylan'ın pek hoşuna gitmemişti, somurtup duruyordu. Baez'e kibar davranıyor, ama onunla pek konuşmuyordu. Allen haricinde, aynı gezegenden olduğumuzu düşündüğüm tek kişi, herkesin Penny diye hitap ettiği Donn Pennebaker'dı. Penny, Dylan'ın İngiltere turnesini filme çekiyordu; "Don't Look Back" adındaki bu film, Dylan hakkındaki iki belgeselden biridir. Odada yüksek voltajlı egolar dolaşıyordu. Allen'la Penny dışında, kimse kimseyi tanıştırmıyordu. Mutlak bir "cool"luk hakimdi. Bir ara Joan Baez eline gitarı aldı ve "As Tears Go By"ı söylemeye başladı. O şarkının daha iyi söylendiğine hiç tanık olmadım. Ayaklarım yerden kesildi. Benim versiyonumdan bambaşka bir şeydi! "As Tears Go By" bir folk şarkısı gibi söylendiğinde anlam dönüşüyor, sözler öznel bir düşünce olmaktan çıkıp ete kemiğe bürünüyor, sanatsal nesneler haline geliyordu. Baez şarkıyı söylerken, Penny bana döndü ve sırf sohbet konusu olsun diye, "ben bu şarkıyı bir yerlerden biliyorum" dedi. Öyle nefes kesici bir atmosferdi ki, hiç istihza yapmadan "aa, o şarkıyı ben söylüyorum" dedim. O sırada birisi "aa, tabii, sen Marianne Faithfull olmalısın" dedi. Benim de ağzımdan şu cevap çıktı: "Öyle mi?" Bu, Savoy'da Dylan ve ekibiyle birlikte geçirdiğim iki hafta içinde söylediğim tek komik şeydi.

Orada bulunduğum süre içinde, Dylan sürekli daktiloda bir şeyler yazıyordu. Olağanüstü bir hızla yazıyordu. Daktiloya kalın bir tuvalet kağıdı takılıydı, o kağıdın eninin ideal mısra ölçüsü olduğunu söylüyordu. Bu, biraz da Jack Kerouac'a bir reveranstı elbette. Günlerce "Bob bir şey üzerine çalışıyor" denmişti bana. Sormam bekleniyordu, sonunda sordum: "Ne yazıyor?"

→57

Cevap hayret vericiydi: "Bir şiir. Bir epik. Senin hakkında."

Tanrılardan biri Olympos'tan inmiş...

Birkaç gün içinde, "bir numaralı eskort" mertebesine yükselmiştim. Ortalıkta bir rakip de gözükmüyordu. Bob'un müstakbel karısı Sara Lowndes Avrupa'da bir yerlerdeydi. Nihayet bir gece, sabahın erken saatlerinde başbaşa kaldık. Bu özellikle kaçındığım bir şeydi, çünkü nasıl davranacağımı bilemiyordum. Dylan, geniş bir koltuğa gömülmüş sabit bakışlarla bana o kadar uzun bir süre baktı ki, neredeyse buhar olup odanın dumanına karışacaktım. "Yeni albümümü dinlemek ister misin" diye sordu. "Bringing It All Back Home"u dinlemiştim tabii ki. Turnedeyken satın almış, otel odamda çalmıştım. İlk dinlediğim parça "The Gates Of Eden"dı. Gitaristim Jon Mark'la her gece konserden sonra bir tür seromoni gibi o şarkıyı söylerdik. Büyük bir hevesle çalar ve üzerinde düşünürdük. Er veya geç Dylan'la karşılaşacağım içime doğmuştu. "Bringing It All Back Home"u her gece Savoy'da çalıyorlardı. Ama bu teklif, başka bir şeydi. Dylan bizzat dinletmeyi teklif etmişti. Her parçadan sonra o tuhaf şivesiyle soruyordu: "Ne demek istediğimi anlıyosun, di mi? Nereye varmak istediğimi çakıyosun, di mi?" O sordukça ben telaşlanıyordum. Şarkılarının bazı dizelerini, kimi sözcükleri vurguluyor, altını çiziyor, italik haline getiriyordu. Onun anlamı iletme yolu buydu. Bunu konserlerinde de yapıyordu. Şarkılarının sözlerini eğip büküp garip biçimde yeniden söylemesinin sebebinin, dinleyicilerin şarkılarını yeniden, başka bir gözle dinlemesini istemesi olduğunu farkettim.

Şarkılarına ilişkin açıklamaları, en az şarkıları kadar esrarengizdi, ama onunla başbaşa bir Dylan albümü dinlemek, sözlerin derinde yatan anlamlarının bana nüfuz etmesi gibi bir şeydi. Ama elbette, orada sadece bir mürid olarak bulunmuyordum. Üstadın dizinin dibinde oturup onun gizemini teneffüs etmekten başka şeylerin de vuku bulacağına şüphe yoktu. "Hazret"in özel dinleyicisi olmanın, şarkılarının izahatını kendi ağzından dinlemenin bir bedeli vardı elbette. Ödüm kopuyordu. Herhangi bir erkekle, mesela Gene Pitney'le yatmak hiç mesele değildi, onu becerebilirdim. Ama, Dylan gibi huşu uyandıran biriyle yatmak ürperticiydi. Tanrılardan biri Olympos'tan inmiş, bana kur yapıyordu.

Sad-eyed Lady of Lowlands

Mutluluktan ayaklarım yerden kesiliyor ve aynı anda korkudan titriyordum. Korku ağır bastı. Bob sinirlendi. "Bunu bana nasıl yaparsın?" Gerçeği belki de söylememeliydim: "Hamileyim ve gelecek hafta evleniyorum".

Resmen mosmor oldu. Daktilosuna gitti, takılı kağıdı çıkardı, yırtmaya başladı, çöp sepetinin başında kağıt parçalarının unufak olup sepete düşmesini seyre daldı bir an. "Tatmin oldun mu?" dedi ve öfkeyle dışarı fırladı. Koltuğa çakılıp kalmıştım, kılımı kıpırdatamıyordum. Daha büyük bir öfkeyle geri döndü ve beni kovdu: "Defol. Çık buradan. Git. Hemen!" Benim için üzücü olan Bob'la yatmamak değildi, o şiiri göremekti. Sonra şöyle düşündüm: "Kağıtları yırttı, ama ya düşünceler? Onları da yırttı mı? Belki de o düşünceler şarkılarına geçti."

Mick hep "evet yavrum, bu şarkıyı senin için yazdım, senin şarkın bu" ayakları atardı. Daha büyük bir iltifat olabilir miydi? Dylan da aynı oyunu oynuyordu. Fakat Dylan'ın şarkılarını dinlerken salakça bir düşünceye kapılmaya ramak kalıyor: "Bu sözler bir yerlerden tanıdık geliyor... Sad-Eyed Lady of the Lowlands? Joan olmalı... Ama, ama yoksa, yoksa..."

Allen Ginsberg'le sohbet etmenin en eğlenceli yanlarından biri –ve hepimiz için bir ders– şu: Allen, Dylan'ın hemen hemen bütün şarkılarını kendisi için yazdığını düşünüyor. Ne denebilir ki? "Evet, Allen, 'Just Like A Woman' kesinlikle senin için yazılmış bir şarkı".

Donovan'ın Mr. Tambourine Man'i

Dylan, Donovan'a kafayı takmıştı. Gözlerin üzerinde olmadığını düşündüğü zamanlarda "Catch The Wind"i dinliyordu. Sözlerini seviyordu, melodinin Dylan'ın "Chimes of Freedom"ından apartıldığı söylentisine aldırmıyordu. Ginsberg'e şöyle demişti: "Allen, işte sana şair folk şarkıcısı: Donovan. Onu mutlaka dinlemelisin; bir şiir dehası. Onunla tanışmanı ve gerçekten şair mi, yoksa Charlie Chaplin mi olduğunu bana mutlaka söyle-

Mick ve Brian, grup içindeki iktidar oyunlarıyla Keith'ten daha fazla ilgilenirdi. Ve Ketih'le kim ittifak yaparsa iktidar onun olurdu. Keith o günlerden bugünlere hiç değişmedi. Giderek daha tuhaf bir görünümü oldu ve desperado façasını benimsedi ama, özde 22 yaşındaki halinden hiç farklı değil.

meni istiyorum". O günlerde İngiliz basınında sıkıcı bir tartışma vardı: "Donovan, İngiliz Dylan'ı mı?"

Bir öğleden sonra Dylan, Donovan'ı otele davet etti. Birkaç saat önce bir açılışa gidilmiş, orada dağıtılan maskelerden herkes bir tane almıştı. Dylan, "hadi maskeleri takalım, içeri girdiğinde Donovan'ın dudağı uçuklasın" dedi. Hepimiz maskeleri taktık. Kapı çalındı, kıvırcık saçlı bir kafa göründü, arkasından uzun saçlı, sakallı, koyun derisinden yapılma kabanlı üç-dört kişi içeri girdi. Donovan arz-ı endam etmişti. Çok içten tiplerdi.

Donovan'ın gözleri parlıyordu. Ufak tefek, çok şirin, güleç, neşeli biriydi, Bob'la uzaktan yakından alakası yoktu. Maskeleri görmezden geldi, belki şaşırmaması gerektiğini düşündü, ne de olsa "Cool Hazretleri"nin huzurundaydı, yanlış bir şey yaparsa şansını kaybedebilirdi. Belki de Dylan'ın ve çevresindekilerin egzantrikliklerinden biri olduğuna hükmetti. Donovan herkes gibi yere oturdu, Penny bu sahneleri çekmek için kıvranıyordu, ama Dylan onu uzaklaştırdı, "hayır, hayır, şimdi olmaz". Ve Donovan'a döndü: "Ee, bize bir şarkını çalmayacak mısın?" Donovan gitarını çıkardı, çalmaya başladı. Tanrım, bugüne dek gördüğüm en mahcubiyet verici ve en komik sahneydi.

Çünkü, Donovan'ın Dylan'a çaldığı şarkı "Mr. Tambourine Man"di. Daha doğrusu müziği "Mr. Tambourine Man"di, ama sözler Donovan'ındı: "Oh my darling tangerine eyes..." Donovan parçanın yarısına geldiğinde Dylan'ın yüzünde müstehzi bir gülümseme belirdi. Odadaki herkes gülmemek için kendisini kasıyordu. "Mr. Tambourine Man"i herkes biliyordu, çünkü "Bringing It All Back Home"daki şarkılardan biriydi. Donovan'ın nasıl olup da bunu bilmediğini anlayabilmiş değilim. Bir an için "acaba bizi işletiyor mu?" diye bir düşünce geçti aklımızdan, ama hayır, Donovan kimseyi işletemezdi. Gerilimli bir andı. Nihayet Dylan olaya nokta koydu. "Daha fazla çalmana gerek yok" dedi, "bu parçayı biliyorum". Donovan durdu, yüzünde hayret ifadesiyle Dylan'a sordu: "Biliyor musun?" Dylan, "kendi şarkılarımı yazmakla itham edildiğim hiç olmamıştı" dedi, bir es verdi ve ekledi: "Bunu ben yazdım". Donovan'ın izahatı ise şöyleydi: "Ya öyle mi... Bilmiyordum... Bir yerde duymuştum, bir festivalde galiba. Eski bir folk şarkısı sanmıştım..." Dylan, "hayır" dedi, "bir folk şarkısı değil, henüz!"

Hiç William Blake okudun mu genç adam?

Albert Hall'daki konserde kavalyem Allen Ginsberg'di. Anita Pallenberg'le Brian Jones'u da ilk defa orada gördüm. İpeklere, tüylere bürünmüşler, peri masalından fırlamış gibi ortalıkta geziniyorlardı, asit tribinde oldukları aşikardı. Konserden sonra hep birlikte otele döndük, Albert Grossman'ın suitine kabul edildik. Rock'un prensinin Bob olduğundan kimsenin kuşkusu yoktu. Animals ve Stones huzura gelip saygıları-

nı sundular. Ve sonra da onay anı: Beatles... Dylan odaya girdiğinde kanapeye dizilmiş oturuyorlardı ve müthiş gergindiler. Lennon, Ringo, George, Paul, Lennon'ın karısı Cynthia ve bir-iki ahbapları... Kimse tek laf etmiyordu. Sanki mucizevi bir işaret bekleniyordu. Dylan oturdu, sanki bir tren istasyonunda karşılaşmışlar gibi bakmaya başladı. İki taraf da donup kalmıştı. Mesele "cool"luk filan değildi, odadaki herkes "cool" olamayacak kadar gençti. Mesele şuydu: Tıpkı yeniyetmeler gibi başkalarının ne düşüneceğinden korkuyorlardı. O sırada içeri Allen Ginsberg girdi. Sessizlik derinleşti. Ginsberg gidip Dylan'ın oturduğu koltuğun kenarına oturdu. Suskunluğu John Lennon bozdu: "Niye biraz daha yakına oturmuyorsun güzelim?" Allen alaylara aldırış etmezdi, hatta kendisini boy hedefi haline getirmekten çekinmezdi. Kahkahayı bastı ve Lennon'ın kucağına oturdu, "hiç William Blake okudun mu, genç adam?" dedi. Lennon da kendine has Liverpoolcasıyla cevapladı: "Adını bile duymadım". Karısı Cynthia, Lennon'a çıkıştı: "John, niye yalan söylüyorsun?" İşte bu laf buzları çözdü, herkes rahatladı. Lennon, önemsiz bir şey söylüyor edasıyla "kıyak konserdi" dedi. Dylan koltuğunda ileri geri sallanıp duruyordu, hiptotize olmuş gibiydi. "It's All Right Ma'yı sevmediler" dedi. John, "belki de anlamadılar" diye cevap verdi ve ekledi: "Zamanının ilerisinde olmanın bedeli bu, biliyorsun". Buna Dylan'ın karşılığı şöyleydi: "Belki de, ama ben şu anda sadece yirmi dakika ilerideyim." Dylan, John haricinde Beatle'lara pek ilgi göstermedi. Hele Paul'a çok soğuk davrandı. Hatta bir keresinde şöyle oldu: Paul bir şarkı üzerinde çalışıyordu, zamanın çok ötesinde bir şeydi, çeşitli distorsiyonlar, elektronik şeyler. Bu parçasından çok gurur duyuyordu, Dylan'a dinletmek için pikaba koydu, üstadın yorumunu beklemeye başladı. Peki Dylan ne yaptı dersiniz? Dinlemeye tenezzül etmeden odadan çıkıp gitti. O anda Paul'un yüzü görülmeye değerdi.

Beat'lerle balayı

Mayıs 1965'te John Dunbar'la Cambridge'de evlendim. Ben 18 yaşındaydım, o 22'sinde. Cambridge News gazetesinde hakkımızda kısa bir haber çıkmıştı, matrak bir şey olduğu için hatırımda kaldı: "Marianne şarkı söylemeye devam edecek, diyor John". Gazetelerde her laf bir tuhaflaşır ama, böyle dediğine bahse girerim. Altın yumurtlayan bir tavuğu olmuştu. Artık çalışmasına gerek yoktu. Bütün saygıdeğer bohemlerin arzusu bu değil midir? Kasım 1965'te de hayatımın ışığı doğdu. Nicholas'ı kollarıma aldığımda, "belki de sahiden tanrı vardır" diye düşünmeye başladım. Balayımızı Paris'te geçirmiştik. Başbaşa değildik, orada geçirdiğimiz bir hafta boyunca Allen Ginsberg ve Lawrence Ferlinghetti'yle birlikteydik. Bu argo dilli beatnik'ler otel odamızda kamp kurmuşlardı, istifra ediyorlar, yerlere ucuz gül yaprakları serpiyorlar; Rosenberg'ler, Rimbaud, Tanca hakkında nutuk atıp duruyorlardı. Gregory Corso'yla da rastlaştık. Onun kahvaltısı Brompton kokteyliydi. Yarısı morfin, yarısı kokain bir karışımdı bu. Kahvaltıdan sonra da Louisiana Oteli'ne gidip orada döşemenin üzerinde sızar kalırdı. Balayı suitimizi bu sarhoş beatnik'lerle neden paylaştığımızı sorabilirsiniz. Ben sormamıştım. John öyle istiyordu. Lennox Gardens'daki evimizde de durum aynıydı. İhtimamla dekore ettiğim yuva, yolgeçen hanına dönmüştü. Kabiliyetli, ama işsiz güçsüz serseriler, Amerikalı cankiler... O sıralarda farmakolojik eroin İngiltere'de yasaldı, cankilerin Londra'yı mesken tutmalarının sebebi buydu.

Sabah, buz gibi evde uyanır, yerlerde uyuyanların üzerinden atlaya sıçraya mutfağa gider, Nicholas'ın mamasını hazırlamaya çalışırdım. Lavabo da, mutfak tezgahında kanlı iğnelerle, kirli pamuklarla karşılaşırdım. Bir sabah bütün o hapları, iğneleri, uyuşturucuya dair ne varsa tuvalete döktüm. Sabrım taşmıştı. Bana biçilen anne-melek-sevgili-eş ve kutsal bakire Meryem rolünden bıkmıştım. Bu çekilmez rolden şiddetle nefret etmeye başladım. John'dan ve onun cankilerinden usanmıştım. O sıralarda her tarafta 60'ların kasırgası esiyordu. Evden çıkmak, dışarda olup bitenleri görmek istiyordum. John'u evde Nicholas'la, bakıcıyla, arkadaşlarıyla ve uyuşturucularıyla başbaşa bırakıp kendi arkadaşlarıma, kendi uyuşturucularıma gidiyordum. John, sokağa çıkarken süslenip püslenmeme ifrit oluyordu. Beni durduramayacağını bilmesine rağmen şansını deniyordu. Bir gece bütün makyaj malzemelerimi duvara savurdu. Onu terketmemin asıl sebebi buydu.

İlk iptila

Bu atışmalarda kıskançlığın hiç payı yoktu. John benim müsrifliğimden şikayetçiydi, sokağa çıktığımda kucak dolusu para harcıyordum. Evet, eve bakıyordum, ama geri kalanını –o sıralarda büyük paralar kazanıyordum– kendime harcıyordum. John bir sanat galerisi işletiyordu, iflas ettiğinde parmağımı bile kımıldatmadım. Zerre kadar insanca davranmadım. Ben bir alışveriş müptelasıydım, ilk ciddi iptilam buydu.
Gecenin ilk durağı hep Brian ve Anita'nın evi olurdu. Keith de aslında orada yaşıyordu. Sevgilisi Linda Keith'den ayrıldıktan sonra iyiden iyiye Brian'lara yerleşmişti. Berbat bir evdi, yerde yatılıyor, mutfak kirli bulaşıktan geçilmiyordu. Brian'la Anita metruk bir sarayın mirasçısı olan iki güzel çocuk gibiydiler. Her gün giyinip kuşanıp –kürkler, satenler, kadifeler– resmi geçide çıkarlar, insanları evlerine davet ederlerdi, sonra hep birlikte yerde oturulur, fantastik şeylerden konuşulurdu.

En yükseklerden en alçaklara...

İlk çarpılışım, "Motosikletli Kız" filminde... Belki de benim için dünyanın en güzel kadını. Çocukken gördüğüm için pek bir şey hatırlamıyorum, Alain Delon'la birlikte oynadığından başka. Ama bir sahne var çok erotik, unutulmuyor. Motosikletin üstünde Marianne Faithfull birdenbire deri ceketinin fermuarını açıyor, fermuar sesi –bu kalmış aklımda. Ama kadının Marianne Faithfull olduğunu bilmiyorum daha. Yıllar sonra birleştiriyorum iki kadını.
Marianne Faithfull'la ikinci karşılaşmam, İngiltere'de, Essex üniversitesinin kampüsünde. Ben orada Edebiyat Sosyolojisi master'ı yapıyorum. Ders aralarında bahçeye iniyorum. Bir başka ilginç kadın daha var orada. İsmi Wanda. Çok güzel bir kadın; kampüste hep bir yalnızlık bulutu gibi dolaşıyor uzun siyah saçlarıyla. Çok ilgimi çekiyor, tanımak istiyorum. Nihayet bir gün bir partide tanışıyoruz. Aramızda bir kontakt oluşuyor derhal. Macarmış. Kan çekti herhalde diyorum. Sonra bir gün Roger isimli bir çocuk çıkıp geliyor çatıkatıma. Güney Afrikalı bir beyaz. Odamda şöminenin üstündeki aslan resmine bakıyor. "Bir kız var" diyor, "biraz seni andırıyor, onun da evinde bu aslan resmi var." Kız çıka çıka Wanda çıkıyor.
Neyse işte, Wanda'nın ıssız ada gibi dolandığı bu bahçede arada sırada plak pazarı kuruluyor. John Martyn plağını da ilk kez orada alıyorum. Marianne Faithfull denen o büyücünün plağına da ilk kez orada rastlıyorum: "Broken English". Kadının sesi mesi, fotoğrafı motoğrafı, olay orada bitiyor. Umarsız bir hayranıyım artık. Artık Marianne Faithfull olayına girdim ya, efsaneler dur durak bilmiyor. İlk önce kadının kimliği davası başlıyor. Guardian gazetesinde kadının bir aristokrat olduğu yazıyor. Güven Turan "Yok canım, bir Cockney o. Bunların hepsi pazarlama" diyor.
Kadının çıldırtmadığı erkek yok. Mick Jagger, Bob Dylan ve yüzlercesi. Bir gün Bob Dylan en Bob Dylan olduğu bir zaman, İngiltere'de Savoy oteline geliyor. Yerlerde müritleri filan seriliyor, derken Marianne süzülüyor içeriye. Otobiyografisinde çok dalga geçiyor bu sahneyle Marianne. Bob arada daktiloyu tıngırdatıyor, bazen susuyor, bazen konuşuyor, joint filan. Kahve yapılıyor. Bob Dylan ortaya "kahve karıştıracak bir şey yok mu" diyor. Müritleri "kaşık mı istiyor?" diye düşünüyor! Marianne dalgasını geçecektir elbette.

Marianne'in otobiyografisi, kafamdaki birçok karanlık noktayı aydınlığa kavuşturuyor. Aristokrasi meselesinde hem Güven haklı, hem ben. Kadın ciddi bir aristokrat, hem de bir von Masoch, şu "Kürklü Venüs"ü yazan, sado-mazoşizmin kurucusu Sacher von Masoch'un ailesinden. Ama gençliği fakir semtlerde geçmiş; onun için bir Cockney de sayılabilir. Kadın zaten bir sokak kadını. Esrardan, kokainden dibe vurduğu zamanlar, sokaklarda yatıp kalkıyor. En yüksek ve en alçaklarda dolaşıyor.
Mick Jagger'la ilişkisi bir Türkün yüzünden bitiyor. Türk: Ahmet Ertegün. Mick Jagger Atlantic Records'a geçtiği zaman Ahmet Ertegün, "Bu kadınla olmaz. Skandal çıkarır bu kadın. Bu işe milyonlarca dolar yatırdık. Bu kadını bırakacaksın" diyor. Marianne bu konuşmayı yukarda merdivenlerde duyuyor. Bunları hep Marianne'ın otobiyografisinden öğreniyorum. İngiltere'deki kitapçı beni tebrik etmişti kitabı aldığım için. Gerçekten nefis bir kitap. 60'lı, 70'li yılların ve o dönemin en ünlülerinin canlı bir portresi. Hele Marianne'ın ağzından olursa. Kadının mizahına doyulmuyor.
Peki kim bu kadın? Uyuşturucudan ceset haline geldiği zaman mı Marianne, Marianne Faithfull oluyor? "Boulevard Of Broken Dreams"i söylerken mi? İngilizlere bakılacak olursa, yakılması gereken bir cadı. Gazeteler bazen linç etmek istiyorlar onu. Kendi yazdıklarına bakılacak olursa, çok dürüst, çok zeki, çok saf bir kadın. Öyle küçük hesaplarla hiç alışverişi olmamış. Neredeyse naif bir tip. Şöhretten, ünlü isimlerden hiç etkilenmemiş. Derdi kendisiyle. Kendini yaralamak istiyor hep. Gerçek bir mazo, gerçek bir von Masoch.

Lale Müldür

Brian'ı evde tek başına bulduğumda beni hararetle içeri davet ederdi, çok tatlı tavırları vardı, fısıltıyla konuşurdu. Çok zekiydi ve ilgisini çeken konularda şehvetle konuşurdu. Trenler, Ingmar Bergman filmleri, sihir ve büyüyle ilgili her şey... Uçan dairelere, uzaylılara inanırdı. O küçük yeşil adamların bu gezegende temas kuracağı insanlar bizden başka kim olabilirdi ki? Bu tür sohbetlerin birinde Brian birdenbire bana kur yapmaya başladı. Ama bence sadece kibarlık ediyor gibiydi. Evindeydim, güzel bir kızdım, o bir Rolling Stone'du, bana kur yapmazsa yakışık kalmazdı. Ben de şöyle düşünmüştüm: Madem o istiyor, reddetmek yakışık kalmazdı. Çiçek çocukları da böyle yapıyor herhalde. Hippi tarzı. Takıl işte... Biran'ı çekici bulduğumu söyleyemem, ayrıca Anita'dan ödüm patlıyordu. Fakat maalesef Anita ortalıkta yoktu ve –söylemeye gerek yok– ikimizin de kafası iyiydi. Yatağın üzerine uzandık, bluzumun düğmelerini açmaya başladı. Biraz oynaştık ve hemen bitti. Brian'ın bütün enerjisi o kadardı. Hiç takati yoktu, gerçek seks yapmaya muktedir değildi. Mandrax kullanılıyordu ve bu onu her zamankinden daha dermansız kılıyordu. Courtfield Road'daki o eve arada bir Mick de uğrardı. Mick hep titiz, müşkülpesent biriydi, bohem hayatından ödü kopardı. Lavabonun kirli bulaşıklarla kaplı olmasından iğrenir, ziyaretini kısa keserdi.

Dylan koltuğunda ileri geri sallanıp duruyordu, hiptotize olmuş gibiydi. "It's All Right Ma'yı sevmediler" dedi. Lennon, "belki de anlamadılar" dedi ve ekledi: "Zamanının ilerisinde olmanın bedeli bu, biliyorsun." Buna Dylan'ın karşılığı şöyleydi: "Belki de, ama ben şu anda sadece yirmi dakika ilerideyim."

Mick'in ziyaretleri daha çok iş icabıydı, ortalığı teşftiş eder, firmayla ilgili her şeyin yolunda olup olmadığına bakar, bir joint içer ve giderdi. Mick ve Brian, grup içindeki iktidar oyunlarıyla Keith'ten daha fazla ilgilenirdi. Ve Keith'le kim ittifak yaparsa, iktidar onun olurdu. Grup içindeki denge, sonraki yıllardakinden çok farklıydı o günlerde. Gitaristler, Keith ve Brian'ın arasından su sızmazdı, öteki köşede ise Mick ve Andrew Oldham vardı.

Courtfield Road'daki evde temel eğlence joint içmekti. Fasılasız içilirdi. O zamanlar joint içmek bir yenilikti; mankafa olana kadar içerdik. Anita'yla Brian'ı ziyaret etmenin en güzel taraflarından biri de, onların giyinmelerini seyretmekti. Ne manzaraydı! Saatlerce onu giyip bunu çıkarırlardı. Eşarplar, şapkalar, gömlekler ve çizmelerden koskoca bir yığın oluşurdu. İkiz kardeş gibiydiler ve ikisinde de tevazunun zerresi yoktu. Anita'nın Brian'ı Sun King'e, Françoise Hardy'ye ya da kendisine benzetmeye çaba sarfettiği bu narsist performanslarda bütün roller, cinsiyetler, buharlaşıp yok olurdu. Brian'ın Anita'yı sevdiğine kuşku yoktu ama, aralarında çirkin şeyler geçtiğine dair işaretler de vardı. Anita'nın sağında, solunda yaralar, bereler, morluklar olurdu. Brian'ın Anita'yı dövdüğü aşikardı.

En cool kim?

Brian nörostenik ve aşırı duyarlıydı. Küçücük bir şey onun parlamasına yeterdi. Bu paranoyak hali, asit attığında –doğal olarak– daha da beter olurdu. Herkes gülüp eğlenirken o bir köşede büzüşür kalırdı. Anita'ya göre, Brian'ın ilk tribinin etkisinden kurtulamamıştı. Asit triplerinde herkesin zihninden aşağı yukarı aynı şeyler geçiyordu, ama kimsenin dillendirmediği şeyleri Brian açık açık söylüyordu. Böyle durumlarda Keith fırsatı kaçırmazdı: "Yine yılanlar mı Brian?" Sonra da bize dönüp fısıltıyla "yılanlar Brian'la konuşuyor" derdi. Ortalık kahkahadan kırılırdı tabii. Zavallı Brian hiç "cool" değildi. Arada bir kendisini toparlayıp "cool"luk yaptığı olurdu ama, onunki sahte bir "cool"luktu. Gerçek "cool" Keith'di. Buz gibi "cool"du hep. O günlerden bugünlere hiç değişmedi Keith. Giderek daha tuhaf bir görünümü oldu ve desperado façasını benimsedi ama, özde 22 yaşındaki halinden hiç farklı değil. Mizah anlayışının kötücül bir yanı da vardır ki, asit attığında bayağı şeytani bir hal alabilir. Mesela balkona çıktığımızda, Anita'nın kulağına "hadi güzelim, atlasana, ne duruyorsun" diye fısıldardı.

Keith muhteşemdi o zamanlar. O kadar güzel ve temizdi ki. Tanışmamızın çok öncesinden beri ona vurgundum. Daha o zamanlardan dahi olduğu belliydi. Eskisi gibi mahçup değil şimdi, eskiden müthiş utangaç ve içine kapanıktı. Hiç konuşmazdı. Mick'in yaptığı şeyleri, mesela beni kucağına oturtmaya çalışması gibi şeyleri aklının ucundan bile geçirmezdi.

Mick'e "pekiyi"

19 yaşındayken yapabileceğim bir sürü sağlıklı şey vardı, Mick Jagger'ın ilham perisi olmaktan

başka. Her şey Brian'la Keith'in Bristol'deki Stones konserine davetiyle başladı. Konserden sonra Mick'in odasında Brian ve Keith'le birlikte Polanski'nin "Repulsion"ını seyrettik, söylemeye gerek yok, sürüyle joint içtik ve gecenin sonunda Mick'le başbaşa kaldık. Onunla yatağa girmeye hazır hissetmiyordum kendimi. Biraz zaman kazanmak için otelin yakınındaki parkta yürüyüş yapmayı teklif ettim. Mick'i hiç tanımıyordum, düzgün biri mi yoksa kazmanın teki mi olduğunu anlamak için çeşitli sorular sormaya başladım.

- King Arthur'un kılıcının adı neydi hatırlıyor musun?
- Excalibur
- Kutsal kaseyi kim kaybetmişti?
- Arimathea'lı Joseph, öyle değil mi?
- Guinevere'yi terkedip King Arthur'un safına katılan şövalyenin adı neydi?
- Sir Lancelot. Sınıfı geçtim mi Marianne?

Çok matrak ama, o zamanlar öyleydik. Çıktığın çocuğa sorardın: "Genet'yi biliyor musun?" Cevap evetse, yatmakta mahzur yoktu.

Otele döndüğümüzde gün ışıyordu. Botlarım sırılsıklamdı. Mick bağcıklarını çözdü, ayağımdan çıkardı, radyatörün yanına koydu. O gece çok tatlıydı. Nezaketinden çok etkilenmiştim. Seviştik. Ama ilişkimiz gerçek anlamıyla İtalya'da başladı. San Remo Şarkı Yarışması'na katılmıştım. Mick telefon edip duruyordu, ama ben bir türlü karar veremiyordum, John'dan ayrılmam bu kadar tazeyken yeni bir ilişkiye girmeye çekiniyordum. Fakat bir gün, onu görmek için dayanılmaz bir arzu duydum. Aradım. Ertesi gün uçağa atladığı gibi geldi. Mick'le ilişkimizin asıl dönüm noktası bir yaşgünü partisiydi. Mick ve Chrissie ilk kez orada birlikte asit atmışlardı. Sonuç felaketti. Nasıl bir felaket olduğunu, Mick'in acımasızca yazdığı "19th Nervous Breakdown" anlatıyor. Kötü giden bir ilişki şarkı malzemesi olmuştu. O zamanlar, Chrissie'nin başına gelenlerin benim de başıma geleceğini bilmiyordum. İlişkimiz ne kadar farklı da olsa, sonuçta Chrissie'yle aynı kaderi paylaştık: Pop starının sevgilisi. Ve ben de zamanla şarkı malzemesi olacaktım.

Eğer 30 milyon dolar koyuyorsak ortaya...

Bir gün Atlantik'in sahibi Ahmet Ertegün'le Mick'in arasında geçen şu konuşmaya istemeden kulak misafiri oldum:

- Hayır, Mick, hayır, Marianne hakkında da konuşmalıyız... Senin için zor olacak, biliyorum, ama o denli kontrolsüz bir insanla yapamayız, Marianne her şeyi berbat edebilir.
- Ama ne yapabilirim, ne yapabilirim ki?
- Yapacak bir tek şey var. Cankilere acıyan çok insan gördüm, inan bana sevgili Mick, cankiler çevrelerindeki insanların hayatlarını mahvederler. Bu dipsiz bir kuyu, eğer sen onu bırakmazsan, o seni dibe çekecek.
- Evet, öyle, bunu ben de biliyorum.
- Eğer 30 milyon dolar koyuyorsak ortaya, işin Marianne yüzünden yatmayacağını garanti altına almamız gerekiyor, anlıyorsun, öyle değil mi?
- Tamam Ahmet, söz. Ama bir düşüneyim, düşünmeme müsaade et.

Mick'le Ahmet orada, benim evimde benden bir iş konusu olarak söz ediyorlardı. Dağıtım payı, telif hakları filan gibi bir şey olarak. Bu konuşmayı duyduğumu Mick'e hiç söylemedim, eğer "benden kurtulmak için Ahmet'le planlar yaptığınızı duydum" deseydim, belki her şey başka türlü gelişebilirdi. Ama yetmişti artık, burama gelmişti. O da bunu hissetmişti ve Mick ritüel ve sembolizm ustası –tipik bir aslan burcu özelliği– olduğundan, her ayrılık arifesinde olduğu gibi, bu sefer de bir şarkıyla geldi, "bunu dinlemeni istiyorum" dedi, yanıma geldi, ellerimi tuttu, gözlerime baktı ve "Wild Horses" çalmaya başladı. "Sadakatsiz sevgilim, kim olduğumu biliyorsun / Biliyorsun seni avucumdan kaçırmayacağımı..." Çok duygulandım, ona sarıldım, ağladım. Ama artık bir şarkıdan daha fazla şeyler gerekiyordu birlikte olmak için.

Stones tehlikeli dönemlerden geçerken, hep bir günah keçisi bulunuyordu. Önce Brian'dı, sonra Andrew, şimdi de sıra bendeydi. Benden sonra

da Anita vardı sırada. Anita'yı Keith'in izlemesi ise sadece zaman meselesiydi.
1973'te New Musical Express'e "Üç Rolling Stone'la yattım" diye bir beyanat verdim. Sapkın bir şeydi böyle bir beyanat vermek, ama artık Mike'ın pembe dizisinde kafayı yemiş "kurban" rolünü oynamaktan usanmıştım. Mike'a göre ortada bir sebep yoktu. Ahmet'le konuşmalarını duyduğumu söylememiştim. Onu romantik bir ideal için terkettim. Onunla olmak yerine canki olmayı tercih etmiştim. Bu da benim zaferimdi!

Sonun başlangıcı

"The Naked Lunch"ı okuduğumdan beri sokakta takılan bir müptela olmak istiyordum. Ve bu isteğimi spektaküler bir biçimde gerçekleştireceğime kuşku yoktu.
Her şey benim Londra'ya yaptığım küçük gezilerle başladı. Trene atlayıp Londra'ya, tanıdığım bir doktora gidip valium yaptırıyor, sonra yine Padington'a dönüyordum. O günlerden biriydi, bir gazetenin manşeti gözüme çarptı: "Mick ve Bianca Fransız Francas'ında evlendiler". Hemen istasyonun barına daldım, üç duble votka martini içtim ve körkütük sarhoş oldum. Sonradan öğrendim ki, valium alındığında asla içki içilmezmiş. Gözlerimi açtığımda başımda bir polis memuru vardı. "Sizinki de ne sarhoşlukmuş bayan..." Toparlanıp gitmeye hazırlanırken bana bir defter uzattılar, "Bayan Faithfull, siz karakolumuzda misafir ettiğimiz ikinci starsınız, lütfen defterimizi imzalar mısınız?" Karakoldan dışarı çıktığımda, De Quincey'nin "Bir Afyonkeşin İtirafları"ndan bir cümle geldi aklıma: "Ey Oxford sokağı, seni gidi taş yürekli üvey ana..."
O güne dek, Londra'nın ne kadar gri olduğunu hiç farketmemiştim. Bir vampir onun bütün kanını emmişti sanki. Biraz ötede, Chelsea'de hedonistik alemler bütün tantanasıyla devam ederken benim dünyam paramparça oluyordu.
Bu, sonun başlangıcıydı.

Sister Morphine

Bir ara kendimi Paris'te buldum, Jean de Breiteuil ile birlikteydim. Korkunç bir adamdı, onunla John Paul Getty Junior'ın karısı Talitha Getty'nin –fazla dozdan öldü sonra– evinde tanışmıştım. Jean, Talitha'nın sevgilisiydi, sonra nasıl oldu bilmiyorum, beraber olduk. Onun sevdiğim tarafı, bir gözünün sarı, ötekisinin yeşil olmasıydı. Ve tabii ki "mal" bulmakta hiç zorluk çekmemesiydi. Bir gün, Jim Morrison'ın karısı Pamela'dan bir telefon geldi Jean'a, o da alelacele toparlanıp gitmeye hazırlanıyordu ki, "beni de götür Jean" dedim, "Jim Morrison'la tanışmak isterim". Ama o "şimdi zamanı değil" deyip fırladı gitti. Sabaha karşı geldi, beni uyandırdı ve dövmeye başladı. Eroin etkisi altındaki erkeklerin ortada hiçbir sebep yokken şiddete yöneldiklerine daha önce de tanık olmuştum. Dayaktan sonra, "hadi toparlan" dedi, "Fas'a gidiyoruz". Jim Morrison'ın ölüm sebebi Jean'ın verdiği smack'ti, küçük torbacının başı büyük dertteydi.
Sonradan, Esquire'da Morrison'ın ölüm anında onun yanında olduğumu, hatta ona altın vuruşu benim yaptığımı okudum. Ben bugüne kadar kimseye iğne yapmadım. Kendime yapmayı bile müptelalığımın son birkaç ayında becerebiliyordum. Herhalde efsaneye daha uygun olsun diye benim adım bu olaya karıştırıldı. Nasıl olsa tanıkların hiçbiri hayatta değil. Pamela da, Breiteuil de. Benim mitolojideki rolüm de bu: Sister Morphine.

Deva hastalığın içinde

Mick'le yaşamak zordu ama, birkaç yıl Mick'siz yaşadıktan sonra onun beni ne kadar koruduğunu, kolladığını, ondan ne kadar güç aldığımı anladım. Bilerek, isteyerek eroin kullanmaya başladım. Hep canki olmak için eroin kullandığımı söyledim ama, bu tamamen doğru değil. Eroin kullanıyordum, çünkü acı çekiyordum ve her şeyi denemiştim. İntiharı bile.
Artık canki olmuştum. Sevdiğim insanların gözünde kirli ve tehlikeliydim. Sürüdeki kurtlardan biri hastaysa, hastalığını diğerlerine bulaştırmamak için sürüden ayrılır. Ben de öyle yapmıştım. William Burroughs'un mantrası hep aklımdaydı: "Deva hastalığın içinde". Hastalığın kaynağına gidip kendini iyileştirmek. Burroughs'un evreninde mitolojik merkez sokaktaki cankidir. Gerçi bunun William'ın kendisi için geçerli olmadığını biliyoruz. O tek bir gün bile geçirmedi sokakta, takım elbisesini ve kravatını da hiç çıkarmadı, düzüşmek istediği zamanlar haricinde. Olsun, sözleri benim için kutsaldı.

Burroughs'un mantrası hep aklımdaydı: "Deva hastalığın içinde." Burroughs'un evreninde mitolojik merkez sokaktaki cankidir. Gerçi kendisi tek bir gün bile geçirmedi sokakta, takım elbisesini ve kravatını da hiç çıkarmadı... Olsun, sözleri benim için kutsaldı.

Artık sokaktaydım. Ve orada Mick'le, Keith'le ve öteki eski arkadaşlarımla rastlaşamazdım. Oraları onların geçtiği yerler değildi. Her şey Dickens'variydi, biraz da Burroughs'vari tabii ki. Mick'ten ayrıldığımda tamamen aforoz edileceğimi biliyordum. Bir çift ayrıldığında kenara itilen hep kadındır. Picasso'nun Françoise Gilot'ya söylediği (Life With Picasso) gerçeğin ta kendisi: "Benden ayrıldığın an bir hiçsin. Arkadaşlarımızdan kimse seninle görüşmez." Bu, benim için de geçerliydi. Mick yoksa ben de yoktum.

Rich Kid Blues

Sokağa düştüğümde, insanların ne kadar nazik, müşfik olabildiğini gördüm. İnsanlığa yeniden inanmamı sokaktaki berduşlara ve cankilere borçluyum. Sokaktaki insanların şefkatine sığındım. Tek bir giysim vardı. Gypsy diye bir arkadaşım ara sıra beni bir Çin lokantasına götürür, orada beni bir battaniyeye sarmalardı; giysilerimi çamaşır makinesinde yıkayıp kuruturlardı. İnsanlar hayatımın bu evresini duyunca herhalde uyuşturucu karşılığında fahişelik yaptığımı düşüneceklerdir. Öyle olmadı, iyi ki de öyle olmadı, çünkü müşteri bulamazdım. Bir deri bir kemik kalmıştım, yüzüme bakılır gibi değildi. Param olmadığı için mal bulmam çok zordu ama, neyse ki o sıralarda yazar Alexander Trocchi ile tanışmıştım; bana sempati duyuyor, yardımcı olmak istiyordu. Kendisi de müptelaydı ve ayrıca bir uyuşturucu gurusuydu. Tanıdığı bir doktor vasıtasıyla beni reçeteli yaptı, o zamanlar Sosyal Sigortalar'ın böyle bir sağaltma programı vardı, kayıtlı cankiler malı gidip eczaneden alabiliyordu. Ben de her sabah önce eczaneye uğruyor, sonra da soluğu Alex'te alıyordum. İğneyi o yapıyordu. İflah olmaz bir cankiydim. Arada sırada, Alex'in kapısında Eric Clapton'la karşılaşıyorduk.
Derken, nasıl olduysa eski prodüktörüm Mike Leander izimi buldu, bir plak yapmak istediğini söyledi. Kabul ettim, özel bir kliniğe yattım. Stüdyoya girmeden önce temizlenmek istiyordum, fakat ancak birbuçuk gün tahammül edebildim. İçeriye smack sokmaya çalışırken erkek hastabakıcılardan birine yakalandım, yediğim yumrukla iki ön dişimi kaybettim. Albüme başladığımızda, herkes beni hızlı yaşayan varlıklı sosyete kızı olarak görmek istiyordu. Ama artık öyle değildim, öbür tarafa geçmiştim. Chelsea'de değil, Soho'da, mayın tarlasında yaşıyordum. Ön dişlerim yoktu. Bir deri bir kemiktim, yüzüm incelmiş, sararmıştı. Albüm kapağındaki resmim ne hale geldiğimi gösteriyordu. Ve plağın adını "Rich Kid Blues" koymuşlardı! Oysa ben ceset gibiydim. O albümde sesim o kadar zayıf ki, dinlemeye katlanamıyorum. Plağı dinleyenler de herhalde, "artık bir şey yapamaz, işi bitmiş" diye düşünmüşlerdir.
"Rich Kid Blues"dan sonra yine sokağa döndüm... Halıcı bir arkadaşım vardı, Fas halıları satardı, arada bir dükkanına giderdim, halıların üstünde oturup joint içmek için. Bir gün o dükkanın önünde Mick'le karşılaştık. Bana sevgiyle sarıldı, ellerimizi birleştirip birbirimizin gözlerinin içine baktık. Sırtımı okşamaya başlayınca benimle sevişmek istediğini anladım. Dükkanın üst katına çıktık, seviştik. Sonra kalkıp giyindik, vedalaştık. Bütün bu süre içinde tek kelime etmedik. Bir tür iktidar egzersizi ya da mülkiyet haklarıydı. Ve ben gönüllü kurbandım.
Mick'le karşılaşmamızdan birkaç hafta sonra "Sister Morphine"li albüm "Sticky Fingers" piyasaya çıktı. Fakat, şarkımın karşısında "M. Jagger - K. Richards" yazıyordu. Öfkeden köpürdüm, ismim kendi şarkımdan bile çıkarılmıştı. Bunun telif haklarımı iç etmek için başvurdukları bir sahtekarlık olduğunu düşündüm ve menejerleri Allen Klein'a zehir zemberek bir mektup yazdım. Fakat sonra öğrendim ki, ortada bir üçkağıtçılık yoktu. Klein bana Keith'le Mick'in 1969'da yazdıkları, telifin üçte birine hak sahibi olduğumu belirten mektubu gösterdi. Şarkıdan benim adımı çıkarmalarının sebebi, şarkının yazıldığı sıralarda benim bir başka yapımcıyla, Gerry Bron'la sözleşmeli olmam ve telifin benim yerime ona ödenmesini engellemekmiş. Sonuçta, ismim yazılmayınca telif hakkımı kazanmıştım. Çok darda geçen yıllarımda bu şarkının telif ücretiyle geçindim.

Çeviren: ***Yücel Göktürk***

b→

BRITTEN, BENJAMIN

Genel kanı, Purcell'den sonra en büyük İngiliz bestecisi olduğudur. Benjamin Britten (1913-1976), tıpkı Stravinski gibi hep şimşekleri üzerine çekti. "Peter Grimes", "Billy Budd", "War Requiem" gibi operaların, pek çok lied'in ve suitin yaratıcısı Britten'ın eserlerinde eşine zor rastlanır bir dramatik duyarlık vardır. Amatörler ve müzisyen olmayanlar için de eserler yazan, müzik eğitiminin en temel sorunlarına eğilen Britten, İngiltere'de gençlerin müzik eğitiminin vazgeçilemez temeli olmuştur. Ve yine muhafazakar İngiltere'de sürekli karalanmaktan kurtulamamıştır. Çünkü her şeyden önce, kararlı bir savaş karşıtıdır: 1939-1942 yılları arasında, hayat arkadaşı tenor Peter Pears'la birlikte, ülkesini terk ederek Kanada ve ABD'ye gitmiştir. Püriten İngiltere'nin kolay kolay kabullenemeyeceği eğilimleri vardır, operalarında, şarkılarında güzel genç oğlanlara, saf ve güçlü gemicilere yer verir... Britten'ın vokal eserlerinden oluşan bir albüm hazırlayan tenor Ian Bostridge'in onunla tanışması okul sıralarına uzanıyor ve giderek derinleşen bir hayranlığa dönüşüyor. Şunları söylüyor Bostridge: "Sözcükleri müziğe eşsiz bir şekilde aktarır. Peter Pears sonrası kuşak tenorlar için Britten söylemek bir meydan okumadır, çünkü bu eserler Pears'ın sesine göre yazılmıştır, normal bir tenorun sesinin altındadır. Genellikle, Britten'ın müziğinden ya çok teknik, müzikolojik planda söz edilir ya da değindiği temalara saldırılır: 'edepsiz', açık saçık konular, genç oğlan takıntısı vs. vs. Britten hakikaten modern bir bestecidir, geniş kesimlerin anlayabileceği bir müzik yazma arzusu onu yönlendirmiştir. Modern bir gelenek yaratmıştır. İngiliz postrealizmini reddedip Bach'a yüzünü çevirmiştir. Britten her zaman İngiliz muhafazakarlığına tepki gösterdi. Kendi dünyasını kurdu. İsteyen o dünyaya girer..."
Kısa yoldan bir Britten eseri dinlemek isteyenler, Jeff Buckley'nin "Grace" albümündeki "Corpus Christi Carol" şarkısına başvurabilirler.

BRUCE, LENNY

Eğer "savaşma seviş" sloganını ilk söyleyen kimdir diye soracak olursanız, söyleyeyim: Lenny Bruce. Lenny Bruce, "hip" çevrelerinin "pin-up" çocuğu. Berkeley Özgür Konuşma Hareketi, Yippie'ler ve hatta militan sol kanat grupları, 60'ların bu ilk "uçmuş"unu kalplerine basmışlardı.

Lenny Bruce, 50'lerin Siyah Hareketi'nin on yıl sonra doğacak olan muhalefet akımlarına kaynaklık edeceğini büyük bir öngörüyle dile getirdi ve Siyah Güç'e şapka çıkardı... Lenny Bruce efsanesi, mezbelemsi striptiz kulüplerinde doğdu. Bunalımlı, bezgin, karamsar, nihilist mizahı 50'lerin fenomeni yapmayı başardı. Kentin fiziksel, sosyal ve moral karmaşası ile alt üst olmuş ve lekelenmiş yaşamının son durağında, kendini tanımlamanın bir yolu olarak uyuşturuculara dört elle sarıldı. Leonard Alfred Schneider adlı, bunalımlı, pejmürde kılıklı bu Musevi, 1966 yazında Los Angeles'da aşırı dozda uyuşturucudan öldü.
Yaşasın Lenny Bruce kültürü. Aynasızlar ve yargıçlar tarafından çarmıha gerilmişti. 60'ların yeraltı basını tarafından yeniden yeryüzüne indirildi. Sesini hiç duymamış, kendisini hiç görmemiş bir kuşağın gözünde "groovy" bir mesih olarak yeniden doğdu. Lenny'yi çiçek çocuklarının dilinde "bizden biri" yapan neydi? 60'ların karşıkültürü neden bağrına basmıştı bu bunalımlı komedyeni? Oysa, açık olarak, "ileriye bakın" ya da "yükseklere çıkın" dememişti. Ne psychedelic deneyden söz açmış, ne de Hair'vari şarkılar söylemişti. Bütün çekincelere, bütün "evet fakat"lara karşın Lenny, "establishment"a karşıydı. Tehdit edici kaosun haberini taşıyan sesiyle, New York gece kulüplerinin dölyatağını andıran karanlığında, sahnelerin loş ışıkları altında, sınıf ayrıcalıklarına, ırkçılığa, cehalete, puritanizme, çoğunluğa, ikiyüzlülüğe, inanca karşı eşitliği, aydınlanmayı, hazcılığı, azınlıkları, içtenliği ve kuşkuyu savundu. Hoşgörünün bayağılığını ve baskıcı özünü Marcuse'ün akademik popülerlik kazanmasından çok önceleri ifşa etti. Hippy'lerin, Yippie'lerin ve düş kırıklığına uğramış aydınların gözünde bu nedenle büyüdü ve öncü oldu.
Politik, sosyal ve dinsel, her türlü otoriteye kafa tutan Lenny'nin eleştirdiği otoritelerin gazabına uğraması kaçınılmazdı. Müstehcenlik ve uyuşturucu bulundurma/kullanma suçlarından birçok kez tutuklanarak yargıç önüne çıkarıldı, fakat mahkeme huzurundaki savunmalarını da sahne gösterilerine dönüştürdü.
İçinde tükenmez bir öfke kaynağı taşıyan bu ikonkırıcı, önce yıkıntıya uğramış ve acı çeken bir dünyada, küçük gece kulüplerinin "intimate" atmosferinde fantasmagorik bir gece manzarası yarattı; sonra da Amerikan gecesinde bir kuyrukluyıldız gibi akıp gitti.
Halil Turhanlı (1986)

h→

HAİTİ

Küba'nın güneyinde, 1804'den beri "bağımsız", turizmin pek öyle el atmadığı ülke. "Kabus cumhuriyeti". "Zombilerin ülkesi". ABD'nin ağzını sulandıran, kırbacını üstünden eksik etmediği ülke. Diktatörlüklerin, "voodoo"nun, müziğin ülkesi. Yoksulluğun, köleliğin, AIDS'in ülkesi...
Graham Green'in, Duvalier diktatörlüğü hakkındaki, Oloffson adlı bir otelin etrafında dönen, sert, dokunaklı romanı "The Comedians"ı yazdığı ülke. Kitabın, başrollerde Elizabeth Taylor ve Richard Burton'la sinemaya uyarlanmasıyla Oloffson oteli de bir anda uluslararası jet sosyetenin en gözde mekanı haline gelivermişti. Bugün artık her ne kadar Oloffson, John Gielgud'ları, Mick Jagger'ları, Marlon Brando'ları ağırlamıyorsa da, hâlâ ayakta. Ve sahibi, şu anda Haiti'nin en önde gelen müzik gruplarından birinin, RAM'ın lideri Richard Morse. Bruce Springsteen, Neil Young ve Sade'la birlikte RAM'ın da "Philadelphia"nın film müziği için yönetmen Jonathan Demme tarafından seçilmesiyle grup iyice ünlenmişti. Richard Morse ve diğer Haitili müzisyenler kendi Haitilerini anlatıyor:
"Amerikalı babamın ataları püriten İngiltere'den geliyor, annem ise voodoo'nun içinde. Bu ikili mirası aldım ben. Haitililik de biraz böyle bir şey zaten. Müziğimde Amerikan popuyla

voodoo'nun füzyonunu yapmaya çalışıyorum... New York'lu arkadaşlarım bana 'sen deli misin, vodunun, büyünün, AIDS'in kol gezdiği bu ülkede nasıl yaşarsın?' derlerdi. Bugün, ne yazık ki, nerdeyse hepsi AIDS'ten öldü, bense hâlâ taş gibiyim!.."
"Siyah Amerikan müziği kölelerin kültüründen doğmuştur. Blues'un temeli ise Louisiana'dır. Orada, Saint-Domingue'dekilerle aynı uluslardan Afrikalılar yaşıyordu. Tek fark, Fransız Louisiana Amerikalı oldu, Saint-Domingue'li köleler ise Haiti'yi yarattı. Louisiana'da siyah Amerikan müziğinin temelleri atıldıysa, bunun nedeni Fransızların varlığının bir açıklık getirmesidir, oysa anglo-sakson protestanlar her zaman bu kültürü yok etmeye çalışmıştır. Yine de voodoo çok açık bir dindir. Hatta bugün voodoo modern, kentli bir din haline gelmiştir."
Jamaika'da reggae olayı gibi Haiti'de de "kök" hareketi yirmi yıldır çok önemli bir siyasi rol de oynuyor. Şarkılar can çekişen halkın çığlığı haline geliyor. Bugün adanın tamamına yayılmış yirmi-otuz "kök" grup var. Hareketi başlatan ise Boukman Eksperyans grubu. Boukman, Haiti'nin muhayyelesiyle Afrika ritmlerini birleştirerek Afrrika müziğine ikinci bir gençlik yaşatıyor. Grubun lideri Theodore Beaubrun (ya da hayranlarının hitap ettiği adla Lola) "kök" hareketinin, voodoo'nun her yere yayılması olduğunu

söylüyor: "Bizim kültürümüz çok güçlü. Hindistan'ın, Afrika'nın, Batı'nın kesişmesi. Voodoo küllerinden doğuyor ve ülkenin siyasi geleceğinde çok önemli bir rol oynamaya hazırlanıyor. Devrim başladı ve ön saflarda yer alan ise müzik... Neo-liberalizm Haitililerin kanını emiyor. Amerikalılar bizi satın almaya kalktı. Eğer sesimizi çıkarmaz, sus pus otururbut bize altın köprü vaatettiler. Tabii ki reddettik. Biz halkımızla birlikteyiz. Kültürümüzü yok edemeyecekler. Ne Fransız sömürgecileri, ne Napolyon'un askerleri bunu başarabildi. Yüzyılın başında, Amerika'nın ilk işgali yirmibeş yıl sürmüştü, ama köylü gerillası dünyanın en güçlü ordusunu yendi sonunda. Bizim silahımız yoktu, ama voodoo'muz vardı!.."

Bütün dünyada kendilerine özgü rap'leriyle adını duyuran Fugees de Haitili köklerini hiçbir zaman unutmayan gruplardan. Grubun lideri Wyclef Jean ABD'de yaşıyor ama, büyüyle bağlarını koparmış değil: "Voodoo çok derin bir şey, televizyonlarda gördüklerinizle alakası yok. Voodoo bu halka güç ve cesaret veriyor. 1804'de bağımsızlık savaşı sırasında, Napolyon'un ordularına ve onların onca silahına karşı Haitililerin tek silahı voodoo'ydu. Birkaç sene önce Duvalier'ye karşı da aynı güçle başarı kazanıldı... Bugün Haiti'de 'kök' hareketi diye bir şey var. Bu köklere sahip çıkmak, folk müzik demek. Davul çalmaya başladığında Haitililer yerlerinde duramazlar, hemen dans etmeye başlarlar. Gitar çalarken, şarkı söylerken ben de aynı titreşimi hissediyorum. Üç yaşındayken, sokaktan bir rara grubu (seyyar orkestra) geçmiş, ben de elime bir şişe alıp ona vura vura peşlerine takılmışım...

ABD'nin Haiti'yle ilgilenmesi hayra alamet değildir. Ben dünyaya açığım, ABD'de büyüdüm, ama Haitiliyim, doğal olarak yurtseverim. Haiti'nin mücadele tarihinden geliyorum. Yerimizden yurdumuzdan edildik, şimdi bugün diasporada yaşayan sığınmacılarız. Malcolm X Haitililerin Siyah Yahudiler olduğunu söylüyordu."

HALLÂC-I MANSÛR

İranlı sufi kelamcı. Asıl adı el-Hüseyn bin Mansûr el-Hallâc. 858 yılında Beyza'da doğdu. 12 yaşında yerleştiği Vasıt'ta anadilini unutarak Arapça öğrendi, Kur'an'ı hıfzetti. 902 yılında, üçüncü kez gittiği Hac dönüşünde, bedeninin Allah'ın varlığı ile dolması yolundaki duasını ölünceye kadar sürdürdü. Bu görüşünü "Ben Tanrıyım" anlamına gelen "En'el-Hakk" sözüyle dile getirdi. Bu sözünden dolayı, Hulûliye'den (Allah'ın insan bedenine geçtiğine inananlar), dolayısıyla sapkın inançlılardan sayıldı. Hakkında pek çok dedikodu yayıldı. Sihirbazlık bildiği, bütün gizli ilimlere, ayrıca kimyaya ilgi gösterdiği, taraftarlarına kendisini "Allah" olarak tanıttığı, dolayısıyla Allah'ın insan bedenine geçtiğine inandığı iddia ediliyordu. Sonunda yakalandı. Diri diri, kolları ve bacakları çaprazlama olarak kesilmek suretiyle infaz edildi, cesedi uzun süre teşhir olunduktan sonra yakılarak külleri Dicle ırmağına döküldü. Hallâc'ın trajik ölümü, kendinden sonraki bütün sufi çevreleri etkilemiş, bu sebeple Hallâc-ı Mansûr özellikle heteredoks sufiliğin adeta "peygamber"i konumuna yerleştirilerek çok güçlü mistik bir kültün konusu olmuştur. Mevlevîlik, Kalenderîlik, Bayrâmî Melâmîliği, Bektaşîlik ve Alevilik gibi Vahdet-i Mevcûd'çu çevrelerin meydana getirdiği edebiyata Hallâc-ı Mansûr ve En'el-Hakk görüşü hakim olmuştur. Bu çevrelerde, mesela ondan sonraki Fazullah-ı Esterabadî, Seyyit Nesimî, Şeyh Bedrettin, Pir Sultan Abdal ve daha başkaları, bir anlamda Hallâc-ı Mansûr'un reenkarnasyonu olarak takdis edilmiştir.

m→

MONTY PYTHON

Beş İngiliz (Graham Chapman, John Cleese, Eric Idle, Terry Jones ve Michael Palin) ve bir Amerikalıdan (Terry Gilliam) oluşan komedi grubu. 1960'lar ve 70'lerde BBC'de yayımlanan "Monty Python'ın Uçan Sirki" adlı diziyle büyük başarı kazanmışlardı. Ekip daha sonra "Monty Python and the Holy Grail" (1974), "The Life of Brian" (1979)," Monty Python Live At The Hollywood Bowl" (1982) ve "Monty Python's The Meaning Of Life" (1983) adlı sinema filmlerini yaptı. Jones ("Erik the Viking"), Cleese ("Wanda Adında bir Balık") ve Gilliam ("Brazil", "Balıkçı Kral") senarist oyuncu ya da yönetmen olarak çalışmalarını sürdüyor... Monty Python lisanında kaleme alınmış şu gırgır metin, galiba Monty Python hakkında çok şey anlatıyor:

Öfkeli Yıllar (Sosyolog gözüyle)

Monty Python, Muriel Young öncesi günlerde sokağın hakiki öfke dolu sesiydi. Herkesten daha çok, başkalarının yanısıra Monty Python bir kuşağın umutlarını, hayal kırıklıklarını ve benzer şeylerini ifade etti. Onlara göre sanayi sonrası bir toplumun göz boyayıcı tuzakları yeterince çabuk bir şekilde ortadan kaldırılamazdı. Başkaları oturup protestodan söz ederken Monty Python dışarda protestonun allahını yapıyordu. "Fish Licence", "Parr A Sketch" ve "Choice of Viewing on BBC" gibi eserleri toplumsal uzlaşmayı parçalamış, milli bilincin yeniden gözden geçirilmesini zorunlu hale getirmişti. "Öfkeliydik." Bugün Rhyl'da bir havuza devam eden Terry Gilliam böyle söylüyor: "Öylesine öfkeliydik ki, kimi zaman hasta olurduk". Grubun en uzun boylusu, 47 yaşındaki John Cleese bugün Madam Avuçiçi adıyla Leicester Post'ta yıldız falı yazan arkadaşı Graham Chapman'ın bir şekerci dükkanında nasıl öfkelendiğini şu sözlerle anlatıyor: "Graham şekerleme almaya dükkana gitmişti. Dükkancı kadının yanlış tarttığını görünce durumu belirtmiş, fakat kadın ona, onun gibi dangalaklar gelip de şekerlemelerin nasıl tartılacağını öğretsinler diye mi iki dünya savaşına birden katıldığını sormuştu. Graham o dükkana bir daha adımını atmadı. O, işte böyle bir adamdı..."

"Değişim istiyorduk ve bu değişim çabuk olmalıydı!" diyor, gösteride bir karakter oyuncusunu canlandıran 44 yaşındaki Michael Palin. "117 no'lu tren Willesden İstasyonu'na kolaylıkla gidebilecekken neden Common Lane'de duruyordu?.." Bugün üstsüz garson kızların hizmet ettiği bir barda çalışan Eric Idle bütün ekibin bir gün stüdyoya giderken trafik ışıklarında nasıl beklediğini hatırlıyor: "Işıklar sanki değişmek bilmiyordu ve sabrımız gerçekten taşmıştı. Sonunda Terry (Terry Jones, bugün Kuzey Galler'de çoban kıyafetleri imalatçısı) arabadan indi ve lamba direğini müthiş bir hızla itti!" Python delikanlılarına dünya çapında korkutucu bir şöhret kazandıran bu gibi çılgınlıklarıydı. Birer birer düzenin bütün putlarını yıkıyorlardı... Kitapçılara giden insanlar, et konservesi yiyenler ve bir kez daha BBC'deki seçenekler. Hiçbir şey ve hiç kimse güvende değildi. Ve sonra Concorde'lar sefere başladı, Donna Summer ve kamu binalarının temizlenmesi gündeme geldi ve birden bir şeyler öldü. "Sanırım bütün öfkemizi tüketmiştik", diyor Chapman. Palin uykudan uyanıp da kendisini artık öfkeli hissetmediği sabahı hatırlıyor... "Korkunçtu. Öylesine orada yatıyordum. Normal olarak kediye bir şey fırlatırdım ama artık o dönemin bittiğini biliyordum. Hoşlansam da hoşlanmasam da artık bir sürücü öğretmeni olmak istiyordum." Cleese dört gün boyunca nasıl öfkelenmediğini hatırlıyor... "Öylesine ortalıkta dolanıyordum. Hiçbir şey yapamaz haldeydim..." Şimdi Britanya komedi geleneğini parçalayan, yırtıp atan, ezip geçen, küçük parçalara ayıran ve canlı canlı ateşe veren bu adamlar görece normal hayatlar sürüyorlar. Düzenli olarak klinikte ya da bowling salonunda bir araya geliyorlar. "Yeni bir film yapmak için tekrar bir araya gelecek misiniz?" sorusu kaçınılmaz olarak akla geliyor. Ama çok geç, gitmişler bile. *("The Final Rip Off" adlı soundtrack albümün kapağından)*

W→

WOODSTOCK

Bir Tanrı'nın çocuğuna rastgeldim / Yürüyordu yol boyu / Ve sordum ona, nereye gidersin / Şunu söyledi bana / Taa Yasgur'un çiftliğine gidiyorum / Bir rock'n'roll grubuna katılacağım / Açıkta yatıp kalkacağım / Ruhumu özgür kılmaya çabalayacağım / Biz yıldıztozuyuz / Biz altındanız / Ve kendimizi gerisingeri / İrem bahçesine götürmeliyiz / Öyleyse yanınsıra yürüyebilir miyim / Buraya pis havadan kaçmaya geldim / Ve bir çarkın dişlisi olmak istiyorum / Dönen bir şeyin içinde / Eh belki de yılın en iyi vaktidir / Belki de insanın vaktidir / Kim olduğumu bilmiyorum / Ama hayat öğrenmek içindir / Biz yıldıztozuyuz / Biz altındanız / Ve kendimizi gerisingeri / İrem bahçesine götürmeliyiz / Woodstock'a vardığımızda / Yarım milyondu gücümüz / Ve her yerde şarkı vardı / Ve kutlamalar / Ve bombardıman uçaklarını / gördüğümüzü düşledim / Gökyüzünde top tüfek taşıyan / Kelebeklere dönüşüyorlardı / Ulusumuzun üzerinde / Biz yıldıztozuyuz / Biz altındanız / Ve kendimizi gerisingeri / İrem bahçesine götürmeliyiz

Joni Mitchell (1969)
Türkçesi Emre Çağatay

“İnsan öldürmek inançlarıma aykırıdır” dedi, savaşa gitmeyi reddetti.
Şampiyonluk ünvanını elinden aldılar. Yargıladılar, hüküm giydi.
Ama askere gitmedi, Vietnam’da savaşmadı. Cezasını tamamladıktan sonra yine ringe çıktı, yine şampiyon oldu.

2 yıl sonra dünya şampiyonu olacağını açıkladı.
2 yıl sonra dünya şampiyonu oldu.

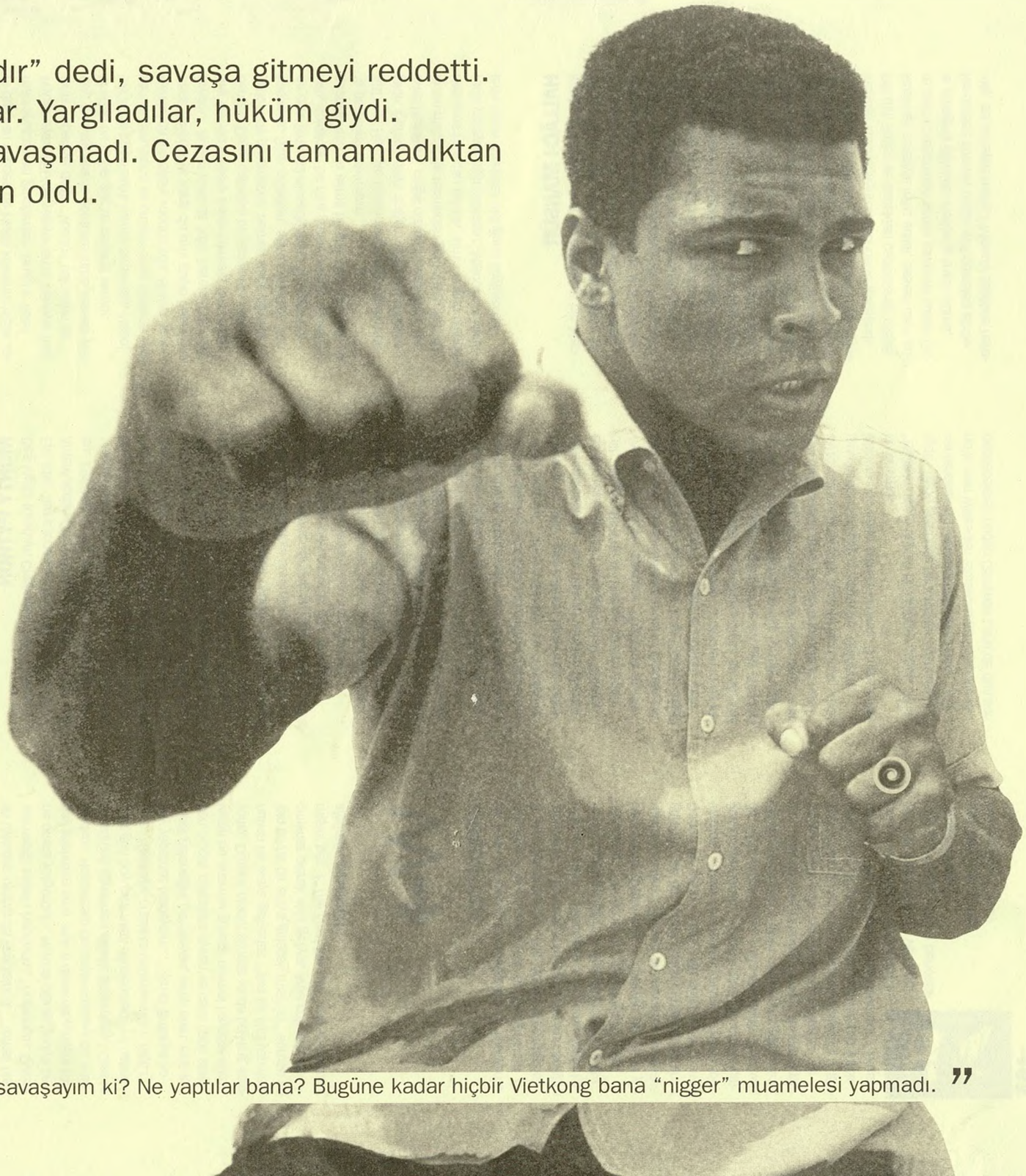

“ Neden Vietnam’da savaşayım ki? Ne yaptılar bana? Bugüne kadar hiçbir Vietkong bana “nigger” muamelesi yapmadı. ”